

อริยสัจ ๔

สัจจะที่ทำให้ถึง
ความเป็นพระอริยเจ้า

สุภีร์ ทুমทอง

อริยสัจ ๔

สัจจะที่ทำให้ถึง
ความเป็นพระอริยเจ้า

สุภีร์ ทุมทอง

อริยสัจ ๔

สุกวีร์ หุมทอง

หนังสือดีลำดับที่ ๒๓๕

จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ตุลาคม ๒๕๕๖

ชมรมกัลยาณธรรม

๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐ โทรศัพท์ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓

ศิลปินกรรม

ศิริส วิชระสุขจิตร

แยกสี

แคนนา กราฟฟิค โทรศัพท์ ๐๘๖-๓๑๔-๓๖๕๑

พิมพ์ที่

บริษัท หุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๕-๗๘๗๐-๓

สัพพทานัง ธัมมทานัง ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

www.kanlayanatam.com

www.ajsupee.com

คำนำ

หนังสือ “อริยสัจ ๔” นี้ เรียบเรียงจากคำบรรยายบรรยายในหัวข้อ “สารธรรมจากพระสูตรตันตปิฎก” ที่ชมรมคนรู้ใจ ณ ห้องพุทธคยา ชั้น ๒๒ อาคารอัมรินทร์พลาซ่า ถนนเพลินจิต กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๓๐ - ๒๐.๓๐ น. โดยได้นำมาจากการบรรยายครั้งที่ ๓๖ - ๔๐ จำนวน ๕ ตอน บรรยายระหว่างเดือน สิงหาคม ๒๕๕๓ - มกราคม ๒๕๕๔

เนื้อหาที่บรรยายนั้นประกอบไปด้วย (๑) ความหมายของอริยสัจ (๒) ความสำคัญของอริยสัจ (๓) โทษของการไม่รู้อริยสัจ (๔) ประโยชน์ของการรู้อริยสัจ (๕) สิ่งที่ควรทราบพิเศษเกี่ยวกับอริยสัจ (๖) แจกแจงขยายความอริยสัจ

ขออนุโมทนาผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณญาติธรรมทั้งหลายที่มีเมตตาต่อผู้บรรยายเสมอมา หากมีความผิดพลาดประการใด อันเกิดจากความด้อยสติปัญญาของผู้บรรยาย ก็ขอขมาต่อพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์ทั้งหลาย และขอโอสถกรรมจากท่านผู้อ่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุภีร์ ทุมทอง

ผู้บรรยาย

๒๕ มกราคม ๒๕๕๖

สารบัญ

บทที่ ๑ อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๑	หน้า ๘
๑. ความหมายของอริยสัจ	หน้า ๙
๑.๑ สัจจะที่พระอริยะแห่งตลอด	หน้า ๑๐
๑.๒ สัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ	หน้า ๑๓
๑.๓ สัจจะจริงแท้ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น	หน้า ๑๔
๑.๔ สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ	หน้า ๑๗
๒. ความสำคัญของอริยสัจ	หน้า ๑๙
๒.๑ เป็นปฏิญาณกรรมธรรม	หน้า ๑๙
๒.๒ เป็นสามมุกังกสิกรรม	หน้า ๒๑
๒.๓ เป็นเอกังกสิกรรม	หน้า ๒๓
๒.๔ เป็นพยากตธรรม	หน้า ๒๖
๒.๕ เป็นอักษัตธรรม	หน้า ๒๙
๒.๖ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และเป็นเบื้องต้น พรหมจรรย์	หน้า ๓๒
บทที่ ๒ อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๒	หน้า ๔๒
๒.๗ เป็นหมวดธรรมที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้	หน้า ๔๖
๒.๘ เป็นสิ่งที่ควรทำโยคกรรม	หน้า ๕๑
๓. โทษของการไม่รู้อริยสัจ	หน้า ๕๕
๓.๑ ทำให้ท่องเที่ยววนเวียนไม่สิ้นสุด	หน้า ๕๖

๓.๒	ทำให้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา เป็นอันมาก	หน้า	๕๖
๓.๓	ทำให้สถานที่เกิดไม่แน่ไม่นอน	หน้า	๖๐
๓.๔	ทำให้สร้างทุกข์ ความเร่าร้อน ให้แก่ตัวเอง	หน้า	๖๓
๓.๕	ทำให้ไม่มีหลัก	หน้า	๖๙
๓.๖	ไม่มีทางทำที่สุดแห่งทุกข์ได้	หน้า	๗๒
๔.	ประโยชน์ของการรู้ริยัลจ	หน้า	๗๕
๔.๑	ทำให้หยุดท่องเที่ยววนเวียน	หน้า	๗๕
๔.๒	ทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา	หน้า	๗๕
๔.๓	ทำให้เป็นผู้แน่นอน	หน้า	๗๖
๔.๔	ทำให้ไม่สร้างทุกข์ ความเร่าร้อนให้ตนเอง	หน้า	๗๖
๔.๕	ทำให้มีหลัก	หน้า	๗๗
๔.๖	ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้	หน้า	๗๗
บทที่ ๓ อริยัลจ ๔ ตอนที่ ๓		หน้า	๗๘
๔.๗	ทำให้ได้สละอันสูงสุด	หน้า	๘๑
๔.๘	รู้ริยัลจแล้ว ทุกข์เหลือน้อยมาก	หน้า	๘๖
๔.๙	รู้ริยัลจแล้ว ทำให้สิ้นอาสวะได้	หน้า	๙๑
๕.	สิ่งที่ควรทราบพิเศษเกี่ยวกับอริยัลจ	หน้า	๙๒
๕.๑	กิจต่ออริยัลจ	หน้า	๙๒
๕.๒	จิตเป็นสมาธิจึงรู้ริยัลจ	หน้า	๙๕
๕.๓	ญาณในอริยัลจ	หน้า	๙๙
บทที่ ๔ อริยัลจ ๔ ตอนที่ ๔		หน้า	๑๐๘
๖.	แจกแจงขยายความอริยัลจ	หน้า	๑๐๙

๖.๑	แบบทั่วไป	หน้า ๑๑๐
	ข้อที่ ๑ ทุกขอริยสัง	หน้า ๑๑๐
	ข้อที่ ๒ ทุกขสมุททยอริยสัง	หน้า ๑๒๓
	ข้อที่ ๓ ทุกขนิโรธอริยสัง	หน้า ๑๒๙
	ข้อที่ ๔ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง	หน้า ๑๓๔

บทที่ ๕ อริยสัง ๔ ตอนที่ ๕ หน้า ๑๓๘

๖.๒	แบบแสดงทุกข์แจกเป็นอุปาทานชั้นที่ ๕	หน้า ๑๔๑
๖.๓	แบบแสดงทุกข์เป็นอายตนะ	หน้า ๑๔๒
๖.๔	แบบแสดงขยายสมุทัยกับนิโรธ	หน้า ๑๔๓
๖.๕	แบบแสดงสมุทัยกับนิโรธเป็นปฏิจจสมุปบาท	หน้า ๑๔๘
๖.๖	แบบเปลี่ยนทุกข์เป็นสักกายะเป็นต้น	หน้า ๑๕๔
๖.๗	แบบแสดงอริยสังในปฏิจจสมุปบาท	หน้า ๑๕๖
	องค์ที่ ๑๒ ชรา มรณะ	หน้า ๑๕๗
	องค์ที่ ๑๑ ชาติ	หน้า ๑๕๙
	องค์ที่ ๑๐ ภพ	หน้า ๑๖๑
	องค์ที่ ๙ อุปาทาน	หน้า ๑๖๓
	องค์ที่ ๘ ตัณหา	หน้า ๑๖๗
	องค์ที่ ๗ เวทนา	หน้า ๑๗๐
	องค์ที่ ๖ พัสสะ	หน้า ๑๗๒
	องค์ที่ ๕ สฬายตนะ	หน้า ๑๗๓
	องค์ที่ ๔ นามรูป	หน้า ๑๗๔
	องค์ที่ ๓ วิญญาน	หน้า ๑๗๖
	องค์ที่ ๒ สังขาร	หน้า ๑๗๗
	องค์ที่ ๑ อวิชชา	หน้า ๑๗๘
	องค์ที่ ๐ อาสวะ	หน้า ๑๘๐

อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๑

บรรยายวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๓

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยายสาระธรรมจากพระสุตตันตปิฎก ตอนที่ ๓๖ ชื่อหัวข้อว่า อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๑ เลือกมาเฉพาะที่เป็นสาระของธรรมะ บรรยายแบบย่อๆ ฟังแล้วรู้เรื่องบ้าง ไม่รู้เรื่องบ้าง เป็นเรื่องธรรมดา ค่อยๆ ฟังไป ค่อยๆ ศึกษาไป

ในเรื่องอริยสัจ ๔ บรรยายโดยนำสาระมาจากพระสุตตันตปิฎก แสดงถึงความหมายของอริยสัจก่อน แล้วแสดงความสำคัญ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่ต่างๆ ต่อจากนั้นก็ขยายความ แจกแจง แยกแยะให้ดูว่าอริยสัจแต่ละข้อคืออะไร จบเรื่องนี้ก็ถือว่าสมบูรณ์แล้ว ในการบรรยายอริยสัจโดยย่อๆ ส่วนใครที่ต้องการศึกษารายละเอียดต่อไป หนังสือที่ครูบาอาจารย์ต่างๆ รวบรวมไว้ก็มีมากแล้ว ไปหาอ่านได้ ผมจะบรรยายแบบย่อๆ นะครับ

๑. ความหมายของอริยสัจ

ดูความหมายก่อนนะครับ หัวข้อที่ ๑ ความหมายของอริยสัจ ที่ผมรวบรวมมาจะแสดงไว้ ๔ ความหมาย

๑.๑ สัจจะที่พระอริยะแห่งตลอด

อริยสัจ แปลว่า **สัจจะที่พระอริยะแห่งตลอด** อย่างนี้ก็ได้ คำว่า อริยสัจ มาจากคำว่า **อริย + สัจจะ** สองคำรวมกัน แปลว่า เป็นสัจจะที่พระอริยะ แห่งตลอด พระอริยะในที่นี้หมายถึงพระอรหันต์ เพราะว่า ผู้ที่จะรู้หรืออริยสัจ ครบถ้วนสมบูรณ์ต้องเป็นพระอรหันต์ พระโสดาบันเป็นต้น ยังรู้ไม่ครบ รู้ไม่สมบูรณ์ เพิ่งจะรู้ครั้งแรก พระโสดาบันนั้น ท่านเห็นในสิ่งที่ไม่เคย เห็นมาก่อน รู้แจ้งอริยสัจเหมือนกัน แต่รู้เพียงบางส่วน พระสกทาคามี กับพระอนาคามีนั้นก็รู้ เห็นในสิ่งที่เคยเห็นแล้ว แต่ไม่สมบูรณ์ ส่วนพระ อรหันต์นั้นเป็นผู้ที่แห่งตลอดจนครบถ้วนสมบูรณ์ หมดข้อสงสัยในเรื่อง อริยสัจ ฉะนั้น อริยสัจ แปลว่า **สัจจะที่พระอริยะคือพระอรหันต์แห่งตลอด** ส่วนเราทั้งหลายนั้นเป็นพวกปุถุชนก็ยังไม่เคยเห็น ถึงจะเรียนตรงนั้นบ้าง ตรงนี้บ้าง จำได้บ้าง ท่องได้บ้าง แต่ยังไม่เคยเห็น ไม่ได้แห่งตลอด **ผู้ที่ เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น ท่านเรียกว่า พระโสดาบัน ผู้ที่เห็นในสิ่งที่เคย เห็นแล้ว คือ พระสกทาคามี พระอนาคามี ส่วนผู้ที่เห็นจนแห่งตลอด รู้ จบสมบูรณ์ ไม่สงสัยในอริยสัจข้อใด ๆ เลย คือพระอรหันต์**

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๐๔ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า
*เย หิ เกจิ ภิกขเว อตีตมทุชานํ อรหฺนโต สมฺมาสมฺพุทฺธา ยถาภูตํ
 อภิสมฺพุทฺธมฺมีสุ, สพฺเพ เต จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ยถาภูตํ อภิสมฺพุทฺธมฺมีสุ*
 ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
 ในอดีตกาล ได้แห่งตลอดตามความเป็นจริง

พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่านั้นทั้งปวง ได้แห่ง
 ตลอดแล้วตามความเป็นจริงซึ่งอริยสัจทั้งหลาย ๔ ประการ

พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าและเหล่าอรหันต์ทั้งหลายทั้งปวงนั้น
 ท่านแห่งตลอดสิ่งเดียวกัน คือ แห่งตลอดอริยสัจทั้ง ๔

อนาคตมทุธานี ...

ในอนาคตกาลก็เหมือนกัน

เอตริท ...

ในบัดนี้ก็เหมือนกัน

เหล่าอริยเจ้าที่เป็นอรหันต์ทั้งหลายท่านแห่งตลอดสิ่งเดียวกันก็คือ
แห่งตลอดอริยสังทั้ง ๔ ตามที่มันเป็นจริง

คำว่า **แห่งตลอด** หมายถึง รู้ทะลุปรุโปร่งด้วยญาณปัญญา หมด
ความสงสัยโดยสิ้นเชิงในเรื่องอริยสัง รู้จบครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ส่วน
พวกเราทั้งหลาย แม้จะเรียนมากมายขนาดไหนก็ยังมีข้อสงสัย ยังมองไม่
ทะลุอยู่ แม้พระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี ก็ยังไม่แห่ง
ทะลุ ยังไม่แห่งตลอด

คำว่า **แห่งตลอด** แปลมาจากบาลีว่า *อภิสมฺพฺชฺฉมฺมึสุ* แห่งทะลุ หมด
ข้อสงสัย หมดข้อกังวลใจ เข้าใจชัด ที่ได้ชื่ออย่างนั้น ทำไมจึงได้ชื่ออย่างนั้น
พระพุทธเจ้าตรัสว่า อุปาทานชั้นที่ ๕ นี้เป็นทุกข์ ถ้าพวกปุถุชนทั่วไป
อาจมองไม่ออกว่า เอ.. เป็นทุกข์แบบไหน อาจอย่างยิ่งงอยู่ ส่วนพระอริยเจ้า
ตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี ก็เห็นเหมือนกัน แต่ไม่
แห่งตลอด ไม่ทะลุทั้งหมด ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ยังรู้เพียงบางส่วน บาง
ส่วนยังชักไว้อยู่ ส่วนพระอรหันต์นั้น แห่งตลอดครบถ้วนสมบูรณ์ รู้จบ
หมด ไม่มีข้อสงสัยในคำนั้นเลย

หรือ ข้อที่ตรัสว่า ตัณหานี้เป็นทุกขสมุทัย ความอยาก ความต้องการ
ความเพลิดเพลินยินดี ความหลงไปกระทำตามอำนาจตัณหาอุปาทาน ตัณหา
อุปาทานชักพาไปทำนั่นทำนี่ เป็นเหตุเกิดแห่งทุกข์ พวกปุถุชนก็ยังคิดว่า
เอ.. น่าจะได้อยู่ นะ ชักพาเรามาปฏิบัติธรรม หรือ ชักพาเรามาฝึกตนเองให้

เป็นคนดี ก็น่าจะต้องอยู่ พระอริยเจ้าลำดับต้น ๆ พระโสดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามี ยังรู้ไม่จบสมบูรณ์ ยังมีที่ตั้งของตัณหาในบางส่วนได้ ส่วนพระอรหันต์นั้นจบแล้ว เห็นว่า ตัณหานี้เป็นทุกขสมุทัยจริง ๆ ไม่มีที่ตั้งของตัณหาอีกต่อไป ไม่มีความทุกข์เกิดขึ้นอีก

อริยสัจข้ออื่น ๆ ก็ทำนองเดียวกัน พระโสดาบันได้เห็นพระนิพพาน เพียงแว็บ ๆ เท่านั้นเอง พระสกทาคามี พระอนาคามีก็เห็นเพิ่มขึ้นมาอีกหน่อย เห็นสิ่งที่เคยเห็นแล้วนั้นแหละ พระโสดาบันเห็นสิ่งที่ไม่เคยเห็น ส่วนพระอรหันต์นั้นแจ้งครบสมบูรณ์แล้ว

อริยสัจความหมายที่ ๑ ที่แปลไว้ในที่นี้ แปลว่า เป็นสัจจะที่พระอริยะ คือพระอรหันต์แห่งตลอด ไม่ว่าจะเป็พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีต ก็ทรงแห่งตลอดสิ่งเดียวกันนี้ พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตก็ ทรงแห่งตลอดในสิ่งเดียวกันนี้ พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในปัจจุบันก็ เช่นเดียวกัน พระอริยเจ้าที่เป็นเหล่าพระอรหันต์ในอดีต ในอนาคต และ ในปัจจุบัน ก็แห่งตลอด แห่งทะเลสิ่งเดียวกันนี้ แห่งทะเล ไม่มีจุดติดขัด ไม่มี ข้อบกพร่อง ในสิ่งที่พระพุทเจ้าแสดงเอาไว้ ไม่มีข้อสงสัยในบาลีค่านั้น ๆ เพราะคำที่พระพุทเจ้าทรงแสดงเอาไว้ นั้น ถึงพร้อมอรรถะ ถึงพร้อมด้วย พยัญชนะ คนที่เห็นแล้ว ท่านก็ยอมรับว่า **มันเป็นเช่นนั้นจริง ๆ** ตามที่ พระพุทเจ้าบอกเอาไว้ นั่นแหละ ส่วนพวกที่ยังไม่รู้ ฟังแล้วกังง งงแล้ว ก็ไปหาอาจารย์อธิบาย อาจารย์อธิบายแล้วกังงหนักไปเรื่อย ๆ ส่วนผู้ที่รู้ ความจริงแล้ว ก็เห็นชัดเหมือนกับที่พระพุทเจ้าตรัสไว้ นั่นแหละ ทำนองนี้ เรียกว่า แห่งตลอด แห่งทะเล

เราทั้งหลายถ้ายังไม่แห่งตลอด ยังแห่งทะเล ก็ไปเข้าไปหา ให้อาจารย์ นั้นช่วยอธิบาย อาจารย์นี้ช่วยอธิบาย เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่พระพุทเจ้าตรัส เอาไว้ นั่นแหละ บางที่ยังอธิบายมาก ยิ่งงงมาก ยิ่งสับสนมากไปเรื่อย ๆ จนกว่า

จะเห็นได้ด้วยปัญญาของตนเองนั่นแหละ นี่ความหมายอันที่ ๑ คือ ลัจจะที่พระอริยเจ้า พระอรหันต์ท่านแห่งตลอด แห่งทะเล ถ้าเป็นพระอริยะระดับอื่นๆ ยังไม่แห่งตลอด ยังไม่แห่งทะเล พวกปุถุชนนั้น ไม่ต้องห่วงยังหัวหมუნเวียนอยู่กับความไม่รู้้อริยลัจจนั่นแหละ

๑.๒ ลัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ

ต่อไปความหมายที่ ๒ อริยลัจ แปลว่า ลัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นอริยะผู้เลิศที่สุดในโลก เพราะเป็นพระอริยบุคคลแรก เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงเห็นลัจจะข้อนี้ก่อน ถ้ากล่าวว่ อริยลัจนี้เป็นลัจจะของใคร เป็นลัจจะที่ใครเป็นคนเห็นก่อน ก็ควรจะกล่าวว่า **เป็นลัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ** พระองค์ทรงพบเห็นก่อน แล้วก็เอามาบอก แสดง กำหนด แต่งตั้ง เปิดเผย กระทำให้ง่ายๆ

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๐๘ มีบาลีก้าวไว้ว่า
*สเทวเก โลเก สมารเก สพุรุมเก สสุสมณพราหมณินยา ปชาย
 สเทวมนุสสาย ตถาคตโ อริโย ตสฺมา อริยสจฺจานีติ วุจฺจุนฺติ*
 พระตถาคตเจ้านั้น เป็นพระอริยเจ้าคือเป็นพระอรหันต์ในโลกพร้อมทั้ง เทวโลก มารโลก ทั้งหมดสัตว์ พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่า อริยลัจ เป็นลัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ

ในบรรดาชาวโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก พร้อมทั้งหมู่สมณะและพวกพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายนั้น พระตถาคตนั้นเป็นพระอริยะองค์แรกคือเป็นพระพุทธเจ้า ตอนที่ไม่มีพระพุทธเจ้าอยู่ก็ไม่มีใครประกาศอริยลัจเลย พอมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาแล้ว พระองค์ก็

ทรงประกาศอริยสัจ พระองค์ตรัสรู้อริยสัจแล้วก็เอามาบอก ฉะนั้น ถ้าจะกล่าวว่า อริยสัจนี้เป็นความจริงของใคร ก็เป็นความจริงของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นอริยะ ถ้าจะว่าถึงเป็นพีที่ใหญ่เขา ท่านอุปมาเหมือนกับว่า เวลาไถ่ออกจากไซ่นี้ ตัวพีใหญ่นั้น จะทะลักเป่าไซ่ออกมาก่อน แล้วก็ไปบอกน้อง ๆ ให้รู้วิธี พระพุทธเจ้าเป็นพระอริยะองค์แรก ตรัสรู้อริยสัจแล้วมาบอกคนรุ่นหลัง ๆ อย่างนี้ สัจจะนี้ก็เลยได้ชื่อว่า อริยสัจ แปลว่า สัจจะของพระพุทธเจ้า ผู้เป็นอริยะ ความจริงแล้ว อริยสัจเป็นความจริงที่มีอยู่อย่างนั้นอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าไปตรัสรู้เข้าแล้ว เอามาบอกเป็นคนแรก **เป็นผู้ค้นพบ เป็นผู้นำมาบอก** จึงบอกว่าเป็นของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ

พระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายนั้นเป็นพระอริยะ พระองค์ตรัสรู้แล้วก็นำมาบอก มาแสดง มาแต่งตั้ง มาเปิดเผย มากระทำให้ง่าย ในตอนที่ไม่มีพระพุทธเจ้านั้น ทั้งโลก เทวโลก มารโลก พรหมโลก ทั้งหมดสัตว์ พร้อมทั้งสมณะและพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ก็ไม่มีใครรู้เรื่องอริยสัจ มีพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วก็นำมาบอก ที่นี้ เวลาถามใครว่า ความรู้นี้ สัจธรรมนี้เป็นของใคร ก็บอกว่า เป็นสัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ นี้ความหมายที่ ๒

๑.๓ สัจจะจริงแท้ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น

ต่อไปความหมายที่ ๓ อริยสัจ แปลว่า ความจริงแท้ ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น อย่างนี้ก็ได้

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๐๗ มีบาลีว่า
อิมานิ ไช ภิกขเว จตตาริ อริยสัจจานิ ตถานิ อวิตถานิ อนนฺนถานิ
ตสฺมา อริยสัจจานีติ วุจฺจนฺติ
ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย อริยสัจทั้งหลาย ๔ ประการเหล่านี้แล เป็นสิ่ง

ที่เป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ไม่เป็นอย่างนั้น ไม่เป็นอย่างอื่น เพราะเหตุนั้น จึงเรียกว่า อริยสัจ

ตถาณี แปลว่า เป็นอย่างนั้น เป็นเช่นนั้น เป็นอย่างนั้นของมันเอง เป็นของมันอย่างนั้น

อวิตถาณี แปลว่า ไม่ใช่ไม่เป็นอย่างนั้น ไม่เป็นอย่างนั้นก็หาไม่ได้
อนัญญถาณี แปลว่า ไม่เป็นอย่างอื่น ไม่เป็นอื่นไปจากความเป็น
อย่างนั้น

อริยสัจทั้ง ๔ นั้น เป็นอย่างนั้นของมัน เป็นของจริงแท้ แน่แน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ตถาณี เป็นอย่างนั้น อวิตถาณี ไม่ใช่ไม่เป็นอย่างนั้น อนัญญถาณี ไม่เป็นอย่างอื่น มันจึงเป็นอย่างนั้น **ทำไมกายกับใจ คืออุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ จึงเป็นทุกข์ ก็เพราะมันเป็นทุกข์ มันเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ไม่เป็นอย่างนั้น มันไม่เป็นอย่างอื่น จึงเป็นอย่างนั้น จะให้เป็นสุขก็เป็นไปไม่ได้ จะให้ไม่เป็นทุกข์ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะมันเป็นทุกข์** พระอรหันต์ท่านแทงตลอด กายกับใจนั้นเป็นทุกข์ เป็นของจริง เป็นของแท้ อย่างนั้น ไม่ใช่ไม่เป็นอย่างนั้น ไม่เป็นอย่างอื่น จึงเป็นอย่างนั้น พุดไปพุดมาก็คล้ายๆ กับกำปั้นทุบดินยังไ้ไม่รู้ เราก็ยังงงไปงมมา

พวกที่ยังไม่แทงตลอดก็จะคิดว่า กายนี้ไม่น่าจะเป็นทุกข์ ก็คาดหวังไป แต่ที่จริงแล้วกายก็เป็นทุกข์ พวกที่ไม่รู้อริยสัจ ไม่รู้ว่ามันเป็นอย่างนั้น ก็ไปคาดหวังว่ากายจะไม่ทุกข์ พอคาดหวังว่ากายมันจะไม่ทุกข์ก็เครียดเอง เพราะกายนั้นมันทุกข์ ใจก็เป็นทุกข์ ที่มันเป็นทุกข์ก็เพราะว่ามันเป็นทุกข์ นั่นแหละ ไม่เป็นอย่างอื่น เลยเป็นอย่างนั้น พุดไปก็จะหาว่ากวน ที่มันเป็นทุกข์ก็เพราะว่ามันเป็นทุกข์ มันไม่เป็นอย่างอื่น มันไม่ได้เป็นสุข มันจึงเป็นทุกข์ ความหมายคืออย่างนี้ ท่านจะมาตั้งคำถามก็ไม่ได้ ทำไมใจเป็นทุกข์ อย่างนี้ก็เป็นพวกไม่รู้เรื่อง แล้วก็ตั้งคำถามไปเฉยๆ ใจนั้นมัน

เป็นทุกข์ มันจึงเป็นทุกข์ **ไม่ใช่ว่ามันไม่เป็นทุกข์** มันเลยเป็นทุกข์ ทำไม่
ใจมันไม่สุข ก็มันไม่สุข มันก็ไม่สุขเท่านั้นแหละ ถ้าแห่งตลอดก็อย่างนี้

แต่ถ้าไม่เข้าใจ กายมันเป็นทุกข์ ก็คาดหวังว่ามันจะไม่เป็นทุกข์ พอ
มันทุกข์ขึ้นมาก็เครียด หาเรื่องใส่ตัวเองไป ตามลักษณะของ**มิจจาคิภูติ**
มันชอบหาเรื่องใส่ตนเอง ใจมันก็เป็นทุกข์ ไปคาดหวังว่ามันจะสุข คาด
หวังว่ามันจะไม่ทุกข์ ก็เอาทุกข์ใส่ตนเอง วนเวียนไปเรื่อย ๆ ที่เป็นเช่นนั้น
เพราะยังไม่แห่งตลอดนั่นเอง ผู้ที่รู้แจ้งแห่งตลอดว่า กายกับใจ อุปาทาน
ชั้นที่ ๕ นี้มันเป็นทุกข์ทั้งหมดนี้ ต้องเป็นพระอรหันต์ เป็นพระอริยเจ้า
ระดับพระอรหันต์จึงจะเห็นอย่างนั้น เห็นว่ามันเป็นอย่างนั้น แล้วจึงทิ้งมันได้
ส่วนเราทั้งหลายนั้นยังทิ้งมันไม่ลง เพราะยังไม่แห่งตลอด มันก็เหมือนกับ
ว่ามีทางเลือก สุขบ้างทุกข์บ้าง ก็จะหนีทุกข์ไปเอาสุข รู้สึกดีบ้างไม่ดีบ้าง
ก็หนีไม่ดีไปเอาดี

พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนอย่างนั้นเลย สอนว่า สังขารทั้งหมดมันทุกข์
หมด **ไม่ว่าสุขก็เป็นทุกข์ สุขเป็นของเกิดดับ มันก็ทุกข์นั่นเอง ทุกข์ก็เป็น**
ของเกิดดับ มันก็เป็นทุกข์นั่นเอง แม้แต่เฉยๆ เป็นของเกิดดับ ก็เป็นทุกข์
นั่นเอง ดีก็เป็นของเกิดดับ เป็นทุกข์นั่นเอง ไม่ดี ก็เป็นของเกิดดับ เป็น
ทุกข์นั่นเอง ถ้าเห็นตามความเป็นจริงอย่างนี้ ก็จะเห็นว่า อริยสัจนั้นไม่มี
ทางแปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไปได้ แต่พวกไม่รู้ก็จะรู้สึกว่ามันมีทางหลีกเลี่ยง
รู้สึกเหมือนว่ามีสุขบ้าง มีทุกข์บ้าง เหมือนมีที่ให้หลบ มีที่ให้เลี้ยง เหมือน
พอทนไหวยังก็ไม่ว่า แต่ที่จริงมีแต่ทุกข์ ไม่มีสุข มีแต่ทุกข์มาก ทุกข์น้อย
ทุกข์พอทนไหว กับ ทุกข์ทนไม่ไหว ทุกข์ทนง่าย ทุกข์ทนยาก แต่ทั้ง
ทุกข์ทนง่าย ทุกข์ทนยาก มันก็ทุกข์ทั้งหมด ถ้ารู้อย่างนี้จึงจะทิ้งได้ จึงจะ
ถูกต้องตามความเป็นจริง จึงจะเรียกว่า เห็นอริยสัจ หรือ รู้อริยสัจ ถ้ารู้
โดยความเป็นอย่างอื่นยังไม่เรียกว่าเห็นอริยสัจความหมายของอริยสัจอย่าง
ที่ ๓ คือ เป็นความจริง แต่ไม่แปรเป็นอย่างอื่น

๑.๔ สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ

ความหมายของอริยสังข์อย่างที่ ๔ คือ สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ ถ้าใครได้เห็นอริยสังข์ คนนั้นก็ถึงความเป็นอริยะ คือ เป็นผู้ที่ย่างไกล จากกิเลส **ห่างไกลจากตัณหา ห่างไกลจากทิฏฐิ** ส่วนคนไหนที่ยังไม่เคย เห็นอริยสังข์ คนนั้นก็ยังไม่ถึงความเป็นอริยะ คนที่ได้รู้อริยสังข์ตั้งแต่ขั้นต้น ขั้นแรกคือพระโสดาบัน ท่านเรียกว่าได้เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ได้ เห็นอริยสังข์ครั้งแรก พระโสดาบันก็ถูกเรียกว่าพระอริยะด้วย ฉะนั้น ความหมายของพระอริยะในที่นี้ เริ่มต้นตั้งแต่พระโสดาบันเป็นต้นไป ไม่เหมือนกับ ความหมายของอริยะในความหมายแรก อริยะในความหมายแรกนั้น เป็นอริยะที่ท่านแทงตลอด ครอบถ้วนสมบูรณ์ หมายเอาเฉพาะพระอรหันต์ จึงจะแทงตลอดอริยสังข์ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่มุ่งงมง ไม่สงสัย ไม่อวกแวก ไม่ เห็นว่ามันเป็นอย่างอื่น ส่วนพระโสดาบันนี้ ยังเห็นว่ามีส่วนพอจะอาศัย ได้บ้างเหมือนกัน ยังมีอะไรที่น่ารักน่าเอาอยู่เหมือนกัน แต่ไม่หลงนาน ส่วน ปุถุชนนั้น ไม่ต้องห่วง ไม่ใช่หลงนานอย่างเดียว หมกมุ่น จมและหมกติด อยู่กับทุกข์เลยทีเดียว วนเวียนไปเรื่อย

ในความหมายที่ ๔ อริยสังข์ แปลว่า สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ คำว่าอริยะ ในที่นี้หมายถึงพระโสดาบันเป็นต้นไป พระโสดาบัน พระ สกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ คำว่า อริยะ แปลว่า ห่างไกล จากกิเลส ห่างไกลจากตัณหาและทิฏฐิ ตัณหาคือความอยากได้ ความ ต้องการ ความคาดหวัง การเห็นอริยสังข์นั้นแหละ ความอยากจึงจะถูก ละได้ ละตัณหาได้ ละความคาดหวังได้ ละความเห็นผิดว่ากายใจเป็นตัวเรา ละความยึดถือว่ากายใจเป็นของเราได้

ในอังกุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ๒๑/๑๕๐ มีบาลีว่า

อิธิ ภิกขเว ภิกขุ อิหิ ทุกขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ...

อยู่ ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ ยถาภูตํ ปชานาติ

เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อริยบพฺโต โหติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ ...

รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ถึงความเป็นอริยะ อย่างนี้แล

ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์ก็หมายความว่า เราไม่ได้เห็นไกล ๆ นะ เห็นใกล้ ๆ เห็นจริง ๆ เห็นด้วยความรู้สึก เห็นด้วยสติปัญญา เห็นด้วยญาณของตนเองที่เดียวว่า อันนี้ คือ อุปาทานขันธ์นี้มันทุกข์ รู้ว่า ตัณหานี้เป็นทุกข์สมุทัย รู้ว่า นิพพานนี้เป็นทุกขนิโรธ จนกระทั่งย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ นี่เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ภิกษุชื่อว่าเป็นผู้ถึงความเป็นพระอริยะ เป็นพระโสดาบันเป็นต้นอย่างนี้

อริยสัจในความหมายที่ ๔ แปลว่า เป็นสัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ไปเห็นความจริงนี้เข้าแล้ว กลายเป็นพระอริยะเจ้า ส่วนพวกที่ไม่เคยเห็นก็เป็นปุถุชนที่ไม่แน่นอนตลอดไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้เห็นเมื่อได้เห็นแล้วจึงจะได้เลื่อนขั้นเป็นพระอริยะเจ้า

ที่กล่าวมานี้ก็เป็นความหมายของอริยสัจ ๔ ได้ยกบาลีมาประกอบ และให้ความหมายเอาไว้ ๔ อย่างด้วยกัน ท่านชอบความหมายไหน ก็เอาความหมายนั้น หรือใครจะหาความหมายเพิ่มเติมก็ได้ ในอริยสัจนั้น แยกเป็น ๒ คำ คำหนึ่งคือ อริยะ อีกคำหนึ่งคือ สัจจะ

ความหมายที่ ๑ สัจจะที่พระอริยะแห่งตลอด พระอรหันต์นั้นท่านแห่งตลอด แห่งทะเล หมดข้อสงสัย

ความหมายที่ ๒ **สัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ** พระพุทธเจ้าเป็นพระอริยะ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้อรियสัจแล้ว เอามาประกาศบอกเราทั้งหลาย เวลาถามว่าอรियสัจนี้เป็นสัจจะของใคร ก็จะต้องตอบว่าเป็นสัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ

ความหมายที่ ๓ **ความจริงแท้ ไม่แปรเป็นอย่างอื่น** เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่ว่าไม่เป็นเช่นนั้น ไม่เป็นอย่างอื่น จึงเป็นเช่นนั้น

ความหมายที่ ๔ **สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นพระอริยะ** เป็นความจริงที่ทำให้ผู้ไปเห็นเข้า ไปรู้เข้าแล้ว กลายเป็นพระอริยะเจ้า ส่วนความรู้อื่นๆ สัจจะอื่นๆ นั้น ไปรู้เข้าแล้ว ไม่ได้กลายเป็นอริยะเจ้า **ต้องรู้อันนี้ จึงจะได้ถึงความเป็นอริยะ** กิเลสตัณหาต่างๆ จึงจะถูกเผา ถูกทำลายได้ จะหมดกิเลสโดยสิ้นเชิงไปตามลำดับ ส่วนความจริงในแง่มุมอื่นๆ นั้น ไปรู้เข้าแล้ว บางทีกิเลสเยอะขึ้นก็มี บางทีตัณหามากขึ้น อยากได้มากขึ้นก็มี บางทีความเห็นผิดเพิ่มมากขึ้นก็มี

๒. ความสำคัญของอรियสัจ

ในเรื่องความสำคัญของอรियสัจ ผมก็จะยกมาจากพระสูตรต่างๆ เอาแบบกว้างๆ ก่อน แล้วเอาแบบเฉพาะเจาะจงภายหลัง เพื่อแสดงให้เห็นว่าอรियสัจมีความสำคัญอย่างไร

๒.๑ เป็นปฏิกุญญากรณธรรม

ปฏิกุญญา แปลว่า เป็นคำบอกตนเองว่าเป็นอย่างไรๆ เป็นคำปฏิกุญญาตนเอง บอกตนเองได้ว่าตนเองเป็นอย่างไรๆ บอกคนอื่นได้ว่าตนเองเป็นอย่างไรๆ เป็นปฏิกุญญากรณธรรม เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้ความจริงอันนี้แล้ว จึง

ปฏิญาณตนเองว่า ได้ตรัสรู้ **อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเป็นความรู้อื่น พระองค์ก็เคยรู้มาเยอะเหมือนกัน แต่ก็ไม่เคยบอกว่า เป็นผู้ตรัสรู้ **อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** ธรรมะหัวข้อนี้จึงเป็นสิ่งที่ เป็นเครื่องมือในการปฏิญาณตนว่า ตนเองนั้นได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วก็บอกคนอื่นว่าพระองค์เป็นอย่างนั้น

ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๙/๑๖๗๐ มีบาลีว่า

ยโต จ โข เม ภิกขเว อิมesu จตุsu อริยสจเจsu เวนฺนติปริวภูมึ ทฺวาทสการํ ยถาภูตํ ญาณทสสนํ สุวิสุทฺธํ อโหสิ, อถาหํ ภิกขเว สทฺเวกโลเก สมารเก สพรหมเก สสุสมณพฺรหฺมณินยา ปชาย สทฺวมนุสฺสสย อนุตฺตรํ สมนฺมาสฺมโปธิ อภิสมฺพุทฺโธ ปจฺจณฺบาลี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล ญาณทัศนะตามความเป็นจริงของเราในปริวัฏ ๓ อย่างนี้ อันมี ๑๒ อากาโร ในอริยสัจทั้งหลาย ๔ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ดีแล้ว ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกาลนั้น เราจึงปฏิญาณว่า เป็นผู้ได้ตรัสรู้ **อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** ในโลก พร้อมเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะพราหมณ์ พร้อมเทวดาและมนุษย์

อิมesu จตุsu อริยสจเจsu แปลว่า ในอริยสัจทั้งหลาย ๔ เหล่านี้

เวนฺนติปริวภูมึ แปลว่า มีปริวัฏ ๓ อย่างนี้ มีการวนรอบ ๓ รอบอย่างนี้ ในทุกขอริยสัจมี ๓ คือ ทุกขอริยสัจเป็นอย่างนี้ๆ ทุกขอริยสัจควรกำหนดรู้ ทุกขอริยสัจได้กำหนดรู้แล้ว อริยสัจข้ออื่นๆ ก็มีอย่างละ ๓ มีการวนรอบ ๓ รอบ ในอริยสัจ ๔ ก็เป็น ๑๒ ลักษณะ

ทฺวาทสการํ แปลว่า มี ๑๒ อากาโร มีลักษณะ ๑๒ ประการ แยกแยะความแตกต่างออกได้ ๑๒ แบบ

ยถาภูตํ แปลว่า ตามความเป็นจริง ตามที่มันเป็น มันเป็นอย่างไรรู้ตามที่เป็นอย่างนั้น ไม่ได้ไปแต่งเติมหรือสร้างขึ้นมาใหม่

ญาณทัสสนํ แปลว่า ญาณทัสสนะ การเห็นด้วยญาณ รู้ด้วยปัญญาขั้นสูง รู้แจ้งแทงตลอด

สุวิสุทธิ อโหสิ แปลว่า เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ดีแล้ว สะอาด ผ่องใส หมดจด ไม่มีมลทินใดๆ ไม่มีอะไรที่ยังไม่รู้

เมื่อเห็นด้วยญาณปัญญา อันบริสุทธิ์ ผุดผ่อง ตามที่มันเป็นจริงแล้วนั้นแหละ พระพุทธองค์จึงปฏิญาณตนเอง รับรองตนด้วยตนเอง และประกาศบอกผู้อื่นว่า เราเป็นผู้รู้ รู้ตามความเป็นจริง คนอื่นคัดค้านไม่ได้ ปฏิญาณกับตนเองว่า ได้รู้ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว บอกคนอื่นว่า เราได้รู้ อย่างนั้นเรียบร้อยแล้ว รู้จบสมบูรณ์ ตรัสรู้แทงตลอดสัมมาสัมโพธิญาณ ไม่มีอันอื่นยิ่งกว่านี้อีกแล้ว ไม่ต้องอ้างใครเป็นอาจารย์ อย่างนี้เรียกว่าปฏิญาณ อริยสัง ๔ นั้นแหละ เป็นปฏิญาณการณธรรม คือ ธรรมะที่เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าปฏิญาณอย่างนั้น อันนี้ก็เป็นความสำคัญอันที่ ๑

๒.๒ เป็นสามกัณฑ์ธรรม

อริยสังเป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คนอื่นๆ นั้นแสดงเรื่องอริยสังไม่ได้ มีพระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงจะแสดงเรื่องอริยสังได้ พระอรหันต์ทั้งหลายที่เป็นพระสาวกก็แสดงไม่ได้เหมือนกัน อาศัยปฏิบัติตามพระพุทธเจ้าแล้วก็ตรัสรู้ตาม ไปเรียนคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วก็เอามาบอกคนอื่นต่อ พระปัจเจกพุทธเจ้าก็รู้อริยสังเช่นเดียวกันนี้ แต่ท่านบัญญัติคำไม่ได้ ตั้งศาสนาไม่ได้ บอกสอนไม่ได้ บอกได้แค่คำสอนทั่วๆ ไปเท่านั้นเอง อริยสังจึงเป็นธรรมเทศนาชนิดหนึ่ง

ท่านเรียกว่าสามุกังสิกา เป็นธรรมเนียมที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายยกขึ้นแสดงด้วยตนเอง ส่วนคนอื่น ๆ นั้นไม่สามารถยกขึ้นได้ด้วยตนเอง พระอรหันต์ก็ยกของพระพุทธเจ้ามาแสดง ครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ก็ไปยกของพระพุทธเจ้ามาแสดง อันนี้สำหรับธรรมเนียมเกี่ยวกับอริยสังข์ ถ้าเป็นธรรมเนียมอย่างอื่น เช่น เรื่องความดีทั่วไป เรื่องศีล เรื่องสมาธิ ครูบาอาจารย์ที่ไหนก็สอนได้ อาจารย์ดี ๆ เขาก็สอนให้รักษาศีลได้ อาจารย์ดี ๆ ก็สอนให้ทำความดี สอนให้ทำสมาธิอะไรก็ได้ แต่เรื่องอริยสังข์แล้ว ต้องเฉพาะพระพุทธเจ้าจึงจะยกขึ้นแสดงได้ จึงจะบัญญัติได้ เรื่องทุกข์กับความพ้นทุกข์ เป็นคำสอนที่พิเศษ

คนที่ยกธรรมเนียมเรื่องอริยสังข์นี้ขึ้นแสดงได้ด้วยตนเองคือพระพุทธเจ้า ส่วนคนอื่น ๆ นั้นฟังพระพุทธเจ้ามา แล้วก็เอามาแสดงต่อท่านเรียกว่าสามุกังสิกา อุกังสิกา แปลว่า ยกขึ้น สามัม แปลว่า ด้วยตนเอง ธรรมเนียมที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายยกขึ้นแสดงด้วยตนเอง ส่วนคนอื่น ๆ นั้นยกขึ้นแสดงด้วยตนเองไม่ได้ เราทั้งหลายฟังเรื่องอริยสังข์มานานแล้ว ยกไปแสดงได้หรือไม่ ต้องท่องเอาไปพูด คือยกของพระพุทธเจ้ามาอีกต่อหนึ่ง เพราะเราเป็นสาวก

ในคัมภีร์นิกาย สीलขันธวรรค ๔/๒๔๘ อัมพภูฏฐสูตร มีบาลีบอกเอาไว้ว่า

ยทา ภควา อญญาสิ พุราหมณั ปรุขุขรธาตี กลลจิตตัม มุหุจิตตัม
วินีวรณจิตตัม อุทคคจิตตัม ปสนนจิตตัม, อถสส ยา พุทธานัง สามุกังสิกา
ธมมเทสนา, ตัม ปกาเสสิ ทุกขัง สมุททัย นิโรธัม มคคัม

ในกาลใด พระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า พุราหมณ์ชื่อว่าไปขุขรธาติ มีจิตอันโยน มีจิตนิมนนวล มีจิตปราศจากนิวรณ์ มีจิตสูง มีจิตที่ผ่องใสแล้ว ลำดับนั้น พระองค์ทรงประกาศเรื่อง ทุกขัง สมุททัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงเอง แก่พุราหมณ์นั้น

สามกึ่งลิกัทธิกรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทรงประกาศอริยสัจ ได้แก่ ประกาศให้ทราบเรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อริยสัจนี้จึงมีความสำคัญ คือว่า เป็นธรรมะที่ต้องมีพระพุทธเจ้า จึงจะมีเรื่องอริยสัจ เป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เองได้ ส่วนเหล่าอริยสาวกทั้งหลายนั้น ยกขึ้นแสดงเองไม่ได้ ต้องไปจำของพระพุทธเจ้ามา แล้วก็เอามาพูด ถ้าไม่จำพระพุทธเจ้ามา ก็พูดผิดๆ พลาดๆ พูดไม่ถูกตามที่พระพุทธเจ้าแสดงเอาไว้ หรือพูดไม่สมบูรณ์ครบถ้วน ฉะนั้น เพื่อให้ถูกต้อง โดยเฉพาะหลักธรรมเรื่องอริยสัจแล้ว แม้ผู้บรรลุธรรมแล้วต้องมาเรียน มาท่องจำไว้ แล้วก็เอามาบอกมาสอนให้สอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธเจ้าบอกเอาไว้ นี่เป็นความสำคัญข้อที่ ๒

๒.๓ เป็นเอกังกัทธิกรรม

อริยสัจนั้นเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโดยส่วนเดียวเท่านั้น ไม่มีชัชชย่อน ไม่ใช่บางครั้งแสดง บางครั้งไม่แสดง ถ้าเป็นธรรมเทศนาข้ออื่นๆ มีคนมาถามปัญหาในแง่หนึ่งบ้าง แ่งนี้บ้าง บางครั้งพระองค์ก็แสดง บางครั้งพระองค์ก็ไม่แสดง ต้องดูเป็นคนๆ ไป บางครั้งแสดงอย่างหนึ่ง บางครั้งแสดงไปอีกอย่างหนึ่ง แต่สำหรับเรื่องอริยสัจแล้วเป็นเอกังกัทธิกรรม คือธรรมะที่ทรงแสดงอย่างเดียวเท่านั้น ทรงแสดงในแง่เดียว ทรงแสดงแบบชัดเจน แจ่มแจ้ง

ถ้าเป็นธรรมเทศนาในแง่มุมมองอื่นๆ นั้น พระองค์ก็ทรงดูเป็นคนๆ ไป เช่น บางคนมาถามเรื่องว่า ท่านนี้ตายไปแล้วเกิดที่ไหน ต้องดูเป็นคนๆ ถ้าเป็นพระอริยเจ้ามาถาม พระพุทธเจ้าจะตอบให้ คนนี้ตายแล้ว ลัมปปรายภพเป็นอย่างไร ถ้าพวกปุถุชนมาถาม โดยเฉพาะพวกเห็นผิด จะไม่ตอบ จะต่างกัน ไม่เหมือนเรื่องอริยสัจ เรื่องอริยสัจนั้น ไม่ว่าจะป็นปุถุชน พระองค์

ก็ทรงแสดงอย่างนี้ แบบเดียวกัน เป็นพระอริยเจ้าชั้นโสดาบันก็แสดงแบบนี้เหมือนกัน พระอริยเจ้าชั้นสกทาคามีก็แสดงอย่างนี้เหมือนกัน พระอริยเจ้าชั้นอนาคามีก็แสดงแบบนี้เหมือนกัน พระอรหันต์ก็แสดงแบบนี้เหมือนกัน แสดงเหมือนกันหมด เลยเรียกว่าเอ็งลิกธรรม ไม่มีกลับไปกลับมา แสดงกับปุถุชนแสดงอย่างหนึ่ง แสดงกับพระโสดาบันแสดงอย่างหนึ่ง แสดงกับพระสกทาคามีแสดงอย่างหนึ่ง แสดงกับพระอรหันต์เป็นอย่างหนึ่ง ไม่ใช่อย่างนั้น

กรรมเทศนาอื่น ๆ นั้น จะดูเป็นคน ๆ ไป ถ้าเป็นพวกปุถุชนที่ไม่ได้สติบ
ไม่รู้อะไร เป็นพวกยึดถืออัตตาตัวตนอยู่ ถ้ามาถามว่า คนนี้ทำดีแล้วจะได้
ดีหรือไม่ พระองค์จะไม่ตอบ เพราะว่าคนนี้ยึดถือผิดว่ามีตัวตนอยู่ ถ้า
พระอริยเจ้ามาถาม ทำกรรมดี เมื่อเหตุปัจจัยพร้อมให้เป็นผลดี ไม่มีความ
เข้าใจผิด พระพุทธเจ้าก็จะตอบให้ ทำอย่างนี้แล้ว จะมีได้รับผลเป็น
อย่างไรบ้าง ดูเป็นคน ๆ ไป

กรรมเทศนาของพระพุทธเจ้ามีเยอะ ตามบุคคล คำถาม สถานการณ์
มากมาย ต่าง ๆ กันไป ทรงแสดงยกเยื้องไปตามที่เหมาะสม ถ้าเป็นเรื่อง
อริยสัจ มีอย่างเดียวกันนั้น คือแสดง ๔ ข้อเหมือนกันหมด ทุกข์ สมุทัย
นิโรธ มรรค เวลาขยายความ ไม่ว่าจะขยายความกับพวกปุถุชน พระอริยเจ้า
ก็เหมือน ๆ กัน เลยเรียกว่าเอ็งลิกธรรม แปลว่า โดยส่วนตัว โดย
ลักษณะเดียวกันนั้น ไม่มีการแปรเป็นอย่างอื่น เราฟังเรื่องอริยสัจก็ฟัง
แบบเดียวกันนั้นแหละ ตั้งแต่เป็นปุถุชนจนเป็นพระอรหันต์ ฟังคำเดียวกัน
พวกปุถุชนก็ฟังอันเดียวกับที่พระอรหันต์ฟัง ที่แตกต่างกันคือความเข้าใจ
เท่านั้นเอง อันนี้เป็นเทศนาในแบบอริยสัจ

ฉะนั้น เราเรียนเรื่องอริยสัจไปแล้ว จึงเป็นเรื่องง่าย และไม่ต้อ
ตีความอะไร ตรงไปตรงมา ถ้าเป็นธรรมะหมวดอื่นๆ จะต้องตีความในแง่

ว่า พระองค์แสดงเรื่องนี้ แสดงแก่ใครอยู่ คนนั้นเขามีจิตระดับไหน บางทีเจอคนนี้ พระองค์แสดงเรื่องศีล บางทีเจอคนนี้แสดงเรื่องสมาธิ ให้ไปทำสมาธิ บางทีเจอคนนี้ให้ไปเจริญปัญญา ดูเป็นคนๆ ไป แต่เรื่องอริยสังแล้ว ไม่มีการดูเป็นคนๆ อย่างนั้น แสดงเหมือนกันหมดเลย แสดง ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกขอริยสัง ทุกขสมุทัยอริยสัง ทุกขนิโรธอริยสัง ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง เรียงอย่างนี้หมด เอาเรื่องทุกข์ขึ้นก่อน ต่อมาเรื่องทุกขสมุทัย ต่อมาทุกขนิโรธ ต่อมาทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เวลาขยายความก็เหมือนกัน

พระองค์ตรัสไว้ในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ๙/๔๒๔ ไปฏฐปาท สุตตราว่า

อิทฺ ํทุกฺขนฺตํ โข ไปฏฺฐปาท มยา เอกํลํโก ธมฺโม เทลิตฺโต ปญฺจตฺตโต

‘อัยํ ํทุกฺขสมุทฺทโย’ติ ...

‘อัยํ ํทุกฺขนิโรธ’ติ ...

‘อัยํ ํทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา’ติ ...

ดูก่อนไปฏฐปาทหะ ความจริงว่า นี้ทุกข์ เป็นอังกสิกรรมอันเรตถาคต แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ความจริงว่า นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ก็เหมือนกัน

คำว่า นี้ทุกข์ เป็นอังกสิกรรม อุปาทานชั้นทั้ง ๕ เป็นทุกข์ อันนี้เป็นอังกสิกรรม ที่พระองค์แสดงแล้ว บัญญัติเอาไว้แล้ว ตัณหา^๑คือทุกขสมุทัย ความสิ้นตัณหา^๒คือนิพพานนี้เป็นทุกขนิโรธ อริยมรรคมีองค์ ๘ ^๓นี้ คือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นอังกสิกรรมอันเรตถาคตแสดงเอาไว้แล้ว บัญญัติเอาไว้แล้ว ไม่มีการสลับลำดับ ไม่มีว่าเอาทุกขสมุทัยมาขึ้นก่อน เอาทุกข์มาทีหลัง ไม่มีอย่างนั้น แสดงตามอย่างนั้นตลอด

๒.๔ เป็นพยากตธรรม

อริยสัจเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงตอบในทุกๆ สถานการณ์ ถ้าเป็นธรรมะหมวดอื่นๆ นั้น พระองค์ทรงตอบบ้าง ไม่ตอบบ้าง โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับทฤษฎีเกี่ยวกับความเห็นผิดต่างๆ โลกนี้เที่ยง หรือไม่เที่ยง โลกมีที่สุด หรือไม่มีที่สุด สัตว์ตายแล้วเกิดอีก หรือไม่เกิดอีก อย่างนี้จะไม่ตอบ

พวกเราทุกคน ก็จะบอกว่า โอ้.. โลกนี้มันไม่เที่ยง เตี้ยวสักหน่อย น้ำจะท่วม มันจะแปรปรวน อะไรก็ว่าไป แต่ปัญหานี้พระพุทธเจ้าจะไม่ตรัสตอบสำหรับปุถุชนทั่วไป ถ้าเป็นพระอริยเจ้าบางทีก็ทรงเล่าให้ฟัง โลกมันเป็นไปอย่างไร เจริญขึ้นและเสื่อมลงอย่างไร

ปัญหาโลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง โลกมีที่สุดหรือไม่มีที่สุด สุขและทุกข์ ใครทำให้ สุขและทุกข์นี้เราทำเอง หรือสุขและทุกข์นี้คนอื่นกระทำ อย่างนี้ ถ้าเป็นพวกที่มีความเห็นผิดมาถากม พระพุทธองค์จะไม่ตรัสตอบ ตอบเรื่องอริยสัจให้แทน

ในมัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ ๑๓/๑๒๘ จูฬมาลุงกยสูตร มีบาลีว่า

‘อิทํ ทุกฺขนฺ’ติ มาลุงกฺยบุตฺต มยา พฺยากตํ

‘อัยํ ทุกฺขสมฺ’ทโย’ติ มยา พฺยากตํ

‘อัยํ ทุกฺขนิโร’ธ’ติ มยา พฺยากตํ

‘อัยํ ทุกฺขนิโร’ธคามินี ปฏิปทา’ติ มยา พฺยากตํ

ดูก่อนมาลุงกยบุตร ความจริงว่า นี้ทุกข์ อันเราพยากรณ์แล้ว

ความจริงว่า นี้ทุกข์สมุทัย อันเราพยากรณ์แล้ว

ความจริงว่า นี้ทุกข์นิโรธ อันเราพยากรณ์แล้ว

ความจริงว่า นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อันเราพยากรณ์แล้ว

พยากรณ์ คือ ทรงตอบให้ ทรงแสดง แจกแจง ขยายความให้ชัดเจน ถ้ามามาแล้วจะตอบให้ ถ้าถามว่า อะไรคือทุกข์ อะไรคือความดับแห่งทุกข์ อย่างนี้พระองค์ตอบให้เลย ถ้าถามเรื่องอื่น ๆ นั้นไม่แน่เหมือนกัน เรื่อง อริยสังขจึงเป็นพยากรณ์ธรรม เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ ทรงแก้ไขให้ ทรงขยายความให้

เรื่องอริยสังข เป็นเรื่องทีบอกให้ทราบว่าจะอะไรเป็นไร อะไรเป็นทุกข์ **อะไรเป็นเหตุเกิดทุกข์ เป็นต้น** พระพุทธองค์ตรัสตอบให้ พระองค์ต้องการประกาศและเปิดเผยเรื่องนี้ ส่วนเรื่องอื่น ๆ เป็นเรื่องล่อใจ หรือเตรียมความพร้อม เรื่องการให้ทาน การรักษาศีล ธรรมเทศนาเรื่องอื่น ๆ เป็นการแสดงเพื่อให้ปรับจิตใจ เหมือนกับเรื่องนางวิสาขาที่ดี ท่านอนาถ บิณฑิกเศรษฐีก็ดี พระเจ้าพิมพิสารก็ดี มาเฝ้า พระพุทธองค์ทรงแสดง **อนุப்புพิกถา** คือ ทานกถา ศีลกถา สักคกถา กามาทีวกถา เนกขัมมานิสังสกถา แสดงเรื่องการให้ทาน เรื่องศีล เรื่องสวรรค์ ซึ่งเป็นผลของทานและศีล เรื่องโทษของกามคุณ และเรื่องอานิสงส์ของการออกจากกามคุณ เรื่องเหล่านี้แสดงเอาไว้เพื่อปรับจิต ให้มีความพร้อม ไม่ใช่วัตถุประสงค์หลัก พอทรงทราบว่า ท่านเหล่านั้นมีจิตอ่อนโยน สะอาด ปราศจากนิวรณ์ เหมาะแก่การงานแล้ว เป็นจิตที่เหมาะสมสำหรับรับฟังอริยสังข ก็ทรงประกาศอริยสังข เรื่องอริยสังขนี้เป็นเรื่องหลักที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศ ส่วนเรื่องอื่นนั้นเอาไว้น่าฝึกจิตให้พร้อม พวกปุถุชนที่ไม่ได้สติหรือพวกที่เพเลิดเพลินหมกหมุ่นอยู่ จิตของพวกเขายังไม่พร้อม ก็สอนให้ไปให้ทานบ้าง รักษาศีลบ้าง สอนให้เจริญกรรมฐานต่าง ๆ พิจารณาอสุภะบ้าง พิจารณาว่าตัวเองจะต้องตาย เป็นธรรมดาบ้าง

เราทั้งหลายถ้าเข้าใจความสำคัญของอริยสังขแล้ว ก็อย่ามัววุ่นแต่

เรื่องทำทาน สมาทานศีล อะไรวุ่นเวียนมากเกินไป เรื่องทาน ศีล กิเลส เหมือนกัน แต่เป็นแค่การปรับจิต **เพื่อให้จิตเป็นสมาธิ** มีความตั้งมั่น ไม่หลงยินดี ไม่หลงยินร้าย โดยส่วนใหญ่ เราทั้งหลายนั้น พอเวลาฟังเรื่อง ทานแล้วก็รีบไปทำทาน เพราะทำแล้วได้อานิสงส์ ได้ผลบุญ อย่างนี้ๆ แต่ความจริง ฟังเรื่องทาน ทำทาน เพื่อให้จิตมีสมาธิ จะได้ฟังอริยสัจต่อไป เหมือนพระอริยสาวกทั้งหลายได้ทำกันมา พระพุทธเจ้าทรงสอนทานกถา ศีลกถา ทานอนาถบิณฑิกเศรษฐียังไม่ได้ไปให้ทานเลย แต่เทศน์ให้ฟัง เพื่อปรับจิตให้เป็นสมาธิ พระพุทธองค์ประกาศอริยสัจ ท่านก็เห็นความจริง พอเห็นความจริง เป็นพระโสดาบันแล้ว ท่านอนาถบิณฑิกะจึงให้ทาน ต่อมาภายหลัง แต่เราทั้งหลาย ฟังเรื่องผลของทาน จบแล้วกิเลสเอาไป กินหมด ยังไม่ได้ฟังเรื่องอริยสัจเลย ไปเอาผลของทานก่อน ฟังเรื่องศีล แล้ว ศีลคืออย่างนั้นอย่างนี้ ไปรักษาศีลเพื่อจะได้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์เสีย ก่อน มันก็วุ่นเวียน ยังไม่ได้ฟังอริยสัจเลย โดยส่วนใหญ่จะเป็นอย่างนั้นกัน

เราทำบุญ ทำทาน รักษาศีล เป็นการฝึกให้มีความยึดถือน้อยลง ให้มีความอยากน้อยลง ให้มีความยินดียินร้ายน้อยลง แล้วพอกิจทำให้มีความสะอาดปลอดโปร่งตั้งมั่นเป็นสมาธิ เพื่อเอามาฟังอริยสัจให้เข้าใจ **ถ้าจิตยังไม่พร้อม ฟังอริยสัจ ก็ไม่เห็นความจริง ทั้งๆ ที่ความจริงก็อยู่ต่อหน้าอยู่แล้ว** กายกับใจนี้มันทุกข์ ถ้ายังยึดถืออยู่มาก ก็มองไม่ออก พอพูดว่ากายกับใจเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน เป็นแต่เพียงตัวทุกข์ กิ่งงเลย มีแต่คิดว่า คนดำเป็นทุกข์ ตกงานเป็นทุกข์ สามีทั้งเป็นทุกข์อยู่นั้นแหละ พอมาพูดว่า กายกับใจ อุปาทานชั้นที่ ๕ เป็นทุกข์ นี่ฟังไม่รู้เรื่อง สามีทั้งเป็นทุกข์ สามีไปมีเมียน้อยเป็นทุกข์ อย่างนี้พอฟังรู้เรื่อง พระพุทธเจ้าสอนให้เห็นทุกข์แล้วก็ทิ้งมันไป สามีไปมีเมียน้อยก็น่าจะดีแล้วใช้มียอย่างนี้ เราไม่ได้ทิ้งนะ เขาไปเอง เราไม่ได้ผลักทิ้ง มีคนอื่นช่วยดึงไป รับประทานไป สบายเลย เพราะสามีก็เป็นตัวทุกข์ด้วย แต่เราไม่สามีไปมีเมียน้อย มันทุกข์ เราต้องไปแย่งกลับมาคืน กลายเป็นอย่างนั้นไปซะอีก แต่ที่จริง เขา

ไปเองอย่างนั้น ตัวทุกข์หายไปเอง หายไปตั้ง ๕ ชั้น แต่แทนที่จะสบายใจ กลับเป็นทุกข์ไปซะอีก เป็นทุกข์เพราะทุกข์มันจะจากไป อย่างนี้ก็วนเวียน อยู่ไม่รู้จะทำอย่างไรแล้ว ผู้ที่ไม่มีสมาธิ ไม่เห็นความจริง วนเวียนไปเอา ทุกข์ นอนกอดกองทุกข์ ก็ไม่พ้นจากทุกข์

ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศบอกกับเราทั้งหลาย คือ อริยสัจ เป็น พยากตธรรม เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์แก้ไขให้ เราทั้งหลาย นั้น โดยทั่วไปแล้ว จะถามแต่เรื่องวนเวียน ทำไม่จึงเป็นอย่างนั้น ทำไม่ ถึงต้องเป็นเรา ทำกรรมดีแล้วจะได้ไปเกิดที่ไหน จะได้รับผลมัย อะไรดีกว่า กันไป

๒.๕ เป็นอักษัตธรรม

ต่อไป อริยสัจนั้นมีความสำคัญ คือเป็นอักษัตธรรม เป็นธรรมะ ที่พระพุทธเจ้ากล่าวเอาไว้ บอกเอาไว้ สั่งสอนเอาไว้ เหมือนกับคำว่า สวากขาโต คำว่า อักษัตะ ก็รวมอยู่ในคำว่า สวากขาตะ นั่นแหละ เป็น ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ดีแล้ว

ในสังยุตนิคาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๑๓ พระพุทธเจ้าตรัสกับ ภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกขุ จิ ภิกขเว มยา อกฺขาทํ

อิทํ ทุกฺขนฺตติ ภิกขเว มยา อกฺขาทํ

อยํ ทุกฺขสมุทฺโยติ มยา อกฺขาทํ

อยํ ทุกฺขนิโรธติ มยา อกฺขาท

อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ มยา อกฺขาทํ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อะไรเล่า ที่เราตถาคตบอกแล้ว

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความจริงว่า นี้ทุกข์ อันเราตถาคตบอกแล้ว

ความจริงว่า นี่ทุกข์สมุทัย อันเราตถาคตบอกแล้ว
ความจริงว่า นี่ทุกข์นิโรธ อันเราตถาคตบอกแล้ว
ความจริงว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา อันเราตถาคตบอกแล้ว

อักขาตะ แปลว่า บอก, แสดง, บอกเอาไว้, ประกาศเอาไว้

เรื่องที่พระพุทธเจ้าบอกเอาไว้ คือเรื่องว่า นี่ทุกข์ อุปาทานขันธี่นี้เป็นทุกข์ ทรงชี้ชัด บอกเอาไว้ ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย ผึกฝนแล้วก็เห็นจริงได้ ไม่จำกัดกาลเวลา และบัณฑิตเห็นได้ด้วยตนเอง

อริยสัจมีความสำคัญในแง่ที่ว่าเป็นอักษัตธรรม เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าประกาศเอาไว้ บอกเอาไว้อย่างดี อย่างถูกต้องแจ่มแจ้ง และใช้ได้ทุกกาลเวลา เราจึงควรใส่ใจฝึกฝนเพื่อให้เห็นตามที่ทรงแสดงไว้ เช่น พระองค์ตรัสว่า นี่คือทุกข์ กายกับใจเป็นทุกข์ ตรัสเอาไว้อย่างดี ถูกต้องชัดเจนแล้ว เราก็กึ่งเพียงแต่มาฝึกฝนให้เห็นตามความเป็นจริงว่า นี่เป็นทุกข์ กายกับใจนี้เป็นทุกข์นะ พระองค์ตรัสว่า นี่ทุกข์สมุทัย ตัณหา ความอยาก ความคาดหวังด้วยความไม่รู้ นี่เป็นทุกข์สมุทัย **กายกับใจนี้มันเป็นทุกข์ไปคาดหวังว่ามันจะไม่ทุกข์ นี่เป็นทุกข์สมุทัย** กายบังคับไม่ได้ คาดหวังว่าจะบังคับได้ อันนี้ทุกข์สมุทัย จิตบังคับไม่ได้ คาดหวังว่าจิตจะบังคับได้ อันนี้ทุกข์สมุทัย สามิเราก็เป็นตัวทุกข์นะ เป็นรูปเป็นนาม คาดหวังว่าสามิจะให้ความสุขแก่เราได้ตลอด อันนี้เป็นทุกข์สมุทัย ลูกเป็นที่พึ่งไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตนนะ หวังว่าจะพึ่งลูก เป็นทุกข์สมุทัย อย่างนี้รู้จักมั๊ย

อริยสัจนั้นพระพุทธองค์ทรงประกาศเอาไว้ดีแล้ว เราทั้งหลายไม่ค่อยได้ศึกษาเรื่องนี้สัก หนึ่ง ๆ ที่เป็นความจริงที่อยู่ต่อหน้าต่อตาเราอยู่แล้ว ชอบไปศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่พระพุทธเจ้าไม่ได้สอน เช่น ทำอย่างไรจะหนีทุกข์ได้ ทำอย่างไรจะได้สุขตลอดกาลนาน พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนอย่างนั้น พระองค์

ไม่ได้สอนให้ไปหาสุขในสังขาร เพราะสังขารทั้งหมดล้วนเป็นทุกข์ สุขที่แท้จริง มีที่เดียวเท่านั้นแหละคือพระนิพพาน พระพุทธเจ้าไม่ได้ให้มาหาอะไรที่เที่ยงในสังขาร เพราะสังขารทั้งหมดมันไม่เที่ยง สิ่งที่เที่ยง คงทน มีสิ่งเดียวคือพระนิพพาน ที่พึ่งได้มีที่เดียวคือพระนิพพาน ไม่ได้ให้มาหาแก่นสารในสังขาร เพราะสังขารมันเป็นทุกข์ ไม่มีแก่นสาร แก่นสารมีที่เดียวคือพระนิพพาน บางคนไม่เข้าใจ ไม่รู้จักว่าอันนี้ทุกข์ อันนี้ทุกข์สมุทัย ไม่รู้ทุกข์นิโรธคือพระนิพพาน ความพ้นทุกข์นี้คือพระนิพพาน ความไม่มีทุกข์นี้คือพระนิพพาน มาหาความไม่มีทุกข์ในโลก ไม่ได้นะ หาความพ้นทุกข์ในกายในใจนี้ หาไม่ได้ หาความไม่มีทุกข์จากสามิได้มัย ไม่ได้หรอก เพราะสามิเป็นทุกข์ หาความสุขจากลูกก็ไม่ได้ หาความสุขจากจิตใจตนเองมันก็ไม่ได้ เพราะใจนี้มันเป็นทุกข์ ต้องเห็นมันตามที่เป็นจริง ยกเว้นจะหลอกตนเองไปเรื่อย ๆ ซอบมัย หลอกตนเอง เราทั้งหลายซอบหลอกตนเองไปเรื่อย ๆ หวังว่าสักวัน ๆ จนจะตายอยู่แล้ว ที่เป็นเช่นนั้นเพราะไม่รู้ อริยสัจ นี่เป็นแบบความหมายกว้าง ๆ ทั่ว ๆ ไป ให้เห็นมุมแบบกว้าง ๆ พุดมาถึงข้อที่ ๕ แล้ว ท่านทั้งหลายจำกันได้บ้างหรือเปล่า

ข้อที่ ๑ เป็นปฏิกุญญการณธรรม เป็นธรรมะที่เป็นเหตุให้พระพุทธเจ้าปฏิกุญญาตนเองว่า ได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ไม่มีอันอื่นที่ยิ่งไปกว่านี้อีกแล้ว แต่ก่อนพระองค์ไม่เคยปฏิกุญญาเลย ถึงแม้จะมีคนบอก ว่า โอ้..ท่านเก่งมากแล้ว ท่านสำเร็จแล้ว สามารถรู้สิ่งที่เรารู้หมดเรียบร้อยแล้ว มาเป็นอาจารย์สอนลูกศิษย์ด้วยกันเถอะ พระพุทธเจ้าก็ไม่เคยปฏิกุญญา เมื่อตรัสรู้ อริยสัจเท่านั้น ที่พระองค์ปฏิกุญญา มีอาจารย์ของพระโพธิสัตว์บอกไว้เหมือนกันว่า ท่านรู้ทั้งหมดแล้ว เรารู้ได้อย่างไรท่านก็รู้อย่างนั้น ท่านรู้อย่างไรเราก็รู้อย่างนั้น รู้เหมือนกันแล้ว หมดภูมิอาจารย์แล้ว แต่พระพุทธเจ้าก็ไม่เคยปฏิกุญญาว่าถึงที่สุดแล้ว จนเมื่อพระองค์ตรัสรู้ อริยสัจนี้แหละ พระองค์จึงได้ปฏิกุญญาตนเอง

ข้อที่ ๒ อริยสัจนั้นเป็นธรรมเทศนาชนิดหนึ่ง เรียกว่า **สามกึ่งสิกขธรรมเทศนา** เป็นพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยตนเอง คนอื่น ๆ ยกขึ้นแสดงไม่ได้ เป็นธรรมะที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้นที่ยกขึ้นแสดงได้ บอกได้สอนได้ ส่วนคนอื่น ๆ ก็จำมา แล้วก็นำมาบอกต่อ

ข้อที่ ๓ อริยสัจนั้นเป็น**เอกังสิกขธรรม** เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแบบเดียว ลักษณะเดียว เรียงตามลำดับเหมือนกันทุก ๆ เทศนา เวลาแสดงเรียงลำดับ หรือขยายความก็ไม่มีการคลาดเคลื่อน เหมือน ๆ กันเสมอ

ข้อที่ ๔ อริยสัจเป็น**พยากตธรรม** เป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าตอบให้ถ้ามีผู้ถามเกี่ยวกับอริยสัจแล้ว พระองค์จะแก้ให้ แจกแจง ยกตัวอย่างให้เห็นอย่างชัดเจน บอกตามความเป็นจริง ถ้าคนถามปัญหาชนิดอื่น ๆ นั้น บางทีพระองค์ก็จะไม่ตอบ ยกเว้นเป็นพระอริยเจ้าก็จะตอบให้เป็นเรื่อง ๆ ไป คำถามที่ทรงตอบให้ จะเน้นมาที่อริยสัจ

ข้อ ๕ เป็น**อักษัตธรรม** อริยสัจเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าประกาศบอก สอนโดยแจ่มแจ้ง ชัดเจน เพื่อให้สาวกทั้งหลายนั้นนำไปปฏิบัติ ถ้าจะถามว่าอะไรละที่พระพุทธเจ้าบอกไว้อย่างชัดเจน ไม่คลาดเคลื่อนให้นำไปปฏิบัติได้ ทุกกาลทุกเวลา นั่นคือเรื่องอริยสัจ

๒.๖ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์และเป็นเบื้องต้นพรหมจรรย์

ที่นี้ เหตุผลอะไรละ เรื่องอริยสัจจึงเป็นเอกังสิกขธรรม เป็นพยากตธรรม หรือเป็นอักษัตธรรม พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า เพราะอริยสัจนี้เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ ที่เราทั้งหลายควรจะได้รับเมื่อเป็นมนุษย์ ก็เลยเอามาเป็นความ

สำคัญข้อที่ ๖ อริยสังขานั้นเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ และเป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์นะครับ

เราทั้งหลายมักจะพูดถึงเรื่องคุณงามความดี เรื่องทาน เรื่องศีล ว่าเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์อย่างนั้นอย่างนี้ พระพุทธเจ้าตรัสถึงสิ่งที่มีความประโยชน์จริง ๆ คือเรื่องอริยสังข ที่พระองค์ทรงสอนเรื่องอริยสังข ตั้งอริยสังขเป็นเอกังสิกขธรรม พยากรณ์เรื่องอริยสังข และบอกสอนเรื่องอริยสังข เพราะเรื่องอริยสังขเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ ประกอบด้วยประโยชน์มาก ถ้ารู้เรื่องอริยสังขเพียงเรื่องเดียว เรื่องอื่น ๆ ก็จะครอบคลุมนำไปด้วย เรื่องอื่น ๆ นั้นบางที ไม่ใช่ไม่มีประโยชน์อย่างเดียวยังมีโทษด้วย บางคนเรียนธรรมะกิเลสก็มากขึ้น เขาก็ยังไม่รู้ตัวอีก แบบนั้นเรียนไปก็ไม่ค่อยได้ประโยชน์อะไร เรียนไปแล้ว รู้สึกว่าตนเองถูกมากขึ้น รู้สึกว่าตนเองเก่งขึ้น ทำสมาธิ ออกจากสมาธิแล้ว รู้สึกภูมิใจในตัวเองมาก อึดตายตัวตนก็พองขึ้นมาอีก บางคนก็นึกว่าได้ประโยชน์จากการนั่งสมาธิแล้ว พระพุทธเจ้าทรงบอกว่า อย่างนั้นไม่ได้ประโยชน์ เพราะไม่ได้เป็นไปเพื่อการเห็นอริยสังข ไม่ได้เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์

อย่างเราชอบนั่งสมาธิกัน ถ้านั่งแล้วนั่งได้ดี พอออกมาแล้วภูมิใจ อึดตายตัวตนก็โตขึ้น รู้สึกว่าควบคุมมันควบคุมมันได้ ผู้ปฏิบัติเขาไม่รู้เรื่อง รู้สึกว่าภูมิใจเหลือเกิน สามารถนั่งสมาธิได้ ๑ ชั่วโมงโดยไม่ปวดหลัง เดินจงกรมได้ตลอดคืนนอนรู้โดยไม่มีอะไรเลย รู้สึกภูมิใจ มีตัวตนมากขึ้นไปอีก โดยส่วนใหญ่จะเป็นกันอย่างนั้น เพราะไม่รู้เรื่องอริยสังข พอไม่รู้เรื่องอริยสังขแล้ว ละตัณหาและทิฐิไม่ได้ ละความรู้สึกว่ามีตัวตนไม่ได้ ละความรู้สึกว่าเราได้ นั่นได้นั้นก็ไม่ได้ ละความรู้สึกว่าเราควบคุมมันควบคุมมันก็ได้ ไม่ได้ แต่รู้สึกว่า ได้มากขึ้น ดีมากขึ้น ควบคุมมันควบคุมมันได้มากขึ้น รู้สึกว่าเราเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีตัวเราอยู่เสมอที่เดียว

การปฏิบัติเพื่อรู้อริยสัจ เป็นการฝึกให้เห็นว่าไม่มีเรา ไม่ใช่ฝึกทำให้เราเปลี่ยนแปลงอะไรหรอก เราทั้งหลายชอบแบบภูมิใจไปวันๆ ส่วนใหญ่ชอบแบบนั้น ถ้าปฏิบัติธรรมแล้วไม่ค่อยมีความสุข นั่งแล้วมันปวดหลัง ก็รู้สึกว่าจะไม่ประสบความสำเร็จ รู้สึกว่าตัวเราไม่ค่อยดี ถ้านั่งแล้วสมตั้งใจปั๊บ รู้สึกดีภูมิใจขึ้นมาทีเดียว ตัวเราเก่ง นั่นเป็นความรู้สึกของพวกเขาไม่เห็นอริยสัจ ให้ดู ให้เห็นมัน **อย่าไปสร้างตัวตนให้มันเพิ่มขึ้น** ให้ฝึกเพื่อรู้อริยสัจ

เหตุผลว่าทำไมพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงบอกสอนเรื่องอริยสัจ เพราะมันมีประโยชน์อย่างนั้นแหละ ทำให้ไม่หลงยาวนานยึดเยื้อไป แสดงให้เห็นว่ากายใจนี้มันเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เพื่อให้ย้อนกลับมาดูอันนี้ ไม่ใช่เพื่อให้เราภูมิใจว่านั่งแล้วไม่ปวดหลัง ก็ใจมันเป็นทุกข์ กายมันเป็นทุกข์ อยู่ เราภูมิใจว่ากายมันเป็นสุข มันใช้ได้มั๊ย มันกลับข้างไปไกลแล้วนะ **ใจมันเป็นทุกข์** พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนี้ เราทำจิตให้มันนิ่งๆ แล้วก็พอใจว่า ใจมันสงบเหลือเกิน มันสุขเหลือเกิน นี่มันไปไกลหรือยัง ไปไกลมากแล้ว เดินไปละทาง สวนทางกันเลย ไม่ควรจะไปอย่างนั้นเลย

พระพุทธเจ้าตรัสว่า อุปาทานชั้นที่ ๕ นี้เป็นทุกข์ เราเห็นมันเป็นสุข กลับข้างกัน นั่งสมาธิแล้ว มองเห็นกายนี้ มันเป็นสุข เขาสบาย ปลอดภัย พระพุทธเจ้าทรงสอนอย่างนั้นมั๊ย สอนหรือเปล่าว่า กายมันสบาย ปลอดภัย เป็นสุข ไม่สอน ทรงสอนว่ากายมันเป็นทุกข์ เรานี้กลับข้างไปไกลเวลากายมันเป็นทุกข์ ก็ไม่ชอบซะอีก พอมันสุข ก็ชอบ กลับข้างไปเรื่อย

ดังนั้น ต้องฟังเรื่องอริยสัจเอาไว้ เพราะเรื่องอริยสัจมีประโยชน์ ทำให้ไม่วนเวียน ถ้าไม่รู้เรื่องอริยสัจ ไม่ฟังเอาไว้ มีแต่เรื่องวนเวียนทั้งนั้นแหละ ไม่ว่าจะเป็นการทาสมาธิ หรือการฝึกอะไรอื่นๆ ได้แต่เชื่อว่าปฏิบัติธรรมเท่านั้นเอง แต่ห่างไกลอริยสัจไปเรื่อย ๆ นะครับ

ความสำคัญของอริยสังข์ ข้อที่ ๖ ที่ยกมาในที่นี้ คือ อริยสังข์เป็นสิ่งมีประโยชน์และเป็นเบื้องต้นพรหมจรรย์ เป็นเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เป็นไปเพื่อความพ้นไปแห่งทุกข์ การประพฤติพรหมจรรย์ คือ ดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเอาไว้ เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ ไม่ใช่เพื่อเอาสุข ไม่ใช่เอาดี ไม่ใช่เอาเงิน ไม่ใช่เอาความภาคภูมิใจอะไร ไม่ใช่ทำให้สิ่งต่างๆ มันสมดังคาดหวัง แต่เพื่อละความคาดหวังต่าง ๆ ออกไป เป็นเบื้องต้นของการประพฤติพรหมจรรย์

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๑๓ พระพุทธองค์ตรัสว่า
กสฺมา เจตํ ภิกฺขเว มยา อภฺยชาติ,

เอตตฺตฺถิ ภิกฺขเว อตฺตสฺสญฺหิตํ, เอตํ อาทิปฺพฺรหฺมจฺริยํ, เอตํ
นิพฺพิทฺทาย วิราคฺย นิโรธาย อุปฺสมา ย อภินฺนํ ย สมฺโพธาย นิพฺพานาย
สํวตฺตตี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุไร อริยสังข์ ๔ นั้น อันเรตถาคตจึงบอก

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะว่า เรื่องอริยสังข์นั้นประกอบด้วยประโยชน์ อริยสังข์นั้นเป็นเบื้องต้นของการประพฤติพรหมจรรย์ อริยสังข์นั้นย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

อตฺตสฺสญฺหิตํ แปลว่า ประกอบด้วยประโยชน์ ประโยชน์ที่เราทั้งหลายควรจะได้ก็คือความไม่มีทุกข์ หากความไม่มีทุกข์จากกายจากใจได้มัย ไม่ได้กายและใจมันเป็นทุกข์ เป็นธรรมดาของมันอย่างนั้น จะเปลี่ยนให้มันไม่ทุกข์นั้นไม่ได้ ความไม่มีทุกข์ คือ ทุกขนิโรธ ได้แก่พระนิพพาน ต้องมาฝึกให้มีปัญญาเห็นว่า กายกับใจมันเป็นทุกข์ จึงจะทิ้งมันได้ แล้วถึงพระนิพพาน เราทั่วไปนี้มาหาวิธีว่า ทำอย่างไรกายมันจึงจะไม่ทุกข์ มันกลับข้างไปไกล เป็นความพยายามที่ไม่มีประโยชน์ ไม่ได้ประโยชน์อะไร มา

หาวิธีว่า เอ.. ทำอย่างไรใจจึงจะไม่ทุกข์ ทำอย่างไรจะเที่ยง ไปไกลหรือยัง ไปไกลมากแล้ว เติลิดเลยไป ไปถึงไหนก็ไม่รู้ พอกายเป็นทุกข์ขึ้นมา ก็ถามขึ้นมาว่า เอ.. ทำไม่กายมันทุกข์เหลือเกิน ทั้งๆ ที่กายมันทุกข์ มันถูกหรือผิด ถูกแล้ว ใจมันทุกข์บีบคั้นอย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ค่อยมีความสุข มันถูกหรือผิด ถูกแล้ว

สิ่งต่างๆ ภายนอกล้วนเป็นทุกข์ ให้ความสุขไม่ได้จริง มันถูกหรือผิด ถูกแล้ว สามีเป็นทุกข์ เป็นภาระ นี่มันถูกหรือผิด ถูกแล้ว ลูกนี่มันเป็นภาระ เป็นทุกข์ ถูกหรือผิด ถูกแล้ว การที่เราไปคาดหวังว่า สามีจะให้ความสุข เต็มเต็มส่วนที่ขาดไป อะไรอย่างนี้ อย่างนี้มันเป็นบ้า โอ้..เราขาดจุดนั้นขาดจุดนี้ แท้ที่จริง เราไม่ได้ขาดอะไรเลย **เป็นตัวทุกข์ล้วนๆ** ไม่ได้ขาดไม่ได้เกินไปกว่านี้ ตัวทุกข์ล้วนๆ มีสามี สามีก้เป็นตัวทุกข์ล้วนๆ ไม่ขาด ไม่เกินไปกว่านี้ สมมติว่า เรามีทุกข์อยู่ ๕ คือชั้น ๕ ทุกข์ ๕ ชิด ไช้มี๊ย มีสามีมาเพิ่มอีก ๕ ชั้น กลายเป็น ๑๐ ชิดไป บางคนไม่พอ มีลูกมาอีกก็ได้ ก็ไม่ต่างกัน แต่ต้องรู้ตามความเป็นจริงว่ามันเป็นทุกข์

การที่สิ่งต่าง ๆ มันเป็นทุกข์ มันให้ความสุขไม่ได้จริง นั้นเป็นธรรมชาติของมัน ไม่ได้ผิดปกตอะไร แต่เรานี้ ไม่รู้ความจริงของมัน เพราะไม่รู้ความจริงอันนี้ ทำให้ได้แต่สิ่งไม่เป็นประโยชน์ ไปคิดหานั่นหานี้ เอามาเติมเต็มชีวิต เราไม่ต้องเติมเต็มอะไร เพราะมันเต็มอยู่แล้ว เติมไปด้วยทุกข์ล้วนๆ ที่เดียว พระพุทธเจ้าตรัสว่า ความเกิดขึ้นของกองทุกข์ล้วนๆ เป็นไปด้วยประการอย่างนี้แหละ เราไม่ต้องหาคนมาเติมเต็ม เราเติมด้วยทุกข์ล้วนๆ อยู่แล้ว หากมาก็ได้ทุกข์มาเพิ่ม ต้องเข้าใจอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าขาดสุขอยู่ หาอะไรมาเติมเต็ม จะได้สุขขึ้น อย่างนี้ เป็นบ้าไปแล้ว ก็ปล่อยให้บ้าไปเรื่อย ๆ นั่นแหละ ไม่ได้รับประโยชน์ เห็นมี๊ย ความรู้เรื่องอริยสัจมีประโยชน์อย่างนี้ บอกเตือนตนเองว่า เออ.. ความจริงมันเป็นอย่างนี้ จะได้ย้อนกลับมามองดู เมื่อเห็นสิ่งต่างๆ นั้นมันให้ความสุขไม่ได้จริง เราก็

จะไม่่ง

สิ่งต่าง ๆ มันให้ความสุขไม่ได้จริง มันเป็นธรรมชาติของมัน มันเป็นอย่างนั้น แต่ก่อนเราคิดว่า มีสิ่งนี้แล้วจะมีสุข มีสิ่งนั้นแล้วจะมีสุข พอมีแล้วสุขมัย ก็สุขบ้าง ไม่สุขบ้าง โดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่สุข ท้ายที่สุดก็ให้ความสุขไม่ได้ ให้ความสุขได้แบบหนึ่ง ตามการกระทบผัสสะ **ผัสสะเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา** เป็นสุขแบบเวทนา แต่มันให้ความสุขไม่ได้จริง การที่มันให้ความสุขไม่ได้จริง นี่มันเป็นธรรมชาติของมัน ไม่ใช่ความผิดของมัน

ตำแหน่งมันให้ความสุขไม่ได้จริง ให้ความสุขชวบวบอยู่นิด ๆ หน่อย ๆ ตอนที่เขาให้ตำแหน่งเรามาวันแรก เราก็ทดลองกันไปสักหน่อยหนึ่ง สนุกเฮฮากันไป นอกนั้นก็รับภาระ การที่มันให้ความสุขไม่ได้จริง ไม่ใช่ความผิดของมัน แต่เป็นธรรมชาติของมัน การที่สามีให้ความสุขไม่ได้จริง นี้ไม่ใช่ความผิดของเขา แต่เป็นธรรมชาติของเขา เพราะเขานั้นเป็นทุกข์ การที่กายมันให้ความสุขไม่ได้ นี่มันเป็นความผิดของกายมัย ไม่ใช่ เพราะกายมันเป็นทุกข์ นั่งสมาธิแล้ว ใจมันไม่สงบ ควบคุมไม่ได้ นี่เป็นความผิดของมันมัย ไม่ใช่ เพราะธรรมชาติของมันคือทุกข์นั้นแหละ มันไม่เที่ยง มันก็ถูกแล้ว **มันบังคับไม่ได้ มันก็ถูกแล้ว** มันเป็นธรรมชาติของมัน นี่เรื่องอริยสัจ พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้ เพราะอะไร เพราะมีประโยชน์มาก

เอตํ อาทิพรหมจรรย์กํ อริยสัจนั้นเป็นเบื้องต้นของการประพฤติพรหมจรรย์ถ้าใครยังไม่รู้เรื่องอริยสัจนั้นเขายังไม่มีการประพฤติพรหมจรรย์เลย แม้จะรักษาศีลเคร่งครัด ให้ทาน ทำสมาธิ ทำให้จิตใจสงบ ทำความดีมากมาย ก็ยังไม่เรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์ เพราะเขายังไม่รู้เรื่องอริยสัจเมื่อใดที่เขารู้เรื่องอริยสัจ แล้วก็ฝึกให้สอดคล้องกับอริยสัจ นั้นแหละจึงจะเรียกว่าประพฤติพรหมจรรย์

เราทั้งหลายต้องมาฟังเรื่องอริยสัจเป็นเบื้องต้น ส่วนใหญ่ชอบพูดว่า ไปเรียนเรื่องทานก่อน ไปเรียนเรื่องศีล ไปเรียนเรื่องสมาธิ ไปเรียนเรื่องกรรม เรียนเรื่องเวรอะไรต่างๆ เรียนเรื่องนั้นเรื่องนี้เป็นเบื้องต้นแล้ว จึงมาเรียนเรื่องอริยสัจทีหลัง เพราะมันสูง เอาไว้รู้ทีหลัง เขาว่าอย่างนั้น พระพุทธเจ้าไม่ว่าอย่างนั้นเลย พระพุทธเจ้าตรัสว่า **เรื่องอริยสัจนี้เป็นเบื้องต้นของการประพฤติพรหมจรรย์** ถ้าไม่ฟังเรื่องอริยสัจแล้วเรื่องอื่นจะผิดหมด ให้ทานก็ผิด เพราะให้ทานก็หวังผล อยากได้นั้นได้นี้ ได้นั้นได้นี้มากก็เป็นกองทุกข์ที่เขาได้มา ก็ไม่เป็นประโยชน์อะไรสำหรับเขาเลย รักษาศีลก็เพื่อให้ตนเองเป็นคนดี ให้จิตดี โดยธรรมชาติจิตมันดีมีขี้ไม่ดี เป็นตัวทุกข์กลับข้างไปไกลแล้ว วนเวียนไปอย่างนี้นั้นแหละ พยายามกันไป ไม่ได้เริ่มต้นพรหมจรรย์กันสักที เมื่อเข้าใจเรื่องอริยสัจ แล้วปฏิบัติให้สอดคล้องกับอริยสัจนั้นแหละ จึงจะเรียกว่าอาทิพรหมจรรย์ เมื่อปฏิบัติตามพรหมจรรย์แล้ว ก็จะเป็นไปเพื่อความเมือหน่าย คลายกำหนดต่อไป

เอตํ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญญาย สมโพธาย
นิพพานาย ส่วตตติ

อริยสัจนั้นย่อมนั้นไปเพื่อความเมือหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

เรื่องอริยสัจนี้ พระพุทธองค์ทรงบอกสอนเอาไว้เพราะอะไร เพราะมันมีประโยชน์ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ เราทั้งหลายได้ความดี ได้บุญ ได้นั้นได้นี้มาเยอะแล้ว พระพุทธเจ้าไม่ได้บอกว่สิ่งเหล่านั้นมันมีประโยชน์ เพราะมันเป็นไปเพื่อความทุกข์ ได้บุญมาเยอะ ทำบุญด้วยความประณีต ผลของบุญเกิดขึ้น หน้าตาสวย พอหน้าตาสวยก็เอาไปหลอกหนุ่มๆ ทำบุญเยอะๆ แล้วก็ร่ำรวย รวยแล้วก็ห่วงเงินทองว่ามันจะเสียไป ทำบุญเข้าวัดแล้วเข้าวัดเล่า ได้คู่มาคนหนึ่ง เพราะผลบุญ ทำบุญร่วมชาติตักบาตร

ร่วมชั้น แล้วเป็นอย่างไรกันบ้าง ร่วมชั้น ๑๐ เลย ตายพอดี เห็นมัย ได้ แต่สิ่งไม่เป็นประโยชน์มา **ได้แต่ทุกข์มา** อุตส่าห์ไปทำบุญร่วมชาติตักบาตรร่วมชั้น ได้สามี่มาคนหนึ่งเป็นอย่างไรบ้าง ได้กองทุกข์มาอีกเพียบเลย พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งเหล่านั้นมันไม่เป็นประโยชน์ เรื่องอริยสังทำให้ได้รับประโยชน์ เป็นประโยชน์อย่างสูงที่สุด

ประโยชน์ในแง่กุศล ได้นั้น ได้นี้ ในทางโลกๆ ก็เป็นประโยชน์ในแง่เปรียบเทียบ ดูกับข้าว ดีมันก็ดีกว่าข้าว กุศลกับอกุศล กุศลมันก็ดีกว่า ส่วนที่เป็นประโยชน์ที่สุดคือ เรื่องอริยสัง อันนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อนิพพิทา เพื่อความเบื่อหน่าย เบื่อหน่ายทั้งดีและไม่ดี เบื่อหน่ายทั้งสุขทั้งทุกข์ เบื่อหน่ายทั้งเจริญทั้งเสื่อม คือไม่อยากเอากับมันแล้ว เพื่อคลายกำหนด เพื่อให้สิ่งต่างๆ นั้นมันมาย่อมจิตไม่ได้ ให้ของที่ดีและไม่ดีนั้นย่อมจิตไม่ได้ ถ้าไม่รู้เรื่องอริยสัง ไม่ฝึกฝนตามอริยสัง สิ่งต่างๆ ในโลกมาย่อมจิตได้ **ของดีเราก็อบมัน อุตส่าห์ไปรักมัน ของไม่ดีเราก็กเลียดมัน อุตส่าห์ไปเกลียดมัน มันย่อมจิตเราได้** **ทั้งๆ ที่มันก็เป็นของมันอย่างนั้น** แต่มันย่อมจิตเราได้ ผมมานั่งอยู่ที่นี่ ย่อมจิตทำไม่ได้บ้างมัยเนี่ย อย่าให้มันย่อมเยอะน้กนะ ไปเอาออกบ้าง สิ่งต่างๆ มันย่อมจิตได้เรียกราคะ ความกำหนด สิ่งนั้นมันย่อมจิต ทำให้เราปล่อยมันไม่ได้ หลงรักมัน หลงเกลียดมัน อริยสังนั้นเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ทำให้สิ่งต่างๆ ไม่ย่อมจิต

เป็นไปเพื่อนิโรธะ เพื่อความดับสนิท ดับแล้วก็หายไปเลย ไม่ต้องให้มันเกิดใหม่ ไม่ใช่สมุทยะ เรานี่ชอบเกิดอยู่เรื่อยๆ ชอบไปติดข้อง ชอบไปหยั่งลงที่ใดที่หนึ่ง แต่ความรู้เรื่องอริยสังนั้น ทำให้ดับสนิท สิ่งนั้นเกิดแล้วก็ดับไป ก็ดับสนิทไป ปล่อยมันไป

อุปสมายะ เพื่อความสงบระงับของกิเลสตัณหาต่าง ๆ จิตจะได้สบาย ไม่วิ่งวุ่นตามตัณหา อภิญญายะ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อรู้อะไรที่ไม่เคยรู้ รู้เฉพาะหน้า ได้เห็นด้วยตนเอง สัมโพธายะ เพื่อตรัสรู้ อริยสัจ นิพพานายะ สังวัตตติ ย่อมเป็นไปเพื่อพระนิพพาน **นิพพานนั้นเป็นแก่นสาร** ที่เป็นสุข เป็นที่พึ่ง ที่แท้จริง แต่ก็เป็นสิ่งไม่มีตัวไม่มีตน

อริยสัจนี้ ถ้าเข้าใจ ก็จะเป็นไปเพื่อให้ได้ถึงความพ้นทุกข์คือพระนิพพาน มาหาความพ้นทุกข์แถวนี้ไม่ได้นะ มาหากับคนนั้นคนนี้ก็ไม่ได้ มาหาที่กายและใจก็ไม่ได้ เพราะความพ้นทุกข์มีอย่างเดียวเท่านั้นคือพระนิพพาน มาหาที่พึ่งแถวนี้ไม่ได้ เพราะที่พึ่งมีอย่างเดียวคือพระนิพพาน มาหาของเที่ยงในโลกนี้ก็ไม่ได้ มาคาดหวังว่า โอ้อ..สามีจะมาช่วยให้เราไม่ทุกข์ อย่างนั้นมันไม่ได้ ถ้าคิดว่า เราทุกข์คนเดียวยังไม่พอ จะหาสามีมารช่วยให้ทุกข์เยอะกว่าเดิม แบบนี้ได้แน่ๆ หามาเติมเต็ม หามาให้สุข อย่างนี้ไม่ได้ หวังลมๆ แล้งๆ ไป

เราทั้งหลายอ่านนิยายเยอะ มันก็เลยเป็นอย่างนั้น คุณเป็นคนสำคัญในชีวิตของฉันเหลือเกิน เป็นส่วนเติมเต็มในส่วนที่ฉันไม่มี เขาก็ว่ากันอย่างนี้ ฉันมีครบแล้ว คือทุกข์ล้านๆ มีครบทีเดียวแหละ จะไปเอามาอีกทำไมเล่า นิยายมันหลอกกันวนเวียนไปอย่างนั้น ฉะนั้น อย่าไปเชื่อ นิยายมาก มันเพื่อเจ้อ ให้เชื่อพระพุทธเจ้าเถอะ

นี่ก็เป็นความสำคัญของอริยสัจ ข้อที่ ๖ เป็นสิ่งมีประโยชน์ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ และเป็นไปเพื่อนิพพาน นี่เป็นความสำคัญที่พูดในวันนี้ ความสำคัญข้อนี้ ก็เพื่อให้เห็นหลักของอริยสัจ ทำไมพระพุทธเจ้าจึงบอกว่าเป็นเอกังสิกธรรม เป็นพยากตธรรม เป็นอักษัตธรรม ก็เพราะมีประโยชน์ เป็นเบื้องต้นของการประพฤติพรหมจรรย์ ถ้าอยากรู้ว่าตนเองได้ประพฤติพรหมจรรย์หรือยัง ก็ให้ดูว่าประพฤติสอดคล้องกับ

อริยสังขารหรือเปล่า ประพฤติเพื่อรู้หรือสังขารหรือเปล่า ถ้าใช่ จึงถูก ถ้าไม่ใช่ ก็ไม่ถูก ปฏิบัติเพื่อเห็นกายเห็นใจนี้ว่ามั่นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นกองทุกข์ล้วนๆ ใช่มั๊ย ปฏิบัติเพื่อเห็นอย่างนี้ก็ใช้ได้ ถ้าปฏิบัติเพื่อความเป็นอย่างอื่นที่ไม่ใช่อันนี้ ปฏิบัติไปเพื่อให้ห่างไถ่ยาวนาน ให้กายมันสุข อย่างนี้ เติลิดไปไกล ผิดบังคับจิตให้จิตมันดี บังคับให้จิตมันนิ่ง บังคับให้จิตมันสุข ให้จิตมันบังคับได้ตามใจ อันนี้ก็ไปไกล แต่ที่จริง เราฝึกเพื่อให้เห็นว่า กายกับใจนั้นมันเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เราไม่ได้ฝึกเพื่อเอาอย่างอื่น เพื่อให้มีปัญญาเห็นอย่างนี้

ไม่ใช่แค่กายกับใจเท่านั้นที่เป็นทุกข์ สิ่งต่างๆ ภายนอกก็เป็นทุกข์ เหมือนกัน ถูกบีบคั้นเหมือนกัน ไม่ใช่กายเราอย่างเดียวที่ถูกบีบคั้น สิ่งอื่นถูกบีบคั้นมั๊ย **ถูกบีบคั้นเหมือนกัน** ไม่ใช่จิตเราอย่างเดียวที่ถูกบีบคั้น สิ่งอื่นๆ ก็ถูกบีบคั้นเหมือนกัน อย่างนี้ ถ้าเห็นอย่างนี้เรียกว่าเริ่มต้นพรหมจรรย์ ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อความคลายกำหนด เพื่อความดับสนิท เพื่อความสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้หรือสังข เป็นไปเพื่อพระนิพพาน เวลาทั้งหมดแล้ว สวัสดิ์นะครับ

อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๒

บรรยายวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๓

ขอนอบน้อมในพระรัตนตรัย

สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยาย สารธรรมจากพระสุตตันตปิฎกตอนที่ ๓๗ ชื่อหัวข้อว่า อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๒ ในคราวที่แล้ว พูดไปในตอนที่ ๑ ได้พูดถึงความหมายของอริยสัจ ผมรวบรวมเอาไว้มี ๔ ความหมายด้วยกัน ท่านจะให้ความหมายมากกว่านั้นก็ได้อีก

ความหมายที่ ๑ อริยสัจ แปลว่า สัจจะที่พระอริยะที่แห่งตลอด คือ พระอรหันต์นั้นท่านแห่งตลอด แห่งทะเลอริยสัจ ๔ ไม่มีติดขัด คำว่า พระอริยะในที่นี้ คือพระอรหันต์

ความหมายที่ ๒ อริยสัจ แปลว่า สัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ อริยสัจ ๔ นั้นเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไปตรัสรู้เข้า รู้แจ้งแล้ว ก็นำมาบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย และกระทำให้ง่าย ๆ ถ้าจะถามว่าอริยสัจ ๔ นี้เป็นของใคร ก็ควรกล่าวว่าเป็นสัจจะของพระพุทธเจ้าผู้เป็นอริยะ เพราะว่าพระองค์เป็นผู้ประกาศ

ความหมายที่ ๓ อริยสัจ แปลว่า ความจริงแท้ ไม่แปรเป็นอย่างอื่นอย่างนี้ก็ได้ ที่มันเป็นอย่างนั้น เพราะมันไม่เป็นอย่างอื่น จึงเป็นอย่างนั้น

ความหมายที่ ๔ อริยสัจ แปลว่า สัจจะที่ทำให้ถึงความเป็นอริยะ คือ

เป็นผู้ที่ห่างไกลจากกิเลส เมื่อไปรู้สัจธรรมทั้ง ๔ นี้แล้ว จะทำให้บุคคลนั้นเป็นพระอริยเจ้า ถ้ารู้ความจริงในแง่มุมอื่น กิเลสอาจจะเพิ่มขึ้นก็ได้ ตัดหน้าและทิวลิปไม่ลดลงก็ได้ ถ้ารู้สัจจะเป็นอริยสัจ ๔ จะทำให้บุคคลนั้นเป็นพระอริยเจ้า เป็นผู้ที่ห่างไกลจากกิเลส ห่างไกลจากตัณหา ห่างไกลจากทิวลิป นี่ก็เป็นความหมายของอริยสัจ

ในคราวที่แล้ว ได้พูดเรื่องความหมาย และได้พูดถึงความสำคัญด้วยพูดไป ๖ ข้อด้วยกัน

ข้อที่ ๑ **เป็นปฏิญาณกรรมธรรม** คือ ธรรมะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการปฏิญาณของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้านั้นถ้าไม่ตรัสรู้อริยสัจ พระองค์จะไม่ปฏิญาณตนเองว่าเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เมื่อรู้อริยสัจแล้ว จึงได้ปฏิญาณตนว่าอย่างนั้น ตอนที่ยังไม่รู้อริยสัจ พระองค์ไม่ปฏิญาณตนเอง

ข้อที่ ๒ **เป็นสามุกังสิกธรรม** อริยสัจนั้นเป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายยกขึ้นแสดงโดยพระองค์เอง พวกเหล่าสาวกและคนอื่น ๆ ยกขึ้นแสดงไม่ได้ ต้องไปจำเอามา แล้วนำมาบอกสอนสืบต่อกันมา สัจธรรมทั้ง ๔ นี้ จึงเรียกว่าสามุกังสิกธรรมเทศนา เป็นธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้า ยกขึ้นแสดงโดยพระองค์เอง ต้องพระพุทธเจ้าเท่านั้นจึงจะยกขึ้นแสดงได้ พระปัจเจกพุทธเจ้าก็รู้อริยสัจเหมือนกัน แต่ยกขึ้นแสดงไม่ได้ พวกเหล่าสาวกก็รู้อริยสัจเหมือนกัน แต่ยกขึ้นมาแสดงไม่ได้ ผู้ที่รู้อริยสัจ แล้วนำมาบอกมาสอน แล้วก็ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ ก็มีบุคคลเดียวเท่านั้นคือพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ข้อที่ ๓ **เป็นเอกังสิกธรรม** ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโดยส่วนเดียว ไม่แสดงหลายแบบ ไม่แสดงหลายแนว ถ้าเป็นธรรมะหมวดอื่นๆ พระองค์ทรงแสดงหลายแนว หลายแบบ หลายนัยด้วยกัน เรื่องอริยสัจ

ทรงแสดงแนวเดิวก่อนนั้น เพื่อให้รู้สิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง มัน
เป็นสิ่งที่ว่างเปล่าจากตัวตน สอนให้เข้าใจถึงทุกข์ ตัดหาเป็นต้นเหตุที่ทำให้
เกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก อันนี้เป็นทุกขสมุทัย อย่างนี้เป็นต้น

ข้อที่ ๔ **เป็นพยากตธรรม** เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตอบแก่ทุก ๆ
คน ถ้าถามในแง่มุมมองอื่น พระองค์จะตอบบ้างไม่ตอบบ้าง แล้วแต่ว่าใครเป็น
ผู้ถาม ถ้าผู้ที่ยังมีความเห็นผิดอยู่ มาถามเรื่องคนหรือสัตว์ยังเกิดอีกไหม
อย่างนี้ พระองค์ก็ไม่ตอบ ถ้าเป็นคำถามเกี่ยวกับอริยสัจ จะตอบเสมอที่
เดียว เรื่องอริยสัจจึงเป็นเรื่องพยากตธรรม คือธรรมที่พระพุทธเจ้าทรง
พยากรณ์ ทรงตอบให้ ใครมาถามเรื่องนี้ก็จะตอบให้ อะไรคือทุกข์ อย่างนี้
จะตอบให้ อะไรคือเหตุแห่งเกิดทุกข์ อะไรคือความความดับไปแห่งทุกข์
อะไรคือข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับไปแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติตามลำดับเป็น
อย่างไร พระองค์จะทรงแสดงให้โดยครบถ้วนสมบูรณ์ทีเดียว ถ้าเป็น
คำถามแนวอื่น ๆ ก็ดูเป็นคน ๆ บางทีก็ตอบ บางทีก็ไม่ตอบ

ข้อที่ ๕ **เป็นอักษัตธรรม** เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่
เหล่าสาวกทั้งหลาย ธรรมะนั้นมีมาก สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ก็มีเยอะ ถ้า
ถามว่า สิ่งที่ทรงแสดงไว้กับสาวกทั้งหลาย คือเรื่องอะไร คือเรื่องอริยสัจ
อริยสัจนั้นเป็นความรู้ที่จำเป็นและเพียงพอ อุปมาเหมือนใบไม้กำมือเดียว
เป็นความรู้ที่จำเป็นและเพียงพอแล้ว สำหรับคนหนึ่ง ๆ ในชาติหนึ่ง ๆ ที่
จะศึกษาให้เข้าใจ นำไปปฏิบัติจนกระทั่งถึงความพ้นทุกข์ได้ ความรู้ในแง่
มุมมองอื่น รู้แล้วก็สนุกดีเหมือนกัน แต่อาจทำให้เราวนเวียนผิดไป ทำให้
ไม่รู้จักวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง คำสอนที่พระองค์ทรงแสดง และฝากให้กับ
เหล่าสาวกทั้งหลาย ที่เรียกว่าสาวกชาตธรรม นี่คือเรื่องอริยสัจ

ข้อที่ ๖ **อริยสัจนั้นเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์**
คำว่าพรหมจรรย์ คือ การดำเนินชีวิตชนิดที่ประเสริฐ เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์
เป็นไปเพื่อความไม่มีทุกข์ ถ้าไม่รู้จักอริยสัจ เขาก็จะไปหาความพ้นทุกข์

ในทุกข์ วนเวียนติดข้องอยู่กับโลก วนเวียนอยู่แถวๆ นี้ หาความพ้นทุกข์ จากสังขารต่าง ๆ หาความพ้นทุกข์โดยทำจิตให้สงบบ้าง โดยบังคับจิตให้ มั่นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้บ้าง อย่างนี้ก็ไม่สามารที่จะเป็นไปได้อย่างจริงเพราะว่า โลกทั้งหมดนั้นมันเป็นทุกข์ ถ้าอยากจะพ้นจากทุกข์นั้นต้องเหนือโลก คือ ให้ถึงพระนิพพาน ฉะนั้น เรื่องอริยสัจจึงเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ นำ ประโยชน์สูงสุดมาให้ ถ้าเป็นธรรมดาในแง่มุมมองอื่น ก็นำมาความดีมาให้ นำ ความสงบมาให้ แต่จะให้ถึงความพ้นทุกข์ทั้งปวงยังทำไม่ได้ ต้องเป็น ความรู้ชนิดที่เป็นอริยสัจ จึงจะมีประโยชน์สูงสุดอย่างแท้จริง และเป็น เบื้องต้นของการประพาสพรหมจรรย์ ถ้าไม่กระทำให้สอดคล้องกับอริยสัจ การปฏิบัติก็จะทำไปตามตัณหาอุปาทาน ทำดีก็เอาอวิชาพาไปทำ อวิชา พาไปทำดีก็ได้ ได้รับผลของความดี ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ อวิชา นำไปทำความสงบ อวิชานำไปทำความสงบก็ได้ ได้ฌาน ได้เกิดเป็นพระ พรหม แต่ก็เกิดตายวนเวียนอยู่ไม่พ้นไป ไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์

ต่อไป ผมจะยกความสำคัญมาอีก ๒ ข้อ แล้วก็บอกโทษของความ ไม่รู้อริยสัจและประโยชน์ของการรู้อริยสัจ บอกหลายเรื่อง ๆ หลาย ๆ นัยไว้ ท่านทั้งหลายก็จะได้ออกจากไม่รู้อริยสัจ ก่อนที่จะแยกแยะว่าอริยสัจแต่ละข้อ ๆ มีอะไรบ้าง

๒.๗ เป็นหมวดธรรมที่ใคร ๆ คัดค้านไม่ได้

ความสำคัญข้อที่ ๗ อริยสัจนั้นเป็นหมวดธรรมที่ใคร ๆ คัดค้านไม่ได้ พระพุทธเจ้าประกาศอริยสัจแล้ว ไม่ว่าเทวดา มาร พรหม หรือสมณะและ พราหมณ์ ใคร ๆ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลกก็คัดค้านไม่ได้ อริยสัจนั้นเป็น เรื่องที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้นสำหรับหมู่สัตว์ที่ยังมีความรู้สึก ยังมีการ เสวยเวทนา อย่างเราทั่วไปนี้ มีรูป มีนาม มีอายตนะ ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ กระทบอารมณ์เป็นผัสสะ เมื่อกระทบอารมณ์แล้วก็เป็นที่ตั้ง ของความรู้สึก คือ **เวทนา** เป็นความรู้สึกสุข ทุกข์ อทุกขมสุข อย่างนี้

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเรื่องอริยสังขสำหรับสัตว์บุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็น
 ธรรมะที่ใครๆ ก็คัดค้านไม่ได้ พระองค์ไม่ได้บัญญัติอริยสังแก่พวกต้นไม้
 ไบหญ้า หรือตึกรามบ้านช่อง อะไรต่างๆ บัญญัติลงไปในบุคคลที่ยังมี
 ความรู้สึกอยู่ อย่างนี้

ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ๒๐/๖๒ ติตถายตนสูตร พระพุทธ
 องค์ตรัสว่า

อิมานิ จตตาริ อริยสัจจานิตี ภิกขเว มยา ธมฺโม เทลิตโต อนิคคหิตโต
 อสํกิลฺลิตฺโต อนุปชฺชิตฺโต อปฺปภิกฺกฺขิตฺโต สมณฺเฑหิ พุราหฺมณฺเฑหิ วิญญฺหิ ..

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมะอันเราแสดงไว้แล้วว่า “อริยสัง ๔ ประการ
 เหล่านี้” อันใครๆ ช่มไม่ได้ ทำให้ไม่มัวหมองไม่ได้ ไม่ถูกตำหนิ อัน
 สมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้รู้แจ้งไม่คัดค้าน

ฉนฺนํ ภิกขเว ธาตุนํ อุปาทาย คพฺภสฺสวาทุกฺกนฺติ โหติ
 โอภกฺกนฺติยา สติ นามรูป
 นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ
 สฬายตนปจฺจยา ผลโส
 ผสฺสปจฺจยา เวทนา
 เวทียมานสฺส โข ปนาหํ ภิกขเว อิหํ ทุกฺขนฺติ ปณฺณเปมิ
 อยํ ทุกฺขสมฺมุทฺยติ ...

เพราะยึดมั่นถือมั่นธาตุ ๖ ประการ ความก้าวลงสู่กรรม จึงมีขึ้น
 เมื่อการก้าวลงสู่กรรม มีอยู่ นามรูปจึงมี
 เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี
 เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี
 เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เราบัญญัติไว้ว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกข์สมุทัย นี้
 ทุกขนิโรธ และนี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” แก่บุคคลผู้แสวงอารมณ์อยู่

อนิচ্คะหิตो อันใคร่ฯ ช่มไม่ได้
 อสํกิลิฏฺโฐ ทำให้ไม่มัวหมองไม่ได้
 อนุปาวุไซ ไม่ถูกตำหนิ
 อปฺปฏิกฺกฺโฐ ไม่คัดค้าน

ธรรมะหมวดอริยสัจนั้น เป็นหมวดที่พระองค์ทรงบัญญัติเอาไว้แล้ว ใครๆ ช่มไม่ได้ ดูหมิ่นดูแคลนไม่ได้ หรือใครจะมาบัญญัติสัจจะอะไรอื่นที่ยิ่งไปกว่านี้ เามาเทียบแล้วทำให้อริยสัจดูต้อยลง อันนี้ทำไม่ได้ สมณะและพราหมณ์ที่เป็นวิญญูชนคัดค้านไม่ได้ ถอดถอนก็ไม่ได้ สลับข้อก็ไม่ได้ พวกที่เป็นปุถุชนทั่วไป อาจคิดว่า น่าจะเอาเหตุขึ้นแสดงก่อน แล้วค่อยแสดงเรื่องผล เอาทุกขสมุทัยที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ขึ้นก่อน พอมีเหตุให้เกิดทุกข์ก็มีผลคือความทุกข์ การเดินทางคือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาขึ้นก่อน เดินทางไปแล้ว จะถึงทุกขนิโรธคือพระนิพพาน เป็นผลของการเดิน พุดอย่างนี้ก็มีเหตุมีผลเหมือนกันสำหรับพวกปุถุชน แต่พระอริยเจ้าท่านไม่ว่าอย่างนั้น สมณะพราหมณ์ที่เป็นผู้รู้ เป็นวิญญูชนท่านไม่ว่าอย่างนั้น ท่านว่าตามพระพุทธเจ้า ท่านไม่คัดค้าน อย่างเราทั่วไปอาจจะว่า ควรจะเอาข้อนั้นข้อนี้มาแสดง ดึงดูตความสนใจของผู้คน เป็นการตลาดก็ว่ากันไป บางคนพุดเรื่องทุกข์ มันเครียดขงใจก็ไม่วู้ พุดเรื่องสุขหน่อยก็แล้วกัน เอาเรื่องพระนิพพาน ความสุขอย่างยอดเยี่ยมนี้ มาเป็นจุดขายก็แล้วกัน ปฏิบัติธรรมเพื่อมีความสุข เขาว่าอย่างนี้ อันนี้ก็เอาข้อที่ ๓ เป็นจุดขายให้กับปุถุชนทั้งหลาย แต่เหล่าวิญญูชน เหล่าพระอริยเจ้าทั้งหลายทั้งปวงนั้น ไม่มีการคัดค้านพระพุทธเจ้า

อริยสัจ ๔ เอาทุกข์ขึ้นก่อน ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นลำดับต่อมา เพราะเป็นการแสดงตามความเป็นจริง บัญญัติตามความเป็นจริง **กายกับใจเป็นของไร้ตัวตน** พระองค์ทรงแสดงเพื่อให้เข้าใจมั่นว่ามั่นเป็นอย่างนั้น มันเป็นของไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่ใช่หญิง ไม่ใช่ชาย ไม่ใช่ตัวสุข เมื่อรู้ว่ามั่น

เป็นทุกข์ ตัดหาที่ทำให้เกิดทุกข์มันก็จะอยู่ไม่ได้ นิโรธะก็แจ้งประจักษ์ขึ้นมา อริยมรรคจึงเกิดขึ้น สิ่งที่พระพุทธองค์สอน เป็นไปตามลำดับดังนี้ ส่วนพวกที่ไม่ใช่วิญญชนอาจจะคัดค้าน ชัดช่องหรือว่าชัดใจบางประการก็ได้ แต่ท่านรับรองในที่นี้ว่า สมณะพราหมณ์ที่เป็นวิญญูชนนั้นไม่คัดค้าน ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีการถอดถอน

เราเรียนก็เรียนไปตามอริยสัจนี้ เรื่องทุกข์ และเรื่องความพ้นทุกข์ ให้รู้ทุกข์ให้แจ่มแจ้ง ให้มีปัญญาเห็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์ มันไม่ใช่สุข จะทิ้งมันได้ หมัดสั้นตัดหา ถึงพระนิพพาน เราคุณี่เวลาพูดถึงการทำบุญ หรือ การปฏิบัติธรรม ส่วนใหญ่จะมีคำว่าสุขๆ ปนมาอยู่เรื่อย อันนี้ก็เป็น การตลาด หลอกล่อพวกอยากได้ความสุข ถ้าเป็นพระพุทธเจ้า เอาทุกข์ขึ้นข้างหน้าเลย ขนาดนี้ยังไม่ปล่อย ดังนั้น ต้องทุกข์หนักกว่านี้ ให้มันชัดกว่านี้ มันไม่ชัด ไม่ยอมปล่อย **ต้องมีปัญญาเห็นทุกข์** หนีไม่ออก นั่นแหละ มันจึงปล่อยได้ ต้องเห็นว่าเป็นทุกข์เท่านั้น จึงจะปล่อย

เราอยู่ในโลกนี้ มีสุขบ้างทุกข์บ้าง แล้วก็มีคนมาหลอกว่า ทำแบบนี้ แล้วจะสุขตลอด ทำบุญ ปฏิบัติธรรมแบบนี้ จะเจอแต่ความสุข เขาก็หลอกเราได้ หวังว่าจะได้อย่างเขาโฆษณา ก็ไปปฏิบัติเอาความสุข แต่พระพุทธเจ้า ตรัสว่า โลกนี้มีแต่ความทุกข์ ถ้าทุกข์ขนาดนี้ยังไม่ปล่อย จงไปรู้ว่ามันทุกข์กว่าที่เป็นอยู่นี้ จนกว่าจะปล่อยมันได้ จนกว่าตัดหาจะหมดไป จนกว่าจะหมดความคาดหวัง หมดความอยากได้ หมดความต้องการโลกนี้

โลกนี้เป็นของเราร้อน ถ้ารู้สึกว่าการนี้ร้อนบ้างเย็นบ้าง ก็ให้ไปฝึก ให้มีดวงตา **ดูว่ามันร้อนทั้งหมด** ไม่ใช่ร้อนบ้างเย็นบ้างอย่างนี้ จนกว่าจะเลิกอยากได้ เลิกต้องการ อันนี้เป็นคำสอนแบบผู้เป็นวิญญูชนไม่คัดค้าน ส่วนพวกปุถุชนที่แสวงหาแต่สุข อาจจะคัดค้านก็ได้ อาจจะคิดว่าโลกมันก็มีอะไรดี ๆ อยู่ มองโลกในแง่ดีอะไรก็ว่าไป มองโลกในแง่ดีก็มีความสุขนะ พระพุทธเจ้านั้นไม่ได้ให้มองโลกในแง่ดี **ให้มองโลกตามที่มันเป็นจริง** แล้ว

จะทำให้พ้นทุกข์ โดยปกติแล้วท่านให้เห็นโทษ ถ้ามองประโยชน์ เราก็จะเพลิดเพลिनอยู่ เมื่อใดมองเห็นโทษของมัน คือเห็นว่า มันเป็นของไร้แก่นสาร เป็นที่พึ่งไม่ได้จริง เอาเป็นของที่พึ่ง ที่ยึดเหนี่ยวไม่ได้ นี่แหละจึงจะพ้นจากมันไปได้

พวกเราที่ชอบฝึกกันนะ มองในแง่ดี มองในแง่ดีก็ดีเหมือนกัน ทำให้เป็นสุข แต่พระพุทธเจ้าสอนให้มองว่าเป็นทุกข์ ท่านไม่ได้ให้มองว่ามันดี มันวิเศษอะไร ถ้ามองว่า โลกนี้ยังมีส่วนดีอยู่บ้าง เราก็คงไม่ทิ้งมัน ถ้ามองว่ามีแต่ทุกข์ มีแต่สิ่งไร้แก่นสาร มีแต่ของไร้ตัวตน ถ้าเห็นตามจริงอย่างนี้ ย่อมจะทิ้งได้ ตัณหาที่จะหมดที่ตั้ง นี้เป็นธรรมะชนิดที่สมณะพราหมณ์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูชนนั้นไม่คัดค้าน ไม่ถอดถอน ไม่มีการที่จะกลับข้าง ไม่มีการทำให้เศร้าหมอง หรือไม่เปลี่ยนเป็นอย่างอื่น

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปว่า

ฉนฺนํ ภิกขเว ธาตุํ อูปาทาย คพฺภสฺสวาทกฺกนฺติ โทติ,
เพราะยึดมั่นถือมั่นธาตุ ๖ ประการ ความก้าวลงสู่ครรภ์ จึงมีขึ้น

ธาตุ ๖ ประการ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อากาศธาตุ และ วิญญาณธาตุ นี่เป็นธาตุพื้นฐานของการกำหนดอริยสัจ อริยสัจนี้จะถูกบัญญัติในกายในใจของบุคคล ทุกข์ก็ดี เหตุเกิดของทุกข์ก็ดี ที่สุดทุกข์ก็ดี ข้อของการปฏิบัติให้ถึงความสิ้นสุดของทุกข์ก็ดี อยู่ในกายยาววหนาหิบบที่มีใจเป็นครอง และมีความรู้สึกนึกคิดนี้ ไปหาที่ต้นไม้ใบหญ้า อันนี้ไม่ได้

โอภกฺกนฺติยา สติ นามรูปํ
นามรูปปัจจยา สฬายตนํ
สฬายตนปัจจยา ผลุโส
ผลุสปัจจยา เวทนา

เวทียมานัสส โข ปนาหํ ภิกขเว อิหํ ทุกขนติ ปญญเปมิ
 อยํ ทุกขสมุทโยติ ...

เมื่อการก้าวลงสู่ครรภ์ มีอยู่ นามรูปจึงมี
 เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี
 เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี
 เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็เราบัญญัติไว้ว่า “นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้
 ทุกขนิโรธ และนี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา” แก่บุคคลผู้เสวยอารมณ์อยู่

พระพุทธองค์บัญญัติเรื่องอริยสัจไว้ สำหรับพวกสัตว์บุคคลที่มี
 อายตนะ มีการกระทบอารมณ์แล้ว เกิดความรู้สึกได้ พวกต้นไม้ ใบหญ้า
 มันรับรู้ได้ก็จริงอยู่ แต่มันเกิดเวทนาไม่ได้ เกิดความรู้สึกไม่ได้ จึงไม่ได้
 บัญญัติอริยสัจสำหรับพวกต้นไม้ ใบหญ้า เหล่านั้น สิ่งมีชีวิตในทางพุทธ
 ศาสนากับทางวิทยาศาสตร์ก็แตกต่างกัน **สิ่งมีชีวิตที่เกี่ยวข้องอริยสัจ**
พระพุทธองค์หมายเอาเฉพาะแต่สิ่งมีชีวิตที่กระทบอารมณ์แล้ว ทำให้เกิด
เวทนาได้ ก่อให้เกิดความรู้สึกได้ รู้สึกชอบ รู้สึกชังได้ รู้สึกยินดี รู้สึกยินร้ายได้
 ซึ่งก็คือพวกเราทั้งหลาย รวมทั้งเทวดา พรหม และสัตว์อบาย

๒.๘ เป็นสิ่งที่ควรทำโยคกรรม

ความสำคัญข้อที่ ๘ อริยสัจนั้น เป็นสิ่งที่ควรทำโยคกรรม เพื่อให้
 รู้จักมัน คำว่า **โยคกรรม** แปลว่า การกระทำที่เป็นระบบ เป็นแบบแผน มี
 หลักการที่ถูกต้องจึงจะได้ผล ถ้าทำไม่ถูกต้องตามหลักการก็จะได้ผล เป็น
 คำกลางๆ เราทั้งหลายคงรู้จักโยคะเหมือนกัน โยคะในแง่ร่างกาย ถ้าใคร
 ต้องแข็งแรง รักษาโรคอะไรต่างๆ ก็ต้องทำให้ถูกต้องหลักการ จะดัดหลัง ดัด
 ภายให้โค้ง อย่างพวกฤๅษี ถ้าดัดไม่ถูก อาจจะเจ็บปวด อย่างนั้นะ อัน
 นั้นเป็นโยคะทางกาย

โยคะด้านนามธรรมก็ต้องมีหลักการที่ถูกต้องเช่นกัน การจะรู้หรืออริยสัจ ไม่ใช่รู้ได้ลอยๆ ต้องมีหลักการ ต้องมีโยคกรรม คือการกระทำที่ถูกต้อง ตามหลักการ ตามหลักวิธีที่ถูกต้อง พุดตามภาษาสมัยใหม่ คือถูกต้องตามเทคนิค ต้องมีเทคนิคที่ถูกต้องจึงจะได้ผล ถ้าเทคนิคไม่ถูกต้องก็ไม่ได้ผล ต้องมีการลงมือทำ ต้องมีความพากเพียรทำไปเรื่อยๆ แล้วต้องถูกหลักการด้วย จึงจะได้ผล ถ้ามีความเพียรไปเรื่อยๆ แต่ทำไม่ถูกหลักการ อย่างนี้ก็ไม่ได้ ขยัน แต่ไม่รู้หรืออริยสัจ ถ้ารู้หลักแต่ไม่ขยัน อย่างนี้ก็ไม่ได้ **ต้องขยันและถูกหลักการด้วยจึงจะได้ผล**

ในพระสูตรเป็นอันมาก พระพุทธองค์ก็ตรัสให้ทำโยคะ เช่น ทรงแสดงเรื่องสังสารวัฏยาวนาน เพราะไม่รู้หรืออริยสัจ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอพึงกระทำความเพียร เพื่อรู้อย่างนี้ว่า นี้ทุกข์ เป็นต้น ถ้าเราไปอ่านในพระไตรปิฎก พระสูตรเช่นนี้ก็จะมีเป็นอันมาก

คำว่า จงทำความเพียร พึงกระทำความเพียร จงประกอบความเพียร เพื่อให้รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกขสมุทัย นี้ทุกขนิโรธะ นี้ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา แปลมาจากภาษาบาลีว่า โยโค กรณียะ คือ โยคะเป็นสิ่งที่พึงกระทำ โยคะเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ โยคกรรม เป็นความเพียรชนิดหนึ่ง เป็นความเพียรที่ประกอบไปด้วยสติปัญญา มีสัมมาทิฐิ เข้าใจด้วยหลักการที่ถูกต้อง ไม่ใช่เพียรแบบวัวแบบควาย ดิฉันจะทำความเพียร เพียรใหญ่เลย แต่ไม่รู้เรื่อง อันนี้ไม่ใช่โยคะ เหมือนกับที่ผมยกตัวอย่างเรื่องโยคะด้านร่างกาย เห็นคนอื่นเขาตัวอ่อน นิ่ง เหยียดอะไรต่างๆ ได้ดี เราไปทำไม่ถูกหลักการไม่ได้นะ ต้องทำถูกหลักการ อันนี้แหละเรียกว่าโยคะ

ภาษาสมัยใหม่มีผู้เอามาแปลง ผู้ที่ทำโยคะเรียกว่าโยคี โยคี แปลว่า ผู้ทำโยคะ คือผู้ปฏิบัติถูกต้องตามหลักการเพื่อให้ได้ผลที่ต้องการ เรายกถึงคนที่หนวดยาวๆ บวชตามป่า อันนี้เขาก็ทำโยคกรรมเหมือนกัน แต่เขาทำโยคะ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ร่างกายดีบ้าง ทำให้ไม่ต้องการกามคุณบ้าง

ทำให้เข้าฉนวนบ้าง ทางพุทธศาสนาเรา นี้ มีโยคกรรมเหมือนกัน แต่ทำเพื่อ
รู้ร้อยยี่สิบ เรียกว่าปฏิบัติว่าโยคีได้เหมือนกัน แต่หลังๆ โยคิอย่างพวกเรา
เพี้ยนไป กลายเป็นโยคๆไป ไปที่ไหนก็คุยจ้อกๆ แจกๆ เรื่องปฏิบัติธรรม
เรื่องความเพียร เรื่องจะรู้ร้อยยี่สิบ หายไป ไปปฏิบัติธรรมก็หาแต่เพื่อนคุย
อยู่นั่น

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๖๕๔ พระพุทธองค์ตรัสว่า
สมาธิ ภิกขเว ภาเวถ

สมาธิโต ภิกขเว ภิกขุ ยถาภูตํ ปชานาติ

ตสฺมาติห ภิกขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียโ

อยํ ทุกฺขสมุทโยติ โยโค กรณียโ

อยํ ทุกฺขนิโรธติ โยโค กรณียโ

อยํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทาติ โยโค กรณียโ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิเถิด

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี้ทุกข์

อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ

โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี้ทุกข์สมุทัย อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ

โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี้ทุกข์นิโรธ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ

โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี้ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา อันเธอทั้งหลายพึง

กระทำ

อิทํ ทุกฺขนฺติ โยโค กรณียโ

โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี้ทุกข์ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ

พึงกระทำความเพียรชนิดที่เป็นโยคะ ทำโยคกรรมเพื่อให้รู้ตาม
ความเป็นจริงว่า นี้คือทุกข์ ต้องฝึกจนรู้ว่านี้คือทุกข์ ร่างกายจิตใจเป็นทุกข์
กายนี้เป็นทุกข์ จินนี้เป็นทุกข์ ต้องทำโยคกรรม ให้รู้แบบนี้ให้ได้ ถ้ายังรู้

ไม่ได้ ไม่ใช่มันไม่ทุกข์นะ เรายังไม่ได้ทำโยคะ เลยยังไม่เห็น ต้องทำไปเรื่อยจนกว่าจะรู้ว่านี่คือทุกข์ ถ้ายังไม่รู้ว่า ที่นั่งๆ อยู่ที่นี่เป็นตัวทุกข์ ไม่ใช่ไม่ทุกข์นะ ทุกข์ทั้งนั้นแหละไม่รู้แล้วไปนอนกอดทุกข์ไว้ พระพุทธเจ้าบอกว่า โลกทั้งหมดมันเป็นทุกข์ **สังขารทั้งหมดมันเป็นทุกข์** ถ้าเราไม่รู้ก็แสดงว่า ยังไม่ได้ทำโยคะ

อโย ทุกขสมุทโยติ โยโค กรณียโย

โยคกรรมเพื่อให้รู้ว่า นี่ทุกข์สมุทัย อันธอทั้งหลายพึงกระทำ

พึงกระทำโยคกรรม คือ ความเพียรที่มีแบบแผน ถูกต้องตามหลักการ เพื่อให้รู้ว่านี่ทุกข์สมุทัย ความเพลิดเพลินยินดี อันทำให้เกิดในภพใหม่อีก ความยินดียิ่งในอารมณ์นั้นๆ **ความไม่เห็นโทษ** นี่เป็นทุกข์สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ ปุถุชนทั่วไปฟังแล้วอาจจะงง ตามมองเห็นรูป ก็ดีอยู่ มองเห็น โน่น มองเห็นนี้ ไม่มีปัญญาเห็นโทษของการมองเห็น นี่ก็เป็นทุกข์สมุทัย ได้ฟังเสียง เสียงโน่น เสียงนี้ ไม่เห็นโทษของการฟัง อย่างนี้ก็เรียกว่าไม่รู้ทุกข์สมุทัย มันเพลิน มันยินดี พอใจที่ได้รับรู้เสียง

เรื่องอริยสัจ ๔ เป็นเรื่องที่ต้องทำโยคกรรม ทำความเพียรที่มีหลักการ ทำให้ถูกเทคนิค เพื่อให้รู้ตามความเป็นจริงว่า อูปาทานชั้น ๕ กายและใจ ที่เป็นผลมาจากอูปาทาน นี่คือทุกข์ ความเพลิดเพลิน ยินดี ในการมองเห็น ได้ยิน ดมกลิ่น รู้รส สัมผัส คิดนึกโดยไม่เห็นโทษ นี่คือทุกข์สมุทัย ไม่เห็นโทษคือเพลิน เรามองเห็นโทษของในโลกนี้ใหม่ ถ้ามองไม่เห็นแสดงว่า เพลินอยู่กับโลกนี้ มันเป็นกฎตายตัว ไม่ใช่ว่า ดิฉันไม่เห็นเพลินอะไรเลย ไม่เห็นเพลินอะไรเลยแสดงว่าเพลินหนัก ไม่มีปัญญาที่จะมองเห็น ต้องเห็นว่าเป็นทุกข์ เห็นว่าเป็นโทษ เห็นว่ามันเป็นของเกิดดับ เป็นของเปลี่ยนแปลง เป็นของบังคับไม่ได้ อย่างนี้จึงจะละความเห็นผิด ละความยึดมั่นถือมั่นได้ นั่งๆ อยู่ เอ.. ก็ไม่เห็นผิดอะไร ไม่เห็นถูก เดียวก็เห็นผิด **หากไม่ได้ทำอะไรให้ถูก แสดงว่ายังผิดอยู่** หน้าที่ของเราทั้งหลาย คือต้อง

ทำโยคะไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะรู้ตามที่เป็นจริง อันนี้ก็เป็นที่มาของความสำคัญของ อริยสังข์ข้อที่ ๘

เรื่องความสำคัญของอริยสังข์ จะพูดเพียงเท่านี้ ถ้าท่านไหน อยากทราบความสำคัญแง่อื่น ๆ ก็ต้องไปอ่านเอง เพราะในพระไตรปิฎกมีเยอะมาก ผมยกมาเฉพาะบางเรื่อง

๓. โทษของการไม่รู้อริยสังข์

ต่อไปจะกล่าวถึงโทษของการไม่รู้อริยสังข์ เมื่อกล่าวถึงโทษแล้ว ก็ จะกล่าวถึงประโยชน์ หรือคุณของการรู้อริยสังข์ว่าเป็นอย่างไร โทษเป็น อย่างหนึ่ง ประโยชน์ก็ตรงกันข้ามเท่านั้นเอง

๓.๑ ทำให้ท่องเที่ยววนเวียนไม่สิ้นสุด

ข้อที่ ๑ ความไม่รู้อริยสังข์นั้น ทำให้ท่องเที่ยววนเวียนไม่สิ้นสุด เรา ทั้งหลาย รวมทั้งพระพุทธเจ้าและเหล่าอริยสาวก ถ้ายังไม่รู้อริยสังข์ก็ต้อง มีการวนเวียนไปเรื่อย ๆ ต่อเมื่อรู้อริยสังข์แจ้งสมบูรณ์แล้ว เมื่อนั้นแหละจึง จะหยุดวนเวียนได้ ถ้ายังไม่รู้อริยสังข์ ก็ยังไม่รู้ว่าจะยังวนเวียนไปอีก ยาวนานมากแค่ไหน ยังหาจุดจบไม่ได้ ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๙/๑๖๔๘ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

จตุรณัน ภิกขเว อริยสัจจานัน อนนุโพธา อปปฏิเวธา

เอวมิทํ ทิมมทุธานัน สนฺชาวิทํ สัสมิตํ มมญฺเจว ตุมหากมฺจ ...

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เพราะไม่ตรัสรู้ เพราะไม่แทงตลอด ซึ่งอริยสังข์ทั้งหลาย ๔ ประการ เราและเธอทั้งหลายจึงวนเวียนท่องเที่ยวไป ตลอดกาลอันยาวนานอย่างนี้

ในขณะที่พระองค์ยังไม่รู้อริยสัจ พระพุทธองค์ก็ท่องเที่ยวไปเหมือนกัน ทรงยอมรับ ที่พระองค์ท่องเที่ยวไป จนมีประวัติเป็นพระเจ้า ๕๐๐ ชาติ ซาดกนั้นซาดกนี้ ที่พระองค์ท่องเที่ยวไปอย่างนั้น ก็เพราะไม่รู้อริยสัจ เหมือนกัน ถ้าพระองค์รู้แจ้งแทงตลอดอริยสัจแล้ว ก็จะไม่ท่องเที่ยวอีกต่อไป พอรู้แล้วก็เลิกท่องเที่ยว ความติดข้องอยู่ในภพก็ถูกถอนออกไป ถ้ายังไม่รู้อริยสัจ ไม่รู้ว่าภพทั้งหมดมันเป็นทุกข์ จะถอนความชอบ ความพอใจได้ไหม ถอนไม่ได้ เหมือนกับเราไม่เห็นโลกนี้เป็นทุกข์ ก็ถอนความพอใจ ถอนความเพลิดเพลินยินดี ถอนความติดอกติดใจไม่ได้ เมื่อใดที่เห็นโลกนี้เป็นทุกข์ กายและใจนี้เป็นทุกข์ อย่างนี้จึงจะถอนได้

ความจริงมันเป็นอย่างนี้ เราทั้งหลายที่เรียนไป อาจจะบอกว่า โลกนี้มันช่างร้ายเหลือเกิน โลกนี้มันร้ายอย่างนี้จริง ๆ มันเป็นไฟเผา ลูกพรีบ ๆ อยู่ พระพุทธเจ้าทรงอุปมาไว้หลากหลายเหลือเกิน มองเห็นแหว มีภิกษุมาถาม เหวที่ใหญ่กว่านี้มีไหม พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า มี ความเกิดเป็นเหวที่ใหญ่กว่านี้อ่างประมาณไม่ได้ ความเกิดเพราะความไม่รู้อริยสัจ เป็นเหวที่ใหญ่กว่านี้อีก อย่างนี้นะ ถ้ามีคนเดินไปเจออะไร มาถามว่า อะไรใหญ่กว่านี้ พระพุทธองค์ก็ทรงบอกเสมอว่า **ความเกิดเพราะไม่รู้อริยสัจนี้ มันใหญ่สุด** ไปเจอที่มีด ๆ นากลัว ๆ กลัวผี มีดและนากลัวกว่านี้ มีไหม พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ก็บอกว่า มี ความเกิดเพราะไม่รู้อริยสัจนี้ มีดและนากลัวกว่านี้อีก มันเป็นอย่างนี้

๓.๒ ทำให้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนาเป็นอันมาก

ต่อไป โทษของการไม่รู้อริยสัจข้อที่ ๒ การไม่รู้อริยสัจนั้นทำให้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนาเป็นอันมาก ภาวะที่ไม่น่าปรารถนา ท่านก็คงจะเห็นเยอะเยอะในโลกนี้ จากเป็นมนุษย์แล้วก็ตายไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เกิดเป็นมนุษย์แต่กินเหล้าเมายา ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ มีแต่เรื่องที่ดูแล้วไม่น่าปรารถนา ไม่น่าพอใจ

เยอะเยอะ ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ก็เป็นเพราะไม่รู้ อริยสัจ ถ้ารู้ อริยสัจแล้ว ภาวะที่ไม่น่าปรารถนาเหล่านั้นก็จะหมดไป การที่จะไปเกิดเป็นหมา เป็นแมว เป็นกิ้งกือ เป็นหนอน ก็ไม่มีแล้ว การที่จะกลายเป็นคนที่ไม่เลี้ยงดูพ่อ ไม่เลี้ยงดูแม่ ก็เป็นไปไม่ได้ จะไปผิดศีลก็ไม่ได้ จะไปด่าคนอื่น จะไปทำร้ายคนอื่นก็ไม่ได้

อะไรต่างๆ ที่ไม่น่าปรารถนาในโลกนี้ เยอะไหม เยอะมากมาย เหลือเกิน ไม่ได้มีคน ไม่มีสัตว์อะไรที่จะบังคับควบคุม เป็นเพราะความไม่รู้ อริยสัจเท่านั้น เมื่อใดที่รู้ อริยสัจแล้ว ก็จะไม่มีส่วนที่ไม่น่าปรารถนา อย่างนั้นเกิดขึ้น ตอนนี้ เราทั้งหลายยังไม่ทำผิดอย่างเขา ถ้ายังไม่รู้ อริยสัจ เป็นไปได้ทีเดียว ที่เราจะมีส่วนที่ไม่น่าปรารถนาอย่างนั้น ฉะนั้น ไม่ควร รังเกียจกัน ไม่ต้องรังเกียจคนนั้นคนนี้อะไรให้มาก ไม่ต้องว่าคนอื่น เพราะที่เราไปว่าคนอื่นไว้นั้น เราก็สามารถเป็นอย่างนั้นได้เช่นเดียวกัน เพราะอะไร เพราะยังไม่รู้ อริยสัจ ในสังยุตตนิคาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๕๗ พระพุทธ องค์ตรัสว่า

เอวมเว โข ภิกขเว อปฺปมตฺตกา เต สตฺตา เย มนุสฺเสสุ
ปจฺจาชายนฺติ, อถ โข เอเตว พหุตรา สตฺตา เย อภฺยตฺร มนุสฺเสหิ
ปจฺจาชายนฺติ. ตํ กิสุสฺ เหตุ. อทฺธิจฺจตฺตา ภิกขเว จตฺตุนฺโง อริยสจฺจานํ ..

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ย่อมกลับมาเกิดในมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมีประมาณน้อย โดยที่แท้ สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมกลับมาเกิด อื่นจากมนุษย์ สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น มีจำนวนมากกว่า ชื่อนั้นเป็นเพราะเหตุไร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะความที่อริยสัจอันสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้เห็นแล้ว

สภาวะที่น่าปรารถนา คือเราเป็นมนุษย์ น่าจะเกิดเป็นมนุษย์อีก หรือเกิดเป็นเทวดาก็ว่าไป แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว สัตว์ทั้งหลายตายแล้ว ที่ได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกนั้นน้อยมาก เกิดเป็นสัตว์อบาย เราไม่ปรารถนาจะ

แต่ไปเกิดอยู่เรื่อย อยากไปเกิดเป็นหมาใหม่ ไม่อยาก ถ้าไม่รู้อริยสัจก็
เตรียมตัว เตรียมใจไว้ ระวังๆ ไว้ อยากจะเกิดเป็นคนยากจนใหม่ ก็ไม่
อยาก ถ้าไม่รู้อริยสัจ ก็มีโอกาสเป็นไปได้ อยากจะเป็นคนดี อยากจะเป็น
คนกตัญญู ก็อยากไปเถอะ ถ้ายังไม่รู้อริยสัจก็อาจจะกลับข้างไปได้

ในการเปรียบเทียบนี้ พระพุทธองค์ทรงมีอุปมาหลายอย่าง เช่น
พระองค์ทรงเอาเล็บข้อนลงไปใ้แผ่นดิน แล้วตักฝุ่นขึ้นมา ถามภิกษุทั้ง
หลายว่า ระหว่างฝุ่นในเล็บนี้กับดินในแผ่นดินอันไหนมากกว่ากัน ภิกษุก็
บอกว่า ในแผ่นดินนั้นมากกว่า ที่เล็บของพระองค์นั้นมีนิดหน่อยเท่านั้นเอง
ไม่ถึงส่วนเสี้ยว เทียบกันไม่ได้ พระองค์ก็บอกว่า สัตว์ทั้งหลายที่เกิด
มาเป็นมนุษย์อีก ก็เหมือนฝุ่นในเล็บ ส่วนสัตว์ทั้งหลายที่เป็นมนุษย์ เป็น
เทวดา ตายแล้วไปเกิดในอบาย มากเหมือนกับแผ่นดินนั้นแหละ ไม่ต้อง
พูดถึงสัตว์ที่เคยเกิดในอบาย ตายแล้ว **โดยมากก็เกิดในอบายนั่นเอง** ส่วน
ใหญ่แล้วพวกนี้จะประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา

สิ่งเลวร้ายอะไรต่างๆ เยอะแยะมากมายในโลกนี้ เราไม่ได้ต้องการ
ให้มันเลวร้าย แต่เป็นเพราะความไม่รู้อริยสัจเท่านั้น ถ้าจะโทษ ก็โทษได้
เพียงสิ่งเดียว คือความไม่รู้ สมมติมีคนด่าท่าน ท่านจะโทษได้เพียงอย่าง
เดียวเท่านั้นคือ**เขาไม่รู้** ถ้าเขารู้อริยสัจ เขาจะไม่มีทางด่าท่านเลย เป็นไป
ไม่ได้

สภาวะที่ไม่น่าปรารถนาอื่นๆ ก็มีหลากหลาย จะยกมาบางอย่าง หาก
ใครอยากรู้ว่าเยอะขนาดไหน ก็ไปอ่านเองก็แล้วกัน นี่ยกมาพอเป็นตัวอย่าง

อุปปกา เต สตฺตา เย ถลชา ...

สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เกิดบนบก สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมี
ประมาณน้อย โดยมากเกิดในน้ำ ถลชา, ถล แปลว่า บก สัตว์ที่เกิดบน
บกนั้นมีประมาณน้อย ส่วนพวกที่เกิดในน้ำนั้นมีประมาณมาก พวกสัตว์บก

นั่นมีน้อยนิด พวกสัตว์น้ำมีเยอะมาก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะไม่รู้วิธีเลี้ยง

อุปมตตกา เต สตตยา เย มชฺฉิมเมสุ ชนปเทสุ ปจฺจาชายนฺติ ...
 สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ย่อมกลับมาเกิดในมชฺฉิมชนบท สัตว์ทั้งหลาย
 เหล่านั้นมีประมาณน้อย โดยมากเกิดในปัจจุบันชนบท

อุปปกา เต สตตยา เย สุราเมรยมชฺชปมาทภูจฺจนา ปภฺภิวิรตา ...
 สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เป็นผู้ดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย อัน
 เป็นที่ตั้งของความประมาท สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมีประมาณน้อย โดยมาก
 ไม่งดเว้น

ท่านทั้งหลายไม่ต้องไปรณรงค์อะไรให้มันยุ่งยาก เพราะมันเป็น
 ธรรมชาติของผู้ไม่เห็นอริยสัจ มักทำอะไรให้ประสกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา
 รวมทั้งตัวท่านเองด้วย ที่ชอบไปว่าเขาดื่มสุราเมรัย ลักหน้อยท่านก็จะเป็น
 แบบเขานั้นแหละ เพราะอะไร เพราะไม่รู้วิธีเลี้ยง **จงพยายามฝึกให้รู้วิธีเลี้ยง
 เท่านั้น อย่าไปดูคนอื่นเขา**

อุปปกา เต สตตยา เย มตฺเตยฺยา ...
 สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เป็นผู้ดูแลมารดา สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมี
 ประมาณน้อย โดยมากไม่ดูแล

อุปปกา เต สตตยา เย เปตฺเตยฺยา ..
 สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เป็นผู้ดูแลบิดา สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมี
 ประมาณน้อย โดยมากไม่ดูแล

อุปมตตกา เต สตตยา เย อริเยน ปน ปญฺญาจกฺขุณา
 สมนฺหาคตา ...

สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด เป็นผู้ประกอบด้วยปัญญาจักขุ สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมีประมาณน้อย โดยมากเป็นผู้ไม่ประกอบด้วยปัญญาจักขุ ไม่มีตาปัญญา

สัตว์ที่มีปัญญาจักขุ มีดวงตามองเห็นความจริง รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิด อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล รู้ตามความเป็นจริงนี้ น้อยมาก ฉะนั้น ท่านทั้งหลายมองดูแต่ละคนด้วยนะ ชาวโลกนั้นเชื่อใครไม่ได้เลย เชื่อได้ยากมาก เพราะคนมีปัญญาจักขุนี้ น้อยมากจริงๆ เขาก็พอกๆ กันกับเรานั้นแหละ มั่วพอกๆ กัน ฉะนั้น โทษอะไรใครก็ได้ ไม่รู้ อริยสัจเท่านั้น

สภาวะอื่นๆ มีอีกมากมาย ท่านทั้งหลายไปดูเอาดีกว่ากัน อะไรที่ไม่น่าปรารถนา ที่ได้ประสบก็เพราะยังไม่รู้ อริยสัจ จะไปโทษนั่นโทษนี่ก็ไม่ได้ บอกว่า นี่ฉันไม่ได้ทำผิดอะไร ฉันไม่ได้ผิดสักหน่อย ทำไมต้องมาเจอเรื่องนั้นเรื่องนี่ ท่านอาจจะพูดอย่างนี้ก็ได้อีก แต่แท้จริงแล้ว ท่านผิดเต็มๆ คือไม่รู้ อริยสัจ เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดมาแล้ว ให้รู้ไว้เถิดว่า ท่านผิดแล้ว คือ **ผิดที่ไม่รู้ อริยสัจนั้นแหละ** เราทั้งหลายยอมรับอย่างนั้นไหม เอ๊ะ.. ทำไมฉันจึงได้มันได้นี้ ฉันไม่ได้ผิดอะไรนี่นา ไม่ได้ทำผิดอะไร โดยความจริงเรานั้นแหละผิดเต็มๆ ผิดที่มาจากเพราะไม่รู้ อริยสัจนั้นแหละ พอเข้าใจไหม ผิดตั้งแต่เกิดนั้นแหละ เพราะฉะนั้น เราเกิดมาแล้ว จะมาบอกฉันไม่ได้ทำผิดอะไร นี่ก็เป็นคำพูดปดพูดชนเท่านั้นเอง มันวนเวียนไปเรื่อย ๆ ความไม่รู้ อริยสัจทำให้มีโทษ คือ ได้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนาเป็นอันมาก ลองไปดูภาวะที่ไม่น่าปรารถนาในโลก ซึ่งมีมากมายเหลือเกิน

๓.๓ ทำให้สถานที่เกิดไม่แค้นไม่นอน

ต่อไปข้อที่ ๓ คือ ทำให้สถานที่เกิดไม่แค้นไม่นอน วนเวียนไปเรื่อย ถึงแม้ชาตินี้ท่านจะทำดีเยอะเยอะ ก็มีโอกาสไปอบายได้ เราทั้งหลายยัง

ไม่รู้ร้อยยี่สิบ ทุกคนย่อมเหมือนกัน กัน คือหนึ่งนอนใจไม่ได้ ประมาทไม่ได้ แม้แต่วินาทีเดียว ทุกคนล้วนมีโอกาสตกไปอบายทั้งนั้น แม้จะทำดีมา เยอะขนาดไหนก็ตาม เราทั้งหลายไปอ่านเรื่องคนทำดีแล้วไปสวรรค์กัน เราก็ทำความดีบ้าง เสร็จแล้วก็พากันมัวนอนประมาทอยู่ วันหลังต้องไปอ่าน คนทำดีแล้วไปอบายจะได้เลิกประมาทเสียที โดยส่วนใหญ่เขาพูดสอน ธรรมะท่าน เขาไม่สอนเรื่องพวกนั้น เพราะเขากลัวท่านจะตกใจเสียก่อน เขาก็เอาเรื่องการทำความดีแล้วได้ไปสวรรค์มีตัวอย่างโน้นตัวอย่างนี้มาอ่านให้ฟัง แต่มันมีพอ ๆ กัน ระหว่างทำดีแล้วไปสวรรค์กับทำดีแล้วไปอบาย แต่เขา ไม่เอามาพูด เขากลัวท่านตกใจ ฉะนั้น ท่านทั้งหลายต้องไปหาอ่านไว้จะได้ ไม่ประมาท ไม่ใช่เขาบอกว่าทำความดีแล้วไปสวรรค์ มีตัวอย่างโน้นตัวอย่าง นี้มาให้ท่าน ท่านก็ทำ ทำไปแล้วก็ประมาทอยู่ ก็ไปอ่านคนทำดีแล้วไป อบายบ้าง จะได้เลิกประมาท

พวกที่ไม่รู้ร้อยยี่สิบนั้น สถานที่เกิดของเขานั้นล้วนแล้วแต่ไม่แน่นอน ตัวอย่างก็มีมากมายเหลือเกินในพระไตรปิฎก ถ้ายังประมาทอยู่มาก ต้อง ไปอ่านเพื่อเตือนใจตัวเอง ไม่ใช่อ่านเฉพาะฝ่ายดีแล้วนอนกอดไว้อย่างนั้น อย่างนี้ไม่ปลอดภัย เป็นคนประมาทเกินไป ในสังยุตตนิคาย มหาวรรค ๑๙/๑๗๑๖ พระพุทธองค์ตรัสว่า

เสยยถาปี ภิกขเว ทณฺเฑ อูปริเวหาลํ ชิตฺโต
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่อนไม้อันบุคคลขว้างขึ้นไปบนอากาศ

สกิมปิ มูเลน นิปตติ
 บางคราว ย่อมตกลง ด้านโคน

สกิมปิ มชฺเฌน นิปตติ
 บางคราว ย่อมตกลง ตรงกลาง

สกิมปี อคเคน นิปตติ

บางคราว ย่อมตกลง ด้านปลาย แม้ฉันใด

เวลาโยนก้อนไม้ขึ้นไปในอากาศ แน่แน่นอนใหม่ว่าจะลงทางไหน ไม่แน่
เลย ท่านทั้งหลายก็เหมือนกัน เพราะไม่รู้อริยสัจ ทำดีบ้าง ทำไม่ดีบ้าง
เวียนว่ายตายเกิด เป็นดังก้อนไม้เหมือนถูกโยนอยู่อย่างนี้ จะตกที่ไหน
ไม่แน่นอน ถ้าพากันประมาทว่า ทำบุญแล้วจะได้ไปสุคติโลกสวรรค์ อย่าง
นี้เป็นพวกไม่รู้เรื่อง และสอนให้เราประมาท พระพุทธเจ้าไม่สอนอย่างนี้
สอนว่า สังขารทั้งหลายล้วนแล้วแต่ไม่แน่นอน มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
ของมันอย่างนั้น **ต้องรีบทำกิจให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท** บังฉิมโอาหา
ท่องอยู่ทุกวัน แต่ประมาทอยู่ทุกวัน วนๆ อยู่ทุกวัน ไม่รู้จะทำยังไง

เอวมเว โข ภิกขเว อวิชชานีวรณา สตุตา ตณฺหาสมโยชณา
สนฺชาวนตา สํสรฺหตา, สกิมปี อสฺมา โลกา ปรี โลกํ คจฺจนฺติ, สกิมปี
ปรสฺมา โลกา อิมํ โลกํ อาคจฺจนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ. อทิฏฺฐตฺตา ภิกขเว
จตุหนฺ อริยสจฺจานํ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกันแล สัตว์ทั้งหลายที่ถูกอวิชชา
บังตา ถูกตัณหาผูกไว้ เมื่อท่องเที่ยว วนเวียนไปอยู่ บางคราว จากโลก
นี้ไปสู่อีกโลกหนึ่ง บางคราว จากโลกอื่นมาสู่โลกนี้ ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะความที่อริยสัจอันสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้
เห็นแล้ว

สัตว์ทั้งหลาย ตายจากมนุษย์นี้ บางทีก็ไปเป็นเทวดาบ้าง บางทีก็ไป
เป็นสัตว์อบายบ้าง ไปเป็นพรหมบ้าง ส่วนใหญ่มาทางอบายนี้แหละ บางที
ก็จากโลกมนุษย์นี้ไปสู่อีกโลกหนึ่ง บางคราวก็จากโลกอื่นมาสู่โลกนี้บ้าง จาก
เทวดามาเป็นมนุษย์ จากพรหมมาเป็นมนุษย์ หมดกรรมจากอบายมาเป็น
มนุษย์ บางคนก็อาจจะหลุดจากความเป็นได้เดื่อนมา ดูสภาพเอาเองก็
แล้วกัน ชอบค้อยๆ เชี่ยๆ ซืดๆ เชี่ยนๆ นั่งฟังธรรมะไป ซืดไป ฟังธรรมะจบ

ได้ไตรเอมอนมาตัวหนึ่ง นี่พวกไล่เดื่อนอะไรประมาณนั้น ดูเอาเองก็แล้วกัน มันติดนิสัยมา ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะไม่เห็นอริยสัง

ท่านทั้งหลายที่ได้ฟัง เรานั้นเหมือนท่อนไม้ที่ถูกโยนขึ้นไปแล้ว ไม่แน่มนอน ไม่รู้จะตกลงมาด้านไหน ทำบุญ ทำคุณงามความดีอะไรต่างๆ หรือทำดีบ้างไม่ดีบ้าง ก็ล้วนตกลงอยู่ภายใต้ความไม่แน่มนอนทั้งนั้น เพราะอะไร เพราะไม่รู้อริยสังทั้ง ๔ นี่เป็นโทษของความไม่รู้อริยสัง

๓.๔ ทำให้สร้างทุกข์ ความเร่าร้อน ให้แก่ตัวเอง

ข้อที่ ๔ การไม่รู้อริยสัง ทำให้บุคคลนั้น สร้างทุกข์ สร้างความเร่าร้อน และความมีติดบอดให้แก่ตัวเอง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าเขาหลงยินดีในสังขารทั้งหลาย หลงยินดีในชาติ หลงยินดีในชรามรณะ โสกะ บริเวระ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ พวกนี้ปรุงแต่งเพื่อที่จะได้เกิด แก่ เจ็บ ตายอีก พุดง่าย ๆ ก็เหมือนกับ**แข่งตัวเอง** หรือโยนตัวเองไปในแหวนเหมือนกับคนโกรธกัน เป็นศัตรูกัน จ้องจะฆ่ากันทั้ง อะไรวางนั้น

เราทำบุญก็ขอให้เกิดอีก คือ แข่งตัวเองให้ได้ตาย คนเราเกิดมา ไม่ตาย มีไหม ไม่มี อยากตายหลายๆ ที่ ขอตายอีกสักรอบเถิด หาโน่นหานี้มากมาย เพื่อจะได้เศร้าเมื่อจากไป เอาไว้แข่งตัวเองให้ทุกข์เปล่าๆ อย่างนี้นะ ยังมีเยอะก็เหมือนแข่งตนเองมาก สร้างทุกข์ให้กับตนเองมาก ทั้งที่ตนเองเกิดมา ก็ยึดกายยึดใจ ทุกข์จะแย้อยู่แล้ว เขาก็หาเอาอะไรๆ มาเพิ่ม ยึดนั่นยึดนี่ เพิ่มขึ้นมา หาทุกข์เพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ กายกับใจมันก็เร่าร้อนอยู่แล้ว วิ่งวุ่นสับสนอลหม่านเพื่อมัน เขารู้สึกว่าเร่าร้อนไม่พอ ก็หาอันอื่นมาเร่าร้อนเพิ่ม หาสามี หาลูก หาปัญญาหาหาไอ้โน่นไอ้นี้มา โดยคิดว่ามันจะเย็น เราอารมณ์ร้อนเหลือเกิน หาสามีมาคนหนึ่ง จะได้อารมณ์เย็นขึ้น เป็นบ้าไปแล้ว มันก็วนเวียนกันไป ยินดียินร้าย รักสิ่งที่น่ารัก ชังสิ่งที่น่าชัง **สร้างความมีติดบอดให้กับตัวเองเป็นมากมาย** อย่างนี้เป็นพวกไม่รู้อริยสัง

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๒๙ พระพุทธองค์ตรัสว่า

เย ทิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พราหมณา วา อิหิ ทุกขนฺติ ยถาภูตํ
นปฺปชานนฺติ ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมณะทั้งหลายก็ดี เป็นพราหมณ์ทั้งหลายก็ดี
เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์

คนใดก็ตาม ที่ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า กายนี้มันทุกข์ ใจนี้มันทุกข์
โลกนี้มันทุกข์ อะไรต่างๆ ที่เป็นสังขาร ทั้งหมดเป็นทุกข์ ความเกิดเป็น
ทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
อุปายาสะ เป็นทุกข์

เต ชาตีสํวตฺตนิเกสุ สงฺขारेสุ อภีรมนฺติ

ชนทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมยินดีในสังขารทั้งหลาย อันจะนำชาติมาให้

เขายินดีในสังขาร ชนิดที่จะนำชาติ คือการเกิดใหม่มาให้ ทำบุญ
เพื่ออะไร เพื่อให้ได้ชาติ ทำทานเพื่ออะไร เพื่อให้ได้ความเกิดในที่ที่เขาชอบ
ให้ได้เกิดแบบที่เขาต้องการ ทำความดีเพื่ออะไร เพื่อให้ได้ชาติอะไรต่างๆ
มีสามิเพื่ออะไร เพื่อให้ได้ชาติ ให้ลูกเกิดมา อย่างน้อยเราไม่ได้อยู่ในโลกนี้
ก็ฝากไว้ลูกสักคนแล้วกัน เป็นอนุสาวรีย์ เป็นเผ่าพันธุ์ เราจะได้ไม่
สาบสูญไปจากโลกนี้ ไม่รู้จะว่ายังไงกัน พวกไม่รู้อริยสัจก็เป็นอย่างนี้ ทนๆ
กันไป คนไม่รู้อะไรเป็นอะไร ทำอะไรก็หาเรื่องมาใส่ตนเองมากมายเหลือเกิน

เขายินดีในสังขารชนิดที่ทำให้เกิดชาติ ยินดีในการปรุงแต่งชนิดที่
ทำให้เกิดอีก อันไหนที่จะทำให้ดับความเกิด ไม่ให้เกิดอีก เขาไม่ชอบ เขา
ชอบได้ ชอบเอา อันไหนที่จัดการแล้วจะได้ บอกมาเถิด ชอบๆ ทำอย่าง
นี้นะ เธอจะได้บุญเยอะ จะได้ร่ำรวย จะได้หน้าตาดี สวยงาม มีความสุข

ใครๆ ก็รัก ใครๆ ก็ชอบ ชอบไหม ชอบๆ อันไหนที่จะได้มา เป็นไปเพื่อได้ เป็นไปเพื่อเอามา เป็นไปเพื่อชาติ แหม.. ทุ่มเท็จจริงๆ ขอให้ได้เกิด อาจารย์ ปฏิบัติธรรมจะได้สุขใจใหม่ ขยันเต็มที่เลย ถ้าเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์ ไม่ได้อะไร ไม่เหลืออะไร อย่างมาพูด มันปวดหัว พูดไม่ได้ ถ้าได้อะไร เพื่ออะไรแล้ว แหม.. ดิฉัน นี่เป็นเพราะอะไร เพราะเขาไม่รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่คือทุกข์ นี่คือทุกข์สมุทัย นี่คือทุกข์นิโรธ นี่คือทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ก็ยอมยินดีในสังขารชนิดที่จะนำชาติมาให้

ชรา .. มรณ ... โสภปริเทวะทุกขโทมนสสุปายาสลัพท์ตตนิเกสุ ...

สงฺขารเอ อภิสงฺขโรนฺติ ... ชาติปฺปาตมฺปิ ปฺปตฺนฺติ ...

พวกเขายอมยินดีในสังขารทั้งหลายชนิดที่นำชรามาให้ นำมรณะมาให้ นำโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสมาให้ ย่อมปรุงแต่งอย่างยิ่ง ซึ่งสังขารทั้งหลาย เขาเหล่านั้นย่อมตกไป สู่เหวคือชาติ เป็นต้น

เราทั้งหลายยินดีใหม่ กามคุณ อำนาจ ตำแหน่ง ชื่อเสียง การยอมรับ ทรัพย์สิน เงินทอง ลักหน้อยมันจะนำเรื่องต่าง ๆ มาให้ นำโสกะมาให้ นำความเครียดมาให้ ชอบไหม ถ้าไม่ชอบก็ดีแล้ว

บางคนไม่รู้จะชอบใคร ไม่มีใครชอบเขา หาทามาเลี้ยงสักตัวก็แล้วกัน คนไม่ชอบ ก็ให้หมาชอบ แล้วก็ชอบหมา ยินดีในสังขารชนิดที่นำโสกะมาให้ หมานี่ ลักหน้อยจะนำความเศร้าโศกเสียใจมาให้ นำความเดือดร้อนใจมาให้ เป็นห่วงหมาอย่างโน้นอย่างนี้ วนเวียนกันไป เรายินดีแต่เรื่องพวกนี้ ยินดีแต่สังขารชนิดที่จะนำชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส มาให้ ถ้าไม่ยินดีเพลิดเพลินแล้ว สบายไหม ฟังดูก็สบายดีเหมือนกัน ไม่ต้องมีเรื่องอะไรให้วิตกกังวล ทำได้ไหม ต้องไปทำโยคะ เพื่อให้รู้จักตามความเป็นจริง

เมื่อจิตยินดีในสิ่งเหล่านั้นแล้วเป็นอย่างไรท่านว่า *สงฺขาร อภิสงฺขโรหฺติ* เมื่อยินดีแล้ว ย่อมปรุ้งแต่งอย่างยิ่งซึ่งสังขารทั้งหลาย ทำอภิสังขาร จัดแจงจัดการ อันไหนที่จะทำให้ตนเองเป็นสุข ทำให้ตนเองพ้นทุกข์ อันไหนที่จะทำให้ตนเองเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ทำให้ตนดีขึ้นเหมือนที่อยาก เหมือนที่คิดไว้ ก็ทำการจัดแจง ขวนขวาย เรียกว่า อภิสังขาร

อภิสังขาร คือ การกระทำด้วยเจตนาที่พิเศษ เป็นความจัดแจงให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยการกระทำนี้ ๆ เราจะมีความสุขขึ้นด้วยการกระทำเช่นนั้น ๆ เราจะปลอดภัยด้วยการกระทำนี้ ๆ เราจะดูดีขึ้นด้วยการกระทำนี้ ๆ เคยทำใหม่ ทุกเรื่องแหละ ทำให้เราดูดี ทำให้เรามีความสุข ทำให้เราเจริญ การกระทำเช่นนั้น เรียกว่าอภิสังขาร

ถ้าทำชั่วด้วยหวังว่าตัวเองจะมีความสุข อย่างโกหกคนอื่น โกหกเพราะอะไร โกหกเพราะคิดว่า ถ้าเขาไม่รู้ เราจะมีความสุข โกหกไปอย่างนี้ ก็ก็เป็นอภิสังขารแบบบาป ทำบุญเพื่ออะไร เพื่อให้เราเป็นสุข ให้เราเป็นนั่นเป็นนี่ หนึ่งสมมติ เติมน้ำมัน เพื่ออะไร เพื่อให้เราได้นั้นได้นี้ อันนี้เรียกว่า อภิสังขาร การทำอภิสังขารทั้งหลายเหล่านี้ ล้วนนำไปเกิดชาติ ชรา มรณะ เมื่อได้ปรุ้งแต่งจัดแจงสังขารเช่นนี้แล้ว เป็นอย่างไรบ้าง

ชาติปฺปาตมฺปิ ปฺปตฺนฺติ

เขาเหล่านั้นย่อมตกไป สู่เหวคือชาติ เป็นต้น

เหวคือชาติ ตกแล้วก็ขึ้นไม่ได้ เป็นเหวที่ใหญ่ ลึก น่ากลัว ขึ้นยาก ลำบากกว่าเหวทั้งปวง ตกก็เตรียมตัวตายอย่างเดียว ที่เป็นเช่นนั้น เพราะยินดีในสังขารที่ทำให้เกิดชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ พอยินดีแล้วก็ทำ ลงมือทำแล้วก็ตกเหว คือได้เกิดอีกไปเรื่อย ๆ เหมือนกันแข่งตนเอง เพราะฉะนั้น เราทั้งหลาย ทำบุญแล้วอย่าแข่งตนเอง โอ.. ด้วยผลบุญอันนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้เกิดในที่ดี ๆ เกิดมาทำอะไรที่ดี ๆ ก็

ตายในที่ตีๆ นั่นแหละ มันแข่งตัวเองซัดๆ เลย เราทั้งสองทำบุญร่วมชาติ ตักบาตรร่วมขัน ขอให้เกิดร่วมกัน อยู่ร่วมกัน อยู่ร่วมกันเพื่ออะไร เพื่อจะได้ทุกข์ด้วยกัน และจะได้ตายจากกัน มันแข่งตนเองให้จากกันอย่างนี้ เราทั้งหลายชอบอย่างนี้ หลงสร้างทุกข์ขึ้นมาให้ตนเอง เพราะไม่รู้วิธีสลัก

เตน ปริมุจฺจนฺติ ชาตฺยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺเขหิ
โทมนสฺเสหิ อุปายาสฺเสหิ น ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ

ชนทั้งหลายเหล่านั้นย่อมไม่พ้นจากชาติ ไม่พ้นจากชรา ไม่พ้นจาก มรณะ ไม่พ้นจากโสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายายะ เรา ตถาคตกล่าวว่ เขาเหล่านั้นย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

หากยังเกิด ยังตายกันอยู่ ก็ชื่อว่ายังไม่พ้นไปจากทุกข์ จะเกิดดี แค่ไหน จะมีความสุขเท่าไร ก็ไม่พ้น **ไม่พ้นไปจากทุกข์เพราะอะไร เพราะ เพลิดเพลินยินดีในทุกข์** ไปจัดแจงปรุงแต่ง สร้างเหตุที่จะทำให้เกิดทุกข์ ตกลงไปในเหวของความทุกข์ ไม่มีทางพ้นไปจากทุกข์ เราส่วนใหญ่พากันจมอยู่กับโลก หาคความสุขกับโลก หาได้ไหม หาไม่ได้จริง หาคความพ้นทุกข์ในโลกได้ไหม ไม่ได้ เราหาคความพ้นทุกข์ในโลกไม่ได้ ต้องทิ้งโลกเท่านั้น จึงจะพ้นจากทุกข์ได้ พระนิพพานเท่านั้นเป็นความพ้นทุกข์ เป็นคนละสิ่งกัน เป็นธรรมชาติคนละอย่าง ทุกขนิโรธะคือพระนิพพานเท่านั้น อันอื่นฯ ไปสร้างขึ้นมาเถอะ มีแต่สังขารชนิดที่จะทำให้เกิดชาติ วนเวียนอยู่นั้นแหละ ทำนทั้งหลาย เมื่อฝึกปฏิบัติธรรม หรือทำกุศล คุณงามความดีต่างๆ ก็ให้ เป็นไปเพื่อพระนิพพาน อย่าได้หวังอะไร **อย่าหวังความเกิด** อย่าหวัง ความแก่ อย่าหวังการพลัดพราก อย่าหวังอะไรต่างๆ อย่าหวังให้ได้นั่นได้ นี้ เพราะได้มาแล้ว ก็ล้วนแล้วแต่เป็นที่ตั้งของความทุกข์ทั้งนั้น

เต ชาตีสวตฺตนิเกสุ สงฺขารesu อภีรมนฺติ ... อภิสงฺขโรนฺติ ...

ชนทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมยินดี ย่อมจัดแจงปรุงแต่ง ในสังขารทั้งหลายที่เป็นไปเพื่อชาติ

ชาติปริฟ้าเหนปี ปริทยหนฺติ
เขาเหล่านั้น ย่อมถูกแผดเผา แม้ด้วยไฟคือชาติ

ชราปริฟ้าเหนปี ปริทยหนฺติ
เขาเหล่านั้น ย่อมถูกแผดเผา แม้ด้วยไฟคือชรา

เขาเหล่านั้น ย่อมถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคือมรณะ ถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคือโสกะ ถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคือปริเทวะ ถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคือทุกข์ ถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคือโทมนัส ถูกแผดเผาแม้ด้วยไฟคืออุปายาสะ ทั้งโลกมันถูกแผดเผา เร้าร้อนหมด

ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๙/๑๗๔๑ มีคำเพิ่มเติมว่า
ชาตินุชการมปี ปตฺนฺติ ชรณุชการมปี ..

เขาเหล่านั้น ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือชาติ ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือชรา ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือมรณะ ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือโสกะ ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือปริเทวะ ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือทุกข์ ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคือโทมนัส ย่อมตกไปแม่้สู่ความมีตมฺนคืออุปายาสะ

ตกไปในความมีตมฺนในทุกอย่าง ชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ ล้วนเป็นเรื่องมีตมฺน ไม่รู้ที่มา ท่านทั้งหลายรู้ลึกมีดีใหม่ ท่านเดินมาดี ๆ เดินตะก้อนหิน เอ๊ะ.. ใครเอาหินมาวางตรงนี้ จะจับมือใครดม เจ้ากรรมนายเวรละมั้ง อุตสาห์ขยันทำกรงาน ทำนั่นทำนี่หวังเจริญก้าวหน้า แต่ทุกอย่างล้วนเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย บริษัทก็ล้มไป ล้มเหลวเรื่องนั้น ล้มเหลวเรื่องนี้ ธุรกิจก็ทำกันไป ทิวชานัน์นิวชานัน์มาเรียนเพื่อจะให้มีมันดี ปรับปรุง แก้ไข ทำยที่สุดเป็นไ้ ก็เหมือนๆ กันหมด อุตสาห์ทำแล้วทำเล่า ทำเพื่อจะให้มันมันคงถาวร เพื่อจะให้บังคับควบคุมสิ่งต่าง ๆ ได้ ปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อให้ตัวเรามีความสุข จนกระทั่งมีเครื่อง

อำนาจความสะดวกมากมายเหลือเกิน มีเครื่องอำนวยความสะดวก หาความสุข
เจอไหม

ความจริงแล้ว สุขนั้นไม่ต้องหาเลย ไปดูว่า มันมีแต่ทุกข์ อันนี้ตรง
กว่า ส่วนใหญ่เราทั้งหลายวิ่งเตลิดไปไกลมากแล้ว พากันไปหาแต่ความ
มันคงถาวร ทั้งที่ความจริงต้องมาดูว่า **มีแต่ของไม่มันคง** มีแต่ของไม่เที่ยง
เราพากันไปหาวิธีที่จะควบคุมนั่นควบคุมนี้ ความจริงต้องมาดูว่า มัน
ควบคุมไม่ได้จริง มันไม่มีตัวตน ถ้ามันควบคุมได้ เราก็ควบคุมมันไม่ได้
นี่ก็ยิ่งซับซ้อนเข้าไปอีก หากไม่เห็นความจริง เราทั้งหลายก็จะยินดีแต่
ฝ่ายสังขาร ไปสร้างสรรค์ ประดับ แต่ง จัดแจง หาวิธีควบคุมให้มันเที่ยง หาวิธี
บังคับให้มันสุขตลอด หาวิธีที่จะบังคับควบคุมนั่นควบคุมนี้ให้ได้ เหมือน
เราทั้งหลายสร้างกันมานานแล้ว จนได้กฎนั้นกฎนี้ขึ้นมามากมาย เพื่อ
บังคับกันและกัน เพื่อไม่ให้เบียดเบียน เพื่อให้คนในสังคมเป็นคนดี อยู่เย็น
เป็นสุข แล้วเป็นยังไงกันบ้าง เจริญก้าวหน้าหรือก้าวไปถึงไหนแล้ว มันไป
ไหนไม่รอด เพราะพากันตกไปในเหวแห่งมีดমন ตกไปในความมีดমন
คือชาติและชราเป็นต้น พวกไม่รู้วิธีสัง หลงสร้างทุกข์ สร้างความเร้าร้อน
และความมีติดบอดให้กับตนเอง ไม่ใช่สร้างให้คนอื่น สร้างให้ตนเองนั้นแหละ

๓.๕ ทำให้ไม่มีหลัก

ต่อไปข้อที่ ๕ การที่ไม่รู้วิธีสัง ทำให้ไม่มีหลัก เลื่อนลอย คอย
มองชาวบ้าน คอยมองคนอื่น เอ.. คนอื่นจะรู้หรือไม่รู้ณะ อย่างท่านฟังผมนี้
อาจารย์มาพูดอย่างนี้ รู้จริงหรือรู้เก้กันนะ ปลอมหรือไม่ปลอมนะ ชอบ
มองดูหน้าคนอื่นเขา ดูว่าเขาจะว่ายังไง จะพยักหน้าหรือส่ายหัว ทำไมจึง
เป็นอย่างนั้น เพราะไม่รู้วิธีสัง จึงมีงงสงสัย และหลงหลักฐานให้ความรู้
กับตัวเองไม่ได้ รู้สึกว่า เอ.. เรายังขาดอะไรไปบางอย่าง เราไม่รู้จะไรบางอย่าง
รู้จริงหรือรู้ไม่จริง ยังลังเลสงสัย มีดমন วนเวียน อยู่อย่างนั้นนั่นแหละ

ฉะนั้น คนที่ไม่รู้อริยสัจจึงเป็นคนไม่มีหลัก เลื่อนลอย และคอยมองหน้าของคนอื่นอยู่ คอยมองความคิดความเห็นของคนอื่น ไม่สามารถที่จะตัดสินใจความรู้อะไรไปได้ แต่สำหรับที่ท่านรู้อริยสัจแล้ว ท่านไม่มีอาการเช่นนั้นแล้ว เพราะรู้ว่าไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอดีตก็ตาม ในอนาคตก็ตาม ในปัจจุบันก็ตาม เหล่าอริยสาวกทั้งหลายที่เป็นผู้รู้ทั้งในอดีต อนาคต หรือปัจจุบันก็ตาม ก็รู้อริยสัจเหมือนกันนี้ คืออริยสัจ

เราทั้งหลายเป็นอย่างไรกันบ้าง เลื่อนลอยกันอยู่ไหม ไม่ต้องสงสัยอะไร ไม่ใช่ความผิดของเรา และไม่ใช่ความผิดของคนสอน เป็นเพราะยังไม่รู้ อริยสัจเท่านั้นแหละ ไม่ต้องไปหาที่ผิดตรงนั้นตรงนี้ให้ยุ่งยาก ไม่ต้องแก้ตัวว่าฉันนี้ไม่ได้ผิดอะไร ทำไม่ต้องเป็นฉันอย่างโน้นอย่างนี้ จริงๆ ผิดตั้งแต่เกิดมา ผิดเต็มๆ เลย เกิดมาเพราะไม่รู้อริยสัจนั่นเอง เกิดมาแล้วก็ต้องยอมรับให้ได้ในทุกๆ เรื่อง ฝึกให้มึนปัญญาเห็นว่า ทุกสิ่งล้วนเป็นของไร้ตัวตน

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๒๒ พระพุทธเจ้าตรัสว่า
 เย हि เกจิ สมณเภา วา พุราหมณเภา วา อิทิ ทุกขนหติ ยถาสุตต
 นปฺปชานนหติ ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สมณะทั้งหลายก็ดี เป็นพราหมณ์ทั้งหลายก็ดี เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ย่อมไม่รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ เป็นต้น

ไม่รู้ตามความเป็นจริง หมายความว่า **ความจริงมันเป็นทุกข์ แต่เขาไม่รู้ตามความเป็นจริงว่าทุกข์มันเป็นทุกข์ ไปรู้แต่อันไม่จริง** รู้ว่าเป็นสุข ดี สวยงาม เป็นตัวตนของเราของเขา อันนี้มันรู้ผิด ไม่รู้จริง รู้ไม่จริง ความจริงคือมันไม่เที่ยง แต่เขาไม่รู้ตามความเป็นจริงว่ามันไม่เที่ยง ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์สมุทัย ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์นิโรธะ ไม่รู้ตามความเป็นจริงนี้ว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา

เต อดยสส สมณสส วา พราหมณสส วา มุขิ โอลิเกนติ, อัย
 ฆุน ภว ชาณ ชานาติ ปสส ปสสตีติ. ตํ กิสส เหตุ. อทิฏฺจตฺตา ภิกฺขเว
 จตฺตุนัน อริยสจฺจานํ

ชนทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมแหงนมองหน้าของสมณะหรือพราหมณ์
 อื่นๆ ด้วยคิดว่า ท่านผู้นี้ เมื่อรู้ รู้จริง ๆ หรือเปล่า ท่านผู้นี้เมื่อเห็น
 เห็นจริง ๆ หรือเปล่า ข้อนี้เป็นเพราะเหตุใด ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะ
 ความที่อริยสังข์อันล้นทั่วทั้งหลายเหล่านั้นไม่ได้เห็นแล้ว

เรามองหน้าของสมณะหรือพราหมณ์คนอื่น คอยดูเขาว่าเขาจะว่า
 อย่างไร มองนั่น มองนี่ เปรียบเหมือนกับไปไม้แห้ง ลมพัดมาก็ปลิวไป
 ทางนั้นทางนี้ ไปตามลมปากคนอื่น เอ.. อาจารย์พูดถูกหรือเปล่า เอ.. หรือ
 ว่าอย่างนั้น เอ..หรือว่าอย่างนี้ วนเวียน ไม่มีความรู้อันเป็นหลักฐานของ
 ตนเอง ถ้าท่านทั้งหลายอยากมีความรู้ชนิดที่เป็นหลัก ไม่เลื่อนลอย ไม่
 ต้องคอยมองคนนั้นคนนี้ **ไม่ต้องให้ใครรับรองให้** ท่านต้องรู้อริยสังข์ เวลา
 รู้อริยสังข์ เป็นพระโสดาบันแล้ว ไม่ต้องให้ใครรับรองให้ เพราะเป็นความรู้ที่
 เป็นหลัก เป็นของที่ไม่เลื่อนลอย ไม่พึ่งตัวเองอยู่ เอ.. เราโสดาบันหรือ
 เปล่า ต้องไปถามอาจารย์ก่อน ให้อาจารย์รับรองก่อนค่อยเป็นโสดาบัน อย่าง
 นี้โสดาบันก็ไม่ว่าง มั่นวนเวียน ถ้ายังไม่รู้ ยังไม่แน่ใจ ยังวนเวียนสงสัยอยู่
 ก็แสดงว่าเป็นคนไม่มีหลัก ยังเลื่อนลอย ถ้าต้องคอยมองคนอื่น ต้องคอย
 ถามคนอื่น ต้องคอยรับคำตอบจากคนอื่น ต้องให้คนอื่นคอยตรวจสอบให้
 อะไรอย่างนี้ แสดงว่ายังไม่รู้อริยสังข์ พอรู้อริยสังข์แล้วก็จะไม่เลื่อนลอย
 อย่างนั้น

ฟังโทษของอริยสังข์มา ๕ ข้อแล้วเป็นอย่างไรบ้าง เข้าตัวบ้างไหม เข้า
 ลักข้อบ้างไหม หรือว่าเข้าทุกข้อเลย ความไม่รู้อริยสังข์ ทำให้ท่องเที่ยววน
 เวียนไม่สิ้นสุด ใจไม่หยุดอยาก มีความหิวกระหาย ร้อนรน กระวนกระวาย
 อยากทำนั่นทำนี่อยู่เรื่อย ๆ ยังรู้สึกว่ามีอนาคตอยู่เรื่อย ๆ เป็นพวกชอบมี

อนาคต ทำให้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนามากมายเหลือเกิน ท่านลองมองดู คนข้างๆ สามี่ ลูก ชาวโลก มีเรื่องเดือดร้อนมากมายเหลือเกิน ไปโทษนั่นโทษนี่ก็เรื่องของท่าน แต่ผู้รู้ท่านไม่ได้โทษอะไร ท่านรู้ว่า เป็นเพราะไม่รู้ อริยสัจเท่านั้น อันนี้พูดแบบผู้รู้ท่านพูดกัน ส่วนพวกปุถุชนจะไปโทษอะไร โยนความผิดให้ใครก็เรื่องของเข่า ส่วนใหญ่คิดว่า เป็นความผิดของชาวบ้าน ใช้ไหม ความผิดของเราไม่ค่อยมี ก็ว่ากันไป หลงกันไป ความไม่รู้ อริยสัจ ทำให้สถานที่เกิดไม่เนิ่นไม่นอน เหมือนกับท่อนไม้ที่โยนขึ้นไปในอากาศ เมื่อไม่รู้ อริยสัจ ก็จะหลงสร้างทุกข์ สร้างความเร่าร้อน สร้างความมืดบอดให้ตนเอง และข้อที่ ๕ ทำให้ไม่มีหลัก เหมือนจะรู้แต่ไม่รู้ ไม่แน่น ไม่มั่นคง เป็นคนเลื่อนลอย ต้องคอยมองคนอื่น

๓.๖ ไม่มีทางทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ต่อไปข้อที่ ๖ ไม่มีทางทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เป็นไปไม่ได้เลย ที่บุคคลที่ไม่รู้ อริยสัจ จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ฉะนั้น เราทั้งหลายพากันไปทำกรรมฐานนั้น ทำกรรมฐานนี้ ทำให้จิตสงบก็ดี ทำให้จิตสบายเป็นคราวๆ ก็ได้ แล้วก็หนึ่ง ค้างไว้อยูอย่างนั้น นอนสบาย มีแต่ความสุข อย่าไปหาทำอย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าไม่รู้ อริยสัจ ตามที่เป็นจริงแล้ว ไม่มีทางที่จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ฉะนั้น ต้องมารู้แบบอริยสัจเท่านั้น

เมื่อมาศึกษา จะต้องศึกษาลงไปให้เห็นความจริงอันนี้ รู้ตามความเป็นจริง น้ำมันทุกข์ น้ำมันไม่เที่ยง มันไม่ใช่ตัวตน มันไม่เที่ยง ก็เห็นตามจริงว่า มันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ ก็เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นทุกข์ มันบังคับไม่ได้ ไร้ตัวตน ก็เห็นมันตามความเป็นจริงว่าบังคับไม่ได้ ไร้ตัวตน ต้องฝึกให้เห็นตามเป็นจริงอย่างนี้

ความเพลิดเพลนยินดี การไม่เห็นโทษ คือ ตัณหานี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ก็ต้องเห็นตามความเป็นจริง ไม่ใช่ไม่เห็นว่าจะอะไรเป็นทุกข์เลย ปฏิบัติ

แล้วสบายเหลือเกิน ก็ค้างอยู่อย่างนั้น จะพ้นไปจากทุกข์ใหม่ ไม่พ้นหรอก ต้องเข้าใจประเด็นการปฏิบัติให้ดีๆ เราไม่ได้ปฏิบัติเพื่อหาสุข ขนาดสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ยังไม่ปล่อยเลยนะ ถ้าสุขตลอดจะปล่อยไหวไหม ปล่อยไม่ไหว สุขบ้างทุกข์บ้าง มันปล่อยไม่ได้ เพราะมันจะหนีทุกข์ไปเอาสุข ต้องทุกข์ทั้งหมด ไม่เที่ยงทั้งหมด บังคับไม่ได้ทั้งหมด อย่างนี้จึงจะปล่อยได้ ไม่ใช่ บังคับได้บ้างไม่ได้บ้าง แหม.. ลูกน้องคนนี้บังคับไม่ได้ ไม่ใช่หนีหรรอก ไล่ มันออก ส่วนลูกน้องคนนี้ บังคับได้อย่างนี้ ใช้มัน เอามันไว้ อย่างนี้ยัง วนเวียนอยู่ แท้ที่จริง บังคับไม่ได้ทั้งสองคนนั้นแหละ เห็นอย่างนี้ จึงจะ เลิกคิดควบคุมคนนั้นคนนี้ ไม่ใช่ กอ.ไก่ ควบคุมไม่ได้ ปล่อยวัดไป ส่วน ขอ.ไข่ ควบคุมได้ ก็ใช้มันอย่างนั้นอย่างนี้ แบบนี้ก็วนเวียนไป

แท้ที่จริง เราต้องดูให้เห็นความจริงว่า นาย ก. ที่ไม่ได้ตั้งใจเรานี้ ก็ควบคุมไม่ได้ ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่รูปนาม นาย ข. ที่ได้ตั้งใจ เราก็ ควบคุมไม่ได้เหมือนกัน ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่รูปนาม อย่างนี้จึงจะเลิก คาดหวัง เลิกยึดมั่นร้ายได้ ฉะนั้น เวลาปฏิบัติธรรมต้องให้เป็นไปอย่างนี้ นะ เราทั้งหลายนั้นปฏิบัติธรรมก็ได้แต่คำพูด ส่วนใหญ่เป็นพวกแสวงหา ความสุขไปวันๆ นั่งสมาธิแล้วเป็นสุข จะทำอะไรใหม่ ไม่ทำแล้ว สบายแล้ว มีความสุขแล้ว พอใจแล้ว นั่งสมาธิแล้ว ไม่สงบ เครียด ค่อยหาวิธีแก้สัก หน้อยหนึ่ง ถ้านั่งแล้วเป็นสุข ก็ไม่หาวิธีแก้อะไรเลย ถ้าแก้ทุกข์ก็น่าจะแก้ สุขด้วยเหมือนกันนะ มันสุขแล้วไม่แก้อะไรเลยขออยู่อย่างนี้นานๆ ก็แล้วกัน ถ้าย่างนั้น ทุกข์ก็อย่าไปแก้ ให้ทุกข์อยู่นานๆ ก็แล้วกัน ก็วนเวียนไป มาอยู่

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๓๕ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า
โย จ โข ภิกขเว เอวံ วเทยย อหํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ
อนภิสเมจฺจ ... ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทํ อริยสจฺจํ ยถาภูตํ อนภิสเมจฺจ
สมมา ทุกฺขสฺสหนตํ กริสฺสามีติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

ดูก่อนกิจกรรมทั้งหลาย บุคคลใดกล่าวอย่างนี้ว่า เราไม่แทงตลอดแล้ว ซึ่งทุกขอริยสัจ ตามความเป็นจริง ไม่แทงตลอดแล้ว ซึ่งทุกขสมุทัย อริยสัจ ตามความเป็นจริง ไม่แทงตลอดแล้ว ซึ่งทุกขนิโรธอริยสัจ ตามความเป็นจริง ไม่แทงตลอดแล้ว ซึ่งทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ตามความเป็นจริง จักกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ดังนี้ ข้อนั้น ไม่ใช่ฐานะที่จะเป็นได้

การที่กล่าวว่า เราจะกระทำที่สุดแห่งทุกข์ โดยไม่รู้แจ้งแทงตลอด อริยสัจ ๔ นั้นไม่ใช่ฐานะที่จะเป็นไปไม่ได้ การกระทำที่สุดแห่งทุกข์ โดยไม่รู้อริยสัจนั้น เป็นไปไม่ได้ เวลาปฏิบัติก็ต้องอยู่ในกรอบของอริยสัจ ต้องรู้แบบอริยสัจ รู้ตามความเป็นจริงของมัน มันเป็นทุกข์ เรารู้ตามความเป็นจริงว่ามันเป็นทุกข์ **รู้ทุกข์ว่าเป็นทุกข์ รู้รูปนาม ชันธ ๕ ว่าเป็นทุกข์** ทุกขสมุทัยก็รู้ตามความเป็นจริงว่าเป็นทุกขสมุทัย รู้ต้นเหตุว่าเป็นทุกขสมุทัย ถ้ายังไม่รู้อะไรเป็นอะไรตามความเป็นจริง กายกับใจเป็นทุกข์ ก็ยังเห็นว่าเป็นเรา เป็นของเรา จะทำที่สุดแห่งทุกข์ เป็นไปไม่ได้ใหม่ เป็นไปไม่ได้ พระพุทธองค์ทรงอุปมาเหมือนกับบุคคลที่กล่าวว่า เราไม่กระทำข้างล่างของเรือชน ไม่ตอกเสาเข็ม ไม่ทำฐานราก เราจะมุงหลังคาเลย มีคนเชื่อใหม่ ไม่เชื่อ คนเชื่อก็บ้าแล้ว เพราะมันเป็นไปไม่ได้

เวลาปฏิบัติธรรม ต้องรู้หลักอริยสัจ แล้วก็ปฏิบัติให้อยู่ในกรอบนี้ ถ้าไม่รู้เรื่องอริยสัจเลย ปฏิบัติไม่สอดคล้องกับอริยสัจ ทำผิดพลาดที่สืบกันไปหมด มาบอกว่าข้อปฏิบัตินี้ จะให้ถึงที่สุดทุกข์ ถึงนิพพาน นี่เป็นไปไม่ได้ใหม่ เป็นไปไม่ได้ เราเรียนเอาไว้ก่อนก็ดีเหมือนกัน จะได้เอาไปพิจารณาเวลาปฏิบัติธรรม โทษของการไม่รู้อริยสัจก็รวบรวมมา ๖ ข้อด้วยกัน

๔. ประโยชน์ของการรู้ร้อยยี่สิบ

ต่อไปจะพูดถึงประโยชน์ของการรู้ร้อยยี่สิบ ประโยชน์หรือคุณค่าของการรู้ร้อยยี่สิบ ก็จะถูกพูดถึงในแง่ตรงกันข้ามกับโทษก่อน ส่วนประโยชน์อันถัดๆ ไป ค่อยพูดถึงในเดือนหน้า ท่านที่จะมาฟังต่อก็ต้องมาเดือนหน้า กล่าวถึงประโยชน์ชนิดที่ตรงกันข้ามกับโทษเสียก่อน

๔.๑ ทำให้หยุดท่องเที่ยววนเวียน

ข้อที่ ๑ ทำให้หยุดท่องเที่ยววนเวียน เวลารู้ร้อยยี่สิบแล้ว จะหยุดการท่องเที่ยวและวนเวียนไป เป็นผู้ที่มีการกำหนดแน่นอนแล้ว ถ้ารู้แจ้งแทงตลอด โดยสมบูรณ์เป็นพระอรหันต์แล้ว ก็หมดโดยสิ้นเชิง ถ้าเป็นพระโสดาบัน ปัญญาน้อยสุด ท่านเรียกว่า **สกัดกั้นตัดอุปมະ** มีการเกิดในกามภุมิได้อีกแค่ ๗ ชาติ เป็นอย่างมาก เที่ยวไปได้ ไม่วนเวียน เป็นผู้แน่นอน ไปตามครรลองที่จะทำให้บรรลุนิพพาน จะเป็นพระอรหันต์ในที่สุด ส่วนปุถุชน เที่ยววนเวียนไป ไม่แน่นอน ตอนนี้เป็นมนุษย์ จะเวียนไปไหนอีก เวียนไปไหนไปนี่ ตอนนี้เป็นผู้หญิงก็เวียนไปเป็นผู้ชาย ตอนนี้เป็นสามีเขา อีกตอนหนึ่งเป็นอะไร เป็นภรรยาเขา เป็นลูกเขา วนๆ เวียนๆ ตอนนี้งานคนนั้น คนนี้ ตอนหลังไปเกิดเป็นควาย ถูกเขาใช้บ้าง อันนี้มันวนเวียน ส่วนพระโสดาบัน รู้ร้อยยี่สิบขั้นต้นแล้ว ก็ไม่มีการวนเวียนอย่างนั้นอีก สุดท้ายก็เป็นพระอรหันต์ ไม่มีการเกิดอีก

๔.๒ ทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา

ข้อที่ ๒ ทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา สูงสุดพระอรหันต์ ก็ดับขันธปรินิพพานไป ไม่เกิดมาอีก ไม่ได้กองทุกข์มาอีก ปัญหาทั้งหมดที่ติดมากับความเกิด ก็จบสิ้นลง ไม่เกิด จะมีตายไหม ไม่มี เมื่อมีความเกิด ก็มีความไม่เกิดมาแก้ความเกิด เมื่อมีความตาย ก็มีความไม่ตาย

มาแก้ความตาย เมื่อมีโสกะ บริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ มีความไม่มีโสกะ ไม่มีบริเทวะ ไม่มีทุกข์โทมนัส ไม่มีอุปายาสะมาแก้ เมื่อร่างกายมันเป็นรังของโรคก็มีความไม่มีโรคมาแก้ ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ นำปรารถนาไหม ถ้ามีร่างกายมาแล้วนี้ ท่านทนนๆ ไปเถอะ ที่จะไม่มีความเป็นไปไม่ได้หรอก ด้วยการรู้อริยสัจนี้แหละ จะทำให้ไม่ประสบกับภาวะที่ไม่นำปรารถนา คือไม่ประสบกับความทุกข์

๔.๓ ทำให้เป็นผู้แน่นอน

ข้อที่ ๓ ทำให้เป็นผู้ที่แน่นอนแล้ว พวกที่ไม่รู้อริยสัจ ตายแล้ว ก็เหมือนตอนไม้ ที่ถูกโยนขึ้นไปในอากาศ ตอนตกไม่แน่ไม่นอน ไม่รู้ว่าจะเอาด้านไหนลง ตายแล้ว ไม่แน่ว่าจะไปเกิดที่ไหน ส่วนผู้ที่รู้อริยสัจตั้งแต่เป็นพระโสดาบันขึ้นไป เป็นผู้แน่นอนแล้ว เกิดแต่ในสุคติ ไปสู่กระแสพระนิพพาน

๔.๔ ทำให้ไม่สร้างทุกข์ ความเร่าร้อนให้ตนเอง

ข้อที่ ๔ ผู้ที่รู้อริยสัจก็จะไม่หลงสร้างทุกข์ ไม่หลงสร้างความเร่าร้อน ไม่หลงปรุงแต่งจัดแจงสร้างความมีตบอดให้ตนเอง เพราะท่านรู้ความจริงของสังขาร สังขารล้วนแต่เป็นของไม่แน่ไม่นอน เป็นของไม่เที่ยง เป็นของเร่าร้อน เป็นของที่ทำให้มีตบอด มีตบอดเพราะความเกิด มีตบอดเพราะความแก่ มีตบอดเพราะความตาย ความเกิดมีได้ใหม่ มีตบอดเพราะอยู่ในห้องแม่ มีตบอดเพราะมองไม่เห็นอะไรเลย ออกมาจากห้องแล้ว ความแก่มีได้ใหม่ มีตบอดเหมือนกัน หาทางออกไม่ได้ ไม่รู้จะหาทางออกจากความแก่ได้อย่างไร อยู่นานๆ อายุ ๕๐ ปี จะทำไม้ให้แก่ ทำอย่างไรได้บ้าง ต้องไปถามพวกสาวสองพันปี ทำอะไรนานๆ เวียนๆ หลอกตนเองไป ทำยที่สุดก็มีตบอด หาทางออกจากความแก่ไม่ได้ ก็แก่อยู่ดี ความตายมีได้ใหม่ หาทางออกไม่ได้ใหม่ ไม่ได้ **สภาวะที่พาออกมีอยู่คือพระนิพพาน ทางคืออริยมรรคมี**

องค์ ๘ รู้ร้อยสัจแล้ว ก็รู้จักทางออกที่ถูกต้อง แหม.. อยู่คนเดียวเป็นทุกข์ หาทางออกไม่ได้ หาสามีมาก็แล้วกัน จะได้เป็นที่ปรึกษา เป็นทางออกใช้ใหม่ โอ.. อันนี้ทางตันแล้ว สนิทเลย หมดเนื้อหมดตัว ตายสนิท ถ้ารู้เรื่องร้อยสัจ ได้ฟังเรื่องร้อยสัจก็จะได้ไม่หลงสร้างทุกข์ สร้างความเร่าร้อน สร้างความมีติดบอดให้ตัวเอง จนกระทั่งรู้อย่างถึงที่สุดก็จะไม่สร้างเหตุให้เกิดทุกข์อีกเลย

๔.๕ ทำให้มีหลัก

ข้อที่ ๕ เป็นคนมีหลัก ไม่เลื่อนลอย ไม่คอยมองคนอื่น เป็นคนมีหลักในตนเอง มีที่พึ่ง เป็นผู้ที่มีความรู้มั่นคง ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น

๔.๖ ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ข้อที่ ๖ ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เป็นไปได้ ที่ผู้รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง รู้จักทุกข์สมุทัยตามความเป็นจริง รู้จักทุกข์นิโรธะตามความเป็นจริง รู้จักทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ตามความเป็นจริง จะสามารถกระทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบได้ เหมือนกับคนที่สร้างบ้าน เขาสร้างข้างล่างก่อนแล้วค่อยสร้างข้างบน การมุงหลังคา ก็เป็นไปได้ใช่ไหม

เราปฏิบัติธรรม ให้รู้หลักร้อยสัจเอาไว้ กระทำโยคกรรมคือปฏิบัติ เพื่อให้รู้ ให้รู้ตามที่มันเป็นจริง ทุกข์ก็ให้รู้ตามความเป็นจริง อย่างนี้เป็นทุกข์ ทุกข์สมุทัยก็ให้รู้ตามที่มันเป็นจริงอย่างนี้ว่า นี่ทุกข์สมุทัย ทุกข์นิโรธะก็ให้รู้ตามที่มันเป็นจริงอย่างนี้ว่า นี่ทุกข์นิโรธะ ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ก็ให้รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ถ้าฝึกถูกต้องตามวิธีนี้ก็จะสามารถทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ นี่ก็ประโยชน์ของการรู้ร้อยสัจในแง่ตรงข้ามกับโทษส่วนประโยชน์อันอื่น ๆ ยังไม่ได้ใส่มา คราวต่อไปค่อยบรรยายต่อหมดเวลาแล้ว สวัสดีครับ

อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๓

บรรยายวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๓

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย

สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยาย สารธรรมจากพระสุตตันตปิฎก ตอนที่ ๓๘ ในหัวข้อ อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๓ เรื่องอริยสัจ ๔ ผมได้พูดไปแล้ว ๒ ครั้ง พูดเรื่องอะไรไปบ้าง พูดความหมายของอริยสัจ พูดเรื่องความสำคัญในแง่มุมต่างๆ รวบรวมมาจากพระสูตร พูดโทษของการไม่รู้อริยสัจ การไม่เห็นความจริงที่ประเสริฐ ไม่เห็นความจริงที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้านั้น ทำให้ท่องเที่ยววนเวียนไปโดยไม่สิ้นสุด ทำให้ประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา ทำให้ต้องเกิดในอบายเป็นต้น ทำให้เกิดในสถานที่ไม่แน่นอน เรายังเป็นมนุษย์อยู่ตอนนี้ แต่กำหนดความแน่นอนของภพชาตินั้นไม่ได้ ถึงแม้จะทำบุญ หรือระมัดระวังรักษาตัวขนาดไหน ก็ไม่แน่นอน ทำบุญมากๆ ก็ไปอบายได้เหมือนกัน เพราะว่ายังไม่รู้อริยสัจ

คนที่ไม่รู้อริยสัจ จะหลงสร้างทุกข์ให้แก่ตัวเอง เพราะโดยความจริงแล้ว ตัวเองนั้นก็เป็นตัวทุกข์อยู่แล้ว ทีนี้ เขาไม่เข้าใจ พอไม่เข้าใจ **ไม่รู้อริยสัจ** ก็หาสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นมาครอบครอง เพื่อที่จะได้สูญเสียมันไป มันอยู่ของมันดี ๆ ก็ไปหลงรัก เพื่อที่จะได้เสียใจเวลามันจากไป ต้นไม้มันอยู่ของมันดี ๆ ก็ไปหลงรักมัน เวลาต้นไม้มันตาย ก็จะได้ร้องไห้เพราะมัน ผู้ชายคนนั้น เขาอยู่ของเขาดี ๆ ก็ไปหลงรักเขา จะได้เจ็บปวด เป็นห่วงเป็นใยเขา ไม่เป็นอันหลับอันนอน เวลาเขาจากไปก็จะได้เป็นทุกข์ เพราะไม่รู้อริยสัจ

จึงหลงสร้างทุกข์ให้กับตัวเอง คนที่ไม่รู้อริยสัจเป็นผู้ไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ชนิดที่เป็นหลัก เป็นคนเลื่อนลอย ต้องคอยมองผู้อื่นเรื่อย ๆ คอยดูว่าคนอื่นจะว่ายังไง ส่วนผู้ที่รู้อริยสัจแล้วมีความรู้ชนิดที่เป็นหลัก มีความรู้ของตนเอง ไม่ต้องรอให้คนอื่นรับรอง

ถ้าไม่รู้อริยสัจก็ทำที่สุดแห่งทุกข์ไม่ได้ ไม่ใช่ฐานะที่จะเป็นไปไม่ได้ เหมือนกับบ้านของเรา เราจะทำหลังคาขึ้นมาโดยไม่มีชั้นล่าง ๆ ไม่มีเสาเข็ม ไม่มีชั้น ๑ ชั้น ๒ อย่างนี้ย่อมเป็นไปไม่ได้ เราทั้งหลายอยากจะพ้นทุกข์ ถ้าไม่รู้อริยสัจก็พ้นไม่ได้ อันนี้เป็นโทษของการไม่รู้อริยสัจ

ส่วนประโยชน์ของการรู้อริยสัจ ได้พูดไปแล้วในคราวที่แล้ว ในแง่ที่ตรงกันข้ามกับโทษ คือ การรู้อริยสัจทำให้หยุดท่องเที่ยววนเวียน ไปสู่กระแสของความหลุดพ้นแล้ว จะต้องบรรลุเป็นพระอรหันต์อย่างแน่นอน ไม่ต้องวนเวียน การรู้อริยสัจ ทำให้ไม่ต้องประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา เราคงไม่อยากเกิดเป็นเปรตตีกแล้วใช่ไหม เปรตมันปากกรูนิดเดียว ท้องมันโต อยากเป็นอีกไหม คงไม่อยากเป็น สัตว์นรก คงไม่มีใครอยากเป็น ต้นงิ้ว มีใครอยากกลับไปปีนบ้าง คงไม่มีนะ ถ้ารู้อริยสัจแล้วไม่ต้องมานวนเวียน ไม่ต้องประสบกับภาวะที่ไม่น่าปรารถนา ถ้าเกิดอีกก็จะเกิดในสุคติแน่นอน

ผู้ที่รู้อริยสัจ จะไม่หลงสร้างทุกข์ให้กับตนเอง เพราะเห็นว่า สังขารทั้งหมดล้วนเป็นทุกข์ สังขารทุกอย่างล้วนแต่เป็นของไม่แน่นอน เป็นของไร้แก่นสาร เป็นของพึ่งไม่ได้ จึงไม่ไปมีความหวังกับของที่ไร้แก่นสารนั้น เมื่อไม่หวังพึ่งสิ่งที่ไร้แก่นสารนั้น ก็ไม่เป็นทุกข์กับมันและความรู้ของคนรู้อริยสัจ เป็นความรู้ที่เป็นหลัก ไม่เลื่อนลอย ไม่ต้องคอยมองคนอื่นว่า คนอื่นจะเห็นอย่างไร เป็นความรู้**ปัจจุตัง** เป็นของเฉพาะตน ไม่ต้องรอคนอื่นรับรองให้ รู้ว่า ไม่ว่าพระพุทธเจ้าในอดีตก็ตาม ในอนาคตก็ตาม หรือพระพุทธเจ้าของเรา พระโคตมะพระองค์นี้ก็ตาม พระองค์ก็ตรัสรู้อริยสัจ

เช่นเดียวกัน พระอริยเจ้าทุกท่านก็รู้สัจจะอันเดียวกัน ความรู้ชนิดนี้เป็นความรู้หลักที่แน่นอน เป็นความรู้ที่ไม่เลื่อนลอย ไม่ต้องคอยมองคนอื่น ไม่ต้องคอยถามอาจารย์ว่า นี่ดิฉันรู้แล้วรึยัง ดิฉันบรรลุ ดิฉันเป็นโสดาโรยัง ไม่ต้องไปถามแล้ว

และเมื่อรู้อริยสัจ ก็สามารุทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ เหมือนกับบ้านของเราทำเสาเข็มขึ้นมาอย่างดี มีชั้นล่าง ชั้นบน แล้วก็ม็ีโครงหลังคาอย่างดี การทำหลังคาก็เป็นไปได้ อย่างนี้ นี่พูดถึงประโยชน์การรู้อริยสัจ ในแง่ของสิ่งที่ตรงกันข้ามกับโทษที่ได้แสดงไปก่อนหน้านั้น อันนี้ได้พูดไปในคราวที่แล้ว

วันนี้ จะพูดต่อไปอีก ๓ ข้อ ยกมาจากพระสูตร จบแล้วจะพูดหัวข้ออื่นต่อไปเรื่อย ๆ

๔.๗ ทำให้ได้สภาวะอันสูงสุด

ข้อที่ ๗ การรู้อริยสัจทำให้ได้สภาวะอันสูงสุด สภาวะ คือ ที่พึ่ง ที่ระลึกถึง ที่ป้องกันภัยอันตราย เราทั้งหลายคงอยากจะมีที่พึ่ง แต่ถ้ายังไม่รู้อริยสัจ ก็ยังไม่ได้ที่พึ่งอันสูงที่สุด ต้องพึ่งนั่นพึ่งนี้ไปเรื่อยๆ วนเวียนไปตามโลก ซึ่งไม่ใช่ที่พึ่งอันแท้จริง ถ้าได้รู้อริยสัจแล้ว จะได้ที่พึ่งอันสูงสุด ได้ที่พึ่งอันแท้จริง

ในขุททกนิกาย คาถาธรรมบท ๒๕/๑๙๐ และ ๑๙๒ มีคาถาว่า
 โย จ พุทธมฺวจ ธรรมมฺวจ สัมมฺวจ สรณํ คโต
 จตตาริ อริยสจฺจานิ สมนฺนปฺปณฺณาย ปสฺสตี
 เอตํ โข สรณํ เขมํ เอตํ สรณมฺมุตฺตมํ
 เอตํ สรณมาคฺคม สพฺพทฺทฺษา ปมฺจจตี

ส่วนบุคคลใดถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะแล้ว

เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาอันชอบ

นั้นแหละ เป็นสรณะอันเกษม นั้นเป็นสรณะอันสูงสุด

เขาอาศัยสรณะนั้นแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

เราถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะแล้ว ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่ระลึกนึกถึง เป็นแนวทางแบบอย่าง เป็นผู้ชี้ทางชีวิตแล้ว ได้เห็นอริยสัจด้วยปัญญาอันชอบ อย่างนี้จะได้สรณะอันสูงสุด ถ้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ แต่ยังไม่เห็นอริยสัจ อย่างนี้ก็ยังไม่ได้สรณะอันสูงสุด ยังไม่ได้สรณะอันแท้จริง จริงอยู่ว่า ชาตินี้หนีถือพระรัตนตรัยชาติต่อไปจะหนีถืออะไร ยังไม่รู้เลย บางคนก็หนีถือต้นไม้ หนีถือจอมปลวก หนีถือหนัง หนีถือนี้ เยอะแยะไป เขาคิดว่า สิ่งนั้นจะช่วยให้เขาปลอดภัยให้เขาสบาย ให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แต่ความจริงมันไม่ใช่

สรณะอันเกษมสูงสุด คือ การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ฟังท่านแล้วแล้วเอาไปฝึกปฏิบัติ จนเห็นอริยสัจทั้ง ๔ ด้วยปัญญา เมื่อรู้ว่า อันนี้มันทุกข์ ปล่อยทิ้งมันไป ไม่หลงอยากได้ ไม่หลงยึดถือ ก็จะมีที่พึ่งอันแท้จริงคือพระนิพพาน นี่แหละคือการเห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาอันชอบ นั้นแหละเป็นสรณะอันเกษม อันสูงสุดและปลอดภัย

เขม! แปลว่า เกษม ความหมาย คือปลอดภัยที่สุด

ถ้าไปถึงสิ่งอื่นเป็นสรณะจะไม่ปลอดภัย ถึงเพื่อนเป็นสรณะ ปลอดภัยใหม่ เพื่อนของเรามันคุ่มดีคุ่มร้าย ส่วนใหญ่จะคุ่มร้ายซะมากกว่า ถึงสามีเป็นสรณะ เดียวก็ได้กินลำแข้ง มันลำบาก อย่างนี้ไม่ใช่สรณะอันปลอดภัย ถ้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ และได้รู้อริยสัจด้วย นี่เป็นสรณะอันเกษม ปลอดภัยแน่นอน

อุตุตมฺ แปลว่า สูงสุด ยอดสุด ไม่มีอะไรที่เหนือไปกว่านี้อีกแล้ว พวกที่ไม่รู้จริยสัจ พากันถึงสิ่งนั้นสิ่งนี้เป็นสภาวะ ตั้งแต่ต่ำ ๆ ค่อย ๆ สูงไปเรื่อย ๆ สูงสุดคือพระรัตนตรัย ทุกวันนี้ เราทั้งหลายไม่รู้สูงหรือยัง แต่ก่อนนั้น วั ๓ ขายังต้องไหว้มัน คิดว่า มันเป็นที่พึ่งให้เราได้ ขนาดตัวมันเอง ยังเป็นที่พึ่งตัวเองไม่ได้เลย เดินไม่ไหวอยู่แล้ว ยังไปไหว้มัน ฐสองหัวมันอยากจะเอาหัวออกจากกัน ยังไปไหว้มันอีก เห็นปลาแปลก ๆ ผิดปกติก็ไหว้มัน อันนี้ชั้นต่ำมาก ๆ สูงขึ้นมาหน่อย เริ่มดีขึ้น แต่ก็ยังมีของขลังของศักดิ์สิทธิ์ อะไรต่าง ๆ ตามมาอีก ต่อมาเมื่อพระรัตนตรัยเป็นสภาวะ อันนี้ก็ดีมาก ถ้าจะให้ดีที่สุด เกษม ปลอดภัยแน่นอน ก็รู้จริยสัจด้วย

ท่านทั้งหลายถึงขั้นไหนกันแล้ว ถ้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสภาวะแล้ว ของขลัง ของศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดไป พิธีกรรมอันไรแก่ณสารทั้งหมดไป เหลือไว้แต่เรื่องกรรมและผลของกรรม **หวังผลมาจากการกระทำ** กรรมมีอิทธิพลต่อชีวิตของเรา การกระทำ การพูด ความคิด นี้แหละมีอิทธิพลต่อชีวิตจิตใจของเรา สิ่งอื่นๆ มีอิทธิพลบ้างไหม ถ้ายังมีอิทธิพล มีของขลัง ของศักดิ์สิทธิ์ ดวงดาวจะช่วยให้ โหงวเฮ้ง สิ่งนั้นสิ่งนี้จะช่วย สรรณะอย่างนั้นก็ยังต่ำเกินไป ต้องเลยขึ้นมา ให้ถึงมีพระรัตนตรัยเป็นสภาวะ

พอมีพระรัตนตรัยเป็นสภาวะแล้ว ต่อไปก็จะเป็นเรื่องกรรมและผลของกรรม เชื่อมั่นในการกระทำว่าสามารถเปลี่ยนแปลง เลือกรวิถีชีวิตของเราได้ด้วยการกระทำ **ดีหรือชั่วก็อยู่ที่การกระทำทั้งนั้น** ไม่ได้อยู่ที่วัน เดือน ปี หรือสิ่งอื่นๆ ถ้าดีขึ้นไปกว่านั้น ก็เร่งฝึกให้มีความเห็นที่ถูกต้อง ความเห็นที่ถูกต้องนั้นเป็นตัวสำคัญ เป็นหัวหน้า ทำให้ความคิดถูกต้อง คำพูดถูกต้อง การกระทำถูกต้อง มีความเพียรและทำสิ่งต่างๆ ถูกต้อง แม้เราอยากจะเป็นคนดี ถ้ายังมีความเห็นผิด มีเรา มีของเราอยู่ อันนี้เป็นมิจจาทิฎฐิ ในเมื่อมีมิจจาทิฎฐิอยู่ พอเจอเหตุการณ์รุนแรงเข้า มีคนจะทำร้ายเรา เราก็อาจจะทำร้ายคนอื่นได้ เกิดความผิดพลาดได้ง่าย พอจะมีใครมาเอา

ของๆ เราไป เราอาจจะโกหกก็ได้ ยังมีเรา ยังมีของเราอยู่ อย่างนั้นมัน อันตราย ทำผิดได้ง่าย ต้องเวียนเกิดเวียนตาย ไม่มีที่สิ้นสุด ถ้ามีสัมมาทิฏฐิ ได้เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาเห็นชอบ นี่แหละจะดีที่สุด เป็น เอตัง ฐานะมุตตะมัง คือเป็นฐานะอันสูงสุด

ท่านทั้งหลายเลื่อนชั้นกันมาถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะหรือยัง ก็ไป ผีกเอานะ บางคนยังมีของขลัง มีของศักดิ์สิทธิ์อยู่ บางทีก็เอาพระพุทธรูปเป็นของขลังซะเลย อย่างนี้ก็เกินไป พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เราแยกตนเองออกมาจากของศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ขลังสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ก็มีเหมือนกัน อาจเป็นเทวดา พรหม หรืออำนาจพิเศษบางอย่าง แต่มันเป็นที่พึ่งไม่ได้จริง มันผลุบๆ โผล่ๆ หวังผลไม่ได้จริง เวลานี้ศักดิ์สิทธิ์ แล้วคราวต่อไปจะศักดิ์สิทธิ์หรือเปล่าไม่รู้ มันไม่แน่นอน **เรามาผีกเอาด้วยความเพียรอันบริสุทธิ์ ทำด้วยความเพียรของตนเอง ดีกว่า ถูกต้องกว่า** เทวดาช่วยหรือไม่ช่วย เราก็ผีกของเราไป อยากช่วยก็ช่วย ไม่อยากช่วยก็ไม่ช่วย ปล่อยเป็นเรื่องของเทวดาไป อย่างนั้นมันสบายใจกว่า พรหมจะมีหรือไม่มี พรหมจะช่วยหรือไม่ช่วย เราก็ทำเต็มที่ อย่างนี้สบายใจกว่า ไม่ต้องหวังผลลมๆ แล้งๆ ผลุบๆ โผล่ๆ ให้มันยุ่งยาก บางทีถึงมลายไปอีก

เรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีหรือไม่มี เทวดาช่วยหรือไม่ช่วย พรหมช่วยหรือไม่ช่วย เป็นเรื่องของเขาไป พระพุทธเจ้าสอนให้มองว่า สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย เขาเป็นเพื่อนเรา เอาเพื่อนเป็นสรณะได้ไหม ไม่ได้ เพื่อนมันคุ่มดีคุ่มร้าย เทวดาก็เหมือนกัน คุ่มดีคุ่มร้ายเหมือนกัน นางฟ้าตาย ก็นั่งร้องไห้เหมือนกัน เราต้องไปปลอบเทวดา ก็ลำบากอีก ฉะนั้น ก็ให้มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ผีกให้มึปัญญา รู้ อริยสัจ จะได้สรณะอันเกษม นั่นแหละเป็นสรณะอันสูงสุด

เอตํ สรรณมามาคมม
 สพพทุกฺขา ปมุจฺจติ
 เขาอาศัยสรณะนั้นแล้ว
 ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

ที่ว่าสรณะสูงสุดนี้ เพราะอะไร เพราะอาศัยสรณะเช่นนี้แล้ว อาศัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ผีกตตนเองให้เกิดปัญญา เห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญาอันชอบ จะพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ **การถึงสรณะนี้ มีประโยชน์ คือทำให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง** ไม่ใช่ถึงสรณะแล้ว ได้นั่น ได้นี้ ไหว้พระพุทธเจ้า แล้วได้อะไรบ้าง ได้สามีมามากคนหนึ่ง ได้บุญ ได้นั่นได้นี้ มาเยอะเหลือเกิน หลวงพ่อนี้ศักดิ์สิทธิ์เหลือเกิน กราบขอพร ขอให้ชาติต่อไปได้อยู่กับคนนี้อีก โน่น..ว่าไปซะอย่างนี้ อย่างนี้ไม่ได้เรื่องไม่ได้ราวอะไร ให้มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะไว้ เพื่อผีกตตนเองให้พ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง นั่นแหละจึงจะถูกต้อง ทุกข์ทั้งปวง ก็เริ่มจากความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ผีกไปเพื่อจะได้ไม่ต้องได้มาเกิดอีก พุดแบบนี้ น่ากลัวไหม ท่านไม่ต้องกลัวหรอก เพราะว่าอะไรที่ท่านกลัว ท่านได้มาหมดแล้ว

ทุกข์ที่ติดมากับความเกิด ท่านได้มาหมดเลย ถ้าไม่เกิดมา โอ..สบาย ไม่ต้องมานั่งฟังผมเลย นั่งฟังธรรม ผีอะไรต่างๆ มันมากเรื่อง มากราวเหลือเกินใช่ไหม เดี่ยวมีเรื่องนั้น เดี่ยวมีเรื่องนี้ เดี่ยวปรุ้งแตงนั้น เดี่ยวปรุ้งแตงนี้ มันหยุดปรุ้งไม่ได้ เป็นธรรมชาติของมัน สังฆารมณ์เป็นนักปรุ้งแตง ให้ท่านทั้งหลายนั่งนิ่งๆ ดู มันทำไม่ได้ เดียวก็ทำนั้น เดียวก็ทำนี้ เดียวก็พุดนั้น เดียวก็พุดนี้ ให้นิ่งนิ่งๆ ก็ทำไม่ได้ สังฆารมณ์เป็น อย่างนี้ ถ้าไม่ปรุ้งแตงตามสังฆาร หมดสังฆารไปแล้ว ก็หมดเรื่องหมดราว กันไปแล้ว เพราะความสงบระงับของสังฆาร เป็นความสุข นี้ประโยชน์ของการรู้อริยสัจข้อที่ ๗ คือ ทำให้ได้สรณะอันสูงสุด ได้ประโยชน์ของการถึงสรณะอย่างสมบูรณ์ที่สุดแล้ว

๔.๘ รู้อริยสังแล้ว ทุกข์เหลือน้อยมาก

ข้อที่ ๘ พอรู้อริยสังแล้ว ทุกข์เหลือน้อยมาก อันนี้ท่านคงจะชอบพอรู้อริยสังเท่านั้นเอง ไม่ต้องรู้ทั้งหมด ไม่ต้องรู้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ เอาแค่รู้จัก ในกลุ่มคนรู้ อริยสังแล้ว ปัญญาน้อยที่สุดคือพระโสดาบัน ชนิดที่เป็นสัตตักขัตตอุปรมะ คือเกิดอีกในกามสุคติอย่างมาก ๗ชาติ เป็นอย่างยิ่ง นี่เป็นผู้มีปัญญาน้อยที่สุดในบรรดาผู้รู้อริยสัง คืออยู่ที่โหล่เขา เข้าโรงเรียน อยู่ที่โหล่เขา อยู่ที่โหล่แต่ทุกข์หายไปเยอะแล้ว เราได้ที่ ๑ มาหลายครั้งแล้วใช่ไหม ได้ที่ ๑ แต่เรื่องอื่น ได้แต่เรื่องที่จะทำให้ทุกข์เยอะๆ

พระโสดาบันชั้นนี้ก็มีอีก โกลังโกละ เอกพีชี พระโสดาบัน โกลังโกละ เกิดในกามภูมิอีก ๒-๓ ชาติ เอกพีชี เกิดกามภูมิอีกชาติเดียว ตอนนี้อยู่ถึงพระโสดาบันที่ทุกข์เหลือน้อยมาก ยกท่านที่เป็นสัตตักขัตตอุปรมะมาพูด พอรู้อริยสังเท่านั้น ถึงแม้ไม่มีปัญญามาก เป็นผู้มีปัญญาน้อย ถึงแม้ต้องเกิดอย่างมาก ๗ ชาติ ก็แน่นอนว่าจบการศึกษาได้เป็นพระอรหันต์

เอกพีชี มีปัญญาเยอะ เกิดในกามภูมิ ได้อีก ๑ ชาติ **โกลังโกละ** มีปัญญาน้อยลงมาหน่อย เกิดในสุคติภูมิ อีก ๒ - ๓ ชาติ หรือเรียกว่านั้นบ้าง **สัตตักขัตตอุปรมะ** ปัญญาน้อยหน่อย เกิดในกามภูมิได้อีกอย่างมาก ๗ ชาติ เช่น นางวิสาขา ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ท้าวสักกเทวราช เป็นต้น พระโสดาบันแบบนี้ ก็ยังใช้ชีวิตเหมือนคนธรรมดาทั่วไป มีครอบครัว มีลูก มีหลาน ที่ไม่เหมือนคนธรรมดาทั่วไป คือ ไม่เห็นผิดว่ารูปนามเป็นตัวตน ไม่ทุกข์มาก คนธรรมดาทั่วไปนี้ทุกข์เยอะ ทุกข์เพราะความเห็นผิด พระโสดาบันไม่มีความเห็นผิดแล้ว ทุกข์ก็มีบ้าง เช่น หลานตายก็เป็นทุกข์ มีทุกข์นิดๆ หน่อยๆ ไม่มากนัก

ส่วนเราทั้งหลายผู้ที่ยังมีความเห็นผิดนี้ ทุกข์โดยไม่จำเป็นเยอะ
 ทานทั้งหลายลองพิจารณาดู หมาเห่าเป็นทุกข์ใหม่ บางคนยังเป็นทุกข์อยู่เลย
 สามีเราไม่เหมือนสามีชาวบ้าน สามีฉันทำไมไม่เหมือนสามีชาวบ้าน ก็เป็น
 ทุกข์แล้ว ลูกเราไม่เหมือนลูกชาวบ้าน เป็นทุกข์ใหม่ บางคนก็เป็นทุกข์
 ลูกเราไม่เหมือนลูกชาวบ้านก็ทุกข์แล้ว เธอทำไมไม่เหมือนคนนั้น ไม่เหมือน
 คนนี้ ทำไมคนนี้เลว ทำไมคนนี้ดี **ทุกข์โดยไม่จำเป็น** เนื่องจากมีความเห็น
 ผิดมาก ฉะนั้น ปุถุชนที่ไม่สดับ เป็นพวกที่มีความเห็นผิด จะมีเรื่องที่ทำให้
 เกิดทุกข์มาก ทุกข์เพราะเจ้านายไม่ได้ตั้งใจบ้าง อยากทำงานน้อยๆ
 แต่งานมันเยอะบ้าง มากมายเหลือเกิน พอละความเห็นผิดได้แล้ว ทุกข์ก็
 เหลือน้อยมาก

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๔๗ พระพุทธเจ้าตรัสเอา
 ไว้ว่า

เอวมเว โข ภิกขเว อริยสาวกสฺส ทิฏฐิสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส
 อภิสเมตาวินเ อेतทเว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิตฺถํ ปริภุชิตฺถํ ปริยาทินฺนํ,
 อปฺปมตฺตกํ อวสิฏฺฐิตฺถํ สงฺขมฺปิ น อุเปติ อุปนฺธิมฺปิ น อุเปติ กลภาคมฺปิ น
 อุเปติ, ปุริมํ ทุกฺขกฺขนฺธํ ปริภุชิตฺถํ ปริยาทินฺนํ อุปนฺธาเย ยทิตฺถํ
 สตฺตกฺขตฺตฺตฺปรมตฺตา. โย อิทํ ทุกฺขนฺติ ยถากฺกุตํ ปชานาติ ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ทุกข์อันสิ้นไปแล้ว อัน
 หมดไปแล้ว ของบุคคลผู้สมบูรณ์แล้วด้วยทิฏฐิ ผู้ที่มีปัญญาเห็นอริยสัจแล้ว
 มีจำนวนมากกว่า ทุกข์ที่ยังเหลืออยู่ มีประมาณน้อย ย่อมไม่ถึงการนับ
 ย่อมไม่ถึงการเปรียบเทียบ ย่อมไม่ถึงส่วนเลี้ยว เพราะการเปรียบเทียบ
 กับกองทุกข์ อันมีในกาลก่อน อันสิ้นไปแล้ว อันหมดไปแล้ว คือมีการเกิด
 ไปได้อีก ๗ ครั้งเป็นอย่างยิ่ง สำหรับบุคคลผู้รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ ...

ในกาลก่อน ทุกข์อะไรที่เคยมีมากมาย ความเครียด ความวิตกกังวล ทุกข์นั้น ทุกข์นี้ สำหรับพระอริยสาวกที่เป็นผู้สมบูรณ์แล้วด้วยทิวฏฐิ มีความเห็นอันถูกต้อง ผู้มีปัญญาเห็นอริยสัจ ทุกข์ที่หมดสิ้นไปนั้น มีจำนวนมาก ส่วนพวกเรานั้น เป็นพวกเห็นผิด ของที่ไม่เที่ยง ไปเห็นว่ามันเที่ยง ของเป็นทุกข์ ไปเห็นว่า เป็นสุข ของไม่ใช่ตัวตน ไปเห็นว่า เป็นตัวตน อย่างนี้ผิด พระโสดาบันเห็นว่าไม่มีตัวตน มีแต่รูปนาม มีแต่ธรรมะ ท่านเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยทิวฏฐิ

อุปปมตตกั อวลิฏฺฐั ทุกข์ที่ยังเหลืออยู่ มีประมาณน้อย

สงฺขมฺปิ น อุเปติ ย่อมไม่ถึงการนับ นับว่าทุกข์มีจำนวนเท่านั้น เท่านั้น อย่าไปนับเลย น้อยมาก จนไม่ต้องนับว่าทุกข์กันล่ะ

อุปนินฺทมฺปิ น อุเปติ ย่อมไม่ถึงการเปรียบเทียบ เปรียบเทียบกับทุกข์เก่าๆ ว่าเหลืออีกกี่เปอร์เซ็นต์ ไม่ต้องเทียบกัน จำนวนเปอร์เซ็นต์น้อยมาก จนไม่ต้องพูดถึง

กกลากมฺปิ น อุเปติ ย่อมไม่ถึงส่วนเลี้ยว นำทุกข์ที่หมดไปแล้วนั้น มาแบ่งเป็นเลี้ยวเล็กๆ เอาทุกข์ที่เหลืออยู่มาเทียบ ก็ยังน้อยกว่าเลี้ยวนั้นอีก สำหรับผู้ที่เห็นอริยสัจ เป็นพระโสดาบัน ทุกข์ที่หมดสิ้นไปนั้นมีจำนวนมาก ทุกข์ที่เหลืออยู่มีจำนวนน้อย อย่างเทียบกันไม่ได้

ทุกข์ที่เหลืออยู่นี้ น้อยนิดเดียว ทุกข์ที่หมดไปมากมหาศาลเหลือเกิน เกิดอย่างมาก ในกามสุคติอีกแค่ ๗ ชาติเท่านั้น ในมมมองของปุถุชน เห็นท่านไปเกิดเป็นเทวดา เกิดในสถานที่ดีๆ ก็สบาย นี่ก็เป็นกองทุกข์ที่เหลืออยู่ เทียบกันไม่ได้กับทุกข์ที่หมดไปแล้ว นี่สำหรับท่านที่เป็นโสดาบันแล้ว รู้อริยสัจแล้ว รู้ตามความเป็นจริงว่านี่ทุกข์ รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขสมุทัย รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขนิโรธะ รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

พระพุทธรองค์ทรงอุปมาให้ฟัง เพราะบางคนฟังที่แสดงแล้วไม่เข้าใจ อาจจะไม่เข้าใจโดยอุปมา ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๔๗

กตมํ นุ โข พุทฺธรํ, โย วายํ มยา ปริตฺโต นชฺลิตฺตํ ปัสสู อาโรปิโต,
อยํ วา มหาปจฺวี.

สิ่งไหนหนอแล มากกว่า ระหว่าง ฝุ่นอันเรียดถาดตักขึ้นมาที่
ปลายเล็บนี้ กับแผ่นดินใหญ่

ทุกข์ที่หมดสิ้นไปแล้วเหมือนแผ่นดินใหญ่นั้นแหละ ส่วนทุกข์ที่เหลืออยู่ก็เหมือนกับฝุ่นที่ปลายเล็บ พูดยุบเบาเรียบเทียบ ให้เห็นชัดถึงความมากน้อย แตกต่างกันอย่างเทียบไม่ได้ อันนี้สำหรับพระโสดาบันที่ปัญญาน้อยที่สุด ดังนั้น ต้องฝึกให้เป็นพระโสดาบัน จะได้หมดทุกข์ จะได้เป็นพระเสขะ เข้าโรงเรียน เป็นพระเสขะ พระนักศึกษ พวกปุถุชนคนมีกิเลสหนาแน่น โรงเรียนดี ๆ ไม่ยอมเข้า ของดี ๆ มีคนมาบอก เอาใหม่ ไม่ค่อยเอาเท่าไร คีล สมภาติ ปัญญา ไม่ค่อยมีคนเอา บอกแล้วบอกอีกก็ไม่เอา ของเลว ๆ ไม่ต้องมีคนบอก ทำเองเลย เราทั้งหลายที่อยู่ฝ่ายปุถุชนก็เวียนแบบนี้

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๔๖

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ลินฺเฐรุ ปพฺพตฺตราชา ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย
จเปตฺวา สตฺต มุคฺคมตฺติโย ปาสาณสฺกฺขรา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุปมาดูจว่า ภูเขาลินเฐรุ ที่เป็นราชาแห่งภูเขา ฟังถึงความสิ้นไป หมดไป เหลือไว้แต่ก้อนหิน ขนาดเท่าเม็ดถั่วเขียว ๗ ก้อน

ลินเฐรุ ปพฺพตฺตราชา ภูเขาที่เป็นราชาของภูเขาคือภูเขาลินเฐรุ เคยได้ยินชื่อใหม่ เป็นที่อยู่ของเทวดา เทวดาที่อยู่ชั้นต้น ๆ จะแถวล่าง ๆ ของภูเขา

ชั้นสูงไปก็เป็นเวลาดาที่อยู่ตามอากาศ เป็นภูเขานี้เป็นภูเขาที่ใหญ่ที่สุดในจักรวาล ทุกข์ที่หมดไปเหมือนภูเขาลีเนรุ ทุกข์ที่เหลืออยู่เหมือนก้อนหินขนาดเท่าเม็ดถั่วเขียว ๗ เม็ด พอรู้อริยสัจแล้ว ทุกข์ที่เหลือน้อยมาก ทุกข์ที่หมดไปเยอะอย่างเทียบกันไม่ได้

อีกอุปมาหนึ่ง เป็นเป็นเรื่องมหาสมุทรในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๕๔ พระพุทธองค์ตรัสว่า

เสยยถาปิ ภิกขเว มหาสมุทรโฑ ปริกขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยย
จเปตฺวา เทว วา ตีณิ วา อุทกมุสิตานิ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุปมาดูว่า มหาสมุทรถึงความล้นไป หมดไป เหลือไว้เฉพาะหยดของน้ำ ๒-๓ หยด

พระโสดาบันที่ต้องเกิดในกามภูมิอีกอย่างมาก ๗ ชาติ ทุกข์ที่เหลืออยู่ของท่าน เหมือนกับน้ำ ๒-๓ หยด ส่วนทุกข์ที่หมดไป เหมือนกับมหาสมุทรที่ล้นไปหมดไป

อีกอุปมาหนึ่ง เป็นเป็นเรื่องภูเขาหิมพานต์ ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๕๕ พระพุทธองค์ตรัสว่า

เสยยถาปิ ภิกขเว บุริโส หิมวโถ ปพฺพตราชสฺส สตฺต
สาสฺปมตฺตโย ปาสาณสฺสขฺรา อุปนิทฺธิเปยฺย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุปมาดูว่า บุรุษพียงนำเข้าก้อนหินขนาดเท่าเม็ดถั่วฝักกาด ๗ ก้อน เข้าไปเทียบกับภูเขาใหญ่หิมพานต์

ลองเทียบดู ทุกข์ที่เหลืออยู่ เหมือนกับก้อนหินที่มีขนาดเล็กๆ เท่าเม็ดถั่วฝักกาด ๗ ก้อน ทุกข์ที่หมดไปเหมือนกับภูเขาหิมพานต์

อันนี้ก็พูดถึงประโยชน์ของการรู้อรียสัจ พอรู้แล้ว ทำให้ทุกข์นั้นเหลือน้อยมาก เราทั้งหลายแม้จะยังไม่รู้ตามที่พระอรียเจ้าท่านรู้ ก็ขอให้ฝึกฝน ให้เป็นไปเพื่อรู้อรียสัจ ความทุกข์ก็จะลดลงไปตามสมควร อาจจะไม่ถึงอุปมานี้ ก็ไม่เป็นไร ให้ค่อยๆ ลดลงไปเรื่อยๆ ฉะนั้น เวลาศึกษาธรรมะนั้น **ต้องศึกษาให้ได้ในแง่มมุรียสัจ** เวลาปฏิบัติก็เป็นไปเพื่อรู้แจ้งอรียสัจ

๔.๙ รู้อรียสัจแล้ว ทำให้สิ้นอาสวะได้

ประโยชน์ข้อที่ ๙ รู้อรียสัจแล้ว ทำให้สิ้นอาสวะได้ ความสิ้นอาสวะ ความสิ้นกิเลสทั้งหลายนั้น ทำให้หมดทุกข์ ไม่ต้องมาเกิดวนเวียนอีก ผู้ที่จะหมดกิเลสได้ ต้องรู้อรียสัจ การจะละกิเลสได้ ก็เฉพาะผู้รู้เท่านั้น ผู้ไม่รู้ละกิเลสไม่ได้ การละกิเลสนั้น ไม่ใช่ละทีละๆ ไป ต้องรู้ ต้องเห็นตามความเป็นจริง ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๗๐๕ พระพุทธองค์ตรัสว่า

ชานโต อหํ ภิกขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ วามิ โน อชานโต อปสฺสโต,
 กิญจ ภิกขเว ชานโต ก็ ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ.

อิทํ ทุกฺขนฺตํ ภิกขเว ชานโต ปสฺสโต อาสวานํ ขโย โหติ

อัยํ ทุกฺขสมุทโยติ ...

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เราตถาคต กล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย สำหรับผู้รู้ผู้เห็น ไม่ใช่กล่าวไว้สำหรับผู้ไม่รู้ ผู้ไม่เห็น

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เมื่อภิกษุ รู้อะไร เห็นอะไร ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายจึงมีได้

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย เมื่อภิกษุรู้และเห็นว่า นี้ทุกข์ ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย จึงมีได้ เมื่อภิกษุรู้และเห็นว่า นี้ทุกข์สมุทัย ..

เมื่อรู้ เมื่อเห็น อริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายจึงมีได้ เมื่อรู้ เมื่อเห็นว่าเป็นนี้ อุปาทานชั้นที่ ๕ นี้เป็นทุกข์ ตัณหา นี้เป็นทุกขสมุทัย นิพพานนี้เป็นทุกขนิโรธ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ความสิ้นไปของอาสวะจึงมีได้ ท่านทั้งหลายก็ฝึกให้รู้ให้เห็นอย่างนี้ ให้ได้ความรู้ ชนิดที่เป็นแนวอริยสัจมากขึ้น ไม่ใช่ได้ความรู้แตกกระจายไปเรื่อย ความรู้ต้องรวบรวมเข้ามา รวมลงในอริยสัจ นี้ก็เป็นประโยชน์ของอริยสัจข้อที่ ๔ ผมรวบรวมมาเฉพาะบางส่วน ความสำคัญแง่อื่นๆ ก็ลองไปหาเพิ่มเติมเอาเองนะครับ

๕. สิ่งที่ควรทราบพิเศษเกี่ยวกับอริยสัจ

ต่อไปเป็นหัวเรื่องใหม่ เป็นหัวข้อที่ ๕ สิ่งที่ควรทราบพิเศษเกี่ยวกับเรื่องอริยสัจ มีเรื่องพิเศษอะไรเกี่ยวกับอริยสัจ ที่ต้องรู้ไว้ จะได้ศึกษาเกี่ยวกับอริยสัจได้ง่าย หรือนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

๕.๑ กิจต่ออริยสัจ

ข้อที่ ๑ ที่ควรทราบ คือ กิจต่ออริยสัจ รู้จักอริยสัจ รู้จักความสำคัญ รู้จักโทษของการไม่รู้อริยสัจ รู้จักประโยชน์ของการรู้อริยสัจ รู้จักอะไรต่างๆ แล้ว สิ่งที่ควรทราบพิเศษก็คือกิจต่ออริยสัจ จะได้ปฏิบัติต่ออริยสัจแต่ละข้อได้อย่างถูกต้อง ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค ๑๙/๑๗๐๙ พระพุทธองค์ตรัสว่า

ทุกขํ ภิกขเว อริยสจฺจํ ปริณฺเฑยฺยํ
ทุกขสมุทฺทโย อริยสจฺจํ ปหาตพฺพํ
ทุกขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺจนิกาทพฺพํ
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพํ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสังควรกำหนดรู้
 ทุกขสมุทยอริยสังควรละ
 ทุกขนิโรธอริยสังควรกระทำให้แจ้ง
 ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาควรทำให้เกิดขึ้น

ปริยญฺเอยฺ แปลว่า ควรกำหนดรู้, ควรรู้โดยรอบ รู้ให้ครบทุกแง่มุม
 ของมัน ตัวทุกข์นี้เป็นยังไง ได้แก่อะไรบ้าง เป็นเพียงรูปธรรม เป็นเพียง
 นามธรรม เป็นสิ่งที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ไร้แก่นสาร เป็นสิ่งไม่เที่ยง เป็น
 ทุกข์ เป็นอนัตตา **มีเหตุปัจจัยอย่างนี้ ๆ ทุกข์อย่างนี้จึงเกิดขึ้น มีเหตุ
 ปัจจัยอย่างนั้น ๆ ทุกข์อย่างนั้นจึงเกิดขึ้น เกิดขึ้นแล้ว ก็ล้วนไม่คงทน มี
 แล้วยิ่งไปสู่ความไม่มี** ดังนี้เป็นต้น แบบนี้เรียกว่ากำหนดรู้ รอบรู้ ทุกข์นั้น
 ให้รู้จักมัน รู้จนกระทั่งเห็นว่า นี่เป็นทุกข์ เบื่อหน่าย คลายกำหนด ไม่
 ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ไม่ควรเข้าไปเฟลิดเฟลีนยึดอยู่กับทุกข์ ถ้า
 เข้าไปเฟลิดเฟลีนยึดอยู่กับทุกข์แล้วก็ไม่พ้นทุกข์ รอบรู้อย่างแจ่มแจ้งว่า
 มันมีแต่ทุกข์ ก็จะถึงความพ้นทุกข์ไปตามลำดับ

ปหตพพฺ แปลว่า ควรละ, ควรทำให้หมดไปสิ้นไป เหตุให้เกิดทุกข์
 คือตัณหา ความอยากที่ก่อให้เกิดในภพใหม่อีก ความกำหนดด้วยอำนาจ
 ความเพลน ความยึดอย่างยั้งในอารมณ์ต่างๆ นี้ควรละ เป็นสิ่งที่พึงละ
 หรือต้องละให้ได้ ถ้าละไม่ได้จะพ้นทุกข์ไหม ไม่พ้นทุกข์ ความติดข้องอยู่
 กับทุกข์ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์อันใหม่ ๆ ต้องละให้ได้ ละไม่ได้ก็ไม่พ้นทุกข์
 อย่างนี้ มันก็เป็นกฎตายตัวอยู่แล้ว ความติดข้อง ความยึดถือ ความอยากได้
 ความคาดหวังว่า มันจะดีขึ้น มีแล้วจะทำให้เราสมบุญขึ้น มีหน้ามีตาขึ้น
 เป็นตัวเป็นตนขึ้น อย่างนั้นอย่างนี้ อันนี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ต้องละ ต้อง
 อย่างนี้ ๆ อะไรต่าง ๆ ก็เพื่ออวดตา เพื่อตัวเพื่อตน ล้วนเป็นเหตุให้เกิดชาติ
 ชรา มรณะ โสกะ ปริเหวะ ทุกข์ โทมนัส อุปยาสะ ก็ล้วนเป็นเหตุให้
 เกิดกองทุกข์ทั้งนั้น ไม่มีทางพ้นทุกข์

สัจฉิกาทพพ์ แปลว่า ควรกระทำให้แจ้ง, ทำให้ถึง, ทำให้เป็น อารมณฺ์ของจิต ให้จิตได้ไปสัมผัส ให้ได้เข้าถึง สิ่งนั้นมีอยู่แล้ว ไม่ต้องไปทำให้เกิดขึ้น เพียงแต่ไปให้ถึง ให้ได้สัมผัส ไม่ต้องไปทำอะไรกับทุกขนิโรธ ความสงบระงับแห่งสังขาร ความสุขอันแท้จริง ไม่ต้องไปสร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่แล้ว **ให้ได้เข้าถึง** ได้สัมผัส เราทั้งหลายไม่ได้สัมผัสความสงบอันแท้จริง เพราะมัวแต่ปรุงแต่ง ทำโน่นทำนี่ เพื่อให้เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้ ทำไปก็ไม่ได้แต่ทุกข์ อะไรก็เกิด มันก็ทุกข์ทั้งนั้น ไม่ปล่อยวางทุกข์ ปล่อยอะไรไม่ได้สักอย่าง จิตเลยไปวุ่นกับทุกข์ วุ่นอยู่กับสังขาร เลยไม่แจ้งนิพพาน ถ้ารู้ว่าสังขารทั้งหลาย รูปนาม ชันธ์ ๕ เป็นทุกข์ เป็นภาระ ปล่อยมันไป จึงจะได้สัมผัสกับความปล่อยความวาง

ทุกขนิโรธะ แปลว่า ความดับสนิทของทุกข์ คำว่า ดับสนิท นี้หมายความว่า ไม่มีทุกข์, ไม่มีทุกข์เกิดจึงไม่มีทุกข์ให้ดับ จึงเรียกว่าดับสนิท ไม่ใช่ดับทุกข์ที่เกิด ทุกข์เกิดเพราะเหตุ พอหมดเหตุก็ดับ อันนี้ เป็นธรรมชาติของมัน ส่วนทุกขนิโรธะ หมายถึง **ไม่มีทุกข์เกิด ปราศจากทุกข์** เป็นชื่อของพระนิพพาน หรือจะพูดว่าเหนือทุกข์ เหนือโลก อิศระจากทุกข์

ภาเวตพพพ์ แปลว่า ควรทำให้เกิดขึ้น, ควรทำให้มีขึ้น, ทำให้เจริญขึ้น ถ้ายังไม่เคยมี ก็ทำให้เกิดมี ถ้าเคยมีแล้ว ก็ทำให้เจริญจนเต็มสมบูรณ์ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นทางที่ทำให้ถึงความดับทุกข์ เป็นประตูให้ถึง ถ้าฝึกจนสมบูรณ์พร้อมแล้วก็เกิดขึ้นในจิตเดียว

นี่แหละสิ่งที่ควรรู้พิเศษเกี่ยวกับเรื่องอริยสัจ คือ ต้องรู้จักหน้าที่ รู้สิ่งที่เราพึงกระทำต่ออริยสัจแต่ละข้อ ทำให้ถูกต้อง ทุกข์นี้ให้รู้ มีทุกข์เกิดขึ้น มีปรากฏการณ์ มีเรื่องนั้นเรื่องนี้เกิดขึ้น แล้วเป็นไบบ้าง ได้รู้มัยแจ่มแจ้งมัย เห็นชัดมัยว่าเป็นรูปธรรมนามธรรม หรือว่ามีแต่เหนืออยู่ ถ้า

มัวแต่หนี ปฏิเสธทุกข์ รักอันหนึ่ง เกลียดอันหนึ่ง อย่างนี้ชื่อว่าปฏิบัติไม่ถูก ฝึกอย่างนั้นใช้ไม่ได้ ฝึกหนีทุกข์นี้ไม่เอา **ต้องรู้ทุกข์** มีดวงตาซึ่งนมารู้ว่าเป็นทุกข์ แล้วก็ยอมรับมันได้

ทุกข์สมุทัย ละได้บ้างหรือเปล่า ปล่อยวางได้บ้างมั๊ย เลิกยึดถือ เลิกคาดหวังจะเอาผลอย่างใดอย่างหนึ่งบ้างหรือยัง ถ้ายังไม่ปล่อย ยังยินดีเพลิดเพลินสิ่งนั้นสิ่งนี้ไปเรื่อย อย่างนี้ก็ใช้ไม่ได้ จิตได้ไหมเอียงไปทางนิพพานบ้างไหม มีความปล่อยวาง เป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งต่างๆ บ้างไหม อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ได้เจริญขึ้นมาบ้างไหม **ปัญญา ศีล สมาริ มีขึ้นในจิตใหม่** นี้ต้องพิจารณาดู

๕.๒ จิตเป็นสมาธิจึงรู้อริยสัจ

สิ่งควรทราบพิเศษข้อที่ ๒ คือ จิตเป็นสมาธิจึงรู้อริยสัจ ข้อนี้ก็สำคัญเหมือนกัน เราทั้งหลายเรียนเรื่องอริยสัจ ซึ่งผมก็จะแยกแยะให้ดูต่อไป ก็จะมีว่า อ้อ.. ตัวทุกข์เป็นอย่างนี้ๆ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งแล้ว เรามีปัญญามองเห็นมั๊ย เกิดเป็นทุกข์ ตายเป็นทุกข์ เราเห็นเหมือนกัน แต่ไม่ได้เห็นว่าเป็นทุกข์ เห็นว่าคนเกิด คนตาย ทำอย่างไร จึงจะเห็นว่าทุกข์เกิด ทุกข์แก่ ทุกข์ตาย ต้องมีจิตเป็นสมาธิ จึงจะนำไปฝึกให้มีปัญญาเห็นความจริงได้ อันนี้ก็สำคัญเหมือนกัน

เราทั้งหลายต้องไปฝึกให้จิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่น เริ่มต้น ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะเยอะๆ อย่ำตามกิเลส อย่ำให้กิเลสเอาไปกินมาก หลงไปตามกิเลส นิวรณ์มันเข้ามาครอบงำ หลงยินดี หลงยินร้าย ง่วงเหงา หาวนอน เสร้าซึ่ม ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย อย่างนี้ ก็วนเวียนไปเรื่อยๆ นิวรณ์มันบังดวงตาไม่ให้มองเห็นความจริง เมื่อใดขยันฝึกให้มีสติสัมปชัญญะเยอะๆ ทำให้ต่อเนื่อง นิวรณ์ไม่เข้ามาครอบงำ ค่อยๆ หดไป จิตมีกำลังขึ้น เป็นสมาธิ

เมื่อจิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่น พิจารณาดู มองดู ค้นคว้าดูในกายและใจนี้ จึงรู้อริยสัจ คนที่จิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่นดี ท่านอุปมาเหมือนว่า บุรุษ ตาดีมองลงไปใต้น้ำที่ใสสะอาด ก็เห็น กุ้ง หอย ปู ปลา ก้อนหินอยู่ในน้ำนั้น ปลาว่ายไปมา ก็รู้ ฉะนั้นเหมือนกัน สำหรับผู้ที่จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นแล้ว มองลงมาในกายในใจ ก็สามารถเห็นรูป เห็นนาม ไม่ใช่ตัวตน เห็นตัวทุกข์ นั้นเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย

คำว่า **เห็นทุกข์** ไม่ใช่ว่าต้องเป็นทุกข์จนแห้งไป ไม่ใช่อย่างนั้น คำว่า ตัวทุกข์ มันหมายถึง รูปนาม ชั้น ๕ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไร้ตัวตน เป็นของไร้แก่นสาร เป็นสิ่งที่เป็นที่พึ่งไม่ได้จริง เป็นของไม่คงทนถาวร ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ อย่างเราทั่วไปนี้ เป็นตัวสุขขมัย นิ่งเป็นสุขขมัย เป็นสุขขมัย หรือเปล่า ไม่ใช่ เป็นทุกข์นิ่ง เมื่อเป็นทุกข์นิ่ง มันจึงทนนิ่งไม่ได้นาน ต่อไปก็เดิน เป็นทุกข์เดิน เป็นตัวทุกข์เดิน เดินได้นานมัย ไม่นาน เพราะไม่ใช่สุขไปเดิน ถ้าเป็นตัวสุขนิ่ง ก็เขยื้อนึ่งไปตลอดชาติเถอะ นิ่งไม่ได้อีกแหละ ฉะนั้น ที่เราเห็นว่า กายกับใจเป็นตัวสุข ตัวดี ตัววิเศษอะไรต่างๆ นั้น เป็นเพียงความเห็นผิดเท่านั้น

อันนี้ เป็นสิ่งที่ควรรู้เป็นพิเศษข้อที่ ๒ คือ จิตเป็นสมาธิจึงเห็นอริยสัจ ถึงจะเรียนเรื่องอริยสัจไปแล้ว ก็เชื่อว่าทุกท่านจะเห็นได้ เฉพาะท่านที่มีจิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นดีแล้ว จึงมีโอกาสเห็นได้ ก็เป็นหน้าที่ต้องไปฝึกให้จิตเป็นสมาธิ แล้วเอามามองดู ในมัชฌิมนิกาย มูลปธานาสก์ ๑๒/๒๙๔ จุฬหัตถปิโมกขสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า

โส เอว สมานิตเต จิตเต ปริสุทฺเธ ปรีโยทาเต อนนฺคเณ วิคตฺวปฺกฺกิลเสสมุทฺทฺวเต กมฺมนิเย จิตเต อาเนญฺชปฺปตฺเต, อาสวานํ ขยฺยาณาย จิตตํ อภินินฺนาเมติ. โส 'อิทํ ทุกฺขนฺ'ติ ยถากฺวตํ ปชานาติ, 'อโยํ ทุกฺขสมุทฺโย'ติ ยถากฺวตํ ปชานาติ, ...

ครั้นเมื่อจิตตั้งมั่นดี บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนินปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุ นั้น ย่อมโน้มจิตไปเพื่อญาณคือความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ภิกษุนั้น รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์สมุทัย ...

นี่เป็นลักษณะของจิตที่มีสมาธิ จิตมีความตั้งมั่นดี
สมาธิเต แปลว่า มีความตั้งมั่นดี มีลักษณะดังนี้คือ

บริสุทธิ์ บริสุทธิ์

ปรีโยทาเต ผุดผ่อง

อนงคณ ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ไม่มีสิ่งกั้นขวางที่เป็นเหมือนเนิน
ขวางทาง

วิคตูปกิเลส ปราศจากความเศร้าหมอง สิ่งที่เป็นเครื่องเศร้าหมอง
ของจิตหมดไปแล้ว

มุกฺขุเต อ่อน มีลักษณะอ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง

กมฺมนิเย เหมาะแก่การใช้งาน คล่องต่อการนำไปใช้

จิต ตั้งมั่น

อานนฺชปฺปตฺเต ไม่หวั่นไหว ไม่ซัดส่ายไปตามอารมณ์ต่าง ๆ

จิตมีลักษณะเช่นนี้ มองดูอะไรก็ชัดเจน เป็นคนมองดูอยู่ จิตมีสมาธิอย่างนี้แล้วก็อย่าโน้มใจไปทำอย่างอื่น เดียวโน้มใจไปเห็นเปรต จะสติแตกเอาอีก ก็โน้มมาในการทำให้เกิดญาณเพื่อความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย นี่คือ กลับมาดูที่ตนเอง ดูกายและดูใจ ให้เห็นเป็นเพียงรูปธรรมนามธรรม เป็นเพียงขั้นที่ ๕ ที่เป็นทุกข์ มาจากเหตุปัจจัย พอพิจารณาดูไปบ่อย ๆ ก็รู้อยู่สัจตามความจริง พอรู้อยู่สัจก็สิ้นอาสวะได้ เรียกว่า โนมนำจิตมาเพื่อความสิ้นไปของกิเลส **เมื่อนำจิตเข้ามาเรียนรู้ในกายและจิต จะรู้อยู่สัจ** ความรู้เรื่องทุกข์ก็ดี เหตุเกิดของทุกข์ก็ดี ความดับสนิทของทุกข์ก็ดี หนทางข้อปฏิบัติให้ถึงความดับสนิทของทุกข์ก็ดี มันอยู่

ในกายยาวาหนาคับนี้ ฉะนั้น อย่านไปไกล จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นดีแล้ว ให้น้อมนำจิตมาดู ไม่ใช่ว่า จิตเป็นสมาธิแล้วเฉยๆ ว่างๆ โลงๆ นิ่งๆ ไป หรือเอาจิตที่มีสมาธิไปทำนั่นทำนี่ที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์

โส 'อิหํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ ภิกฺษุณฺโณ' รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ กายกับใจ อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์ ทุกข์มันเป็นอย่างนี้

'อโยํ ทุกฺขสมฺมโยติ ยถาภูตํ ปชานาติ' รู้ตามความเป็นจริงว่า นี่ทุกข์สมุทัย ตัวความอยาก ความยึด ความเพติดเพลินยินดี มีความรักใคร่พอใจ มองไม่เห็นโทษ นี่ตัวทุกข์สมุทัย และรู้นี้ทุกข์นิโรธ รู้นี้ทุกข์นิโรธ คามินีปฏิบัติ เห็นอย่างนี้ ถึงความสิ้นไปของอาสวะ สิ้นทุกข์ได้

ดังนั้น เรียนไปแล้ว ไม่ใช่ว่าจะเห็นอริยสัจ เรียนก็ได้เรียน ดีกว่าไม่ได้เรียน ได้ความปลาบปล้ำบีบตีบ้างเล็กๆ น้อยๆ เวลาเครียด ก็มาฟังเรื่องอริยสัจ อาจจะสบายใจขึ้น แต่แบบนี้ใช้อาจารย์เปลืองเกินไป พอไม่สบายใจ โอ้อ..อาจารย์พูดอริยสัจให้ฟังหน่อย เออ..สบายใจไปพักหนึ่ง คนต้องตายเป็นเรื่องธรรมดา อาจารย์.. เจอสามีตบมาทำไม เป็นเรื่องธรรมดา เออ..สบายใจไปพักหนึ่ง มีเรื่องอื่นมาอีก ก็ต้องฟังอยู่เรื่อย เห็นอริยสัจ จึงจะได้ปัญญาเป็นของตนเอง ต้องอาศัยจิตเป็นสมาธินะ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้ภิกษุทั้งหลายเจริญสมาธิ จะได้อริยสัจ ๔ ตามความเป็นจริง ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๖๕๔ พระองค์ตรัสว่า

สมาธิ ภิกฺขเว ภาวเถ
สมาธิโต ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยถาภูตํ ปชานาติ
กิญฺจิ ยถาภูตํ ปชานาติ
อิหํ ทุกฺขนฺติ ยถาภูตํ ปชานาติ
อโยํ ทุกฺขสมฺมโยติ...

ดูก่อนกิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเจริญสมาธิเถิด
 ดูก่อนกิกษุทั้งหลาย กิกษุผู้มีจิตตั้งมั่นแล้ว ย่อมรู้ตามความเป็นจริง
 ย่อมรู้อะไรตามความเป็นจริง
 ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์
 ย่อมรู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ขสมุทัย ...

จิตไม่มีสมาธินี้ มันวอกแวกกระโดดไปตามอารมณ์นั้นอารมณ์นี้ เป็นจิตไม่อ่อนโยน ไม่ควรต่อการใช้งาน มีอุปกิเลสเครื่องเศร้าหมองเข้ามา มากมาย เตี้ยวrick เตี้ยวซัง เตี้ยวอิจฉา เตี้ยวนั้น เตี้ยวนี่ ถูกกระทบ กระทั่งได้ง่าย มีอารมณ์เล็กๆ น้อยๆ ก็หงุดหงิด รำคาญ ไม่พอใจ ถ้าจิตไม่มีกิเลส มันสบาย อ่อนโยน ข้างนอกจะแข่งมายังไง ข้างในมันอ่อนจิตมันควรต่อการใช้งาน การทำจิตใจให้มีความตั้งมั่น เป็นสมาธิ **เริ่มต้นจากการมีศีล แล้วก็ฝึกสติสัมปชัญญะให้มากๆ โดยวิธีการต่างๆ** เทคนิคนั้นเทคนิคนี้ อะไรก็ได้ ขอให้จิตเป็นสมาธิ พอจิตเป็นสมาธิแล้ว ก็อย่าไปทำอย่างอื่น อย่าไปเล่นนั่นเล่นนี้ ให้นำมนำจิตมาเพื่อมองดูในกายในใจ ให้รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี้ทุกข์ขสมุทัย อย่างนี้

๕.๓ ญาณในอริยสัจ

ต่อไปสิ่งที่ควรทราบพิเศษข้อที่ ๓ คือญาณในอริยสัจ หรือ ความรู้ในอริยสัจ ถ้ามีความรู้โดยถูกต้องแล้ว ไม่ว่าจะรู้เรื่องอะไร ก็ต้องรู้ในแง่มุมอริยสัจทั้งนั้น ถ้ารู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว ยังไม่รวมลงเป็นอริยสัจ นั่นก็ชื่อว่ายังไม่รู้เรื่องดีพอ อย่างเราเรียนธรรมะหมวดนี้หมวดนี้เยอะเยอะ บางคนยังรวบไม่ได้ ยังไม่เห็นในแง่มุมอริยสัจ ซึ่งว่ายังไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจ ญาณนั้นไม่ว่าจะมากขนาดไหน เพื่อให้เป็นประโยชน์ และเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์ ต้องรวมลงมามองอริยสัจ **อนุโลมคล้ายตามสังขาร** เห็นตามความเป็นจริงว่า อันนี้ทุกข์ อันนี้ทุกข์ขสมุทัย อันนี้ทุกข์นิโรธ อันนี้

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ญาณที่คล้อยตามสังขธรรมนี้แหละคือญาณจริง เป็นสัมมาญาณ

ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค ญาณวัตตสุตฺต ๑๖/๓๓ ญาณวัตตสุตฺต กล่าวถึง ญาณในแง่มุมอริยสัจ ๔๔ ญาณ ท่านแสดงไว้ว่า

กตมานิ จ ภิกขเว จตฺจตฺตาทิสี ญาณวตฺตุนิ
 ชรามรณ ญาณ
 ชรามรณสมุทฺথে ญาณ
 ชรามรณนิโรธ ญาณ
 ชรามรณนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณ
 ชาตียา ญาณ
 ชาติสมุทฺথে ญาณ
 ชาตินิโรธ ญาณ,
 ชาตินิโรธคามินิยา ปฏิปทาย ญาณ
 ภเว ญาณ ...

ดูก่อนนิกษุทั้งหลาย ญาณ ๔๔ ประการอะไรบ้าง
 ความรู้ในชรามรณะ
 ความรู้ในชรามรณสมุทัย
 ความรู้ในชรามรณนิโรธ
 ความรู้ในชรามรณนิโรธคามินีปฏิปทา
 ความรู้ในชาติ
 ความรู้ในชาติสมุทัย
 ความรู้ในชาตินิโรธ
 ความรู้ในชาตินิโรธคามินีปฏิปทา
 ความรู้ในภาพ ...

ญาณ ๔๔ ปัญญา ๔๔ อย่าง คืออะไรบ้าง พระพุทธองค์ทรงแสดงความรู้อันเป็นแบบอริยสัจ โดยยกสภาวะในปัจจุจสมุปปาตมาแสดง ปฏิจจสมุปปาตมี ๑๑ อากาโร ก็เลยมีญาณ ๔๔ ถ้าเอาสภาวะอื่นๆ มาแสดง ญาณก็มีชื่อมากมาย หยิบสภาวะไหนมาแสดงในแบบอริยสัจก็ได้

ในพระสูตรนี้ ยกสภาวะในปัจจุจสมุปปาตมาแสดง เริ่มตั้งแต่ชรา มรณะ ความรู้ในชรา มรณะ รู้จักชรา มรณะ ท่านทั้งหลาย รู้จักชรา มรณะใหม่ รู้จักแต่คนแก่ รู้จักแต่คนตาย อันนี้ไม่ใช่ชรา มรณะ **ชรา มรณะเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน เป็นของกลางๆ เป็นสมบัติประจำโลก** ไม่ว่าใครก็ได้ทั้งนั้นแหละ ยากก็ได้ชราและมรณะเท่ากับพระพุทธเจ้า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่าง คนยากจน คนร่ำรวย ยากหรือมหาราช จนกระทั่งพระพุทธเจ้า โลก ก็ให้ได้เท่ากัน คือให้เกิด ให้แก่ ให้ตาย ท่านทั้งหลายไม่ต้องไปมีมานะ มากก็ได้ โลกมันให้พอๆ กันแหละ ให้ได้เท่านี้แหละ **อยู่นานก็ได้แก่** อยู่นานก็ได้แก่ ไม่ได้แก่ ได้เท่านี้แหละ จะเอาอะไรมากไปกว่านี้ ถ้าอยู่นานกว่า นี้ก็แก่กว่านี้ อยู่นานไปอีก ก็แก่กว่าเดิมไปอีกหน่อย ท้ายที่สุดก็ได้ตาย ให้ได้เท่านี้แหละในโลก ให้ต้องพลัดพราก ให้เจ็บป่วย ให้ได้เท่านี้แหละ ส่วนจะให้สุขภาพดีตลอด อันนี้ฝันไปเถอะ ต้องหลอกตัวเองไปตลอดชาติ นั่นแหละ ชรา มรณะนี้เป็นของประจำโลก เป็นสิ่งประจำของทุกซ์ ปัญญา ที่รู้จักชรา มรณะ เรียกว่าญาณในชรา มรณะ

ญาณในชรา มรณสมุทัย ความรู้ในเหตุเกิดของชรา มรณะ อะไรเป็นเหตุเกิดของชรา มรณะ ถ้าพูดแบบปัจจุจสมุปปาตนี้ก็ง่าย รู้จักชรา มรณสมุทัย ชรา มรณะก็ไม่มีตัวตน เป็นสังขาร มีเหตุให้เกิด คืออะไร คือชาติ ชรา มรณสมุทัยคือชาติ มีความเกิด **ได้เกิดมาก็เลยได้แก่** ถ้าไม่ได้เกิดจะได้แก่มีัย ไม่ ท่านได้เกิดมาแล้ว อยู่มานาน จนได้แก่ก็ต้องรู้จัก ขอบคุณมันเสียบ้าง ไม่ใช่บนอยู่เรื่อย โอ๊ย.. ทำไมแก่ ทำไมไม่แข็งแรง ทำไม เป็นโน่นเป็นนี่ แหม..ได้เกิดมาแล้ว ได้อยู่ตั้งนานแล้ว จนได้แก่ ก็ยังไป

ว่ามันอีก บางคนเกิดมาไม่นาน ไม่ได้แก่ด้วยซ้ำไป ตายก่อน นี่ปัญญาเห็นเหตุเกิดของชรามรณะ เห็นว่าชรามรณะไม่มีตัวตน ได้เกิดก็เลยมีแกมีตายติดตัวมาด้วย

ญาณในชรามรณนิโรธ ความรู้ในความดับสนิทของชรามรณะ จะไม่มีชรามรณะได้อย่างไร ก็ต้องไม่เกิด ไม่มีชาติ **พอไม่มีชาติ ก็ไม่มีชรามรณะ** ถ้าเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ต้องตาย อันนี้เป็นกฎเกณฑ์ธรรมดา ความเข้าใจกฎเกณฑ์ธรรมดา นี้แหละเรียกว่าญาณ บางที พูดเรื่องญาณ ดูเหมือนเป็นเรื่องวิเศษพิสดารอะไรไปมาก แต่ตามความเป็นจริงแล้ว ญาณนี่คือความรู้เรื่องธรรมดาๆ เราทั้งหลาย เป็นพวกไม่ธรรมดา เป็นบ้า เพี้ยนจากความจริงธรรมดาๆ ไปไกล วนเวียนเพราะไม่รู้ พอรู้แล้ว เห็นว่า เออ.. ธรรมดา มันเป็นอย่างนี้ แต่โดยทั่วไป เราจะเข้าใจว่า ผู้ที่ทำานรู้นี้ ไม่ธรรมดา โดยแท้จริงแล้ว กลับข้าง ทำานนั้นเป็นคนธรรมดา ส่วนพวกเรานี้คนบ้า เป็นพวกไม่ธรรมดา พวกวิปลาส พวกเพี้ยน

ความรู้ในชรามรณนิโรธคามินีปฏิปทา คือรู้ว่า **อริยมรรคมีองค์ ๘** **ประการเป็นข้อปฏิบัติ** หากต้องการให้หมดปัญหา หมดโดยสิ้นเชิง ก็มีข้อปฏิบัติคืออริยมรรค นี้ยกเรื่องชรามรณะมาแสดง เป็นญาณในแง่มุมของอริยสัจ

ต่อไป ยกเรื่องชาติมาแสดง ญาณในชาติ คือ ความเกิด ความเกิดนี้เป็นสมบัติของโลก เป็นกลางๆ เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อม ความเกิดก็มีขึ้น เราทั้งหลายได้เกิดมานี้ อาศัยธาตุของพ่อของแม่ผสมกัน พร้อมแล้ว มีวิญญาณเกิดขึ้น เป็นการประชุมกันชั่วคราวของขันธ์ ๕ ได้เกิด ถ้าเหตุปัจจัยบกพร่องไปบางอย่าง ได้เกิดมัย ไม่ได้เกิด ตัวชาตินี้เป็นสมบัติกลางๆ เมื่อมีเหตุปัจจัยพร้อมที่ตัวทุกข์จะเกิด ความเกิดก็มีขึ้น ความเกิดหรืออาการเกิดขึ้นของตัวทุกข์นี้เรียกว่าชาติ เป็นสิ่งที่เป็นกลางๆ อย่างนั้น ตาม

กฎเกณฑ์ เมื่อสิ่งนี้มันมี สิ่งนี้มันจึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น การเกิดขึ้นของมันเรียกว่าชาติ

ญาณในชาติสมุทัย ความรู้ในเหตุเกิดของชาติ เหตุเกิดของชาติคือภพ การกระทำตามความอยาก ทำตามอุปาทาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตัวตน อยากให้ตัวเองมีความสุข อยากให้ตัวเองพ้นทุกข์ อยากให้ตัวเองได้นั้นได้ นี้ แล้วเกิดการกระทำตามอำนาจตัณหาอุปาทาน อันนี้เรียกว่าภพ เราคิดว่าอันไหนดีสำหรับเรา เราก็ทำอันนั้นให้มันดี อันไหนได้บุญเยอะ เราก็ทำอันนั้น อันไหนจะทำให้เราเป็นสุข เราก็ทำอันนั้น **เจาะจงผลเพื่อเราทั้งนั้น อันนี้เรียกว่าภพ** เราทั้งหลายไม่ต้องห่วงว่า จะหมดกิเลสได้ง่ายๆ เพราะทุกอย่างที่ทำนี่ กิเลสจงจุมูกทั้งนั้นแหละ ขอให้ฝึกให้มีปัญญาเห็นอริยสัจ ค่อยๆ มองดูก็แล้วกัน

ญาณในชาตินิโรธ ความรู้ในความดับสนิทของชาติ จะไม่มีชาติก็ต้องไม่มีภพ ไม่มีการกระทำเพื่อตัวตน ตัวเรานี้มีจริงไหม ไม่มี ไม่ต้องกลัวว่ามันจะทุกข์นะ แล้วก็ไม่ต้องกลัวว่ามันจะไม่ทุกข์ เพราะรูปนามเป็นตัวทุกข์อยู่แล้ว ไม่ต้องอยากได้สุข เพราะมันคือตัวทุกข์ เราไม่รู้ความจริงก็เลยหัวหมุนอยู่อย่างนี้ อยากให้มันพ้นทุกข์ อยากให้มันได้สุข อยากให้มันได้ดี มีตัณหาอุปาทาน แล้วก็ไปทำ การกระทำตามตัณหาอุปาทาน เพื่อตัวเอง มีตัวเองอยู่เบื้องหลังการกระทำ อันนี้เรียกว่าภพ เมื่อมีภพก็มีชาติเป็นตัวเป็นตนขึ้นมา เป็นชาติย่อยๆ เป็นตัวเป็นตนเป็นครั้งๆ เราเป็นคนดี เราเป็นคนไม่ดี หรือจะพูดแบบเป็นชาติหลักๆ ก็ได้

ญาณในชาตินิโรธคามินีปฏิปทา คือ รู้ว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความไม่ต้องเกิดอีก นี้ก็ยกพระสูตรมาบางส่วนให้ดู ๒ องค์ปฏิจลจสมุปปาท ชรามรณะ กับ ชาติ องค์อื่นๆ ก็เหมือน ความรู้ในภาว ความรู้ในภาวสมุทัย ความรู้ในภาวนิโรธ ความรู้ในภาวนิโรธคามินีปฏิปทา

ความรู้ในเวทนา ความรู้ในเวทนาสมุทัย ความรู้ในเวทนานิโรธ ความรู้
ในเวทนานิโรธคามินีปฏิปทา จนถึงความรู้ในอวิชชา ความรู้ในอวิชชาสมุทัย
ความรู้ในอวิชชานิโรธ ความรู้ในอวิชชานิโรธคามินีปฏิปทา

ยกสภาวะอะไรมาก็ได้ ญาณก็สามารถรู้ในแง่มุมอริยสัจได้ สมมติ
ง่าย ๆ ยกเรื่องความปวดหัวขึ้นมา รู้จักความปวดหัว รู้จักปวดหัวสมุทัย
รู้จักปวดหัวนิโรธ รู้จักปวดหัวนิโรธคามินีปฏิปทา เรียกว่ามีญาณ รู้จัก
ปวดหัวว่ามันเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นกฎเกณฑ์ อ้าว..ทำไม
จึงปวดหัว เพราะมีหัว ถ้าไม่อยากจะปวดก็ต้องไม่มีหัว เมื่อหัวไม่มี ปวดหัว
ก็จะดับสนิท ไม่เกิดอีกต่อไป วิธีการที่จะไม่มีหัวอีก คือ อริยมรรคมีองค์
๘ ประการ นี่เรียกว่าญาณ ความรู้ ปัญญา ได้ญาณในแง่อริยสัจนี้จึงจะ
พ้นทุกข์ได้จริง

จะพูดถึง ญาณในอริยสัจอีกแง่หนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ ก็
เป็นอาการ ๑๒ อย่างในอริยสัจ ๔ ในทุกข์ ๓ ในทุกข์สมุทัย ๓ ในทุกข์นิโรธ
๓ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ๓ เป็นความรู้ ๑๒ ลักษณะ ญาณนี้ ทำให้
พระพุทธเจ้าปฏิบัติญาณตาว่าเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ตรัสรู้
อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ อันนี้ก็เป็นญาณในอริยสัจอีกแง่มุมหนึ่ง ใน
สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๖๖๖ พระพุทธเจ้าตรัสว่า

อิทํ ทุกฺขํ อริยสจฺจนฺตํ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตสฺส เตสฺส ธมฺเมสฺส
จกฺขุํ อุทฺปาที ฃาณํ อุทฺปาที ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก
อุทฺปาที

ตํ โข ปนิตํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริณฺเวทยนฺตํ เม ...

ตํ โข ปนิตํ ทุกฺขํ อริยสจฺจํ ปริณฺญาตนฺตํ เม ..

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิด
ขึ้นแล้วแก่เราในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่คือทุกข์อริยสัจ

ทุกขอริยสังขนี้ ควรกำหนดรู้ ..
 ทุกขอริยสังขนี้ เราได้กำหนดรู้แล้ว ..

จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง เกิดขึ้นแล้วในธรรมะที่ไม่เคย
 ได้ฟัง ไม่เคยมีคนสอน ไม่เคยมีใครบอกมาก่อน ในทุกขมี ๓ ญาณ คือ
**(๑) นี่เป็นทุกขอริยสังข (๒) ทุกขอริยสังขนี้ ควรกำหนดรู้ (๓) ทุกขอริยสังขนี้
 เราได้กำหนดรู้แล้ว**

ญาณที่ ๑ รู้ตัวมัน ญาณที่ ๒ รู้กิจหน้าที่ ต้องทำความเข้าใจมันให้
 แจ่มแจ้ง ควรรู้โดยรอบ รู้ให้ครบทุกแง่มุม ก็เป็นกิจต่อทุกขอริยสังข ญาณที่
 ๓ รู้ว่าได้ทำกิจต่อทุกขเสร็จสมบูรณ์แล้ว

ญาณในทุกขสมุทัย ๑๙/๑๖๖๗

อิทํ ทุกขสมุทัยอริยสัจจันติ เม ภิกขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺตฺสฺเตสฺ
 ธมฺเมสฺ จกฺขุํ อุทฺปาที ญาณํ อุทฺปาที ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที
 อาโลโก อุทฺปาที.

ตํ โข ปนิตํ ทุกขสมุทัยอริยสัจจํ ปหาตพฺพนฺติ เม ...

ตํ โข ปนิตํ ทุกขสมุทัยอริยสัจจํ ปหีนฺนฺติ เม

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้น
 แล้วแก่เราในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่คือนทุกขสมุทยอริยสังข
 ทุกขสมุทยอริยสังขนี้ ควรละ ..
 ทุกขสมุทยอริยสังขนี้ เราได้ละแล้ว ..

**ญาณในทุกขสมุทัยก็มี ๓ คือ (๑) นี่คือนทุกขสมุทยอริยสังข (๒) ทุกข
 สมุทยอริยสังขนี้ ควรละ (๓) ทุกขสมุทยอริยสังขนี้ เราได้ละแล้ว** นี่เป็นญาณ
 ในเรื่องทุกขสมุทัย ทุกขสมุทัยนี้เป็นปหาตัพพะ คือ เป็นสิ่งที่ควรละ เป็น
 สิ่งที่จะต้องละให้ได้ ถ้าละไม่ได้ก็มีเหตุให้ทุกขอยู่อย่างนั้นแล้วได้ทำกิจหน้าที่

ต่อทุกข์สมุทัยเสร็จ คือ ได้ละหมดแล้ว จบสิ้นกันแล้ว ไม่มีสิ่งติดข้อง

ญาณในทุกข์นิโรธ ๑๙/๑๖๖๘

อิหํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนุสฺสุเตสฺสุ
ธมฺเมสฺสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฅาณํ อุทฺปาที ปญฺญา อุทฺปาที วิชฺชา อุทฺปาที
อาโลโก อุทฺปาที.

ตํ โข ปนฺนํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกาทพฺพนฺติ เม ...

ตํ โข ปนฺนํ ทุกฺขนิโรโธ อริยสจฺจํ สจฺฉิกตฺนฺติ เม ...

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่คือทุกข์นิโรธอริยสัจ

ทุกข์นิโรธอริยสัจนี้ ควรทำให้แจ้ง ..

ทุกข์นิโรธอริยสัจนี้ เราได้ทำให้แจ้งแล้ว ..

ญาณในทุกข์นิโรธก็มี ๓ คือ (๑) นี่คือทุกข์นิโรธอริยสัจ (๒) ทุกข์นิโรธอริยสัจนี้ ควรทำให้แจ้ง (๓) ทุกข์นิโรธอริยสัจนี้ เราได้ทำให้แจ้งแล้ว

ทุกข์นิโรธควรกระทำให้แจ้ง เข้าไปรู้จัก ได้ไปสัมผัสด้วยจิต นิพพาน ความสงบ ความสุข ความปลอดโปร่ง ที่พึ่งอันแท้จริง ดำรงอยู่อย่างนั้น เพียงไปให้ถึงโลกุตตระ แค่นี้เห็นเท่านั้น ก็พ้นทุกข์แล้ว อย่างนี้เป็นสัจฉิกัตถัพพะ ถึงแล้วก็เป็นพระอรหันต์

ญาณในทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ ๑๙/๑๖๖๙

อิหํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจนฺติ เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ
อนนุสฺสุเตสฺสุ ธมฺเมสฺสุ จกฺขุํ อุทฺปาที ฅาณํ อุทฺปาที ปญฺญา อุทฺปาที
วิชฺชา อุทฺปาที อาโลโก อุทฺปาที

ตํ โข ปนฺนํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตพฺพนฺติ ..

ตํ โข ปนฺนํ ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ ภาเวตฺนฺติ ..

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราในธรรมทั้งหลายที่ไม่เคยได้ฟังมาก่อนว่า นี่คือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้ ควรทำให้เกิดขึ้น ..

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้ เราได้ทำให้เกิดขึ้นแล้ว ..

ญาณในทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาก็มี ๓ คือ (๑) นี่คือทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ (๒) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้ ควรทำให้เกิดขึ้น (๓) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจนี้ เราได้ทำให้เกิดขึ้นแล้ว

อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา เป็นสิ่งที่ควรทำให้เกิดขึ้น ควรทำให้มีขึ้น เมื่อเกิดขึ้นเต็มสมบูรณ์ ก็หมดกิจที่ต้องทำต่ออริยสัจ ในอริยสัจ ๔ มีญาณอริยสัจละ ๓ ก็เป็น ๑๒ ญาณ ท่านเรียกว่า **สังขญาณ กิจจญาณ กตญาณ** ในอริยสัจ ๔ วันนั้นก็สมควรแก่เวลาแล้วนะครับ สวัสดีครับ

อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๔

บรรยายวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๕๓

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยาย สารธรรมจากพระสุตตันตปิฎกตอนที่ ๓๙ ชื่อหัวข้อว่า อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๔ เรื่องอริยสัจ ๔ เท่าที่บรรยายไปแล้วนั้น นำมาจากพระสูตรนั้นบ้างพระสูตรนี้บ้างโดยย่อๆสำหรับเรื่องที่บรรยายไปแล้วนั้นประกอบไปด้วย หัวข้อที่ ๑ ความหมายของอริยสัจ หัวข้อที่ ๒ ความสำคัญของอริยสัจ หัวข้อที่ ๓ โทษของการไม่รู้อริยสัจ หัวข้อที่ ๔ ประโยชน์ของการรู้อริยสัจ หัวข้อที่ ๕ สิ่งที่ควรทราบเป็นพิเศษในเรื่องอริยสัจ

๖. แจกแจงขยายความอริยสัจ

วันนี้จะพูด หัวข้อที่ ๖ ซึ่งก็พูดย่อๆ เหมือนกันกับทุกหัวข้อที่ผ่านมา นั่นแหละ หัวข้อที่ ๖ ที่จะพูด คือ แจกแจงขยายความอริยสัจแต่หัวข้อตามที่พระพุทธเจ้าทรงขยายความไว้ สำหรับเรื่องอริยสัจ ท่านทั้งหลายทราบแล้วว่า มี ๔ ข้อ คือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ อันนี้ว่าโดยชื่อ

ต่อไปจะเป็นหัวข้อที่ ๖ แจกแจงขยายความอริยสัจแต่ละข้อ ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ แท้ที่จริงแล้ว เรื่องอริยสัจพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้อย่างเดียวนั้นแหละ แต่ทรงขยายความไว้หลากหลาย เพราะผู้ฟังมีจิตอัธยาศัยแตกต่างกัน ฐิติธรรมะ เห็นแจ้งอริยสัจ โดยอาศัยถ้อยคำที่แตกต่างกัน

ด้วยสื่อที่แตกต่างกัน พระพุทธองค์เป็นพระสัมพันธัญญ์ จึงใช้การขยายความที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่ความหมายจริง ๆ คือทรงแสดงให้เห็นว่า ทุกอย่างล้วนเป็นของไม่มีตัวไม่มีตน ในโลกมีแต่กองทุกข์ ที่เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย ไม่ได้มีผู้ใดบงการ หรือเป็นเจ้านายใหญ่โต คอยควบคุมใคร ถ้าอยากจะพ้นจากทุกข์ก็ต้องเหนือโลก คือ พระนิพพาน และทรงบอกหนทาง ก็มีเท่านั้นแหละ

ทุกข์นั้น มีอยู่ แต่ตัวตนผู้เป็นทุกข์นั้นไม่มี ความพ้นทุกข์ มีอยู่ แต่ตัวตนผู้พ้นทุกข์นั้นไม่มี ทุกข์เป็นเรื่องทางโลก ส่วนความพ้นทุกข์เป็นพระนิพพาน ไม่มีตัว ไม่มีตนอะไร ธรรมะทั้งหลายล้วนเป็นอนัตตาอย่างที่พระองค์แสดงไว้นั่นเอง แต่การขยายความ มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ท่านทั้งหลายลองพิจารณาดู

๖.๑ แบบทั่วไป

แบบที่ ๑ นี้ เป็นแบบทั่วไป พบในพระสูตรเป็นอันมาก ในหนังสือเล่มไหนที่เขียนรวบรวมเรื่องอริยสัจไว้ ท่านคงอ่านเจอแบบนี้ ซึ่งเป็นแบบทั่วไปที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงขยายความไว้มาก ขยายความให้เห็นชัดว่า ทุกขอริยสัจคืออะไร ทุกขสมุทยอริยสัจคืออะไร ทุกขนิโรธอริยสัจคืออะไร ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจคืออะไร เป็นแบบทั่วไป ท่านไหนที่ชอบสวดมนต์ บางทีอาจจะได้สวดบ้าง

ข้อที่ ๑ ทุกขอริยสัจ

ในสังยุตตนิกาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๖๖๕ พระพุทธองค์ตรัสว่า
อิหํ โข ปน ภิกขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ.

ชาติปิ ทุกฺขา, ชราปิ ทุกฺขา, พยาธิปิ ทุกฺขา, มรณมฺปิ ทุกฺขํ,
อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข, ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ
ตมฺปิ ทุกฺขํ, สงฺขิตฺตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แหละคือทุกขอริยสัจ

ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นทุกข์ ความประสบกับสัตว์และสังขารซึ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขารซึ่งเป็นที่รักเป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์ โดยย่อ อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

นี่เป็นการขยายความทุกข์อริยสัจในรูปแบบทั่วไป ซึ่งเราทั้งหลายก็เจอกันบ่อยๆ พระพุทธองค์ทรงขยายความ แจกแจงออกมาให้เห็นว่า ทุกข์ได้แก่อะไรบ้าง คำว่า **ทุกข์** นี้ใช้ในความหมายว่า เป็นสิ่งที่ปราศจากแก่นสาร ไร้ตัวตน ไม่ได้ใช้ในความหมายว่า เสียตแวง หรือ ทิ่มตำงานหนักไม่ไหว

ทุกข์ในที่นี้ใช้ในความหมายว่า เป็นของไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน ซึ่งตัวทุกข์นั้น เป็นสังขารที่อิงอาศัยปัจจัยหลายอย่างที่เกิด เกิดมาแล้วก็ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ คือกฎไตรลักษณ์ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ความเป็นทุกข์ในแง่ที่ว่า เกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง คงสภาพเดิมอยู่ไม่ได้นานทนได้ยาก อย่างนี้เป็นทุกขลักษณะ แต่ทุกข์ในอริยสัจ หมายถึง สิ่งที่เป็นของไร้แก่นสาร เป็นของไร้ตัวตน ไม่มีตัวไม่มีตนของมันเอง เกิดจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง เกิดมาแล้วก็ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของมัน คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา

เวลาเห็นทุกข์ในแบบอริยสัจ จะเห็นว่าไม่เที่ยงก็ได้ เห็นว่าเป็นทุกข์ก็ได้ เป็นอนัตตาก็ได้ อย่างนี้ก็ถือว่าเห็นทุกข์เหมือนกัน คำว่า **ทุกข์** นั้นหมายถึง สิ่งที่เป็นสังขาร ปราศจากแก่นสาร ไร้ตัวตน เพื่อให้เข้าใจได้ง่าย อาจใช้คำว่าสังขารทุกข์ คือ ทุกข์ในแบบสังขาร โลกก็เป็นทุกข์ สังขารทั้งหลายที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ก็ล้วนเป็นทุกข์

พระพุทธองค์ทรงแจกแจง และทรงชี้ชัดว่า ทุกข์ นั้นคืออะไร เราจะได้กำหนดรู้ได้อย่างถูกต้อง ด้วยคำว่า **ชาติปิ ทุกขา** เป็นต้น แม้ความเกิด

ก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บป่วยไข้ก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์

ชาติปิ ทุกขา **แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์** ความเกิดก็เป็นตัวทุกข์ที่ไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน ไม่ใช่คนเกิด สัตว์เกิด ผู้หญิงเกิด ผู้ชายเกิด หรือหมาเกิด แมวเกิด แต่เป็นทุกข์ที่มันเกิดขึ้น ชาติคือความเกิดขึ้นของกองทุกข์เท่านั้น แม้ชราก็เป็นทุกข์ ไม่ใช่คนชรา ไม่ใช่ผู้หญิงชรา ไม่ใช่ผู้ชายชรา ไม่ใช่เทวดาแก่ หรือพรหมแก่ แต่เป็นความแก่ของกองทุกข์ เป็นทุกข์ที่มีอาการอย่างนั้นขึ้นมา เมื่ออยู่นานๆ หรือใช้การไม่ค่อยได้แล้ว ก็ปรากฏอาการอย่างนั้นขึ้นมา อย่างนี้เป็นลักษณะของตัวทุกข์ หรือเป็นลักษณะของสิ่งที่ปราศจากแก่นสาร ไร้ตัวตน

ความเกิดที่ไม่ใช่ความเกิดของสิ่งที่เป็นแก่นสาร ความเกิดเป็นการปรากฏขึ้นครั้งแรกของกองทุกข์เท่านั้น ความแก่ก็เป็นความคร่ำคร่า เป็นการใช้การไม่ค่อยได้ของกองทุกข์ คือ กายกับใจ ที่มันเริ่มเสื่อมลง เริ่มจากรูปธรรมเสื่อม นามธรรมที่อิงอาศัยรูป เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กายเป็นต้น ก็เสื่อมลง อินทรีย์ทั้งหลายก็เสื่อมลง อย่างนี้เป็นต้น นี้เรียกว่าชรา อายุก็เสื่อมลงไปเรื่อยๆ ในลักษณะของทุกข์นี้ สัตว์ทั้งหลายเกิดมานาน อายุมีแต่เสื่อมไป ไม่มีอายุนานขึ้น ถ้าพูดภาษาทางโลก พูดว่า อายุมากขึ้น แต่ในแบบของสังขารแล้ว อยู่นานอายุยิ่งน้อยลง อายุคือความสืบต่อของชีวิตินทรีย์ มันแก่ลงเรียกว่าความสิ้นไปของอายุ ชรามากขึ้นๆ ฉะนั้นยิ่งอยู่นาน ก็ยิ่งหมดอายุไปเรื่อยๆ แต่ชาวโลกก็หลอกตัวเองไปเรื่อยๆ พูดให้มันกลับข้าง

ความเกิดขึ้นของกองทุกข์ ความเกิดปรากฏนี้เป็นเรื่องของกองทุกข์ แต่ชาวโลกคิดว่าได้เกิดแล้วเป็นสุข จนกระทั่งบางคนหลอกกันว่า เดียวคุณทำบุญเยอะๆ จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ เกิดบนสวรรค์จะได้เป็นสุข แต่ความจริง ความเกิดล้วนเป็นทุกข์ เกิดมาแล้ว ก็ได้แก่ และได้ตาย อันนี้

เป็นกฎที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ *ชาติปัจจุยา ชรามรณ* ที่นี่ บางคนหลอกว่า เกิดใหม่แล้วเป็นสุข เกิดเป็นเทวดาแล้วจะสุข ทำบุญเยอะๆ เกิดแล้วจะเป็นสุข เขาว่าอย่างนี้ อย่างนี้เขาหลอกท่าน ท่านก็คงชอบถูกหลอกอยู่แล้ว ตอนแรกก็หลอกตัวเองก่อน แล้วให้ชาวบ้านเขาหลอกก็ดีเหมือนกัน

ชราปี ทุกฺขา แม้ความแก่ ก็เป็นทุกข์ แท้ที่จริง การที่เราอยู่นาน ชีวิตมันเสื่อมลง อายุมันหมดไป ไม่ใช่อายุเยอะขึ้น คือใกล้ฝั่งเข้าไป ใกล้ตายเข้าไปทุกวันแล้ว ทำนองนี้นั่นเอง แต่ไม่ใช่เราใกล้ฝั่งอะไรหรอก เป็นกองทุกข์ เป็นกรรมตาๆ สามัญของรูปนาม เป็นของไร้แก่นสาร

ดังนั้น ความเกิดขึ้นก็เป็นความปรากฏของกองทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ของดี ไม่ใช่ของวิเศษอะไร ไม่ว่าจะเกิดที่ไหน ก็ล้วนเป็นทุกข์เกิด เกิดแล้วก็ได้แก่และได้ตาย ไม่ใช่เกิดแล้วได้สุข คนไหนที่เขาหลอก ก็อย่าได้ถูกหลอกนานเกินไป พระพุทธเจ้าบอกว่า เพราะชาติคือความเกิดเป็นปัจจัย ความแก่และความตายจึงมีขึ้น คือเกิดแล้วก็ได้แก่และตาย ไม่ใช่เกิดแล้วจะได้สุข เมื่อว่ากันถึงสังขจะขึ้นสูงสุดแล้ว ไม่มีหรอกเกิดแล้วได้สุข พระพุทธเจ้าไม่เคยสอน เราทั้งหลายถูกหลอกกันมานานแล้ว เกิดบนสวรรค์จะเป็นสุข ใต้นั้นใต้นี้ อายุยืนยาว กว้างกันไป ใช้ชีวิตอยู่นานๆ เป็นสุข มันคงถาวร แต่ความจริงไม่ใช่ อยู่นานๆ อายุยังหมดไปทุกวันๆ ถ้าไม่อยากหมดอายุก็อย่าอยู่นาน แต่เราทั้งหลายชอบอยู่นานๆ ทำให้ได้อายุมา อย่างนี้เขาว่าเอาเอง แท้จริงแล้ว อยู่นานๆ ยิ่งเสื่อมลงไป และแก่ลงไปเรื่อยๆ หมดอายุลงไปเรื่อยๆ เหมือนกับสิ่งของยิ่งอยู่นาน อายุการใช้สอยก็ลดลงๆ นี่เป็นธรรมชาติของทุกข์

พฺยาธิปี ทุกฺขา แม้ความเจ็บป่วย ความเป็นไข้ เป็นโรคนั้นโรคนี้ ก็เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์บุคคลอะไร เป็นธรรมชาติของรูปนามอย่างนั้น ถ้าใครไม่รู้ ก็หลงคิดว่า เราป่วย เราไม่สบาย เราเป็นโรคภัยที่รักษาไม่หาย ทนทุกข์ทรมานไปกับมัน

ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์นี้ บางพระสูตรไม่ได้แสดงไว้ ขยายความออกไป เป็น *โสภปริเทวะทุกขโทมนสสุปปายาสาปีทุกขสา โสภะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ* ก็เป็นทุกข์ ซึ่งนิยมแสดงบ่อยกว่า หากแจกแจงเป็นชุดนี้แล้ว ปกติก็จะไม่แสดงพยาธิดีเอาไว้ เพราะได้รวมอยู่กับทุกข์ทางกายแล้ว

มรณมปิ ทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ เป็นเรื่องธรรมดาสามัญที่ต้องเกิดขึ้นกับรูปนามทั้งมวล เป็นสิ่งไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน ไม่มีคนตาย สัตว์ตาย ไม่มีมหาตาย แมวตาย หรือไม่มีเทวดา มาร พรหม ใดๆ ตายทั้งสิ้น เป็นการแตกออก กระจายไป หายไปของกองทุกข์เท่านั้น ชาติก็เป็น การปรากฏขึ้นของกองทุกข์ มรณะก็เป็น การหายไปของกองทุกข์ ทั้งหมด ไม่มีคนเกิด ไม่มีคนตาย แต่ในความรู้สึกของเราทั้งหลาย บอกว่าคนเกิด สัตว์เกิด ได้เกิดมาแล้ว พอตายก็สูญเสียทุกอย่าง คิดว่า ความเกิด มันดี มันน่ารัก ทำให้เราได้มาที่นี่ ได้มีนั่นมีนี่ ความตาย คือความสูญเสีย คือ มหันตภัยร้าย ทำลายทุกสิ่งที่เราอุตส่าห์หามา อะไรอย่างนี้ก็ได้ แท้ที่จริงแล้ว ไม่ใช่อย่างนั้น ความตายนี้เป็นเรื่องธรรมดา

ถ้าพูดถึง กระบวนการของกองทุกข์ที่เป็นทุกขอริยสัจแล้ว ภัยร้ายที่สุดก็คือความเกิด เวลาที่มีกษัตริย์ทั้งหลายมาถามว่า อะไรเป็นเหตุใหญ่ที่สุด น่ากลัวที่สุด มีดที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า เหตุคือชาติ ใหญ่ที่สุด อะไรร้อนที่สุด ชาตินั่นแหละร้อนที่สุด เพราะเมื่อเกิดมาแล้วได้แก่ ได้เจ็บป่วย ได้ตาย ได้พลัดพราก และได้โสภะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ ได้ ทุกข์ทุกอย่างติดตามมา

ทุกวันนี้ ท่านทั้งหลายเป็นทุกข์ก็อย่าง หลายอย่างมาก ทุกอย่างนั้น มันติดมากับความเกิด ถ้าไม่มีความเกิดเพียงอย่างเดียว ท่านก็จะไม่ได้ ประสบสักอย่างเลย พอมีความเกิดขึ้นมา ท่านก็ได้มาครบทุกอย่างเลย เรา มองไม่เห็นว่ แท้ที่จริง ต้นตอของปัญหาคือความเกิด เราไม่เห็นอันนี้ เรา เห็นว่า มาจากสิ่งนั้นมาจากสิ่งนี้ มาจากคนอื่น มาจากสามี มาจากบ้านเมือง

ไม่สงบ มาจากกรรมเก่า มาจากเจ้ากรรมนายเวร แต่ที่จริง เป็นเพราะ ความเกิด ความเกิดเป็นทุกข์ อยู่หนานก็แก่เจ็บป่วย แล้วตาย ต้องสูญเสีย การสูญเสีย การตาย การพลัดพราก ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นกองทุกข์ เป็นเรื่อง ธรรมดาของมัน **ความตายนั้นไม่ใช่จุดสิ้นสุดของกองทุกข์ เพราะมันไม่เที่ยง เกิดไม่เที่ยง จึงได้แก่ แก่ไม่เที่ยง จึงได้ตาย ตายไม่เที่ยง จึงได้เกิดใหม่**

สำหรับเราทั้งหลายที่จมอยู่กับกองทุกข์ จมอยู่กับโลก ความตาย เป็นเรื่องใหญ่โต เป็นเรื่องน่ากลัวมาก สำหรับผู้ที่ได้รับความจริงแล้ว ความ ตายก็ไม่ใช่เรื่องน่ากลัวอะไร **ความตายก็เป็นความหายไปของกองทุกข์ที่ รวมกันขึ้นชั่วคราวนี้** มันหายไปแล้ว เดี่ยวมันก็เกิดใหม่ ก็ทุกข์นั้นแหละ เกิด ท่านทั้งหลาย แก่แล้วก็ไม่ค่อยน่ารัก ไม่ค่อยมีใครอยากอุ้ม ไม่ค่อยมีใครอยากดูแล ก็ตายไปซะเถอะ เกิดใหม่ เป็นเด็ก จะได้มีคนอยากอุ้ม เกิดกับตายมันเท่ากัน คือมันเป็นทุกข์ เกิดก็เป็นทุกข์ ตายก็เป็นทุกข์ ใน เมื่อมันเท่ากันอยู่แล้ว ไม่รู้จะกลัวไปทำไม อันนี้พูดตามหลักความจริง แต่ พวกไม่เข้าใจความจริง เขาไม่คิดอย่างนี้ เขาคิดว่า ความตายทำให้สูญเสีย ต้องพลัดพรากจากทุกสิ่งทุกอย่าง เขาว่าอย่างนี้

ความตายเป็นความหายไปของกองทุกข์ ไม่มีเราตาย ไม่ได้มีเรา พลัดพรากจากอะไรที่ไหน มันเป็นเพียงการหายไปของกองทุกข์ รูปนาม ที่รวมกันขึ้นชั่วคราว ได้สืบทอดมาช่วงเวลาหนึ่งของชาตินี้ ถึงเวลาแยกย้าย ของมันแล้ว อีกสักหน่อยก็ไปเกิดที่ใหม่ ท่านจึงว่า *มรณมปิ ทุกฺขํ* แม้ ความตายก็เป็นทุกข์

ชาติปิ ทุกฺขา ความเกิดก็เป็นทุกข์ ไม่ใช่คน ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา เป็นความปรากฏตัวของรูปนาม ชั้นนี้ทั้ง ๕ มาประชุมรวมกัน เป็นการรวมกันชั่วคราวของกองทุกข์นั่นเอง *ชราปิ ทุกฺขา* แม้ความแก่ ความคร่ำคร่าลง ก็เป็นอาการปรากฏตัวของกองทุกข์ ทุกข์มันมีอาการอย่างนั้น *พฺยาธิปิ ทุกฺขา* แม้ความเจ็บป่วยก็เป็นทุกข์

มรณมุขี ทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ เกิดกับตายจึงมีความหมายเท่ากัน ในแง่ที่ว่า เป็นทุกข์ แต่ในความยึดถือของคน ชอบความเกิด แต่ไม่ชอบความตาย นั่นก็เรื่องของความยึด จะชอบเกิด ไม่ชอบตาย อย่างนั้นก็ตายอยู่ดี มันก็วนเวียนไปเรื่อย ๆ

ลัจจะจึงไม่เกี่ยวกับความชอบหรือไม่ชอบของใคร ชอบความเกิด แต่ไม่ชอบความตาย ก็ได้เกิดและได้ตายอยู่ดี ไม่เกี่ยวกับความชอบหรือความไม่ชอบ เพราะมันเป็นของไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน มันถูกเหตุปัจจัยบีบบังคับโดยรอบด้าน มันเป็นสังขาร คือสิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง เหตุปัจจัยบีบบังคับให้เป็นอย่างนั้น มันจึงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ว่าไปแล้วก็เป็นธรรมดาของกองทุกข์ จำเป็นต้องเป็นอย่างนั้น เป็นสมบัติประจำกองทุกข์ เป็นสมบัติประจำโลก ความตายก็เป็นธรรมดาของโลก ความแก่ ความเจ็บป่วย ความตาย ก็เป็นธรรมดา เป็นของประจำโลก ฉะนั้น คนไหนที่ติดข้องหรือวนเวียนอยู่กับโลก เขาก็ได้สิ่งที่โลกให้ได้พอ ๆ กัน คือได้เกิด เกิดอยู่นาน ๆ ก็ได้แก่ ระหว่างที่อยู่ก็เจ็บป่วย แล้วก็ได้ตายเหมือนกันทุกคน คนยากจนก็ได้ตาย คนรวยก็ได้ตายเหมือนกัน พระราชาก็ตายเหมือนกัน ยากก็ตายเหมือนกัน คนชอบตายก็ตายเหมือนกัน คนไม่ชอบตายก็ตายเหมือนกัน คนกลัวตายก็ตาย คนไม่กลัวตายก็ตายเหมือนกัน เลยไม่รู้จะทำอย่างไร เรียกว่าเป็นตัวทุกข์คือเป็นสมบัติของสังขาร เป็นสมบัติประจำโลก

ที่นี่ ก็มีอาการปรากฏ ซึ่งเป็นมาของกองทุกข์ เอาไว้หลอกลวงชาวโลกอีกมากมาย ที่พระพุทธรองค์ทรงบอกเอาไว้

อุปปิเยหิ สมปิโยโค ทุกฺโข ความประสมกับสัตว์และสังขารซึ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ โลกจะหาของดี ๆ นั้นหายาก เงินหายากมัย ผู้ชายดี ๆ หายากมัย คนที่เข้าใจเรา หายากมัย คนดี ๆ หายาก ถ้าชั่ว ๆ นั้นหาง่าย เดินออกไปจากบ้าน ระหว่างได้เงินกับหมดเงิน อันไหนมีโอกาสเป็นไปได้มากกว่า ท่านคงรู้อยู่แล้ว นี่แหละคือธรรมดาของกองทุกข์ เงินทอง

ชื่อเสียง การยอมรับ เป็นของหายากเป็นเรื่องธรรมดา โอกาสจะได้ประสบ
 นับว่าน้อย ส่วนสิ่งที่ไม่น่าพอใจนั้นมีมาก การได้ประสบกับสิ่งไม่น่ารักไม่
 น่าพอใจจึงเป็นปกติ ทรัพย์สินเงินทองนั้นเป็นสิ่งที่น่าใคร่ น่าพอใจ แต่หา
 ได้ยาก คนที่ดั้นนินหายาก แต่คนชั่วนั้นหาง่าย ไม่ต้องหาด้วยซ้ำไป คือตัว
 เราเองคนหนึ่งแล้ว อย่างนี้เป็นต้น คนมีศีลนั้นหายาก คนไม่มีศีลหาง่ายมาก
 คนมีสติสัมปชัญญะนั้นหายาก คนหลงลืมสตินั้นหาง่าย

การได้ประสบกับสิ่งไม่น่ารัก ไม่น่าพอใจจึงเป็นทุกข์ เป็นเรื่อง
 ธรรมดาในโลก ท่านทั้งหลายเวลาจะดูของสวยๆ อันหนึ่งในโลก เดินไป
 ตั้งนานหรือไปหลายประเทศจึงจะได้ดูทีหนึ่ง ส่วนนอกจากนั้นแล้วไม่น่าดู
 ทั้งนั้น จะฟังเสียงเพราะๆ ลักทีหนึ่ง ต้องหาเพลงมาเปิดรับแต่งเสียง
 อย่างนั้นอย่างนี้จึงจะได้ฟัง ส่วนเสียงไม่เพราะนี้่ได้ฟังเยอะมาก ท่านทั้ง
 หลายดูเอา ก็แล้วกัน อยากจะมีกิจการงานที่สบาย มีเจ้านายที่ดีๆ ทำงานสบายๆ
 ได้เงินเดือนเยอะๆ มันเป็นอย่างนั้นบ้างมัย ไม่หรือก มันหาได้ยากแบบ
 นั้น น้อยคนที่จะได้เป็นอย่างนั้น ส่วนนอกจากนั้นแล้ว ล้วนประสบกับ
 สิ่งที่ไม่น่ารัก ไม่น่าพอใจทั้งนั้น ระหว่างท่านเดินไป เจอคนที่น่าพอใจกับ
 ไม่น่าพอใจ อย่างไหนมากกว่า ท่านก็คงจะรู้ ในโลกนี้มีแต่กองทุกข์และ
 อันตรายมากมาย ท่านจึงว่า *อปปิเยหิ สมปิโยโค ทุกฺโข*

ต่อมา *ปิเยหิ วิปปิโยโค ทุกฺโข* **ความพลัดพรากจากสัตว์และสังขาร
 ซึ่งเป็นที่รักเป็นทุกข์** ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นของไม่แนไม่นอน เป็นของ
 ไม่เที่ยง เงินทองของหายาก แต่วามันจากไปง่ายมาก คนดีก็หายาก กว่า
 จะได้เจอ แต่จะรักษาเอาไว้ยาก พุดกันแบบเดียวกันก็เดียวกัน แยกจากกัน
 ไปแล้ว อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้น ความได้พลัดพรากจากสิ่งของหรือจากคน
 ที่รักที่พอใจ เป็นกองทุกข์ที่เป็นธรรมดาของโลก สำหรับบางคนที่ไม่เข้าใจ
 ก็รู้สึกว่าเป็นการสูญเสีย หรือเป็นเรื่องเลวร้ายมากสำหรับเขา เมื่อเขาได้
 กระทบกับเรื่องนั้นๆ แท้ที่จริงแล้ว การได้กระทบกับเรื่องนั้นๆ เป็นเรื่อง
 ธรรมดาเพราะว่าเกิดมา จึงไม่ต้องโทษเจ้ากรรมนายเวร ไม่ต้องโทษกรรมเก่า
 ไม่ต้องโทษอะไรให้ยุ่งยากเลย

ทุกข์ทั้งหมดทั้งมวลนี้มาเพราะมีความเกิดเท่านั้น ท่านจึงว่า *ชาติปัจจุชาขรามรณ โสกะปริเทวทุกขโทมนสสุปปายาสา สมภวานติ* เพราะความเกิดเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส จึงมีขึ้น ใครเข้าใจสิ่งนี้ก็จะได้สัจธรรม ส่วนพวกที่หัวหมนอยู่กับทุกข์ ใครทำให้เราทุกข์ เป็นทุกข์อย่างนี้เพราะกรรมเก่า เพราะเจ้ากรรมนายเวร พวกที่ไปหาอย่างนี้ ก็จะวนเวียนเกิดตายไปเรื่อยๆ ไม่พ้นไปจากกองทุกข์ ผู้ที่เห็นความจริง ก็รู้ว่า ทุกอย่างล้วนมาจากความเกิดทั้งนั้น เขาจึงหาวิธีว่า ทำอย่างไรจึงจะพ้นจากความเกิดไปได้ อย่างนี้แหละ จึงจะได้อริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นการปฏิบัติธรรมในทางพุทธศาสนา

พระพุทธรักษาสอนให้กลัวความเกิด ภัยที่มากับความเกิดมีมากเกิดมาแล้ว จะมีความทุกข์อื่น ๆ ติดตามมาด้วย ไม่ได้กลัวคนตีหัว ไม่ได้กลัวตงาน ไม่ได้กลัวสามีทิ้ง ไม่ได้กลัวสูญเสียนั้นสูญเสียนี่ แต่กลัวความเกิด ท่านทั้งหลายชอบความเกิด แต่กลัวอย่างอื่นในใจใหม่ อย่างนี้แยะเต็มที ชอบได้นั้นได้นี้ แต่กลัวสูญเสียไป หลงเชื่อคนอื่นว่า ความเกิดเป็นเรื่องสบาย เป็นสุข ได้เกิดเป็นเทวดาแล้วเป็นสุข ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น เพราะความเกิดเป็นปัจจัย ความแก่และความตายจึงมี และยังมีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ ตามมาอีกเพียบ

ท่านทั้งหลาย ทำบุญก็อย่าแข่งตนเองมากเกินไป ทำบุญแล้วแข่งตัวเองเยอะเยาะไปหมด ทำบุญแล้ว ขอให้ได้เกิดที่นั่นที่นี้ ขอให้เกิดในที่ดีๆ ด้วยเถิด เขาก็ว่าไป เกิดแล้วก็แก่ แล้วก็ตาย ขอให้ได้อยู่ยาวนานๆ อยู่ยาวนานๆ แล้วก็สิ้นอายุลงทุกวันๆ ไปอย่างนี้ เสื่อมอายุ อยู่ยาวนานๆ ก็ได้แก่แข่งตนเองทุกวัน ขอให้ได้นั้นได้นี้ แล้วก็ต้องทิ้งมันไป ท่านทั้งหลายพากันแข่งตนเอง ไม่ต้องรอดคนอื่นแข่ง อยากได้นั้นอยากได้นี้ ได้มากก็ต้องสูญเสียมันไป มีขึ้นมาก็เพื่อจะสูญเสีย วนเวียนไปเรื่อยๆ แต่เราคิดกลับข้างไปว่า ได้แล้วจะเป็นสุข ชอบคิดอย่างนั้น แต่ที่จริง ได้มาแล้วย่อมต้องสูญเสีย ได้มาแล้วก็ต้องพลัดพรากจากกันไป มีแล้วก็ต้องเสียไป ก็

เหมือนกับเราหาแฟนมาคนหนึ่ง หามาให้เขาทิ้งเรานั้นแหละ ไม่มีใครทิ้งเรา เราอยู่เฉยๆ ไม่เป็น มันจิตซีด ไร้รสชาติ ก็หามาให้เขาทิ้งเรา จะได้เป็นทุกข์ไปเรื่อยๆ วนเวียนไป พวกเขาชอบเกิดเหมือนกัน เกิดมาก็อยากอยู่นานๆ อยู่นานๆ ก็แก่ แก่ไปเรื่อยๆ แล้วก็ตาย เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าเราจมอยู่ในกองทุกข์ ไม่รู้จักความจริง

ยมปิณฑ์ น ลภติ ตมปิ ทุกข์ **ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์**
 เกิดมาแล้วอยากแก้มั้ย ไม่อยากแก่แล้วมันแก้มั้ย ก็แก่ ไม่รู้จักปรารถนาไปทำไม แต่มันก็ปรารถนา เกิดมาแล้วอยากเจ็บป่วยมั้ย ไม่อยากเจ็บป่วยแล้วมันเจ็บป่วยมั้ย ก็เจ็บป่วย อยากเป็นทุกข์มั้ย ไม่อยาก ไม่อยากทุกข์แล้วมันทุกข์มั้ย ก็ทุกข์อยู่ มันไม่ได้ตั้งใจปรารถนา ท่านจึงบอกว่า ปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น นั่นเป็นทุกข์ เหมือนเราเล่นละครวนเวียนกันอยู่ มีคนนั้นคนนี้มาเพื่อช่วยให้เราเต็มเต็ม หรือช่วยให้เราเป็นสุข แต่ช่วยให้เราเป็นสุขไม่ได้จริง ปรารถนาว่าคนนั้นมาแล้วจะช่วยให้เราเป็นสุข ปรารถนาแล้วไม่ได้ การที่ไม่ได้นั้นมันผิดหรือถูก ถูกแล้ว คิดว่า มีเงินมีทองเยอะๆ จะมีความสุข พอมีแล้วสุขมั้ย ไม่สุข ถูกมั้ย ถูกแล้ว คือปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้น นั่นคือความถูกต้องตามธรรมชาติของทุกข์ นั่นเป็นธรรมชาติของมัน

พวกที่ไม่รู้จักความจริง หลงวนเวียนอยากนั่นอยากนี่ หัวหมุนอยู่เรื่อยไป ตัดหนอยากได้นั้นอยากได้นี้เพิ่มไปเรื่อยๆ เพราะว่าเขาไม่เซ็ด ได้ครั้งที่หนึ่งได้แล้วก็ไม่สุขจริง ไม่สุขก็หาอีก แทนที่จะเซ็ด เขาไม่เซ็ด เหมือนพวกเขาชอบเกิดเกิดไปเรื่อยๆ อยู่นานก็ได้แก่ แต่ก็ชอบอยู่นานๆ อยู่นานแล้วได้แก่ ทำไมชอบอยู่นาน ก็มันชอบ เลยไม่รู้จะทำอย่างไร สักหนอยกก็เจ็บป่วย ก็อยากหาย ถ้าเราเจ็บป่วยอยู่ก็ไม่ต้องเจ็บป่วยอีก แต่อยากหาย หายเพื่ออะไร เพื่อจะป่วยอีก มันวนเวียนอยู่อย่างนี้ ถ้าเจ็บป่วยอยู่ก็ไม่ได้เจ็บป่วยนะ แต่เราอยากหาย ไปทำให้มันหาย พอมันหายแล้วก็ป่วยอีก กลับไปกลับมา

ความอยากนี้ มันไม่รู้จักรบสลักที่ แทนที่จะเรียนรู้ความจริงว่า สังขาร

ต่าง ๆ ทั้งหมดเหล่านี้ ล้วนเป็นกองทุกข์ ล้วนไร้แก่นสาร แต่เรากลัวยากได้
 ทั้ง ๆ ที่มันให้เราสมอยากไม่ได้ เพราะเป็นธรรมชาติของทุกข์ มันไม่ใช่สุข

ในอริยสัจ ข้อที่ ๑ ทุกขอริยสัจ พระพุทธองค์ทรงแจกแจง มีชาติปิ
 ทุกขา ความเกิดเป็นทุกข์, ชราปิ ทุกขา ความแก่เป็นทุกข์, พยาธิปิ ทุกขา
 ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์ และโดยทั่วไปนิยมแจกแจง โสภปริเทวทุกข
 โทมนัสสุปายาสาปิ ทุกขา โสภะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะก็
 เป็นทุกข์, มรณัมปิ ทุกขัง ความตายเป็นทุกข์, อัปปิเยหิ สัมปิโยโค ทุกโข
 การได้ประสบกับสิ่งไม่น่ารักไม่น่าพอใจเป็นทุกข์, ปิเยหิ วิปิโยโค ทุกโข ความ
 พลาดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจเป็นทุกข์, ยัมปิณัง น ลภติ ตัมปิ ทุกขัง
 ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์ เป็นเรื่องกองทุกข์ เป็นธรรมดาที่มัน
 เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังขาร คนที่ไม่รู้จักจะหัวหมุนและเป็นทุกข์ทรมาณ
 ส่วนคนที่รู้จักอยู่กับทุกข์ และบริหารแบบพอเป็นไปไม่ได้ เพราะหนีไม่ได้

ที่นี้ ว่าโดยรวบย่อ *สงฺขิตฺเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา* ทุกฺขา โดยย่อ
 อุปาทานชั้น ๕ เป็นทุกข์ ชั้นที่ ๕ อันเป็นที่ตั้งของความยึดมั่นถือมั่น
 รูปชั้น ๕ เวทนาชั้น ๕ สัญญา ชั้น ๕ สังขารชั้น ๕ วิญญาณชั้น ๕ กายกับใจ
 ที่ถูกตัดหาอุปาทานจูงจุมูกพาไปทำนั่นทำนี่ เพื่อให้ตัวเองสำคัญ ให้ตัวเอง
 ได้นั่นได้นี้ มีเงินมีทอง ได้รับการยอมรับ ได้เป็นที่รู้จักของผู้อื่น ทั้งหมด
 ทั้งหมดล้วนเป็นทุกข์ ไร้แก่นสาร สิ่งไหนที่ทำด้วยอำนาจอุปาทานล้วน
 เป็นทุกข์ ให้ผลเป็นรูปนาม ชั้น ๕

เราอาจจะบอกว่า ที่ทำอยู่นี้ ที่สุดในชีวิตแล้ว อะไอย่างนี้ แท้ที่
 จริงแล้ว มันไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน คือเป็นทุกข์นั่นเอง คนที่มองไม่เห็นทุกข์
 เขาก็ไปทำตามตัณหาอุปาทาน บางคนก็แสวงหาเงินทอง เป็นคนดีของ
 ครอบครัว ได้รับคำชมจากครอบครัวว่าเป็นพ่อที่ดีของลูก เป็นแม่ที่ดีของลูก
 ดูแลครอบครัวอย่างดี ดูดีมากแต่ไร้แก่นสาร แล้วก็ตายเปล่า ๆ ไม่มี
 อะไร อาจจะได้รับความชื่นชม ได้รับการยอมรับ ได้รับรางวัลดีเด่นได้ไล่เกียรติดยศ

ได้รางวัลเชิดชูเกียรติ ได้นั่นได้นี่ ได้อะไรมาก็ตามแต่ ถ้าการกระทำนั้น เกิดจากอุปาทาน เกิดจากการยึดถือ ล้วนเป็นเหตุให้เกิดกองทุกข์ ล้วน เป็นของไร้แก่นสารทั้งนั้น เราอาจจะคิดว่า มันมีแก่นสาร เป็นของสำคัญ ก็ได้ แต่นั่นเป็นความสำคัญผิดเท่านั้น พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้แล้ว สรุป รวบย่อทั้งหมด กายกับใจที่หนึ่ง ๆ อยู่ที่นี่ เป็นผลมาจากกรรมเก่า เป็นตัวทุกข์ และยังเป็นที่ตั้งของอุปาทาน และเมื่อทำตามกำลังของตัณหาอุปาทาน ผล ที่เกิดขึ้นล้วนเป็นทุกข์ เป็นรูปนาม ชั้นที่ ๕

ฉะนั้น เพื่อให้หมดกองทุกข์ไป ต้องไม่ทำตามตัณหาอุปาทาน ถ้า ยังทำตามตัณหาอุปาทาน กองทุกข์ก็จะมีไปเรื่อย ๆ รูปนาม ชั้นที่ ๕ ของ ไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน ของเกิดดับเปลี่ยนแปลง อันนี้ก็สืบทอดกันไปเรื่อย ๆ ไม่มีขาดช่วงไป เรียกว่าสังสารวัฏ คือ การเกิดดับสืบทอดเวียนของ อุปาทานชั้นที่ ๕ ที่ไม่มีการขาดช่วง ตายแล้วก็ได้เกิดใหม่ เกิดแล้ว ก็ได้ แก่และตาย และเกิดใหม่กลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ไปเรื่อย ๆ ไม่มีการ ขาดช่วง ไม่มีการขาดสาย ทั้งหมดที่เวียนมานานแล้ว หากที่สุดเบื้องต้น ไม่ได้ ก็เป็นเพียงแต่รูปนาม ที่เป็นผลมาจากอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ไม่มี ตัวตนเลยสักทีเดียว เป็นแค่กองทุกข์ที่รวมกันขึ้น เป็นไปด้วยอำนาจ ความไม่รู้ และทำตามตัณหาอุปาทานเท่านั้น ว่าไปแล้วก็ดูน่าอนาถ และ น่าเห็นใจเหลือเกิน

พระอริยเจ้าท่านมองดูพวกปุถุชนที่หลงไปทำตามอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ไปแย่งชิงที่ดิน แย่งชิงก้อนหิน แย่งชิงต้นไม้ แย่งชิงธาตุ แย่ง เศษเหล็กอะไรกัน จึงนำสงสารมาก แต่จะช่วยให้หรือช่วยไม่ได้นั่นอีก เรื่องหนึ่ง ส่วนเราไม่รู้รู้สึกสงสารตนเองเลย ไปแย่งชิงกับคนอื่นเขาอย่าง เมามันทีเดียว

นี่ว่าโดยรวบย่อแล้ว อุปาทานชั้นที่ ๕ นี้เป็นทุกข์ กายกับใจ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันเป็นผลมาจากความยึดมั่นแก่ ๆ และ

เป็นที่ตั้งของอุปาทานใหม่ ๆ ถูกตัดทอนอุปาทานจงให้ไปทำนั่นทำนี่ เพื่อตัวเรา เพื่อให้เราได้สุข เพื่อให้ตัวเราไม่ทุกข์ เพื่อให้ตัวเราได้นั้นได้นี้ เราจะได้มีชีวิตที่เจริญขึ้น มีชีวิตที่ดีขึ้น มีความสุขประสบอะไรที่ดี ๆ อันนี้ล้วนเป็นทุกข์ เป็นของไร้แก่นสาร

นี้ขยายความทุกขอริยสัจในแบบทั่วไป ทุกข์นี้ทำนทั้งหลายคงเคยพบมาแล้ว เคยเห็นทุกข์ ในชีวิตก็มีแต่ทุกข์ทั้งนั้น ไม่มีตัวตน ลัทธิ บุคคล ใด ๆ ในเรา ในบุคคลอื่น เป็นแต่กองทุกข์ เป็นแต่รูปนาม ชันธ์ ๕ ที่เป็นไปตามเหตุปัจจัย มันเป็นไปอย่างนั้นของมันเอง แล้วก็มีปรากฏการณ์ มีมายาของทุกข์ มาหลอกลวงอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นอาการปรากฏต่าง ๆ มากมาย

การแก้ปัญหาที่ถูกจุดของทุกขอริยสัจนี้ ต้องรู้จักมันตามที่เป็นจริง แล้วเลิกอยากจะทำอีก เพราะเกิดมาแล้ว ย่อมมีปัญหาวงเวียนติดตตามมา บางคนชอบเกิด แต่เกิดมาแล้วมีปัญหา แก้ปัญหานั้นปัญหานี้ทีละอย่างสองอย่างไม่รู้จักจบสิ้น ปวดหลังก็ให้หมอนวด เจ็บป่วยก็พยายามกินวนเวียนไปเรื่อย ๆ แบบนี้จะหายขาดมั๊ย ไม่หายขาด ทำนทั้งหลายคงรู้วิธีหายขาด ถ้าปวดหัวคงรู้วิธีหายขาด อย่างมีหัวก็แล้วกัน จะได้เลิกปวดหัวกันสักที ถ้ายังมีหัวมันไม่หายขาดหรอก มีหัวก็มีภาวะ มีสิ่งใดขึ้นมา ก็ต้องมีภาวะเพราะสิ่งนั้น ธรรมชาติของสิ่งนั้น มันมีความเป็นตัวทุกข์อยู่ในตัวเอง **มีอะไรก็เป็นทุกข์เพราะสิ่งนั้น** ต้องเป็นห่วงเป็นใยวิตกกังวลเดี๋ยวมันจะเป็นอย่างนั้น เดี่ยวมันจะเป็นอย่างนี้ มีลูกก็เป็นห่วงลูก เออ..นี่ลูกของเรา จะได้ดำรงเผ่าพันธุ์วงศ์ตระกูลของเราไว้ ก็มีความทนทุกข์ทรมานเพิ่มเติมขึ้นมาอีก มีความห่วงใยกังวล ได้ประสพกับเรื่องที่ไม่น่าพอใจ ได้พลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจ ปรารถนาแล้วก็ได้ อยากให้ลูกมันกลับมาดูแลเรา มันก็ไม่มา อยากให้มันเป็นอย่างนี้แต่มันก็ไม่เป็น ได้ประสพทุกข์มากมายเหลือเกิน ถ้าไม่อยากเป็นห่วงลูกต้องทำอะไร ก็อย่ามีลูกนะ.. ตอบได้ทุกคน แต่จะทำได้หรือทำไม่ได้ก็อีกเรื่องหนึ่ง

ใครที่ยังยึดถืออยู่ ยังปล่อยไม่ได้ ก็ต้องเจอทุกข์เหล่านี้ไปเรื่อย ๆ ถ้าท่านเจอสิ่งเหล่านี้ก็ให้รู้ว่าเป็นเรื่องธรรมดาของกองทุกข์ เป็นเรื่องตัวทุกข์ที่ไร้ตัวตน เป็นของไร้แก่นสาร เกิดตามเหตุตามปัจจัยเหตุของมัน เหตุปัจจัยบีบบังคับให้เป็นอย่างนี้ จึงเป็นอย่างอื่นไม่ได้ เมื่อเกิดมาแล้วก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของตัวทุกข์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา อันนี้เป็นทุกข์แบบทั่วไป ท่านทั้งหลายก็ไปฝึกให้มีสติสัมปชัญญะ แล้วขอให้มองดู สังเกตดูสิ่งต่างๆ ทั้งหลาย ให้เห็นว่า มันเป็นของไม่มีตัวตน

ข้อที่ ๒ ทุขสมุทยอริยสัง

ต่อไป ทุขสมุทัย แบบทั่วไป พระพุทธองค์ทรงขยายความไว้ว่า

อิทฺ ไซ ปน ภิกฺขเว ทุขสมุทโย อริยสจฺจํ, ยายํ ตณฺหา
 โปโนพฺพวิกา นนฺทิวราศสทคตา ตตฺรตตฺราภินนฺทินิ. เสยฺยถิทํ, กามตณฺหา
 ภวตณฺหา วิภวตณฺหา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่คือทุขสมุทยอริยสัง

คือ ตัณหาอันเป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่อีก อันประกอบไปด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพลีน เป็นความยินดีอย่างยิ่งในอารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

โปโนพฺพวิกา อันเป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่อีก ภพคือการกระทำที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพื่อให้เกิดที่นั่นที่นี้ เพื่อให้ได้นั่นได้นี้ ได้อะไรใหม่ ๆ ไม่สิ้นสุด เพื่อให้เกิดในภพใหม่ ๆ ไปเรื่อย ๆ ได้ใหม่ไปเรื่อย ๆ เพิ่มไปเรื่อย ๆ ไม่มีการสิ้นสุด ตัณหาทำให้เกิดการกระทำเพื่อตัวตนอันใหม่ ๆ อยู่เรื่อยไป ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อตัวตน **สุขแล้วก็อยากจะสุขอีกในชาตินี้และชาติหน้า** กินอาหารอร่อยแล้ว เพลิดเพลิน อยากจะกินอีกในชาตินี้และชาติหน้า ถ้าไม่อร่อยก็หาทางให้มันอร่อย ก็เกิดตัณหา แม้อยู่เฉย ๆ ก็ยังอยากจะให้สุขกว่านี้ ก่อให้เกิดการกระทำเพื่อตัวเองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ก่อให้เกิดการเกิดในภพใหม่ ๆ เราทั้งหลายอยู่ในภพนี้ ทำอะไรเพื่อตัวเอง อยากให้เกิดในภพที่ดีขึ้น คนทั่วไปก็เป็นอย่างนั้น

นั้นทิวราศหอคตา อันประกอบไปด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพลิน กินอาหารอร่อยแล้วเพลินเพลิน ขนาดไม่อร่อยยังเพลินเลย เหมือนเวลามองเห็น ก็เพลินเพลินในการมองเห็น ระหว่างมองเห็นกับมองไม่เห็น ชอบอันไหน ชอบเห็น นี่เรียกว่าเพลินเพลินในการเห็น เห็นดีกับเห็นไม่ดี ท่านชอบอันไหน ชอบเห็นดี เนอะ..เพลิน ทุกเรื่องทีเดียว รู้เรื่องชาวบ้านกับไม่รู้เรื่องชาวบ้าน ชอบอันไหน ชอบไม่รู้เรื่องชาวบ้าน เออ.. เริ่มดีขึ้น

ตั้ตระตัตราภินันทีนี่ เป็นความยินดีอย่างยิ่งในอารมณ์นั้นๆ ถ้าเป็นสุขก็ชอบใจ อยากให้สุขอยู่อย่างนั้น ถ้าเป็นทุกข์ ก็ยังอยากจะสุขอยู่เหมือนเดิม คือไปเพลินเพลินพอใจในอารมณ์นั้นๆ ทุกข์มากก็ยิ่งหาสุขมาก เกลียดทุกข์มากก็ยิ่งเพลินเพลินกับสุขมาก เจอคนไม่ดีก็แสวงหาคนดีๆ เพลินเพลินกับคนดี มันไม่เบื่อหน่าย ไม่คลายกำหนด กินอาหารอร่อยก็ชอบรสอาหารอร่อย อยากกินอีก กินไม่อร่อยก็อยากจะกินของอร่อย มันก็ยังยินดีอยู่ ไม่ใช่เห็นความจริงว่า เออ.. น้ำมันไม่อร่อย เกิดเพราะเหตุเกิดแล้วดับ พอไม่อร่อย ก็ยังอยากอร่อยอีก อร่อยแล้วแทนที่มันจะเห็นความจริงว่า อร่อยมันก็เกิดเพราะเหตุเพราะปัจจัย เป็นผัสสะที่เกิดเป็นครั้งๆ เกิดแล้วก็ดับไป แทนที่จะเห็นความจริง ก็ไม่เห็น อยากจะกินอร่อยต่อไป

ความสุขเกิดขึ้น แทนที่จะเห็นความจริงว่า เป็นสิ่งที่เกิดเพราะเหตุเกิดแล้วดับไป ก็อยากจะสุขอีก อยากให้สุขอย่างนี้ตลอดไป เป็นทุกข์ แทนที่จะเห็นทุกข์ตามความเป็นจริง ก็อยากจะสุข บางคนเฉยๆ ก็อยู่ไม่ได้เลย สุขน่าจะดีกว่า ให้มันวูบวาบเข้าไป พอเฉยก็อยู่ไม่เป็นแล้ว นี่เป็นลักษณะของตั้ถนหา เคยเห็นมัย อาการอย่างนี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทำให้เวียนว่ายตายเกิด ใครไม่เคยเห็นก็แยะเต็มทีแล้วชาตินี้ คงจะตกเป็นทาส ทรมาน ทรรกรรมไปเรื่อยๆ ชาตินี้ก็ลากคอเราไปทำโน่นไปทำนี่ สุขก็ดีใจ อยากจะสุขอีก อยากจะสุขทั้งชาตินี้และชาติหน้า พอทุกข์ก็อยากจะสุข พอเฉยๆ ก็ยังอยากจะสุขอยู่ดี นี่เป็นความอยากด้วยอำนาจตั้ถนหา ฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่รู้จักทุกข์ตามที่มันเป็นจริงนี้ จะตกเป็นทาสของตั้ถนหาไปเรื่อยๆ

ในการปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าจึงให้เราทั้งหลายมาเจริญวิปัสสนา เพื่อมารู้จักทุกข์ตามที่มันเป็นจริง สุขก็เป็นทุกข์ ทุกข์ก็เป็นทุกข์ อทุกขมสุขก็เป็นทุกข์ ของดีก็เป็นทุกข์ ของไม่ดีก็เป็นทุกข์ จะได้ไม่เกิดตัณหา ไม่ได้ห้ามสุข สุขก็รู้ว่าเป็นสิ่งไม่เที่ยง เกิดเพราะเหตุ เกิดแล้วดับ ไม่เพิลิดเพลีน ไม่อยากได้สุขอีก ทุกข์ก็ให้เห็นตามความเป็นจริงว่า เกิดเพราะเหตุ เกิดแล้วดับไป ไม่มีตัวตน ก็ไม่อยากจะได้สุข เฉยๆ ก็เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน นี่เป็นการเจริญวิปัสสนาที่จะป้องกันตัณหาได้เป็นครั้งๆ ถ้าจะให้แน่นอนก็ต้องอริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น การเจริญวิปัสสนาก็เป็นการละกิเลสเป็นครั้งๆ เมื่อใดที่รู้สิ่งต่างๆ ตามที่เป็นจริง คือ รู้ทุกข์ ก็ไม่เกิดตัณหา เมื่อใดไม่รู้ หลงลืม ขาดสติ ก็เกิดตัณหาขึ้นมา ท่านทั้งหลายลองไปสังเกตดู ต้องฝึกตนเองให้ดีๆ เมื่อใดขาดสติ สัมปชัญญะ ไม่มีการเจริญสมณะวิปัสสนา เมื่อนั้น จะไม่รู้ความจริง พอไม่รู้ความจริง เป็นเรา เป็นของเร ตัณหาก็คงเกิดขึ้น **เมื่อใดเจริญวิปัสสนา รู้แล้วก็ไม่ต้องเกิดตัณหา ก็ละได้เป็นครั้งๆ คราวๆ ไป จนกว่าอริยมรรคเกิดขึ้นจึงจะละได้เด็ดขาด**

คำว่า **ภพ** หมายถึง การกระทำด้วยอำนาจอุปาทาน ทำเพื่อตัวตน ให้ตนได้นั้นได้นี้ให้ตนเป็นสุข ให้ตนพ้นทุกข์ ทำอะไรก็เพื่อผลประโยชน์แก่ตัวตน ทำอะไรที่หนึ่ง ทำบุญให้ทาน จนกระทั่งเดินจงกรมหรือนั่งสมาธิ ก็เพื่อผลประโยชน์แก่ตน นี้เรียกว่าภพ เป็นกรรมภพ ทำไมจึงมีการทำกรรมภพเช่นนี้ เพราะมีอุปาทานยึดถือว่ามีตัวมีตนขึ้น จึงทำเพื่อตน ถ้าไม่ทำเพื่อตน ก็กลัวจะไม่ดี กลัวจะไม่สุข กลัวจะไม่พ้นทุกข์ กลัวตัวเองจะลำบาก ต้องทำเพื่อตน พอได้ทำเพื่อตนแล้วก็สบายใจ ได้ทำตามตัณหาแล้วรู้สึกสบายใจ ไม่ได้ทำตามตัณหาก็จะรู้สึกวนเวียนๆ อย่างไม่รู้ไม่รู้อันใด ท่านทั้งหลายถูกหลอกเรื่อย ๆ เพื่อหาความสบายใจ ถ้าไม่ได้ทำตามแล้วไม่สบายใจ และเพิลิดเพลีนยินดีในอารมณ์นั้นๆ ไม่อารมณ์ใดก็อารมณ์หนึ่ง แม้เป็นทุกข์ก็ยังเพิลิดเพลีน ไม่ใช่เพิลิดเพลีนอยู่กับทุกข์ แต่เพิลิดเพลีนสุข อยากจะพ้นจากทุกข์เพื่อไปหาสุข ตัณหาก็เป็นอย่างนี้ จะไปเกาะเกี่ยวอันใดอันหนึ่งอยู่เสมอ ในการเจริญวิปัสสนา จึงให้รู้ตาม

ความเป็นจริง เพื่อไม่ให้เกิดตัณหาขึ้น เวลาทุกข์เกิดขึ้น ท่านก็รู้ว่าเป็นทุกข์แล้วก็จบไป ความเจ็บปวด ความป่วยไข้เกิดขึ้น หากไม่รู้ตามเป็นจริง ตัณหาก็คงตามมา จะยินดีในความไม่ป่วยไข้ ยินดีในความไม่ทุกข์ ยินดีในความเป็นสุขนั้นแหละ จะให้ไปทำอะไรที่หม่นวนเวียนไป

พระพุทธองค์ทรงขยายความให้เห็นตัณหา ในรายละเอียดเพิ่มเติมว่า มีอะไรบ้าง

เสยยถิ์ทำ, กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา

ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

กามตัณหา คือ ตัณหาที่เกี่ยวข้องกับกามคุณ ไปยึดรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ยึดถือว่ามันเป็นของน่าใคร่ น่าพอใจ ความจริงแล้ว รูปก็เป็นรูป เสียงก็เป็นเสียง กลิ่น รส สัมผัส ก็เป็นอย่างที่มีมันเป็น รูปไม่ได้บอกว่ามันน่ารัก แต่ตัณหาทำให้สิ่งเหล่านั้นเป็นของน่ารัก น่าพอใจ คิดว่า มีสิ่งนั้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข มีอันนี้แล้วจะเป็นสุข บางคนมีกามตัณหาในรูป เห็นรูปสวยๆ แล้วเป็นสุข ก็พลอยหลงรักที่มาของรูปด้วย คือคนนั่นเอง เสียงเพราะๆ ก็น่าพอใจ ชอบเสียง เลยชอบต้นเสียงหรือแหล่งกำเนิดเสียง คือคนพูด จนบางคนก็ไปชอบวิทยุ ชอบทีวี ชอบหนัง ชอบละคร อย่างนั้นเพราะทีวีมันให้รูปที่น่าพอใจ อะไรเย็นๆ ในตู้เย็น รักความเย็น เลยรักตู้เย็นไปด้วย เออ...มันไปหมดแหละ นี่ก็รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ตัณหาทำให้มันเป็นของน่ารักน่าพอใจ

สังขารทุกอย่างล้วนเป็นทุกข์ ให้ความสุขไม่ได้จริง แต่เพราะไม่รู้ อริยสัจ จึงเกิดความอยาก คิดว่า มันจะทำให้เกิดความสุข ติดข้องในสิ่งของ อันนี้เป็นกามตัณหา ความคิดว่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เงินทอง ชื่อเสียง หรือสิ่งของต่างๆ จะให้ความสุขได้ นี่มันวิปลาสอยู่

ภวตัณหา คือ ตัณหาที่เกี่ยวข้องกับความมี ความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง

ต้องการให้สิ่งที่มี คงที่ คงเดิมอยู่นาน ๆ หรือต้องการให้คงสภาวะอย่างนั้น เอาให้นานเท่านาน บางสิ่งบางอย่างได้มาแล้ว อยากให้คงที่ คงเดิม คงทน อยู่ตลอดเวลา ให้เป็นเหมือนเดิม มันปลอดภัยดี เขาว่าอย่างนั้น หลายคน จึงไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง แท้ที่จริง ความเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติ เหมือนเดิมนั้นไม่มี เราทั้งหลายที่เปลี่ยนแปลงขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ทุกวันนี้ดีแล้วนะ เป็นเหมือนเดิมนี่ ไม่มีหรอก เธอดูมันคงเหลือเกิน จะกลายเป็นก้อนหิน ไปแล้ว อย่าเป็นแบบนี้ ขึ้น ๆ ลง ๆ บ้างก็ดีเหมือนกัน

โดยส่วนใหญ่ เราชอบแบบไหนกัน ได้มาแล้วก็อยากให้มีมันคงที่ คงทน อยู่อย่างนั้น มีประโยชน์กับเราตลอดไป สิ่งเหล่านั้นมีประโยชน์แก่เราก็จริง แต่มันไม่เที่ยงหรอก เดียวมันก็ไปแล้ว แต่เราก็อยากให้มีมันอยู่อย่างนั้น อยู่กับเรานาน ๆ นี้เรียกว่าภวตัณหา มีความสุขแล้วก็อยากให้อยู่อย่างนั้น แม้กระทั่งอยู่ในนิมิต ออกมารู้อารมณ์ต่าง ๆ นี้มันเป็นทุกข์ ลูไปเข้านิมิตไม่ได้ สุขกว่า สบายกว่า มีความพอใจ ชอบใจในนิมิตสมมติ นี้ก็เป็นภวตัณหา เหมือนกัน ภวตัณหาทำให้เกิดกับ**สัสสตทิฏฐิ** ความเห็นผิดว่าเที่ยง มันคง อยากให้อยู่อย่างนั้น และเกิดกับความอยากชนิดที่ละเอียด เป็นรูปปราคะ หรืออรูปปราคะก็ได้

วิภวตัณหา คือ ความต้องการที่เกิดกับความเห็นผิดที่ว่าขาดสูญ ชอบใจความไม่มี บางเรื่องไม่มีก็ดีเหมือนกัน บางคนไม่โผล่มา เราชอบ เจ้านายไม่โผล่มา ก็ชอบเหมือนกัน **พอใจที่ไม่มีสิ่งนั้น** สบายใจ เป็นสุข ถ้าไม่เจ็บไม่ป่วย ไม่มีอันนี้โผล่มาแล้วพอใจมาก พอมันโผล่มาแล้ว ทน ไม่ได้ อะไอย่างนี้ ความจริงแล้ว มันจะโผล่จะไม่โผล่ นี้ไม่เกี่ยวกับ ความชอบหรือไม่ชอบของเราหรอก มันโผล่เมื่อมันมีเหตุและมันหายไป เมื่อมันหมดเหตุ แต่เรานั้นเข้าใจผิด คิดว่า ขาดสูญ ไร้เหตุ ไร้ปัจจัย มันต้องหมดไปเลย เลยเกิดความอยากขึ้น อยากให้ไม่เป็นอย่างนั้น ไม่มี อย่างนั้น ขาดสูญ หมดไปเลยดีกว่า นี้เป็นลักษณะของตัณหา เราทั้งหลาย ก็มีครบกันทุกคนนั่นแหละ

นี่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทุกข์จะมีอีกหรือไม่มีอีกก็ดูที่ตรงนี้ จะได้เกิดชาติต่อไปหรือเปล่าก็ดูที่ตรงนี้ ถ้ายังชอบทำอะไรเพื่อตัวตน ยังเพลิดเพลินยินดีอยู่ ยังต้องเกิดอีก ต้องมีชาติต่อไป ชอบผู้หญิง ชอบผู้ชายมั๊ย ถ้าชอบ ผู้หญิงชอบผู้ชาย ผู้ชายชอบผู้หญิง นี่ก็จะต้องไปเกิดในกามภพ ภพที่มีผู้ชายผู้หญิงอยู่เรื่อยๆ หรือว่าไม่ชอบผู้ชายผู้หญิงแล้วไปทำสมาธิ ชอบสมาธิแทน ก็ต้องไปเกิดเป็นพระพรหม อะไรทำนองนี้หนิไม่พ้นหรอก จนกว่าจะมีปัญญาเห็นตามที่เป็นจริงนั่นแหละ ถ้ายังเพลิดเพลินอยู่กับอันใดอันหนึ่ง เพลิดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะต้องมีชาติอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาอย่างแน่นอน โดยไม่ต้องสงสัย ชอบทำดีมั๊ย ชอบชอบทำดีก็จะได้เกิดที่ดี ๆ ชอบทำเลวมั๊ย ไม่ชอบ ขอให้ไม่ชอบจริง ๆ เถอะ ถ้าชอบทำเลว เห็นว่า ทำเลวเป็นของจำเป็นสำหรับชีวิต พุดโกหกเป็นเรื่องจำเป็น ขาดสติเป็นเรื่องจำเป็น ดูหนัง ดูละคร ตลกไปกษา เป็นเรื่องจำเป็น อันนี้ก็อบายแล้ว อยู่ที่ว่าเพลิดเพลินกับอะไร ฟังธรรมะแล้วเพลินมั๊ย ดูตลกแล้วเพลินมั๊ย ฟังธรรมะแล้วเพลิดเพลินได้ ไปสูงหน่อย ดูตลกไปกษาแล้วเพลิดเพลิน อันนี้ไม่ดีนะ อบายจะเอาไปกิน เพราะเพลิดเพลินอยู่กับอบาย อยู่ที่ยึดถืออะไรอยู่ ยึดดีมันก็ไปดี ยึดไม่ดีก็ไปไม่ดี ทุกข์มาจากทุกขสมุทัย ต้องระวังดี ๆ อย่าไปหลงเพลินยินดีกับการขาดศีล เพลิดกับอบายมุข ปล่อยจิตล่องลอย ขาดสติสัมปชัญญะ อย่างนั้นอย่าไปทำ ถ้าจะชอบอะไรอยู่บ้าง ก็ให้ชอบฝ่ายดี ยึดอะไรอยู่บ้าง ก็ให้มันยึดข้างดี ถ้าให้ดีกว่านั้น ต้องไม่ยึดเลยดีที่สุด ตามลำดับกันไป

ผู้ที่ละความยึดถือ ละกิเลสยังไม่หมด พระพุทธเจ้าก็มีข้อปฏิบัติไปตามลำดับ ตามอินทรีย์ของเขา ถ้าละได้ไม่หมด อย่างน้อยละอบายได้ก็ยังมีดี เพราะว่า ตัวต้นเหตุนี้เป็นทุกขสมุทัย เพลิดเพลินอยู่กับอะไร ทุกข์ก็จะเป็นไปอย่างนั้น เป็นไปตามความเพลิดเพลินพอใจ ถ้าเจริญวิปัสสนาแล้วหมดความเพลิดเพลินยินดีพอใจไป ภพชาติก็น้อยลงไปเรื่อยๆ **การเจริญวิปัสสนาจึงตัดภพชาติได้ คือ เมื่อรู้ทุกข์ตามที่เป็นจริง ก็จะไม่เกิดตณหา** ตณหาเป็นทุกขสมุทัยทำให้เกิดภพไปเรื่อยๆ พอไม่เกิดตณหา ภพก็ลดลง

เหลือแต่ของเก่าๆ ของใหม่ลดลง ทีนี้ ยังกำหนดจำนวนภาพไม่ได้ เพราะ ยังไม่ได้เป็นพระโสดาบัน แต่สำหรับคนที่เจริญวิปัสสนาเป็น ก็ถือว่าภพ ล้นลงแล้ว รู้ว่ามีการสิ้นสุดของภพได้ บุคคลไหนที่เจริญปัญญา จน กระทั่งเป็นพระโสดาบันแล้ว ภพที่ ๘ ในกามภูมิก็จะไม่มี จะถูกตัดทิ้งไป การเจริญวิปัสสนาจึงตัดภพได้ เพราะทำให้ละความเพลิดเพลिन ละความ ยินดีได้ ไม่ทำตามตัณหาอุปาทาน ก็ไม่เกิดภพ ไม่มีภพก็ไม่มีชาติ ชาติจึง ลดลง สำหรับคนที่เจริญวิปัสสนาเป็นปุถุชนยังจำกัดไม่ได้ เพราะไม่แน่นอน ทานจึงไม่บอกว่า ลดได้เท่าไร แต่ถือว่าลดได้ ส่วนปุถุชนที่เจริญ วิปัสสนาไม่เป็น ไม่ได้ฟังธรรม พวกนี้ยังไม่แน่นอน ยังวนเวียนไปเรื่อยๆ

ข้อที่ ๓ ทุกขนิโรธอริยสัง

ต่อไป ทุกขนิโรธอริยสัง ในแบบทั่วไป พระพุทธองค์ทรงขยาย ความว่า

อิหิ โข ปน ภิกขเว ทุกขนิโรธ อริยสัจ
โย ตสฺสาเยว ตณฺหาเย อเสสวिरาคนิโรธ จาโค ปฏินิสฺสคฺโค
มุตฺติ อนาลโย
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี่แหละเป็นทุกขนิโรธอริยสัง
คือความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่เหลือแห่งตัณหา นั่นนั่นแหละ
ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อย ความไม่อาลัย

ทุกขนิโรธ แปลว่า ความดับสนิทของทุกข์ คำว่า **ดับสนิท** คือ ไม่มี, ไม่เกิดอีก คล้ายกับไฟดับเพราะหมดเชื้อ ไฟมันสิ้นเชื้อ หมดไส้ หมดน้ำมัน มันก็ดับ แบบนี้เรียกว่า ดับสนิท พุทธภาษาไทยง่ายๆ ก็ว่า ไม่มีทุกข์ สภาวะ ที่ไร้ทุกข์ เป็นชื่อของพระนิพพาน ทุกข์เกิดจากตัณหา เมื่อไม่มีตัณหา ทุกข์ก็ไม่มี

ชาติเกิดเพราะมีตัณหา มีความยึดถือแล้วไปก่อภพ เมื่อไม่มีตัณหา

อุปาทานไม่ก่อภพชาติก็ไม่มี พอชาติไม่มี ทุกข์ที่ติดมากับชาติก็ไม่มี เมื่อไม่เกิดก็ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องตาย ไม่ต้องโสกะ บริเวระ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ ไม่ต้องพบเจอกับเหตุการณ์ที่ไม่น่าพอใจ ไม่ต้องพลัดพราก ไม่ต้องปรารถนาแล้วไม่ได้ ชอบมัย ชอบ นี่เป็นสภาวะพระนิพพาน ปุถุชนผู้ไม่ได้สติบเขา ไม่ชอบพระนิพพานหรอก เขาชอบได้ แต่ไม่ชอบเสียไป พระนิพพานนี้ ไม่มีการได้มา ก็เลยไม่ได้เสีย ไม่มีอะไรสักอย่างที่เป็นสังขาร ปุถุชนที่ชอบแต่จะได้อะไร ชอบแต่จะเอา ชอบแต่จะเกิด พุดถึงพระนิพพานจึงไม่เข้าใจ

ผู้ที่มีตัณหามาก พุดถึงธรรมะอันเป็นที่สิ้นตัณหาแล้วฟังไม่เข้าใจ ถ้าหลอกว่า เธอทำแบบนี้แล้วจะดี ทำแบบนี้แล้วจะได้ นั่น ทำแบบนี้แล้วจะสงบ ทำแบบนี้แล้วจะเหาะได้ ถวายหัวหมูแล้วจะเป็นสุข อะไรที่ค้ำกำไรเกินควร นี่เขาชอบมากเลย วนเวียนไป ส่วนพุดถึงว่า อย่าไปต้องการเลย เลิกซะเถอะ ฟังไม่รู้เรื่อง ฟังไม่เข้าใจ เขาก็บ่นไปเรื่อย เป็นห่วงคนนั้น เป็นห่วงคนนี้ จะจัดการอันนั้น จะจัดการอันนี้ จะเปลี่ยนแปลงอันนั้น จะเปลี่ยนแปลงอันนี้ มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาก็เป็นห่วง ถ้าไม่อยากเป็นห่วงก็อย่ามี ไม่มีความเป็นห่วงเกิดขึ้น ความทุกข์ก็ไม่เกิดขึ้น ชาติไม่มี ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องตาย เราทั้งหลายที่ได้ฟังธรรมะของพระพุทธเจ้า ก็ขอให้ชอบให้มีศรัทธา ยังไม่ถึงก็ขอให้ชอบไว้ก่อน ถ้าใครยังไม่ชอบธรรมะ ชอบกองทุกข์ ก็ต้องไปดูให้เห็น จะได้เบื่อหน่าย แล้วหันมาทางนิพพาน

ทุกขนิโรธนั้น พระพุทธองค์ทรงขยายความว่า โย ตสุสาเยว ตณฺหยา อเสสวिरาคนโรโร จาโค ปฏินิสฺสคโค มุตฺตติ อนาลโย ความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่เหลือแห่งตัณหาอันนั้นนั้นแหละ ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อย ความไม่อาลัย

อเสสเย แปลว่า ไม่มีส่วนเหลือ วิราคเย แปลว่า สำรอกออก, คายออก, ปล่อยออก, ทิ้งออกไป นิโรโร แปลว่า ดับสนิท, ไม่มีอีก, ไม่เกิดอีก วิธีการทำให้ดับสนิทคือการสำรอกให้หมดโดยไม่มีส่วนเหลือแห่งความอยาก

สำรอกความอยากออกไป คายตัณหาทิ้ง เห็นว่าไม่จำเป็นต้องอยาก เหมือนของส่วนเกินอยู่ในปากเรา ทำอย่างไร ก็ถ่มออกไป เรียกว่า วิราคะ ตัณหา มันเป็นอย่างนี้ ชอบทำนั่นทำนี่อยู่เรื่อย เพลิดเพลินยินดีอันนั้นอันนี้ ถ้าเห็นความจริงด้วยปัญญาว่า สังขารมันเป็นทุกข์ มีแต่สิ่งน่ากลัว มีภัยอันตรายมาก ไม่น่าเพลิดเพลิน ไม่น่ายินดีแล้ว ไม่เอามันแล้ว อย่างนี้เป็นการดับสนิท

ต้องมีปัญญา เห็นว่า **มันไม่จำเป็น** **ไม่น่าเอา** **มีโทษ** **มีทุกข์** นั้นแหละ จึงจะไม่อยากได้ ตัณหาจึงจะถูกละไป สำรอกออกได้ ไม่ใช่ว่า เห็นว่ายังจำเป็นอยู่ ยังรักอยู่ แต่ทำท่าว่าไม่อยากจะกิน จะทิ้งมันไป อย่างนี้ไม่ได้เรื่อง ต้องเห็นว่ามันไม่จำเป็น จึงจะทิ้งมันได้ เราทั้งหลายนั้นบางทีไม่เข้าใจวิธีการสำรอกตัณหา ตนเองอยากได้ ก็ไปหลอกตนเองว่าไม่อยากจะกินอาหารอร่อย ก็หลอกตนเองว่ากินไม่อร่อยดีกว่า กินอร่อยเดี๋ยวจะเป็นตัณหา กินไม่อร่อยดีกว่า แท้ที่จริง สองคนนี้ตัณหาพอๆ กัน คิดว่าอยู่บ้านหลังใหญ่ๆ ตัณหาเยอะกว่า อยู่หลังเล็กๆ ดีกว่า จะได้ไม่เป็นตัณหา ตัณหาพอกันมัย พอกันเลย ไม่ชอบอันใหญ่ๆ ก็ชอบอันเล็กๆ วนเวียนอยู่นั่นเอง เป็นเพราะว่าไม่รู้จักวิธีสำรอกตัณหา วิธีการสำรอกตัณหา คือต้องมีปัญญาเห็นว่า สังขารมันเป็นทุกข์ มันไม่น่าเอา ไม่น่าต้องการ เมื่อเห็นว่ามันไม่น่าเอา ไม่น่าต้องการแล้ว ทนๆ มีไป ทนๆ อยู่ไป เพราะเราเห็นมันไม่ได้ บ้านหลังโตๆ ก็ทนๆ อยู่ เดียงนุ่มๆ ก็ทนๆ นอนไป เพราะจำเป็นต้องนอน ไม่นอนก็ไม่ได้ จึงไม่อยู่ที่วัตถุภายนอกอะไรต่างๆ อยู่ที่ความรู้ รู้จักทุกข์ แล้วเบื่อหน่าย สำรอกให้หมดไปโดยไม่มีส่วนเหลือแห่งตัณหานั้นนั่นแหละ

ให้เลิกอยาก เลิกต้องการ เลิกเพลิดเพลิน เลิกยินดี การจะเลิกได้ ต้องเห็นชัดว่ามันไม่ใช่อะไรที่สมควร เราไม่สมควรจะอยาก ปรารถนา เราเห็น แสดงตัวตนอะไรออกมาหมด ไม่เหมือนที่คิดไว้ตอนแรกเลย จนเราเบื่อ ไม่อยากได้ มีคนมาเอาไป เราสาธุ พันแล้ว สบายเลยอย่างนี้ ถ้าเราเห็นว่า ปรารถนา

จำเป็นกับชีวิตเรา ต้องมีเขาเราจึงอยู่ได้ เขาจะไป ก็ไม่ยอม ถ้ายังเห็นว่าจำเป็นต่อตัวเอง ก็ทิ้งไม่ได้ อยากดูทีวี ทำทำเป็นไม่ดู จนกระทั่งรักษา ศิลปะเปิด ได้วันหนึ่งหรือสองวัน ต่อมาก็กลับไปดูเหมือนเดิมอีกแหละ วนเวียนอยู่อย่างนั้น ให้ละสิ่งที่ต้องการอยู่นั้น มันทำไม่ได้จริง ทิ้งสิ่งที่ยึดอยู่ มันทิ้งไม่ลง **ทิ้งสิ่งที่ไม่ต้องการนั้นแหละ จึงทิ้งได้จริง** ต้องการ เกิดมัย เกิดมาก็ทุกข์เกิด ไม่ใช่ตัวตนอะไร เกิดมาก็แก่ก็ตาย ไม่ต้องการ ก็ทิ้งได้สบาย ต้องการได้นั้นได้นี้มัย ไม่ต้องการ ได้มาแล้วก็ลำบาก ต้องดูแล หายที่สุดก็เสียไปอยู่ดี ได้มาเยอะก็เสียไปเยอะ ไม่ต้องการ ก็ทิ้งได้สบายเลย มีปัญญาเห็นอย่างนี้ ตัณหาก็ไม่เกิดขึ้น ตัณหาหมดไป นี้เรียกว่า **อเสสวิราคนิโรธ**

รู้จักทุกข์ตามความเป็นจริง ความรักในทุกข์ก็ไม่เกิด ปล่อยทุกข์ ก็ได้รู้จักทุกข์นิโรธ ไม่ใช่ว่า อยากได้อยู่ แต่ทำท่าละ ทำท่าว่าไม่อยากได้ อย่างนี้ไม่ได้เรื่องหรอก ต้องรู้จักวิธีดี ๆ ต้องเห็นว่า มันทุกข์ มันไม่ใช่สุข ไม่น่าเอา พอเห็นว่า มันเป็นทุกข์ เป็นภาระ เป็นของหนัก นำทุกข์ทรมาน มาให้ เกิดแล้วมันทุกข์ทรมาน ความอยากเกิดก็ไม่มี ได้มาแล้วก็เสียไป ได้มาเยอะก็เสียเยอะ อุตสาห์ทำบุญอย่างนั้นอย่างนี้ ชักชวนคนนั้นคนนี้ได้ บริวารมาตั้งเยอะ เอามาทำไม เอามาแบก เอามารับผิดชอบจนล้นห้อย เอามาเหนื่อย เราทั้งหลายชอบอย่างนั้น ทำบุญก็อยากได้บริวารเยอะ ไปชวนคนนั้นคนนี้ได้บริวารมาตั้งเยอะ มีเพื่อนมา ๒-๓ คน ยังปวดหัวจะแยะ ได้บริวารมาเป็นร้อยเป็นอย่างไร โอ้โฮ.. มีเรื่องวุ่นวายมากมาย เมื่อใดที่เห็นด้วยปัญญาว่า โอ.. มันทุกข์ มันไม่จำเป็น เมื่อนั้นแหละ ตัณหาจึงหมดได้ ล้ำรอกให้หมดตัณหาได้ สูงสุดก็มีอริยมรรคมีองค์ ๘ ครบถ้วน มีวิชชาสามบุรณ เป็นพระอรหันต์ ตัณหาหมดไม่มีเหลือ ก็ถึงพระนิพพาน

ทุกข์นิโรธ โดยสภาวะได้พระนิพพาน มีลักษณะ จาโค เป็นการสละ ปฏินิสสัคโค ความสลัดคืน ให้คืนไป คล้ายกับว่า เราเยี่ยมของเขามา เยี่ยมมานานแล้ว ลืมคืน ไม่อยากคืน ตอนนี้รู้แล้วว่า ไม่ใช่ของดี ไม่ใช่ของเรา

ก็คืนเขาไป **เราเกิดมาก็ไม่มีอะไรมา** ไปตุนั้นตุนี่ว่า เป็นของเราตามความ
 เพียง พอรู้จริง ก็สลัดคืน *มุตติ* ความหลุดพ้นไป *อนาลโย* ไม่อาลัย ไม่
 ท่วงไຍ ไม่กังวลปนถึง สิ่งไม่เที่ยงก็ปล่อยไว้อย่างนั้น สิ่งเป็นทุกข์ก็ปล่อย
 ไว้อย่างนั้น สิ่งไม่ใช่ตัวตนก็ปล่อยมันไว้อย่างนั้น อยู่กับมันได้โดยไม่ทุกข์
 ไปกับมัน

กองทุกข์ คืออุปาทานชั้น ๕ เมื่อรู้ความจริงแล้ว ก็ปล่อย ทำหน้าที่
 ที่ต่อมัน บริหารมันไป เพราะว่ามันอยู่กับเรา ถ้าเมื่อหน้าชาวบ้านเราก็
 หนีหน้าไปได้ ตอนนี้อยู่หน้าตนเอง หนีไม่ได้ ก็ต้องทนดูแลกันไป ทิวก็
 หาข้าวให้มันกิน ทำการงานก็ทำไป หาเงินมาซื้อข้าวให้มันกิน ทำเพราะ
 ต้องหาเงินมาเลี้ยงชีวิต อยู่กับมัน ดูแลให้พอเป็นไปได้ หมดเวลาก็เลิกกันไป
 เรียกว่าไม่อาลัย กายกับใจเป็นทุกข์ ก็ดูแลจัดการ บริหารให้พอเป็นไปได้

ในการแจกแจงขยายความแบบทั่วไป พระพุทธองค์แสดงไว้ใช้
 สำหรับให้พิจารณาและนำไปปฏิบัติได้สะดวก พระองค์จึงทรงแสดง
 ทุกขสมุทัย เป็นต้นเหตุ และทุกขนิโรธ เป็นความดับสนิทโดยความทำให้
 ลึ้นต้นเหตุ เพื่อให้ชัดเจนในอธิบายวิธีปฏิบัติ เราเจริญวิปัสสนา เพื่อรู้จัก
 ทุกข์ตามที่เป็นจริง ป้องกันต้นเหตุ ต้นเหตุไม่เกิด ถ้าพูดอีกแบบหนึ่ง ก็
 ทำให้หมดอวิชชา สำรอกอวิชชา อริยมรรคทำให้เกิดวิชชา จะละอวิชชาคือ
 ความไม่รู้ อริยสัจ อันนี้ลึกซึ้งเป็นอีกชั้นหนึ่ง แต่พระองค์ทรงแสดง
 ทุกขสมุทัยคือต้นเหตุ ซึ่งเห็นได้ง่าย เป็นตัวออกโรงแสดงตัวอยู่เสมอ

ตามหลักปฏิจจสมุปบาท อวิชชาเป็นหัวหน้าอยู่ตอนต้น ทำให้เกิด
 สังขาร เป็นเหตุให้เกิดวิญญูณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา คือ
 กายกับใจซึ่งเป็นกองทุกข์ นี้มาจากอวิชชาเก่าๆ ที่เราไปหลงทำกรรมวนเวียน
 สร้างสังขารปรุงแต่ง ทำกรรมดีบ้างไม่ดีบ้าง เหตุปัจจัยสืบต่อกันมา ทำให้
 ได้รูปนาม ได้ประสบกับเรื่องนั้นเรื่องนี้ ได้มีชีวิตอย่างนี้ ได้อยู่ในสิ่ง
 แวดล้อมอย่างนั้นอย่างนี้ เจอคนนั้นคนนี้ อันนี้ก็ด้วยอำนาจของอวิชชา

ทำกรรม แล้วทำให้เกิดวิญญาน จนกระทั่งได้นามรูป ได้อายตนะ ได้
ผัสสะ ได้เวทนา หลังจากได้มีเวทนาแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ซึ่ง
เป็นตัวออกหน้าในการทำให้ไปก่อเหตุแห่งทุกข์อันใหม่ ๆ ก็ให้มาฝึกตนเอง
ให้รู้จัก และทำตัณหาให้หมดไป แบบทั่วไป แสดงทุกข์นิโรธ เป็นการทำ
ตัณหาให้สิ้นไป แบบนี้แสดงเยอะที่สุดเพราะพิจารณาเห็นได้ง่าย แสดง
แบบอื่นก็มี

ข้อที่ ๔ ทุขนิโรคามินีปฏิปทาอริยสัจ

ทุขนิโรคามินีปฏิปทาอริยสัจ พระพุทธองค์ทรงขยายความ ได้แก่
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

อิทฺ ไซ ปน ภิกฺขเว ทุขนิโรคามินีปฏิปทา อริยสจฺจํ
อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจํโก มคฺโค. เสยฺยเถทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมฺนโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ
ดูก่อนฝึกหัดทั้งหลาย นี่คือทุขนิโรคามินีปฏิปทาอริยสัจ
คือ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้นนั่นแล ได้แก่ สัมมา
ทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมา
วายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับสนิทของทุกข์
ทำให้ถึงความไม่มีทุกข์ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงพระนิพพาน ถึงความสุข
ความสงบอย่างแท้จริง ถ้าต้องการทำให้ถึงความสิ้นตัณหา ล้ารอกตัณหา
มีหนทางคือทำให้อริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น พอรู้ว่า ความอยากมันไม่ดี
บางคนก็จะรีบละ ต้องมีอุบายวิธีที่ถูกต้อง จึงจะละได้ **ต้องมาเดินตาม
หนทางนี้** จึงจะเข้าถึงความดับสนิทของกองทุกข์ คือ การล้ารอกให้หมด
ไปโดยไม่มีส่วนเหลือแห่งตัณหาที่นั่นนั่นแหละ เรียกว่าทุขนิโรคามินี
ปฏิปทาอริยสัจ

บางคนไม่เข้าใจเรื่องทุกข์ขันธ์โรธคามินีปฏิปทา พอพูดถึงว่า ทุกข์ต่าง ๆ มาจากกิเลส จะไม่ทุกข์ได้ด้วยกรรมหมดกิเลส เขาก็พยายามทำให้หมดกิเลส ทำให้กิเลสมันตาย ตายม้วย เขาตายเปล่า ๆ แหม.. ความโกรธทำให้เป็นทุกข์ ถ้าไม่โกรธเลยจะไม่ทุกข์ จึงพยายามละความโกรธ เป็นอย่างไร ตายเปล่า ๆ เลย ชอบเพศตรงข้ามแล้วเป็นทุกข์ ถ้าไม่ชอบแล้วจะไม่ทุกข์ จึงพยายามละราคะ ละเนิ่นละนี้ รู้ว่าต้นเหตุเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ จะไม่ทุกข์ อีกโดยการทำให้สิ้นต้นเหตุ เขาก็พยายามละต้นเหตุ อันนี้ไม่ถูก เพราะทำไม่ถูกปฏิบัติ ต้องมาทำความรู้จักข้อปฏิบัติให้ถึงความดับสนิหของทุกข์ ต้องมีข้อปฏิบัติ มีอุบายวิธีที่ถูกต้อง กิเลสจึงจะถูกละได้ ต้องมาเจริญมรรค ไม่ใช่ไปเที่ยวละกิเลส

บางคนไม่เข้าใจ ไปละความโกรธ เห็นอ้อยม้วย เห็นอ้อย ละได้ม้วย ไม่ได้ เพราะไม่มีอริยมรรค ไม่มีประตุ ไม่มีปฏิบัติ แหม..ตัวตนมันตัวร้าย ละตัวตนดีกว่า เขาอยากจะไม่เป็นตัวตน ละได้ม้วย ไม่ได้เพราะไม่มีอริยมรรค บางคนไปเรียนมาว่า กิเลสมันไม่ใช่น้อย่างนี้ กิเลสทำให้เป็นทุกข์ เขาก็พยายามละกิเลส ถูกม้วย ไม่ถูกข้อปฏิบัติ ที่ว่ากิเลสทำให้เกิดทุกข์ จะไม่มีทุกข์ก็ต้องหมดกิเลส อันนี้ถูกแล้ว แต่ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความหมดกิเลส ไม่ใช่อยากหมดแล้วมันจะหมด ไม่ใช่พยายามให้มันหมดแล้วจะหมด ต้องมาฝึกอริยมรรค อันนี้ปฏิบัติที่จะทำให้ถึงความหมดกิเลส อย่างนี้พอเข้าใจม้วย

บางคนเกิดกิเลส พยายามละกิเลส มีต้นเหตุพยายามละต้นเหตุ เพราะเห็นต้นเหตุเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ความยึดเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าไม่มีต้นเหตุ ไม่มีความยึดก็จะไม่ทุกข์ เขาก็พยายามละต้นเหตุ ละความยึด พยายามจะไม่ยึด อันนี้ก็ตายเปล่า เพราะไม่รู้จักวิธี ต้องรู้จักวิธีให้ดี ๆ วิธีคือทุกข์ขันธ์โรธคามินีปฏิปทา พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้ครบถ้วน **หน้าที่คือ ทำให้มีอริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น** พออริยมรรคมีองค์ ๘ เกิดขึ้น ก็ทำให้ต้นเหตุมันดับสนิหหมดไปได้ ถึงความสิ้นกิเลส กิเลสไม่เกิดอีกได้

อย่างแท้จริง ต้องเข้าใจวิธีให้ดี ๆ ไม่อย่างนั้น จะกระโดดไปกระโดดมา เทียว ละกิเลสหนึ่งกิเลสนี้ กิเลสเป็นสิ่งที่ไม่มีดี ควรละให้หมด ก็ใช้อยู่ แต่กว่าจะ ละหมด ต้องมีอริยมรรคเกิด ๔ ครั้ง เป็นพระอรหันต์จึงจะละหมด บาง คนเขาทุกข์ทรมานใจมาก เพราะมีกิเลสหนึ่งกิเลสนี้มากมาย รวมทั้งมีกิเลส ที่อยากจะละกิเลสด้วย แต่ไม่รู้วิธี กดข่มบ้าง ผืนตัวเอง ทำตัวเองให้ลำบาก โดยเปล่าประโยชน์บ้าง สับสนปนเปออกนอกแนวของอริยมรรคไปแล้ว

ต้องเข้าใจวิธีให้ดี ๆ จำแนก ๆ ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงทุกขนิโรธ ถึงความ ดับทุกข์ ถึงความสิ้นกิเลส พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้แล้ว *ออยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคโค* อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แหละ ทาง นี้เท่านั้นแหละ มรรค ข้อปฏิบัติ หรือหนทางมีอย่างเดียว แต่มีองค์ประกอบ ๘ อย่าง เหมือนเรามี ๒ ขา เราคนเดียวนี้แหละ ไม่ใช่เรา ๒ คน เราคนเดียวนี้แหละ ประกอบไปด้วย ๒ ขา ถนนหนึ่งสายนี้แหละ แต่ประกอบ ไปด้วยส่วนประกอบหลายอย่าง มีดิน ทราย หิน เหล็ก คอนกรีต เป็นต้น อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เหมือนกัน มรรคมีอันเดียวแต่มีส่วนประกอบ ๘ อย่าง ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิ ถ้าขาดส่วนประกอบใดส่วนประกอบ หนึ่งก็ไม่ได้เป็นอริยมรรค

นี่เป็นหนทางทำให้ถึงความดับสนิทของทุกข์ ด้วยวิธีนี้เท่านั้น จะ ทำให้ความอยากหมดไปได้ ได้เห็นทุกข์ตามที่เป็นจริง เห็นว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นของไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน จะได้เลิกอยาก ถ้าทำวิธีอื่น จะไม่อาจละกิเลสได้จริง ไม่อาจถึงความดับสนิทของทุกข์ได้ พอได้ฟัง พระพุทธเจ้าขยายความแล้ว เราจะได้ปฏิบัติถูกต้องทาง เดินตามปฏิบัติหาที่ พระพุทธเจ้าค้นพบและนำมาบอก ส่วนปฏิบัติอื่นๆ ไปกดข่มกิเลส ไป หลบทุกข์ หนีหน้าคนโน้นคนนี้ ถอยหลังหนีโลกจนไม่มีที่จะไปอยู่แล้ว เราคงเคยผ่านวิธีอย่างนั้นกันมาเยอะแล้ว การพยายามละกิเลสนั้นไม่ใช่ ปฏิบัติ ไม่ใช่สิ่งที่ควรทำให้เกิดขึ้น **ปฏิบัติไม่ได้ให้ไปละกิเลส ปฏิบัติ**

คือทำอริยมรรคให้เกิดขึ้น กิเลสก็จะถูกละไป นี่แหละคือปฏิบัติทาที่จะทำให้
สิ้นกิเลสตัณหาได้ พอสิ้นกิเลสตัณหา สิ้นภพ สิ้นชาติ สิ้นชรา สิ้นมรณะ
ก็สิ้นทุกข์ทั้งหมด

ฉะนั้น ถ้าได้ฟังอริยสังแล้ว การปฏิบัติธรรมก็เป็นเรื่องง่าย คือ เรา
มีหน้าที่ทำให้ถูกต้องตามหลัก สิ่งที่เราทำให้เกิดคืออริยมรรค ไม่ต้องไป
ละกิเลสไม่ละกิเลสนี้ให้หัวหมุนหรือไปรังเกียจกิเลสหนักกิเลสนี้ รังเกียจทุกข์
รังเกียจคนโน้นคนนี้ รังเกียจโลก ไม่ใช่อย่างนั้น แบบนี้เราทั้งหลาย
คงจะพากันมานานแล้ว แต่ก็ได้ผลสักที ทำไม่ถูกต้องจะได้ผลอย่างไรเล่า
ทำผิดแล้วรู้ว่าผิดก็ดีแล้ว จะได้มาทำสิ่งที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น สิ่งที่ต้อง
มีองค์ ๘ นี้ควรทำให้เกิดขึ้น ทำให้อยู่ในกรอบนี้ องค์ทั้ง ๘ มีอะไรบ้าง
คงเคยได้ยินได้ฟังมาบ้างแล้ว ก็ฝึกให้มีขึ้น ถ้ามีขึ้นมาแล้ว แน่นนอนละ
กิเลสตัณหาต่าง ๆ ก็ลดลง ถ้าสมบูรณ์ครบถ้วน กิเลสทั้งหมดไปโดยสิ้นเชิง
อริยมรรคเกิดขึ้น ๔ ครั้ง กิเลสทั้งหมดก็ถูกทำลายทิ้งไป ไม่มีกิเลสเกิด
ได้อีก ไม่มีชาติอีก เป็นพระอรหันต์

วันนี้ ได้ขยายความอริยสัง ๔ ในแบบทั่วไป ถ้าเข้าใจแบบทั่วไป
ก็ปฏิบัติได้แล้ว โดยสรุป ทุกขอริยสัง ได้แก่ อุปาทานขันธทั้ง ๕ รูปขันธ
เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ทุกข์นี้ให้กำหนดรู้ ส่วน
เหตุให้เกิดทุกข์ คือตัณหา ความอยากที่ก่อให้เกิดภพซ้ำแล้วซ้ำเล่า ประกอบ
ด้วยความกำหนดด้วยอำนาจเพิลิตเพลิน เป็นความยินดีขังในอารมณ์ต่าง ๆ
สุขก็ยินดีอยากได้สุขอย่างนั้นอีกในชาตินี้บ้างในชาติหน้าบ้าง ทุกข์ก็ไม่ชอบ
อยากได้สุข บางทีเฉย ๆ ก็อยู่ไม่ได้ ก็อยากได้ไม่เฉย ไม่เฉยแบบสุข ไม่
เฉยแบบทุกข์ก็ไม่เอานะ ตัณหานี้ให้ละ ทุกขนิโรธอริยสัง ความดับสนิท
ของทุกข์ คือ ความดับสนิทโดยการสารถให้หมดไปโดยไม่มีส่วนเหลือ
แห่งตัณหานั้นนั่นแหละ นิพพานนี้ให้กระทำให้แจ้ง หนทางหรือข้อปฏิบัติที่
ทำให้ถึง คือ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ
อริยมรรคนี้ควรทำให้เกิด ก็มีอยู่เท่านั้นแหละ วันนี้คงสมควรแก่เวลาเท่านั้น
สวัสดิ์ครับ

อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๕

บรรยายวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๕๔

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย

สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยาย สารธรรมจากพระสุตตันตปิฎก ตอนที่ ๔๐ ชื่อหัวข้อว่า อริยสัจ ๔ ตอนที่ ๕ นะครับ ในเรื่องอริยสัจ ๔ ผมก็ได้บรรยายไปแล้ว ๔ ตอนด้วยกัน ที่ได้อธิบายไปแล้ว มีอยู่ ๖ เรื่อง พูดเรื่องความหมาย ความสำคัญ โทษของการไม่รู้อริยสัจ ประโยชน์ของการรู้อริยสัจ สิ่งที่ควรทราบพิเศษในเรื่องอริยสัจ แล้วก็ข้อสุดท้ายเป็นข้อที่ ๖ ขยายความอริยสัจแต่ละข้อ ในคราวที่แล้วก็พูดถึงหัวข้อที่ ๖ นี้

ในเรื่องอริยสัจ ๔ ก็พูดเรื่องทุกข์และความพ้นไปแห่งทุกข์เท่านั้น ปีใหม่นี้ ท่านทั้งหลายส่งความสุขให้กันมากเกินไป จนอาจจะลืมความจริงไปแล้ว อริยสัจนั้นไม่ได้พูดเรื่องความสุข พูดเรื่องทุกข์กับความพ้นไปแห่งทุกข์เท่านั้น ทุกข์นั้นมี แต่ตัวเราผู้เป็นทุกข์ ไม่มี เหตุให้เกิดทุกข์ก็มี เหมือนกัน แต่ตัวตน สัตว์ บุคคล ไม่มี ความดับสนิทของทุกข์ ความไม่มีทุกข์ คือนิพพาน ก็มีเหมือนกัน แต่คนผู้ไม่มีทุกข์ คนผู้พ้นทุกข์ไม่มีหนทางที่ทำให้ถึงความดับทุกข์ ก็มีเหมือนกัน แต่คนผู้เดินทางนั้นไม่มี พูดสรุปง่าย ๆ ก็มีเฉพาะเรื่องทุกข์กับความพ้นไปแห่งทุกข์ ที่นี้ ท่านทั้งหลายปีใหม่ไปส่ง ส.ค.ส. ส่งความสุขกันมาก เรื่องทุกข์อาจจะลืมไปแล้ว มาฟังต่อสักหน่อยหนึ่ง

ชีวิตของเรานั้นมีแต่เรื่องทุกข์ กายกับใจนี้เป็นทุกข์ ถ้าเรายังไม่รู้ว่าเป็นปีเก่า ปีใหม่แล้วก็ควรจะรีบ ๆ รู้นะ ไม่ใช่ว่าปีเก่า ทุกข์มันหมดไปแล้ว ปีใหม่จะพบกับความสุข อย่างนั้นก็รีบไปเสียแล้ว เราทั้งหลายคงจะเป็นบ้าอย่างนั้นมาหลายปีแล้ว ปีใหม่นี้ก็สงสัยว่าจะรีบไปอีกรอบหนึ่ง ก็ไม่เป็นไร มาฟังเรื่องทุกข์กับความพ้นทุกข์เอาไว้บ้าง อย่างน้อยก็มีอะไรให้ฉุกละหุกเตือนให้มีสติสัมปชัญญะ ลุกขึ้นมามองดูความจริงซะบ้าง ในคราวที่แล้ว พูดมาถึงหัวข้อที่ ๖ ขยายความอริยสัจใหม่แต่ละข้อ ในคราวที่แล้วผมได้พูดไปในแบบที่ ๑ คือแบบทั่วไป อันนี้ท่านทั้งหลายควรจะจำให้ได้ เป็นแบบทั่วไป มีในพระสูตรเป็นอันมาก ซึ่งถ้าเข้าใจแล้ว จะเข้าใจแบบอื่นๆ ไปด้วย เพราะเหตุที่จริง ก็เหมือนกันนั่นแหละ เพียงแต่ขยายความเพื่อให้เหมาะสมกับจริตกับอัธยาศัยของแต่ละคน

ทุกขอริยสัจคืออะไรเล่า คือ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บป่วยเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ โสกะ ปริทเวชะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ เป็นทุกข์ การได้ประสบกับสิ่งไม่น่ารักไม่น่าพอใจเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจเป็นทุกข์ ความปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์ ว่าโดยรวมย่อ อุปาทานขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ นี่ก็คือกองทุกข์ หรือสิ่งที่ไร้แก่นสาร ไร้ตัวตน เป็นของที่เป็นธรรมดา เป็นธรรมชาติของมัน อย่างนั้น มันเป็นตัวทุกข์

เหตุให้เกิดทุกข์คืออะไร คือต้นเหตุที่ก่อให้เกิดภพใหม่ ก่อให้เกิดการกระทำเพื่อตัวเพื่อตนซ้ำแล้วซ้ำเล่า อันประกอบไปด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพล็น เป็นความยินดียิ่งในอารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ทุกขนิโรธคืออะไร คือความดับสนิทโดยการส่ำรอกให้หมดไปโดยไม่มีส่วนเหลือแห่งต้นเหตุที่นั่นนั่นแหละ ความสละ ความสลัดคืน ความ

ปล่อยวาง ความไม่อาลัย ไม่อาลัยในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ไม่อาลัยในกองทุกข์
นั้นแหละคือทุกขนิโรธ คือความสิ้นตัณหา หมดความอยาก หมดความ
เพลิดเพลิน

ส่วนหนทางอันเป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังข์ คือ อริยมรรคมีองค์
๘ ประการ มีสัมมาทิฎฐิเป็นต้น จนกระทั่งถึงสัมมาสมาธิ คราวที่แล้ว
ก็ได้ขยายความไปแล้ว เป็นแบบทั่วไป

ต่อไปจะนำการขยายความอริยสังข์ ๔ ในแบบอื่นๆ มาแสดงบ้างตาม
สมควร จะเรียงไปตั้งแต่การแสดงทุกข์ในแบบต่างๆ แล้วก็การแสดง
ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ที่ไม่เหมือนเดิม ขยายความเพิ่มเติมบ้าง ซึ่งจะ
บรรยายแบบย่อๆ และเร็ว เพราะถือว่า ได้บรรยายขยายความเรื่องนั้น
เรื่องนี้มามากแล้ว จะแสดงแต่รูปแบบว่ามีแสดงรูปแบบอย่างไรเท่านั้น ส่วน
เนื้อหาหลักๆ ก็เหมือนเดิมนั้นแหละ

๖.๒ แบบแสดงทุกข์แจกเป็นอุปาทานชั้นที่ ๕

ในแบบที่ ๒ คือ แบบแสดงทุกข์แจกเป็นอุปาทานชั้นที่ ๕ ในแบบ
ทั่วไป ตอนว่าโดยรวบย่อ ก็แสดงอุปาทานชั้นที่ ๕ เหมือนกัน แต่ไม่ได้
แสดงแจกแจง แสดงแต่สรุป ด้วยคำว่า สงฺขิตเตน ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา
ทุกฺขาว่าโดยรวบย่อ อุปาทานชั้นที่ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ แต่ในบางพระสูตร
พระพุทธองค์แสดงจำแนกเป็นชั้นที่ทั้ง ๕ ออกมาเลยทีละชั้น เช่น ใน
สังยุตตนิคาย มหาวารวรรค ๑๙/๑๖๗๙ พระองค์ตรัสว่า

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺข์ อริยสจฺจํ

ปญฺจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนียํ. กตเม ปณฺจ

รูปูปาทานกฺขนฺโห เวทูปาทานกฺขนฺโห สณฺณูปาทานกฺขนฺโห
สังขารูปาทานกฺขนฺโห วิญญานูปาทานกฺขนฺโห

อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺถกฺขํ อริยสจฺจํ

ตฺถกฺกอนภิกฺขุหฺนฺตํหลาย ทฺถกฺกขอริยสจฺจเป็นไฉน

ควรจะกล่าวว่ อุปาทานชั้นทั้ง ๕ อุปาทานชั้นทั้ง ๕ คืออะไรบ้าง
ได้แก่ รูปูปาทานชั้น เวทูปาทานชั้น สันณูปาทานชั้น สังขาร
ูปาทานชั้น วิญญานูปาทานชั้น

อย่างนี้คือลักษณะที่แสดงตัวทุกข์ แจกแจงออกมาเป็นอุปาทานชั้น
ทั้ง ๕ ครบทุกชื่อ ในแบบทั่วไปนั้นไม่แจกแจง ในพระสูตรนี้ แสดงแบบ
แจกแจงครบทั้ง ๕ ชั้น ส่วนทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา
ก็เหมือนกับในแบบทั่วไป

๖.๓ แบบแสดงทุกข์เป็นอายตนะ

ต่อไปอีกแบบหนึ่ง แบบแสดงทุกข์เป็นอายตนะ ในพระสูตรเมื่อ
แสดงทุกข์เป็นอุปาทานชั้นทั้ง ๕ อีกพระสูตรหนึ่งในสังยุตตนิกาย มหา
วารวรรค ๑๓/๑๖๘๕ แสดงทุกข์ เป็นอายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย
และใจ เป็นทุกข์ ในความหมายที่ว่ามันเป็นของไม่มีแก่นสาร เป็นของไร้ตัว
ตน ไร้เจ้าของที่แท้จริง ตาเราไม่มีเจ้าของที่แท้จริงนะ หูก็เหมือนกัน จน
กระทั่งถึงใจ เป็นสภาวะที่เป็นธรรมชาติ เป็นของไม่มีอดีต ไม่มีตัวเราใน
ตา ไม่มีตัวเราในหู ไม่มีตัวเราในจมูก ไม่มีตัวเราในลิ้น ไม่มีตัวเราในกาย
และไม่มีตัวเราในใจ แต่เพราะการประกอบกันขึ้นชั่วคราว ของตา หู จมูก
ลิ้น กายและใจ ที่เป็นผลมาจากกรรมเก่า สมมติเรียกว่า ตัวเรา จึงมีขึ้น
อายตนะทั้ง ๖ จึงชื่อว่าเป็นทุกข์ พระองค์ตรัสว่า

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทฺถกฺขํ อริยสจฺจํ

ฉ อชฺฌตฺติกานิ อายตนาเนติสฺส วจฺนียํ. กตมา นิ ฉ
 จกฺขฺวา ยตฺนํ โส ตายตฺนํ ฆานายตฺนํ ชิวฺหายตฺนํ กายายตฺนํ มนายตฺนํ
 อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ทฺวํ อริยสจฺจํ ...

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขอริยสังข์เป็นไฉน
 ควรกล่าวว่ อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายใน ๖ คืออะไรบ้าง
 ได้แก่ จักขายตนะ โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ

กายายตนะ มนายตนะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าทุกขอริยสังข์

นี่ก็เป็นแบบพิเศษ คือ เอาอายตนะภายใน ๖ มาเป็นทุกขอริยสังข์ ส่วน
 ทุกขสมุทัย ได้แก่ ตัณหา ทุกขนิโรธได้แก่ความดับตัณหา ทุกขนิโรธคามินี
 ปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ เหมือนกับที่แสดงในแบบทั่วไป

๖.๔ แบบแสดงขยายสมุทัยกับนิโรธ

แบบที่ ๔ แบบแสดงขยาย สมุทัยกับนิโรธ ทุกขสมุทัยกับทุกขนิโรธ
 ในแบบทั่วไปนั้น ไม่ได้ขยายความมากนัก ไม่ได้บอกว่า ตัณหา นั้นเมื่อเกิด
 เกิดที่ไหนได้บ้าง ตัณหาเมื่อตั้งอยู่ ตั้งอยู่ที่ไหนได้บ้าง ตัณหาเมื่อดับ ดับ
 ที่ไหน ถูกละได้ในที่ไหน ไม่ได้ขยายความเอาไว้ ในบางสูตร พระพุทธองค์
 ทรงขยายความสมุทัยกับนิโรธเพิ่มขึ้น ให้เห็นภาพชัดขึ้นไปอีก เช่นใน
 ทีฆนิกาย มหาวรรค ๑๐/๔๐๐ มหาสติปัฏฐานสูตร ท่านทั้งหลาย อาจ
 จะชอบอ่านพระสูตรนี้ แต่ไม่รู้่านถึงหรือเปล่า เพราะเรื่องนี้ อยู่ตอนท้ายๆ
 บางคนอ่านแต่ชื่อสูตรก็หลับแล้ว เพราะว่าสูตรยาว เรื่องนี้เป็นธัมมานุปัสสนา
 หมวดอริยสังข์ พระองค์ตรัสว่า

กตมญฺจ ภิกฺขเว ทฺวํ สมุทฺโย อริยสจฺจํ

ยา ยํ ตณฺหา โปเน พุทฺวิกา นนฺทิวราคสทคตา ตตฺตรตฺตราภินฺนุทินิ

เสวยยถิทำ, กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา
สา โข ปเนสา ภิกฺขเว ตณฺหา กตถ อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ
กตถ นวิสฺมานา นวิสฺติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขสมุทัยอริยสัจ เป็นไฉน
คือ ตัณหานี้ อันเป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่อีก อันประกอบไปด้วย
ความกำหนดด้วยอำนาจความเพลिन เป็นความยินดีอย่างยิ่งในอารมณ์
นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ตัณหานั้นเมื่อเกิด ย่อมเกิดในที่ไหน เมื่อ
ตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่ไหน

ตัณหานั้น เวลาเกิด มันเกิดที่ไหน เวลาตั้งอยู่ มันตั้งอยู่ที่ไหน มัน
เกิดแล้วเกิดอีก **เกิดแล้วเกิดเล่า เกิดบ่อยๆ** มันอยู่ในที่ไหนกัน ตัณหา มัน
ไม่มีตัวตน มันเกิดแล้วดับ บางทีเราอาจจะหามันไม่เจอ พระพุทธองค์
ตรัสที่เกิดของตัณหาว่า

ยํ โลกํ ปิยฺรूपํ สาทฺรूपํ

เอตฺเตสํ ตณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, เอตถ นวิสฺมานา นวิสฺติ
ปิยฺรूपสาทฺรूपํ ไดมื่ออยู่ในโลกนี้ ตัณหานั้นเมื่อจะเกิด ย่อมเกิดขึ้นที่
ปิยรูปสாதรูปนี้ เมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ที่ปิยรูปสாதรูปนี้

ปิยรูปสாதรูป คือ สิ่งที่มีความแตกสลายเป็นธรรมดา แต่เราคิดว่า
มันน่ารัก น่าพอใจ ได้แก่ อายตนะภายใน ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ, อายตนะ
ภายนอก ๖ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ธรรมารมณ์, วิญญูณ ๖ ผัสสะ ๖
เวทนา ๖ สัญญา ๖ สัญเจตนา ๖ ตัณหา ๖ วิตก ๖ วิจาร ๖ ทั้งหมดนั้น
แหละ ที่เรายึดถือว่า มันจะให้ความสุข ให้ความพอใจ น่ารัก น่าใคร่
อันนั้นคือปิยรูปสாதรูป ปิยรูปสาทรูปอันใดมีอยู่ในโลก ตัณหานี้เมื่อเกิด

ก็ย่อมเกิดขึ้นที่ปิยรูปสาตรูปนี้ เมื่อเกิดก็เกิดที่ตานี้แหละ เมื่อเกิดก็เกิดที่หูนี้แหละ เมื่อตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่ที่ตานี้ เมื่อตั้งอยู่ที่ตั้งอยู่ที่หู เมื่อเกิดก็เกิดที่ใจนี้แหละ ปิยรูปสาตรูปแจกแจงขยายมี ๖๐ ประการ

นี่ก็ยกมาแสดงให้เห็นว่า มีแบบขยายความเพิ่มเติมด้วย นอกจากพูดว่า ตัณหาคือทุกขสมุทัย ความเพลิดเพลินยินดีติดข้องเป็นเหตุเกิดทุกข์ ยังบอกด้วยว่า ติดข้องในที่ไหนได้บ้าง ขยายความแยกแยะได้อีก เป็นวิธีการแสดงทุกขสมุทัยอีกแบบหนึ่ง ส่วนทุกข์ก็แสดงเหมือนแบบทั่วไป ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ก็แสดงอริยมรรคมีองค์ ๘ แบบทั่วไป

เมื่อแสดงทุกขสมุทัยอย่างนี้แล้ว ทุกขนิโรธก็แสดงอย่างนี้ด้วยเหมือนกัน ในมหาสติปัฏฐานสูตร ๑๐/๔๐๑ พระพุทธองค์ทรงขยายความทุกขนิโรธอริยสังข์ว่า

กตมญจ ภิกขเว ทุกขนิโรโธ อริยสงข์
โย ตสสาเยว ตณฺหาเย อเสสวราคฺคิโรโธ จาโค ปฏฺินิสฺสคฺโค มุตฺติ
อนาลโย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกขนิโรธอริยสังข์ เป็นไฉน
คือความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่เหลือแห่งตัณหานั้นนั่นแหละ
ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อย ความไม่อาลัย

คำนี้ก็อยู่ในแบบทั่วไป พระสูตรเป็นอันมากที่พระองค์ตรัสเรื่องอริยสังข์ ๔ จะใช้คำนี้เป็นส่วนมาก ส่วนน้อยที่จะขยายความเพิ่มเติม แต่ในที่นี้ ยกมาให้ดูว่ามีวิธีแสดงแบบขยายความเพิ่มเติมด้วย ความดับของตัณหา คือตัณหาถูกละไป ตัณหานั้นเมื่อถูกละ ถูกละที่ไหน ตัณหาเมื่อดับ ย่อมดับที่ไหน ก็ขยายความเพิ่มเติม

สา โข ปเนสา ภิกขเว ตณฺหา กตฺถ ปหฺยมาณา ปหฺยติ, กตฺถ
นิริชฺฌมาณา นิริชฺฌติ

ยํ โลกเก ปิยรूपํ สาตรูปํ

เอตฺตเสสา ตณฺหา ปหฺยมาณา ปหฺยติ, เอตฺถ นิริชฺฌมาณา นิริชฺฌติ.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตัณหานั้นเมื่อถูกละ ย่อมถูกละในที่ไหน ตัณหา
นั้นเมื่อจะดับ ย่อมดับในที่ไหน

ปิยรูปสาตรูปใดมีอยู่ในโลกนี้ ตัณหานั้นเมื่อถูกละ ย่อมถูกละได้ที่
ปิยรูปสาตรูปนี้ เมื่อดับ ย่อมดับที่ปิยรูปสาตรูปนี้

เมื่อตัณหานั้นจะถูกละ ถูกละที่ไหน พระองค์ทรงขยายความ คือ
สิ่งเดียวกันกับที่ตัณหาเกิดขึ้นหรือตั้งอยู่ ตัณหานั้นตั้งอยู่ที่ไหน ก็ไปดูที่
ตั้งของตัณหานั้นแหละให้เข้าใจจนแจ่มแจ้ง การละตัณหาก็ได้ในที่นั้น ไม่ใช่
ไปหาที่อื่น ที่เดียวกันนั้นแหละ หาที่ตัณหาเกิดขึ้นนั้นแหละ

ตัณหาเกิดขึ้นในที่ใด เกิดบ่อยๆ เกิดอยู่เสมอๆ ในอารมณ์ใด **เวลา
จะละตัณหา ก็ให้ดูที่ตั้งของมันให้เข้าใจ** ที่ตั้งของตัณหานี้ มันคืออะไร
ข้อเท็จจริงของมันเป็นอย่างไร ถ้าเห็นข้อเท็จจริงว่ามันเป็นทุกข์ เป็นสิ่งไม่มี
ตัวไม่มีตน ตัณหาก็ถูกละได้ในที่นั้นนั่นแหละ ตัณหาเกิดเกิดที่ตาไข่ม้อย
อาศัยตาเกิด ก็ไปพิจารณาดูตา ให้เห็นความจริง ตาเป็นเรามั้ย เป็นของ
เรามั้ย เป็นตัวตนมั้ย เป็นของเที่ยงแท้ มั่นคง เป็นของประเสริฐ เป็นของดี
เป็นของน่าเอาหรือเปล่า ตาเห็นรูปสวยๆ แล้ว มีความสุขใช้หรือเปล่า
ใครเห็น เห็นอยู่นานไหม พิจารณาดูเข้าไปอย่างนี้ ก็จะเข้าใจ การเห็นนี้
เป็นภาระมาก เพราะกายกับใจ ชั้นที่ทั้ง ๕ นี้เป็นภาระหนัก เราท่องเที่ยวกัน
เป็นประจำในภทสวตมมนต์

ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ชั้นที่ทั้ง ๕ เป็นของหนัก นี้ท่องเที่ยวกันเรื่อย ไม่รู้
ว่ารู้สึกกันบ้างหรือเปล่า ความจริงเป็นอย่างนี้ ชั้นที่ทั้ง ๕ เป็นวิบากชั้นที่

ได้มาจากกรรมเก่า พอได้ขั้นธรรมกันขึ้นมาแล้ว ก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มีตาแล้วก็ต้องได้ดู ได้ดูสวยบ้าง ไม่สวยบ้าง ได้ดูสวยๆ นี่ก็เป็น ภาวะ ได้รูป ได้นาม ได้กาย ได้ใจมาแล้ว วิบากก็มีที่ลง ผลของกรรม ต่างๆ ก็มีที่ลง มันลงตรงไหนได้บ้าง มันลงตรง ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ได้ฐานที่ตั้งของมันมา มันก็ลงเลย เราก็รับละเลย ตารับรูป หูรับเสียง ใจรับรู้เรื่องต่างๆ มากมาย จะไม่ให้เห็น ไม่ให้ได้ยิน **ไม่ให้รับรู้ ก็เป็นไปไม่ได้** ต้องเห็น ต้องได้ยิน ต้องรับรู้ไปอย่างนั้น ล้วนเป็นภาวะทั้งนั้น ถ้าไม่ได้กาย ไม่ได้ใจมา ก็ไม่ได้เป็นอย่างอื่นมา ตัวกาย ตัวใจ ขั้นทั้ง ๕ จึงเป็นภาระหนักและใหญ่หลวงมาก

ส่วนพวกโง่ๆ ไม่รู้เรื่อง ก็บอกว่า แหม... ร่างกายนี้ดีเหลือเกิน มันน่ารัก ทำให้เราดูดี ได้เห็น ได้ยิน ได้ดมกลิ่น ได้ลิ้มรส ได้สัมผัส พวกนี้มีความเห็นขัดแย้งกับพระอรียเจ้า **พระอรียเจ้าเห็นสิ่งใดว่าเป็นทุกข์ เขาพากันเห็นว่าเป็นสุข** พวกปุถุชนทั้งหลายเป็นอย่างนั้น ฉะนั้น ถ้าเรายังไม่มีความรู้ ก็ให้สมัครหา เชื้อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แล้วมาฝึกให้มีปัญญา

ที่เกิดกับที่ดับของตัณหาเป็นที่เดียวกัน ที่ตั้งอยู่ ที่เกิดบ่อยๆ กับที่ถูกละ เป็นที่เดียวกัน สำหรับคนที่ไม่รู้จักปียรูปสาตรูป คือ ไม่รู้จักโลก ตามความเป็นจริง เขาเห็นว่า โลกนี้น่าเอา ก็เป็นที่ตั้งของตัณหา พวกโง่ที่เขาเห็นว่า โลกนี้ไม่น่าเอา เป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ฝึกให้มีอรียมรรคมืองค์ ๘ เกิดขึ้น มีปัญญามองดูก็เห็นความจริง ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่น่าเอา ตัณหาก็กถูกละได้ในที่นั้นนั่นแหละ

ที่ยกมาแสดงนี้ ขยายทุกขสมุทัยกับทุกขนิโรธเพิ่มเติม จากแบบธรรมดาทั่วไป ขยายความเพิ่มเติมให้เห็นภาพชัดขึ้น อันนี้เป็นแบบที่ ๔ ส่วนทุกขอรียสังกับทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอรียสัง แสดงเหมือนกับแบบทั่วไป

๖.๕ แบบแสดงสมุทัยกับนิโรธเป็นปฏิจจสมุปบาท

ต่อไปแบบที่ ๕ แบบแสดงทุกข์สมุทัยกับนิโรธเป็นปฏิจจสมุปบาท ทุกข์ก็แสดงไปตามปกติ คือชาติปิ ทุกขา แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ ชราปิ ทุกขา แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ เป็นต้นไปเรื่อย ๆ พอขยายความทุกข์สมุทัย พระพุทธองค์ทรงเปลี่ยนจากต้นหาเป็นปฏิจจสมุปบาทฝ่ายเกิดทุกข์ และทุกข์นิโรธเปลี่ยนจากความดับต้นหาเป็นปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับทุกข์

ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ๒๐/๖๒ ติตถายตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่า

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจํ
อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ
วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ ...
ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวนฺติ
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ

ดูก่อนนิกขุทั้งหลาย ทุกข์สมุทัยอริยสัจ เป็นไฉน
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญานจึงมี
เพราะวิญญานเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี ...
เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี
เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และ
อุปายาสะจึงมีขึ้น
ความเกิดขึ้นของกองทุกข์ล้วนๆ นี้ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้

ในแบบทั่วไป พระพุทธองค์ตรัสว่า คือ ตัณหา^๑ อันเป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่อีก อันประกอบไปด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพลิน เป็นความยินดียิ่งในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นทุกขสมุทัย แต่ในพระสูตรนี้ครอบคลุมกว่า แสดงกระบวนการปฏิจจนสมุปบาทฝ่ายเกิดทุกข์ เป็นทุกขสมุทัย เอาทุกสภาวะที่อยู่ในกระบวนการเป็นเหตุเกิดทุกข์หมด ไม่ใช่แค่ตัณหาอย่างเดียว อวิชชา สังขาร วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน ภพชาติ ชรามรณะ ก็เอามาเป็นทุกขสมุทัยด้วย ท่านทั้งหลายมานั่งอยู่ที่นี่ ถึงไม่มีตัณหา ไม่มีตัณหา ความอยากได้ ไม่ยินดีในอะไรต่าง ๆ ก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์แล้ว ขอให้เกิดมาเถอะ **ถ้าเกิดมาแสดงว่าได้เหตุแห่งทุกข์มาเรียบร้อยแล้ว** ได้ตาก็มีเหตุให้เกิดทุกข์แล้ว ได้ตาเดี่ยวสักหน่อยก็มีโรคตา เดี่ยวก็คันตา มองไม่ค่อยเห็นก็ขี้ตา เจ็บตา ได้หูก็มีโรคหู ได้ตบก็มีโรคตบ ได้ปอดก็มีโรคปอด ได้ไตก็มีโรคไต เดี่ยวสักหน่อยต้องล้างไตไปอีก ลำบากอย่างนี้

ได้อะไรมานี้ถือว่าเป็นเหตุให้เกิดทุกข์หมดเลย ถ้าพูดในแง่ที่แล้วพูดเหมือนกำปั้นทุบดินว่า **ถ้ายังไม่รู้แจ้งอริยสัจ เกิดมาแล้วทุกข์แน่ ๆ** เพราะได้เหตุให้เกิดทุกข์มาพร้อมกันเลย ไม่เหมือนกับตอนที่พูดถึงตัณหาอย่างนั้นพูดให้เข้าใจง่าย ในแง่ที่ว่านำไปพิจารณาได้ เห็นชัด ไม่ลึกซึ้งเกินไป คนทั่วไปก็เอาไปพิจารณาได้ ถ้ามีความอยาก มีความเพิดเพลินยินดี นั่นแหละเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ คนบางคนเพิดเพลินยินดี อยากได้ หวังผล เฉพาะเจาะจงอันใดอันหนึ่ง พอไม่ได้สมหวัง ก็เกิดโสกะ ปรีทเวะ ก็พิจารณาเห็นได้ชัด เราทั้งหลายก็พิจารณาแบบนี้ได้

ถ้าจะให้ลึกซึ้งแบบถึงที่สุด ได้เกิดมาก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์แล้ว อย่างนี้เอาแบบถึงที่สุด ไม่มีทางสามารถเถียงได้ เกิดมาแล้ว ทำไม่ถึงต้องแก้ ทำไม่ต้องตาย อย่างนี้พูดไม่ได้แล้ว เกิดมาแล้วก็ต้องได้แก่ มันเป็นเหตุใน

ตัวอย่างเบ็ดเสร็จ โสกะ ปรีทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ และทุกข์อะไรต่างๆ เจอคนที่ไม่ดี เจอคนด่า เจอตบตี หนีไม่รอด ทำให้ไม่คุณถึงมาทำกับฉันได้ ก็มันมีเหตุ คือคุณเกิดมา เขาเลยทำกับคุณได้ ถ้าไม่เกิดมา เขาก็ทำอะไรคุณไม่ได้หรอก เออ..ทำไมเจ้ากรรมนายเวรถึงมาเอาคืนได้ล่ะ ก็เพราะเกิดมา มีเหตุมาแล้ว **มีเหตุให้เกิดทุกข์ ก็เลยมีขึ้น** ฉะนั้น ทุกข์สมุทัยในแง่นี้ ไม่มีใครสามารถที่จะเถียงได้ เราทั้งหลายก็เถียงไม่ได้ ทุกข์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต **ถ้าไม่เกิดมาจะไม่มีส่วนปัญหาเดียว** แต่เพราะเกิดมา ได้ชั้น ๕ ได้วิญญาณ นามรูป สฬายตนะ เหล่านี้เป็นเหตุเกิดทุกข์ จึงมีทุกข์ปัญหาติดตามมาด้วย อันนี้แบบลึกซึ้งที่สุด ต้องคนมีปัญญาเท่านั้น จึงจะเข้าใจได้ลึกซึ้งถึงขนาดนี้ ส่วนเราทั้งหลายก็เชื่อพระพุทธเจ้าไปก่อน ท่านว่าอย่างไร เราก็ว่าอย่างนั้น

ต่อมา ทุกข์นิโรธก็แสดงปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับทุกข์ ในสูตรเดียวกัน พระองค์ตรัสว่า

กตมญจ ภิกขเว ทุกข์นิโรโธ อริยสจจํ
 อวิชฺชาย ตเวว อเสสวिरาคานิโรธา สงฺขารนิโรโธ
 สงฺขารนิโรธา วิญญาณนิโรโธ
 วิญญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ
 นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ ...
 ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ
 ชาตินิโรธา ชรามรณํ
 โสกปริทเวททุกข์โทมนสฺสุปายาสา นิจฺจฉนฺหติ
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกข์ทุกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทุกข์นิโรธอริยสัจ เป็นไฉน เพราะความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่มีส่วนเหลือแห่งอวิชชา นั้นแหละ ความดับของสังขารจึงมี

เพราะความดับของสังขาร ความดับของวิญญูณจึงมี
 เพราะความดับของวิญญูณ ความดับของนามรูปจึงมี
 เพราะความดับของนามรูป ความดับของสฬายตนะจึงมี ..
 เพราะความดับของภพ ความดับของชาติจึงมี
 เพราะความดับของชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส
 และอุปายาสะ จึงดับไป
 ความดับไปของกองทุกข์ล้วนๆ นี้ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้

ในแบบทั่วไป ทุกขนิโรธ คือ ความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่
 เหลือแห่งตณหานั้นนั่นแหละ ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อย ความ
 ปล่อยอาลัย แต่ในพระสูตรนี้ แสดงไว้แบบครอบคลุมกว่านั้น ได้แก่ ความ
 ดับโดยการสำรอกให้หมดอวิชชา ทำลายอวิชชา ทำลายความไม่รู้หรือริยสัง
 เพราะถ้ายังมีความไม่รู้เหลืออยู่ ตณหาก็ยังเกิดอยู่เรื่อยๆ ไม่รู้ว่าเป็นทุกข์
 ก็มีความอยากได้ **เพติดเพลินอยู่กับทุกข์ ไม่พ้นทุกข์สักที** วิธีที่ลึกซึ้งที่สุด
 ที่ทำให้สิ้นตณหาไปโดยสิ้นเชิง ต้องทำลายอวิชชา ทำวิชชาให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้
 ที่ทำได้อย่างสมบูรณ์ในเรื่องนี้ก็คือพระอรหันต์ เมื่อมีวิชชาแล้ว กระบวน
 เกิดทุกข์ก็สืบต่อไม่ได้ สภาวะทุกอย่าง สังขาร วิญญูณ นามรูป สฬายตนะ
 ผัสสะ เวทนา ตณหา อุปาทาน ภพ ชาติ ชรามรณะ ก็ดับสนิทไป ไม่เกิดอีก
 เหมือนไฟสิ้นเชื้อ

อวิชชาขยตเวว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ เพราะความดับโดย
 การสำรอกให้หมดไป ไม่มีส่วนเหลือแห่งอวิชชานั้นนั่นแหละ ความดับของ
 สังขารจึงมี พอสังขารคือกรรมเก่าๆ ดับสนิทไป หมดไป ก็สร้างนามรูป
 อันใหม่ไม่ได้ นามรูปอันใหม่ไม่มี ดับสนิทไป เป็น**ขันธปรินิพพาน** เป็น
 ชั้น ๕ ดับสนิทไป ไม่มีการเกิดอีก ดับรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ
 คือ กายกับใจ ชั้นนี้ดับสนิทไป หาบัญญัติไม่ได้ เพราะจะบัญญัติเป็น
 ตัวตน บุคคล เป็นหญิง เป็นชายนี้ บัญญัติขึ้นมาจากชั้น ๕ เมื่อชั้น ๕

ดับสนิทไป กองทุกข์ดับไป ก็บัญญัติไม่ได้ จึงเรียกว่าดับทุกข์ ไม่ใช่คนตาย
สัตว์ตาย หรือดับอะไรอย่างอื่น อย่างพระพุทธเจ้าของเรา แหม...พระพุทธเจ้า
ปรินิพพานแล้ว อย่างนี้ไม่ถูก เฉพาะชั้นนั้นแหละที่ดับสนิทไป ตัวเกิด ตัว
ตาย คือชั้นทั้ง ๕ บัญญัติได้ว่า มีเกิด มีตาย พระพุทธองค์ตรัสว่า **เมื่อ
เกิดก็เป็นทุกข์เกิด** คือชั้นทั้ง ๕ เกิด เมื่อจะแก่ก็เป็นกองทุกข์ ชั้นทั้ง ๕
มันแก่ เมื่อตายก็กองทุกข์ชั้นทั้ง ๕ มันตาย ทีนี้ ความดับสนิทไปของชั้น
ทั้ง ๕ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตายไหม ไม่มี

นี่พูดถึงทุกชนิดโรธแบบลึกซึ้งที่สุด คือทำให้วิชชาหมดไป สำรอกให้
หมดสิ้นไปด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำวิชชาให้เกิดขึ้น สังขารก็ดับสนิท
ความดับสนิทไปของสังขาร คือกรรมเก่าๆ ที่จะก่อให้เกิดวิญญาณ ก่อให้
เกิดนามรูป ก็ไม่มีอีก หมดแล้ว กองทุกข์ทั้งหมด ก็หมดไป ถ้าวิชชา
ไม่หมด สังขารก็ยังทำงานได้ ประมวลผลมา ทำให้เกิดวิญญาณ ได้นาม
รูปอีกต่อไป

เพราะความดับของชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส
และอุปายาสะ จึงดับไป ถ้าไม่เกิดมา ไม่มีชาติ คือความเกิดของชั้นแล้ว
จะได้แก่ใหม่ ไม่ได้แก่ ขอแสดงความยินดีด้วย ไม่ได้ตาย ไม่ต้องโสกะ
ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ ไตๆ ทั้งสิ้น ไม่ต้องมานั่งปวดหลัง
ไม่ต้องมาหิวข้าว สบายเลยนะ

ถ้าได้ชั้นทั้ง ๕ มาแล้ว มีแต่เป็นทุกข์ ได้มาแล้ว ต้องพยายามฝึก
ให้มีสติสัมปชัญญะ ให้เกิดปัญญา เพื่อเห็นมันตามความเป็นจริง แล้วก็
ต้องทิ้งทั้งหมดรวมทั้งสติปัญญาที่ฝึกมาด้วย ต้องฝึก ไม่อย่างนั้นก็ไม่พ้น
เป็นไฟล้ทังคับ เหมือนเรานี่ รู้ว่าฝั่งนี้อันตรายเหลือเกิน อยากจะไปฝั่ง
โน้น ต้องอาศัยแพ คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เลยต้องทำแพ ขึ้นแพ และ
พายไปด้วยความพากเพียรอย่างเต็มที่ ถึงที่แล้ว ก็ไม่ได้เอาแพไปด้วย

เพียงพาข้ามไป แล้วก็จบกัน ท่านทั้งหลายอุทิศสำหรับบุญมากมายมหาศาล และฝึกปฏิบัติกันด้วยความยากลำบาก ท่านไม่ได้อะไรไปเลย มันเป็นแพพาข้าม ฉะนั้น ก็ทำไปเถอะ ไหนๆ ก็เกิดมาแล้ว ช่วยไม่ได้ ไม่มีทางเลือกแล้ว วิธีมันก็มีแบบนี้แหละ

เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ ความดับไปของกองทุกข์ล้วนๆ นี้ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ นี่เป็นทุกขนิโรธที่แสดงเป็นกระบวนการ ในการแสดงอริยสัจแบบธรรมดาทั่วไปนั้น สังเกตได้ง่าย คนที่ยังไม่มีปัญญามากนัก ก็ฟังเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ทุกขสมุทัย กับทุกขนิโรธ แสดงเกี่ยวกับต้นเหตุ วิทยญาณ นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา นี่เป็นผลมาจากอวิชชาและกรรมเก่า ผลที่เกิดมาจากเหตุที่กำหนดรู้และยอมรับ เมื่อมีเวทนามก็เป็นเหตุให้เกิดต้นเหตุ ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะ รู้เท่าทันต้นเหตุ จะได้ไม่ทำตามต้นเหตุอุปาทาน จะได้ไม่มีกองทุกข์ต่อไป ส่วนอันเก่าๆ นี้ก็ต้องฝึกให้มีปัญญา กำหนดรู้ให้แจ่มแจ้ง ชั้นแรกต้องไม่มีเหตุอันใหม่ก่อน อย่าไปทำตามต้นเหตุ

วิธีการปฏิบัติวิปัสสนา ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะในตอนต้นๆ คือให้มีสติป้องกันไม่ให้สร้างเหตุเกิดทุกข์ต่อไปอีก เพราะที่มาจากของเก่าก็เยาะอยู่แล้ว เมื่อป้องกันได้ระดับหนึ่งแล้ว จึงค่อยสะสางของเก่าให้หมดสิ้นไปด้วยปัญญาเห็นว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา อย่างนี้ แบบทั่วไปจะเห็นการปฏิบัติในชีวิตธรรมดาทั่วไป ส่วนในแบบที่แสดงปฏิจกสมุปปาท ก็สำหรับคนที่มีความทุกข์มากขึ้น เป็นพระอริยเจ้าระดับต่างๆ เป็นไปเพื่อทำลายภพชาติของเก่าๆ ที่มาจากกรรม ให้หมดสิ้นไปอย่างสิ้นเชิง

๖.๖ แบบเปลี่ยนทุกข์เป็นสัkkายะเป็นต้น

ต่อไปแบบที่ ๖ อันนี้เปลี่ยนอริยสัจทั้ง ๔ ข้อ แทน ทุกข์ ด้วยคำว่า สัkkายะ หรือคำอื่นๆ ก็ได้ ในพระสูตรต่างๆ มีมากเหมือนกัน แต่จะยก มาสักคำหนึ่งพอเป็นตัวอย่าง คือแทน ทุกข์ ด้วยคำว่า สัkkายะ แทนที่จะใช้คำว่าทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ก็แทนด้วย คำว่า สัkkายะ สัkkายสมุทัย สัkkายนิโรธ สัkkายนิโรธคามินีปฏิปทา หรือ ใช้คำอื่นๆ แทนคำว่า สัkkายะ ก็ได้ ส่วนเวลาขยายความ สัkkายะ คืออะไร สัkkายสมุทัยคืออะไร สัkkายนิโรธะคืออะไร สัkkายนิโรธคามินี ปฏิปทาคืออะไร ก็ขยายความเหมือนแบบทั่วไปนั้นเอง เช่น ในสังยุตตนิคาย ชันธวารวรรค ๑๗/๑๐๕ พระพุทธองค์ตรัสว่า

สกุกายญจ โว ภิกขเว เทเสสสามิ สกุกายสมุทยญจ สกุกาย
นิโรธญจ สกุกายนิโรธคามินี ปฏิปทญจ,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตจักแสดง สัkkายะ สัkkายสมุทัย
สัkkายนิโรธ สัkkายนิโรธคามินีปฏิปทา แก่เธอทั้งหลาย

พระสูตรนี้แทน **ทุกข์** ด้วยคำว่า **สัkkายะ** ในสูตรอื่นๆ อาจจะแทน
ด้วยคำอื่น ท่านอ่านเจอแล้วไม่ต้องงง ขยายความออกมาก็เหมือนกัน พระ
สูตรนี้มีขยายความว่า

กตโม จ ภิกขเว สกุกาโย
ปญจุปาทานกฺขนฺธาติสฺส วจฺนียํ. กตเม ปญจ
เสยฺยถิ: รุပ္ปาทานกฺขนฺโธ เวทฺฐุปาทานกฺขนฺโธ สณฺณุปาทานกฺขนฺโธ
สงฺขารุปาทานกฺขนฺโธ วิญญานุปาทานกฺขนฺโธ
อยํ วุจฺจติ ภิกขเว สกุกาโย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลักกายะ เป็นไฉน
 ครกรกล่าวว่ อุปาทานชั้นที่ ๕ อุปาทานชั้นที่ ๕ คืออะไรบ้าง
 ได้แก่ รูปอุปาทานชั้นที่ เวทนอุปาทานชั้นที่ สัญญาอุปาทานชั้นที่ สังขาร
 อุปาทานชั้นที่ วิญญาณอุปาทานชั้นที่
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าลักกายะ

กตโม จ ภิกษเว สกกายสมุทโย
 ยาย ตณฺหา โปโนพฺพวิกา นนฺทิวราศสหคตา ตตฺตรตตฺตราภินนฺทินิ
 เสยฺยถิทํ: กามตณฺหา ภวตณฺหา วิภวตณฺหา
 อยํ วุจฺจติ ภิกษเว สกกายสมุทโย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลักกายสมุทัย เป็นไฉน
 คือ ตัณหานี้ อันเป็นเหตุทำให้เกิดในภพใหม่อีก อันประกอบไป
 ด้วยความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน เป็นความยินดีอย่างยิ่งใน
 อารมณ์นั้นๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าลักกายสมุทัย

กตโม จ ภิกษเว สกกายนิโรโธ
 โย ตสฺสาเยว ตณฺหาหย อเสสวิวราคนิโรโธ จาโค ปฏฺินิสฺสคฺโค มุตฺตติ
 อนาลโย

อยํ วุจฺจติ ภิกษเว สกกายนิโรโธ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ลักกายนิโรธ เป็นไฉน
 คือความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่เหลือแห่งตัณหานั้นนั้นแหละ
 ความสละ ความสลัดคืน ความปล่อย ความไม่อาลัย
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าลักกายนิโรธ

กตมา จ ภิกษเว สกกายนิโรธคามินิ ปฏิปทา
 อยเมว อริโย อฏฺจฺจคิโก มคฺโค.

เสยฺยถิทํ: สัมมาทิฏฺฐิ ... สัมมาสมาธิ
 อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สกฺกายนิโรธคามินิ ปฏิปทา
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สักกายนิโรธคามินิปฏิปทา เป็นไฉน
 คือ อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้นนั่นแหละ ได้แก่
 สัมมาทิฏฺฐิ .. สัมมาสมาธิ
 ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าสักกายนิโรธคามินิปฏิปทา

ที่ยกมาแสดงนี้ แทน ทุภุช ด้วยคำว่า สักกายะ ในพระสูตรอื่นๆ พระพุทธองค์ทรงแสดงแทนทุภุชด้วยคำอื่นๆ ตามสมควร เมื่อแจกแจง ขยายความออกมาก็อันเดียวกัน บางครั้ง ท่านขยายความโดยยกแต่ละ ชั้นขึ้นมาแสดง หรือเอาอวัยวะส่วนต่างๆ ในร่างกาย ทั้ง ๓๒ มาแจกแจงก็ได้ แทนทุภุชด้วยคำเหล่านั้น เช่น รูป รูปสมุทัย รูปนิโรธ รูปนิโรธคามินิปฏิปทา เวทนา เวทนาสมุทัย เวทนานิโรธ เวทนานิโรธคามินิปฏิปทา อย่างนี้เอา เรื่องชั้นขึ้นมาแสดงแบบอริยสัจ เกสา เกสาสมุทัย เกसानิโรธ เกसानิโรธ คามินิปฏิปทา อย่างนี้เอาเรื่องอวัยวะในร่างกายมาแสดงแบบอริยสัจ แต่ ตัวสภาวะนี้เหมือนกัน

๖.๗ แบบแสดงอริยสัจในปัจจุสมุปบาท

ต่อไปแบบอริยสัจ ๔ แสดงตามองค์ปัจจุสมุปบาท แสดงไปที่ ละองค์ ๆ จะเปลี่ยนองค์ธรรมที่เป็นทุกข์ไปเรื่อย ๆ ตามองค์ปัจจุสมุปบาท สมุทัย กับ นิโรธ ก็เปลี่ยนไปตาม ส่วนอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นนิโรธ คามินิปฏิปทาขึ้นพื้นฐานอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ส่วนทุกขนิโรธคามินิปฏิปทา เป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ ตลอด

ในมัชฌิมนิกาย มูลปัณฑาสกั ๑๒/๕๒ สัมมาทิฏฺฐิสูตฺร แสดงถึงความ เห็นของผู้ที่มี**สัมมาทิฏฺฐิ** คือ ผู้ได้เห็นอริยสัจ ๔ ตามแนวปัจจุสมุปบาท

โดยเริ่มจากชราภรณ์เป็นต้นไป จนถึงอวิชชา ท่านพระสารีบุตรรวบรวมไว้

องค์ที่ ๑๒ ชราภรณ์

กตมํ ปนาวุโส ชรามรณํ, กตโม ชรามรณสมุทโย, กตโม ชรามรณ
นิโรธ, กตมา ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทา

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ชราและภรณ์ เป็นอย่างไร เหตุเกิดแห่งชรา
และภรณ์ เป็นอย่างไร ความดับแห่งชราและภรณ์ เป็นอย่างไร ข้อ
ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งชราและภรณ์ เป็นอย่างไร

อันนี้เกี่ยวกับชราภรณ์ แสดงในแง่มุมอริยสัง ๔ โดยตั้งคำถามขึ้น
มา ๔ คำถาม สำหรับสภาวะธรรมอื่นๆ คือ ชาติ ภพ อุปาทาน ... อวิชชา
ก็ตั้งคำถามขึ้นมา ๔ คำถาม ทำนองเดียวกันนี้ เมื่อตั้งคำถามแล้ว ก็ตอบ
คำถามด้วยตนเอง

เตสํ เตสํ สตฺตทานํ ตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย ชรา ซีรณตา ขณฺฑิจฺจํ ปาลิจฺจํ
วลิตฺตจฺจตา อายุโน สํหาณี อินฺทฺริยานํ ปริปาโก; อยํ วุจฺจตาวุโส ชรา

กตมญฺจาวุโส มรณํ. ยา เตสํ เตสํ สตฺตทานํ ตมฺหา ตมฺหา สตฺตนิกาเย
จฺจติ จวนตา เภโท อนฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ กาลกิริยา ขนฺธาน เภโท กเพฺวรสฺส
นิกฺเขโป ชีวิตินฺทฺริยสฺส อุปฺจฺเจโท; อิํ วุจฺจตาวุโส มรณํ. อิติ อยญฺจ ชรา,
อิทญฺจ มรณํ; อิํ วุจฺจตาวุโส ชรามรณํ

ชาติสมุทฺทยา ชรามรณสมุทโย

ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธ

อยเมว อริโย อฏฺฐจฺจคฺโก มคฺโค ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ... สมฺมาสมาธิ

คือ ความแก่ ความคร่ำคร่า ความมีฟันหลุด ความมีผมหงอก ความ
มีหนังเหี่ยวย่น ความเสื่อมอายุ ความแก่หง่อมแห่งอินทรีย์ในหมู่สัตว์นั้นๆ
ของเหล่าสัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่า ชรา

ภรณ์ เป็นอย่างไร คือ ความจืด ความเคลื่อนไป ความทำลายไป

ความหายไป ความตายกล่าวคือมฤตยู การทำกาละ ความแตกแห่งชั้นหี ความ
ทอดทิ้งร่างกาย ความขาดสูญแห่งชีวิตินทรีย์ของเหล่าสัตว์นั้นๆ จากหมู่
สัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่า มรณะ ชราและมรณะดังกล่าวมาแล้ว นี้เรียกว่าชรา
และมรณะ

เพราะความเกิดแห่งชาติ ความเกิดแห่งชราและมรณะจึงมี

เพราะความดับแห่งชาติ ความดับแห่งชราและมรณะจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
สมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะ

ในที่นี้ ท่านแสดงลักษณะของตัวสภาวะ คือ **ชราและมรณะ เป็นตัว
ทุกข์ เป็นสิ่งที่ไม่มีความดับ** เกิดเพราะเหตุปัจจัย เพราะความเกิดแห่งชาติ
ความเกิดแห่งชราและมรณะจึงมี เปลี่ยนสมุทัย ไม่ได้เอาต้นหาเป็นสมุทัย
แสดงไปตามกระบวนการปฏิบัติจนอุปบาท อะไรทำให้เกิดชราและมรณะ ชาติ
ทำให้เกิดชราและมรณะ เพราะความเกิดขึ้นของชาติ ความเกิดขึ้นของชรา
และมรณะจึงมี ถ้าไม่มีการเกิดขึ้นของชาติ ความเกิดขึ้นของชราและมรณะก็
ไม่มี เพราะความดับแห่งชาติ ความดับแห่งชราและมรณะจึงมี ตรงนี้
เปลี่ยนนิโรธ

ชาติสมุทฺทยา ชรามรณสมุทฺโทย

ชาตินิโรธฺวา ชรามรณนิโรธฺว

เพราะความเกิดแห่งชาติ ความเกิดแห่งชราและมรณะจึงมี

เพราะความดับแห่งชาติ ความดับแห่งชราและมรณะจึงมี

ข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะ ได้แก่ อริยมรรค
มีองค์ ๘ ส่วนธรรมอื่น ๆ ในกระบวนการปฏิบัติจนอุปบาท ก็เป็นไปใน
ทำนองนี้

องค์ที่ ๑๑ ชาติ

ตั้งคำถามก่อน แล้วจึงขยายความ และให้ทราบว่าเป็นตอนอะไร
อื่น ๆ เป็นทุกข์ ก็ตั้งคำถามเหมือนกัน แต่จะไม่ยกมา

กตมา ปนาวุโส ชาติ. กตโม ชาติสมุทโย. กตโม ชาตินิโรโร. กตมา
ชาตินิโรธคามินี ปฏิปทา

ชาติ เป็นอย่างไร เหตุเกิดแห่งชาติ เป็นอย่างไร ความดับแห่งชาติ เป็น
อย่างไร ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งชาติ เป็นอย่างไร

ยา เตสฺ เตสํ สตุตตานํ ตมฺหิ ตมฺหิ สตุตฺตนิกาเย ชาติ สยฺชาติ โอฏฺกนฺตฺติ
นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ขนฺธานํ ปาตุภาโว อายตฺนानํ ปฏิลาโภ; อโย วุจฺจตาวุโส
ชาติ

ภวสมุทฺทยา ชาติสมุทโย

ภวนิโรธา ชาตินิโรโร

อโยเมว อริโย อญฺจจฺจคฺโค มคฺโค ชาตินิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิกฺขุจฺจि ... สมฺมาสมฺมาธิ

ความเกิด ความเกิดพร้อม ความหยั่งลง ความบังเกิด ความบังเกิด
เฉพาะ ความปรากฏแห่งขั้นนี้ ความได้อายตนะในหมู่สัตว์นั้นๆ ของเหล่า
สัตว์นั้นๆ นี้เรียกว่า ชาติ

เพราะความเกิดแห่งภพ ความเกิดแห่งชาติจึงมี

เพราะความดับแห่งภพ ความดับแห่งชาติจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิกฺขุจฺจิ .. สัมมา
สมฺมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งชาติ

อันนี้เป็นองค์ที่ ๑๑ ความเกิดขึ้นของรูปนาม ความประชุมรวมกัน
ปรากฏตัวชั่วคราวของขั้นนี้ ความได้อายตนะมา อันนี้เป็นชาติ ทำให้เรา

สมมติบัญญัติกันว่าเป็นคนเกิด สัตว์เกิด แท้จริง เป็นความเกิดปรากฏขึ้นของขันธ ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล เป็นความเกิดขึ้นของขันธ คือ กองทุกข์เท่านั้น เมื่อตายก็เป็นความตายของกองทุกข์ เมื่อความตายเกิดขึ้น ขันธก็แตกออก สลายออกมาจากกัน ลากันไป ทางไครทางมัน ไม่ต้องเป็นห่วงอะไรกันมากนักหรอก

พวกเรานั้น เวลาเกิดพากันดีใจ ไชโย ร้องเพลง เต็มรำ ดินดีใจกัน เป็นไฉ่เดือน จนกระทั่งมีการฉลองวันคล้ายวันเกิด คล้ายๆ มันจะเป็นวันดีซะเหลือเกิน เวลาพลัดพราก ต้องจากทุกสิ่งทุกอย่างที่อุตสาหะหาไว้ในหนึ่งชาติ ก็พากันเสียใจ ร้องไห้กันระงมทีเดียว ความตายเป็นการหายไปของกองทุกข์ ไม่ได้หายจริงๆ จังๆ เกิดเล่นๆ ตายเล่นๆ ไปอย่างนั้น เรียกว่า**สมมติมรณะ** แต่เราก็ก้าวกัน สำหรับพวกยังไม่รู้ก็เป็นอย่างนั้น เราเรียนตามปริยัติ พอเข้าใจ ท่านไหนที่ฝึกปฏิบัติมีปัญญาสัมมาทิฐิ สามารถเห็นความจริงอย่างนี้ได้

เหตุให้เกิดชาติ ชาติเกิดขึ้นก็เพราะภพเกิด *ภวสมุทฺทยา ชาตีสมฺภูตโย* เพราะความเกิดขึ้นแห่งภพ การเกิดขึ้นแห่งชาติจึงมี เพราะมีความหลงยึดถือจัดแจงปรุงแต่ง ทำกรรมเพื่อตัวตน จึงมีชาติอันใหม่ ถ้าไม่หลงทำกรรมเพื่อตัวตน ชาติอันใหม่ก็ไม่มี **การปฏิบัติวิปัสสนาเป็นการป้องกัน** ไม่ให้เกิดความเห็นผิดว่าเป็นตัวตน ให้แยกแยะออกมาว่า มีแต่รูปกับนามเท่านั้น อันนี้ในตอนแรก ยังไม่ได้รู้ของเก่า ป้องกันชาติอันใหม่ ไม่ให้เกิด โทษๆ ผลก็ได้มาแล้ว นามรูปนี้เป็นกองทุกข์ ป้องกันไม่ไปเข้าใจผิด ไม่ไปรักมัน ไม่ไปเกลียดมัน ไม่ทำเพื่อมัน ก็ดีไประดับหนึ่งแล้ว จะให้ลึกซึ้งไปกว่านั้นก็ต้องมีปัญญา เห็นความจริงของมันให้ลึกซึ้ง เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนอริยมรรคเกิดขึ้น ชำระล้างออกไปได้ **สิ่งที่ชำระล้างได้มีอย่างเดียวเท่านั้น คืออริยมรรค** วิปัสสนานั้นเป็นการป้องกัน ไม่ให้มีของใหม่เกิดขึ้นเท่านั้น ของเก่าจะล้างได้ด้วยอริยมรรค อริยมรรคทำให้วิชชาเกิดขึ้น ทำลายอวิชชา

ทิ้งไป จึงทำลายสังขารได้ กระบวนการฝายเกิดทุกข์ก็สิ้นสุดลง นี่ต้องอาศัยศรัทธา เชื่อมั่นในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แล้วก็ทำตามไป

องค์ที่ ๑๐ ภพ

ตโยเม อาวุโส ภวา: กามภโว รูปภโว อรูปภโว
 อุปาทานสมุทฺทยา ภวสมุทโย
 อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ
 อยเมว อริโย อภฺจฺจคิโก มคฺโค ภวนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา
 เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิจิ ... สมฺมาสมาทิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ภพ ๓ เหล่านี้ คือ กามภพ รูปภพ อรูปภพ เพราะความเกิดแห่งอุปาทาน ความเกิดแห่งภพจึงมี เพราะความดับแห่งอุปาทาน ความดับแห่งภพจึงมี อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมาทิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งภพ

คำว่า **ภพ** หมายถึง การกระทำตามอุปาทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อตัวตน ยึดถือว่ามีตัว รักตัว กลัวตัวเองจะลำบาก กลัวตัวเองจะไม่สบาย ก็จัดแจงตั้งใจกระทำเพื่อตัว และยึดผลการกระทำว่าเป็นของตัว เราทั้งหลายที่ออกจากวงจรแห่งกรรมไม่ได้ เพราะพากันยึดถือผิดว่า นั่นของเรา เราเป็น นั่นเป็นนี่ นั่นเป็นอัตตาตัวตนของเรา จึงมีความตั้งใจทำเพื่อตัวเรา **ยึดการกระทำว่าเป็นเราทำ และเราจะได้รับผล** เราทำดี เราจะได้รับผลดี ยึดกรรมยึดผลของกรรมด้วย แท้ที่จริง เขาถูกกรรมผูกมัดไว้เรียบร้อยแล้ว ทำให้เขาไม่เป็นอิสระ ต้องผูกอยู่กับกรรมและผลของกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นภพ เราจึงออกจากภพไม่ได้ เพราะไปยึด

กฎแห่งกรรมนี้ทำงานได้ก็ต่อเมื่อเราไปยึดมั่น มีกิเลส จึงเกิดกรรมขึ้น

ทำอะไรขึ้นมานิดหน่อย ก็เพื่อเรา เดินสวยๆ สวมเสื้อผ้า ก็ต้องดูดี ต้องตัวนี้ จึงจะเป็นเรา ถ้าไม่ใช่ตัวนี้ มันไม่เป็นเรา คำพูดอย่างนี้ จึงจะเป็นเรา อะไรต่างๆ ทำอะไรนิดๆ หน่อยๆ ก็เพื่อเรา ถ้าไม่เพื่อเราก็คำไม่ได้ กระตุกกระตักไม่ได้ มันเป็นอย่างนี้ไป

ถ้าทำด้วยความรู้สึก นึกคิดเกี่ยวกับกามคุณ เอามาให้ตนมีความสุขสบาย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ อยากรู้ได้ ทำเพื่อให้ได้อันนี้ นี่เป็น**กามภพ** ถ้าทำด้วยความรู้สึก ต้องการให้เราดี ให้เราสงบ ทำให้จิตดี จิตนิ่ง จิตสงบ ด้วยอารมณ์กรรมฐานฝ่ายรูป เป็น**รูปภพ** ทำให้เราไม่มีความหวั่นไหว มีอารมณ์ฝ่ายไม่ใช้รูป เข้าสมาบัติฝ่ายอรูป เป็น**อรุภพ** เป็นการกระทำด้วยอำนาจตัณหาอุปาทาน เพื่อตัวเอง แท้ที่จริง ตัวเองนี่ไม่มี คิดดูว่า เราเป็นทุกข์ทรมานกันมานานแล้ว ทำเพื่อสิ่งที่ไม่จริง ทำเพื่อเงาที่ สนุกใหม่ เหนื่อยหรืออึ้ง หรือยังสนุกต่อไปอีก

ผู้ที่ฟังธรรมะ ครีทธานิบัญญัติของพระพุทธเจ้า ก็ฝึกให้มีปัญญา รู้ทัน ให้เห็นชัดว่า ไปยึดสิ่งที่ไร้แก่นสารว่าเป็นตัวเราเป็นของเราพากันทำเพื่อตัวเอง ผลที่เกิดขึ้นหลังจากภพก็เป็นชาติ เป็นชรา มรณะ โสกะ บริเวหา ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ ซึ่งเป็นของไร้แก่นสารทั้งนั้น ไม่มีอะไร เป็น**กองทุกข์ล้วนๆ** ด้วยประการอย่างนี้ เราหลงหลอกตัวเองว่า สิ่งนี้มันสำคัญที่สุดในชีวิต เป็นสิ่งประเสริฐเลิศเลอ แต่ความจริง เป็น**กองทุกข์**

อุปาทานสมุทฺทยา ภวสมุทฺทโย เพราะความเกิดแห่งอุปาทาน ความเกิดแห่งภพจึงมี ทำไมภพจึงมีขึ้น ภพมันไม่ได้มีตัวตน มันเป็นสิ่งขาร มีเหตุจึงเกิดขึ้นได้ เพราะมีอุปาทาน มีความยึดถือเป็นตัวตน สิ่งต่างๆ นี้เกิดแล้ว มันก็จากเราไป แต่เราไม่ยอมจากมัน ยึดเอามาเป็นตัวเรา เป็นของเรา ถ้ามันเป็นของชั่วคราว ก็ไม่เกิดปัญหาอะไร เหมือนลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ทุกข์ สุข เกิดขึ้นมาแล้วดับไป เป็นของชั่วคราว คงอยู่

ไม่นาน ไม่เป็นปัญหาอะไร แต่เราไม่ปล่อยมันไป เกิดขึ้นและดับไป จับมันไว้ เอามาเป็นเรา เราหายใจเข้า เราหายใจออก เราสุข เราทุกข์ อันนี้แหละเป็นปัญหา เรียกว่าอุปาทาน เคยเห็นไหม หากไม่เห็นก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มี คนที่เห็นก็แสดงว่า อุปาทานน้อยแล้ว คนที่ไม่เห็นแสดงว่ามีมาก จนมองไม่เห็น

อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธา เพราะความดับแห่งอุปาทาน ความดับแห่งภพจึงมี ถ้าไม่มีความยึดถือ ไม่ยึดมั่นถือมั่น ก็ไม่ต้องมีการกระทำเพื่อตัวตน การกระทำเพื่อตัวตนเป็นของน่าเบื่อหน่าย เหน็ดเหนื่อยมาก เราทำกันมานานแล้ว ควรแล้วที่จะเลิก ถ้าเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงว่า เป็นเพียงรูปนาม ไม่มีตัวตน ไม่มีของตน ไม่จำเป็นต้องทำเพื่อตนอีกต่อไป อุปาทานดับสนิท ภพก็หมดไป หนทางก็มีอย่างเดียว คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ เรื่องอื่นๆ พุดให้เยอะไปเท่านั้นแหละ **ที่ควรรู้จักและนำไปปฏิบัติ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ** เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับแห่งภพ

องค์ที่ ๙ อุปาทาน

จตุตตาริมานิ อาวุโส อุปาทานานิ : กามุปาทานํ ทิฏฐุปาทานํ
สึลฺพพตฺตูปาทานํ อตฺตวาตฺตูปาทานํ.

ตณฺหาสมุทฺทยา อุปาทานสมุทฺโธ

ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธา

อยเมว อริโย อภฺจฺจฺโคโก มคฺโค อุปาทานนิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิทฺถํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมมาธิ

อุปาทาน ๔ ประการเหล่านี้ คือ กามุปาทาน ทิฏฐุปาทาน สึลฺพพตฺตูปาทาน อตฺตวาตฺตูปาทาน

เพราะความเกิดแห่งตัณหา ความเกิดแห่งอุปาทานจึงมี

เพราะความดับตัณหา ความดับแห่งอุปาทานจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอุปาทาน

อุปาทาน แปลว่า ความยึดมั่นถือมั่น ความยึดเอาไว้ให้มั่นคง สิ่งนั้นมันไปแล้ว แต่เรายังยึดถือมันอยู่ จับไว้ไม่ยอมปล่อย ถ้าจับแล้วปล่อย มันก็ไม่มัน แต่ที่ จับไม่ปล่อย มันก็มัน แยกออกเป็น ๔ อย่าง ความยึดมั่นถือมั่น ถ้ามองในแง่หนึ่ง ก็เป็นเหตุให้เกิดภพ มองในแง่หนึ่งก็เป็นทุกข์ เพราะเป็นสิ่งไม่มีตัวตน ไร้แก่นสาร เป็นสิ่งที่ เป็นสังขาร อาศัยเหตุปัจจัยเหมือนกัน เวลา มองให้เห็นถึงความไม่มีตัวตนนี้ **ต้องมองในแง่ปฏิจสุมุบาท ทำให้เห็นกระบวนการเป็นไปที่ไม่หยุดนิ่ง เหตุทำให้เกิดผล และผลนั้นก็ เป็นเหตุให้อันอื่นต่อกันไป** เช่น อุปาทาน เพราะความเกิดขึ้นแห่งอุปาทาน ความเกิดขึ้นแห่งภพจึงมี นี้มองอุปาทานเป็นทุกข์สมุทัย แต่มองอีกแง่หนึ่ง อุปาทานเป็นทุกข์ เพราะเป็นสิ่งไม่มีตัวตน เกิดขึ้นเป็นครั้ง ๆ ตามเหตุปัจจัย ที่เกิดอย่างนั้น ก็เพราะเหตุปัจจัยแวดล้อมเป็นอย่างนั้น เหตุปัจจัยบีบบังคับให้มันเป็นอย่างนั้น จึงเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้

อุปาทานมี ๔ คือ กามอุปาทาน ทิฏฐอุปาทาน สิลัพพตูปาทาน อัตตวาอุปาทาน เป็นความยึดถือ เป็นกิเลส เป็นสิ่งที่เกิดแล้ว ทำให้จิตเศร้าหมอง ทำให้ไม่มีปัญญา แท้ที่จริง สิ่งต่างๆ ในโลกมันก็เป็นอย่าง ที่มันเป็น มันไม่อาจให้ความสุขแก่เราได้จริง เพราะตัวมันเองไม่คงทน ทนอยู่ไม่ได้ ความสุขที่อาศัยมันเกิด ก็ไม่อาจจะคงทนอยู่ได้ สิ่งใดเกิดจากเหตุปัจจัย เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดล้วนไม่เที่ยง ตัวมันก็ไม่อาจจะเที่ยงมันคงได้ แต่เรายึดมันว่ามันให้ความสุขแก่เราได้ อาหารอร่อยจานนี้ ให้ความสุขแก่เราได้ อาหารไม่ได้บอกว่ามันอร่อย เรายึดเอง เราว่าเราเองทั้งนั้น พิซซ่า.. อร่อยเหลือเกินหนอ เขาว่า ถ้าเป็นคนอยู่บ้านนอกหน่อย พิซซ่าไม่เอา ปลา ร้ายังดีกว่า ว่าไปคนละเรื่อง อะไรให้ความสุขแก่เขา ไม่ใช่เป็นเพราะสิ่งนั้น

มันเป็นอย่างนั้น ความยึดของเขาต่างหาก ไม่ใช่พิชชา ไม่ใช่ปลาร้า เป็นความยึดถือ ไม่เกี่ยวกับว่ามันถูกลิ้น แล้วซาบซาบอะไร เป็นความยึดถือเท่านั้น ถ้าเขายึดถือเป็นอย่างอื่น สิ่งนี้ก็ไร้ประโยชน์สำหรับเขา โยนทิ้งให้เปล่ายังไม่เอา แต่ถ้ายึดนี้ เสียเงินเท่าไรก็เอา

ความยึดว่า รูปสวยๆ นี่ให้ความสุขแก่เราได้จริง เสียงนี้ให้ความสุขแก่เราได้ แหม.. เพลงนี้มันเพราะจับใจเจ็บใจเหลือเกิน คนอีสานมาฟัง เพลงนี้มันไม่ได้เรื่องเลย ร้องอะไรนี่ ต้องหมอลำ เป็นไปตามความยึดถือ อย่างนี้เรียกว่า**กามุปาทาน** ตัววัตถุกามนั้นไม่ได้มีอะไร ไม่ได้เป็นอะไร มันก็เป็นอย่างนั้น เป็นอย่างที่มีมันเป็น ส่วนกิเลสตัณหาที่ไปยึดไว้มัน ทำให้มันกลายเป็นสิ่งที่น่าพอใจสำหรับเรา อันนี้คืออุปาทาน

ความเห็น ทศนคติ อุดมคติ หรือแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ทำนองเดียวกัน มันก็เป็นอย่างที่มีมันเป็น เรายึดถือขึ้น เออ.. อย่างนี้เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง อย่างนี้เท่านั้นจึงจะถูกต้อง ดีที่สุด เพอร์เฟกซ์ที่สุด อย่างนี้เท่านั้นดี อย่างอื่นไม่ดี อย่างนี้เท่านั้นถูก อย่างอื่นไม่ถูก อย่างนี้เท่านั้นควร อย่างอื่นไม่ควร นี่เป็น**ทิฏฐุปาทาน** เป็นความยึดถือในแนวคิดหรือความเห็น

ความยึดมั่นถือมั่นในศีลและวัตรปฏิบัติต่างๆ ศีลที่รักษากันเป็นข้อๆ ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือมากกว่านั้น และวัตรปฏิบัติต่างๆ การกราบไหว้ การสวดมนต์ พิธีกรรม ประเพณีต่างๆ เป็นต้น ถ้ายึดถือว่าอันนี้เป็นของดี ของวิเศษ เพื่อตัวเรา ให้เราปลอดภัย เป็นของขลัง เป็นพลังช่วยเราให้เจริญรุ่งเรืองได้ ช่วยให้เราเป็นคนดีขึ้น เป็นคนที่ดูดี น่าคบหา จนกระทั่งทำให้เราได้สมบัติ ได้ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ อย่างนี้เป็น**สีลัพพตูปาทาน** แท้ที่จริง ศีลและวัตรต่างๆ ก็เป็นอย่างที่มีมันเป็น ไม่ได้เป็นอย่างที่เราคิด

อัตตวาหุพาหวน ความยึดมั่นถือมั่นในวาทะว่าเป็นตน อัตตวาหะ เป็นเพียงบัญญัติขึ้นมา เป็นการสมมติว่ามีตัวมีตน มีเรา มีเขา มีของเรา มีของเขา เพื่อใช้ในการสื่อสาร ให้อยู่รวมกันได้ ทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง บริหารทุกข์ไปได้โดยสะดวก ตัวตนนี้เป็นแค่วาหะ เป็นคำสมมติเรียกเพื่อให้สื่อสารกันได้ง่าย กองทุกข์เกิดมาในโลกนี้แล้ว จะดูแลกัน บริหารกันไป มันยาก จะบอกว่า คุณชั้น ๕ ที่นั่งอยู่ข้างหลังนั้น มานั่งหน่อย มันง คุณชั้น ๕ ที่คลอตเมื่อวันที่ ๕ เมษายน นี่ยังไง แบบนี้มันง ต้องใช้วาหะ หรือสมมติบัญญัติกัน พอคลอตออกมา เป็นกองทุกข์มันเกิดขึ้น กลุ่มรูปนามชั้น ๕ ที่รวมกันชั่วคราวไหลมาแล้ว เป็นกองทุกข์เหมือนเดิมมันไหลไปตามกรรมและไปตามกรรม เพื่อให้สะดวก ก็พาไปที่อำเภอ จดทะเบียนเรียกกองทุกข์ เด็กชายนั่น เด็กหญิงนี่ เพื่อให้มีตัวตน บิดาชื่อนี้ มารดาชื่อนี้ ญาติชื่อนี้ๆ เกิดหมู่บ้านนี้ ตำบลนี้ อำเภอนี้ จังหวัดนี้ ประเทศนี้ สมมติบัญญัติเอาไว้ใช้เรียกกัน บริหารทุกข์ให้มันง่าย แต่เราเอาอันนี้ไปยึดถือว่ามันจริงๆ เป็นความยึดถือเงานะ เลยเรียกว่าอัตตวาหะ **ยึดถือภาพตัวตน ทั้ง ๆ ที่ไม่มีตัวตน** มีแต่รูป มีแต่นาม นี่เป็นอัตตวาหุพาหวน

ที่มีความยึดมั่นถือมั่น ก็เพราะมีตัณหา มีความรัก ความเพติดเพลิน พุดถึง บ่นถึง ไม่ปล่อยไป ตัณหาบีบอัดและมีกำลังขึ้น ต้องการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อตัว ก็เป็นอุปาทาน อุปาทานจะดับไป ก็เพราะหมดตัณหา ไม่มีตัณหา ซึ่งข้อปฏิบัติเพื่อให้ถึงความสิ้นไปแห่งอุปาทาน ก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ดังที่ท่านขยายความว่า

ตณฺหาสมุทฺทยา อุปาทานสมุทฺโทย

ตณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโธ

อยมเว อริโย อภฺจฺจคฺโก มคฺโค อุปาทานนิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิกฺกจิ ... สมฺมาสมายิ.

เพราะความเกิดแห่งตัณหา ความเกิดแห่งอุปาทานจึงมี
 เพราะความดับตัณหา ความดับแห่งอุปาทานจึงมี
 อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
 สมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอุปาทาน

องค์ที่ ๘ ตัณหา

ต่อไปองค์ที่ ๘ คือ ตัณหา ตามที่เห็นกันบ่อยๆ การแสดงอริยสัง
 แบบทั่วไป หรือแบบอื่นๆ ส่วนใหญ่เอาตัณหาเป็นเหตุทุกขสมุทัย ตัณหาเป็น
 เหตุให้เกิดทุกข์ ความรักทุกข์นั่นเองเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ รักทุกข์ ไม่
 ปล่อยทุกข์ ก็ไม่พ้นไปจากทุกข์ อธิบายแบบนี้ก็เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ง่าย
 ตอนนี่แสดงตามสภาวะธรรมในปฏิจลสมุปบาท ตัณหาเป็นเหตุทุกขสมุทัยก็ได้
 เป็นทุกข์ก็ได้ **ตัณหาเป็นเหตุเกิดแห่งอุปาทาน แต่ตัวตัณหาเองก็เป็นทุกข์**
เป็นสิ่งไม่มีตัวตน เกิดเพราะเหตุในหลักการปฏิบัติแล้ว ท่านจึงให้พิจารณา
 ทุกๆ สภาวะที่เกิดขึ้น ให้เห็นว่าเป็นสักแต่ว่าธรรมะก่อน แม้ตัณหาก็ก็น่า
 เห็นในแง่ที่ว่า มันเป็นสิ่งขาร ไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อมันเกิด เกิดเพราะมี
 เหตุ เกิดแล้วก็เป็นแต่ธรรมะ ไม่ใช่เรารัก หรือความรักของเรา เป็นทุกข์
 จึงจะเห็นความจริง เห็นความไร้ตัวตนของตัณหา

ถ้าใครไปมองว่า ตัณหาเป็นเหตุทุกขสมุทัย เท่านั้น บางทีจะไปรังเกียจ
 ตัณหา ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอีกชั้นหนึ่ง ต้องเห็นตัณหาเป็นธรรมะ เป็น
 สภาวะอย่างหนึ่ง ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร ทุก
 สภาวะล้วนไม่ใช่ตัวตนเหมือนกันหมด เท่าเทียมกัน โดยความเป็นธรรมะ
 เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวไม่มีตน ไม่มีการแบ่งแยกว่า อันไหนบวก อันไหนลบ ตาม
 ความคิดของตนเอง ไม่มีว่า เออ..ทุกข์ไม่ดี พ้นทุกข์จึงดี ไม่มีความคิด
 อย่างนั้น ต้องเห็นเป็นธรรมะเท่าเทียมกันหมด เสมอเหมือนกัน โดย
 ความไม่มีตัวตน ถ้ามีตัวตนว่า อันนั้นบวก อันนั้นลบ เป็นความอุปาทาน
 นั่นเองเข้ายึดถือ

แท้ที่จริง ทุกข์มันก็เป็นทุกข์นั้นแหละ เหตุเกิดทุกข์มันก็เหตุเกิดทุกข์นั้นแหละ ความดับทุกข์มันก็ความดับทุกข์นั้นแหละ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์มันก็เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์นั้นแหละ **ให้รู้เรื่องของมัน** จะไปปฏิบัติต่อมันอย่างถูกต้อง ไม่ใช่ปฏิบัติตามความอยากหรือตามความคิดของตนเอง **ปฏิบัติผิดจึงเป็นทุกข์ ปฏิบัติถูกจึงดับทุกข์** มันเป็นอย่างนั้นอย่างที่มันเป็น ไม่เกี่ยวกับตัวตน ไม่เกี่ยวกับความอยากหรือความคิดนึกของใคร

แต่ในความรู้สึกของเราทั้งหลายนั้น แหม.. ทุกข์นี้มันไม่ดีนะ ส่วนพ้นทุกข์ดีไหม เอาละซีทีนี้ เอาความรู้สึกของตัวตนเข้าไปใส่ ยึดถือเพื่อตัวตนจะทำให้ตนพ้นทุกข์ และตนเป็นผู้เดินทางเพื่อให้ถึงความพ้นทุกข์อย่างนี้ไม่ได้ไปไหนหรอก เพราะมีคนเป็นทุกข์ มีคนเดินทางอยู่นั้นแหละ วนเวียนไปเรื่อย ๆ ฉะนั้น คำสอนของพระพุทธเจ้า สรุปรวบยอดแล้ว ธรรมะทั้งหลายทั้งปวงล้วนไม่มีตัวตน เท่านั้นแหละ สัพเพ ธมมา อนตตา ใครไม่เห็นอย่างนี้จะวนเวียนไปเรื่อย ไม่มีทางเห็นอริยสัจได้ เพราะจิตไม่เป็นกลาง ไม่มีปัญญาที่สอดคล้องคล้อยตามความจริง วนเวียนอยู่นั้นจะเอาอย่างนั้น ไม่เอาอย่างนี้ ดังนั้น จึงต้องรู้จักทุก ๆ สภาวะตามที่มันเป็นจริง แม้ตัวตนก็ต้องรู้จักว่าเป็นสักแต่ว่าตัวตน เป็นธรรมะอย่างหนึ่ง ที่อยู่ในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย มันเกิดจากเหตุ และเป็นเหตุให้สิ่งอื่น ๆ ในกระบวนการต่อไป

ฉนิเม อาวุโส ตณฺหาภาเย: รูปตณฺหา สทฺทตณฺหา คณฺชตณฺหา
รสตณฺหา โผฏฺฐพฺพตณฺหา ธมฺมตณฺหา
เวทนาสมุทฺยา ตณฺหาสมุทฺโย
เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ
อยมเว อริโย อภฺจุงฺคิโก มคฺโค ตณฺหานิโรธคามินี ปฏิปทา
เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิกฺขิ ... สมฺมาสมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ตัณหา ๖ ประการเหล่านี้ คือ รูปตัณหา สัททตัณหา
 คันธตัณหา รสตัณหา โภญฺจุตัณหา ชัมมตัณหา

เพราะความเกิดแห่งเวทนา ความเกิดแห่งตัณหาจึงมี

เพราะความดับแห่งเวทนา ความดับแห่งตัณหาจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ... สัมมา
 สมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งตัณหา

ตัณหาเป็นสภาวะอย่างหนึ่ง ที่เกิดตามเหตุ ตัณหาในรูป อาศัยรูปเกิด
 รักรูป พอใจ เพลิดเพลิน ติดข้อง อยากได้ อยากมีอีก เกี่ยวข้องกับรูป
 เรียกว่ารูปตัณหา ตัณหาในเสียง ตัณหาในกลิ่น ตัณหาในรส ตัณหาในสัมผัส
 ตัณหาในธรรมที่รับรู้ทางใจ ก็ทำนองเดียวกัน เป็นสิ่งไร้แก่นสาร เป็นทุกข์
 เกิดเพราะมีเหตุและดับเมื่อหมดเหตุ คือเวทนา ดังที่ท่านกล่าวว่

เวทนาสมุทฺथा ตณฺหาสมุทฺโธ

เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรโธ

เพราะความเกิดแห่งเวทนา ความเกิดแห่งตัณหาจึงมี

เพราะความดับแห่งเวทนา ความดับแห่งตัณหาจึงมี

พอมาถึงตรงนี้ บางคนบอกว่า เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ถ้าดับ
 เวทนาเสียได้ตัณหาก็จะดับ เขาก็พยายามดับเวทนา อย่างนี้ตายสนิท แท้ที่
 จริง **อุบายหรือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับตัณหา นั้นมีอยู่ ไม่ใช่ดับเวทนา ข้อ
 ปฏิบัติคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ** บางคนจึงจะดับเวทนา จนตัวเอง
 จะดับตายไปแล้วยังไม่รู้เรื่อง ฉะนั้น ต้องเข้าใจวิธีปฏิบัติให้ดีๆ ไม่ใช่ว่า
 อ่างกันไปทั่ว เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา เพื่อไม่มีตัณหาต้องทำให้
 เวทนาดับไป ดับเวทนาได้ ตัณหาก็จับด้วย เขาว่าอย่างนั้น นี่ยังไม่ใช่อุบายวิธี
 เป็นเพียงตัวสภาวะ ให้เข้าใจอย่างนี้

อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ถึงความดับของตัณหา หมายความว่า ความดับของตัณหา นั้นมีอยู่แล้ว ไม่ต้องไปทำขึ้น เพียงแต่ ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้เข้าถึง **ทำให้ถึง** ไม่ใช่ทำให้มี ไม่ใช่ ทำให้เกิด สิ่งที่เกิดเพราะเหตุก็มีแต่ทุกข์เท่านั้นแหละ มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่เกิด มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่ดับ ที่ไม่เกิดไม่ดับคืออินพพาน มีหนทางให้ถึงคืออริย มรรคมีองค์ ๘ จึงต้องฝึกฝนให้มีสติสัมปชัญญะ มีปัญญา มีศีล มีสมาธิ ให้รวมตัวกันสมบูรณ์เกิดขึ้น ด้วยอุบายวิธีการอย่างนี้เท่านั้น จึงจะเข้าถึง ความดับแห่งตัณหาได้จริง ตัณหาดับสนิทได้ ไม่ใช่ไปเที่ยวดับเวทนาอะไร สุ่มสี่สุ่มห้า หนทางมีอยู่ มีทางเดียวเท่านั้นแหละ ดังที่ท่านกล่าวว่า

อยมเว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค ตณฺหานิโรธคามินี ปฏิปทา
เสยฺยถิทํ, สมนฺมาทิกฺขุจฺจि ... สมนฺมาสมาธิ.

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งตัณหา

บางท่านเคยจำมาว่า ตัณหาเป็นทุกขสมุทัย พอมาเจอในเรื่อง ปฏิจจสมุปบาทนี้ ก็จะได้รู้จักคตัณหาอีกแง่มุมหนึ่ง ตัณหาเป็นทุกข์ก็ได้

องค์ที่ ๗ เวทนา

ฉฺยิเม อาวุโส เวทนาภายา: จกฺขุสมฺผลฺสสา เวทนา, โสตฺตสมฺผลฺสสา
เวทนา, สฺมานสมฺผลฺสสา เวทนา, ชิฺวหาสมฺผลฺสสา เวทนา, กายสมฺผลฺสสา
เวทนา, มโนสมฺผลฺสสา เวทนา

ผลฺสสสมฺทฺยา เวทนาสมฺทโย
ผลฺสสนิโรธา เวทนานิโรโธ

อยมเว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค เวทนานิโรธคามินี ปฏิปทา
เสยฺยถิทํ, สมนฺมาทิกฺขุจฺจิ ... สมนฺมาสมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ เวทนา ๖ ประการเหล่านี้ คือ จักขุสัมผัสสชาเวทนา
โสตสัมผัสสชาเวทนา ฆานสัมผัสสชาเวทนา ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา กาย
สัมผัสสชาเวทนา มโนสัมผัสสชาเวทนา

เพราะความเกิดแห่งผัสสะ ความเกิดแห่งเวทนาจึงมี

เพราะความดับแห่งผัสสะ ความดับแห่งเวทนาจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
สมาธิ นี่แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งเวทนา

เวทนามก็เป็นสิ่งไม่มีตัวตน เกิดจากผัสสะเป็นครั้งๆ กลุ่มของการ
เสวยอารมณ์ ที่เป็นความรู้สึกนี้มี ๖ ประการ คือ เวทนาที่เกิดเพราะการ
กระทบทางตาเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางหูเป็นปัจจัย
เวทนาที่เกิดเพราะเพราะการกระทบทางจมูกเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะ
การกระทบทางลิ้นเป็นปัจจัย เวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางกายเป็นปัจจัย
และเวทนาที่เกิดเพราะการกระทบทางใจเป็นปัจจัย เป็นสุข เป็นทุกข์ หรือ
เป็นอทุกขมสุข ก็เป็นสิ่งที่เกิดเพราะผัสสะ เมื่อผัสสะดับไป เวทนามก็ดับ
ไป

ผัสสสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย

ผัสสนิโรธา เวทนานิโรโธ

เพราะความเกิดแห่งผัสสะ ความเกิดแห่งเวทนาจึงมี

เพราะความดับแห่งผัสสะ ความดับแห่งเวทนาจึงมี

ผัสสะเกิดขึ้น เพราะมีการประชุมรวมกันของธรรมะ ๓ ประการ มี
ตา มีรูป มีจักขุวิญญาณ ธรรมะ ๓ ประการประชุมกันขึ้น ประชุมกันเป็น
ครั้งๆ ไม่ได้อยู่นานนะ **ประชุมแล้ว เดี่ยวสักหน่อยก็เลิกประชุม เรียกว่า**
ผัสสะ เป็นผัสสสมุทฺทยะ ความเกิดขึ้นของเวทนาจึงมีขึ้น

ถ้าไม่อยากจะมีเวทนาอีก ต้องดับผัสสะ และดับผัสสะไม่ใช่หลับตา
 ทำเป็นไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้คิด ไม่ได้นึก หันไปไม่ให้หุ้มนกระทบ ไม่ใช่ใช้อย่าง
 นั้น มีหนทางคือมรรคมีองค์ ๘ ประการ ต้องรู้วิธีให้ดีๆ นะ เดี่ยวจะ
 เป็นอรหัตตตบอดไป คิดว่า ตามมองเห็นรูปแล้วเกิดกิเลส หูได้ฟังเสียง
 แล้วเกิดกิเลส ฉะนั้น ไม่ต้องเห็น ไม่ต้องได้ยิน ปฏิบัติสำเร็จ ก็จะเป็น
 คนตาบอด คนหูหนวกไป อย่างนี้ลำบากเหมือนกัน นั่งแล้วมันเจ็บมันปวด
 เกิดตัณหา เกิดความอยาก ต้องไม่ให้มันปวด เดี่ยวก็จะกลายเป็นอัมพาต
 ไปอีก อย่างนี้ ถ้าเป็นอย่างนั้น คนตาบอด คนหูหนวก คนอัมพาต
 ทำจะบรรลอรหัตตเร็วกว่า ความจริงไม่ใช่ใช้อย่างนั้น ฝึกตามหลักอริย
 มรรคมีองค์ ๘ ประการนี้ **คนมีปัญหา มีวิชชานั้นแหละจึงจะเห็นความจริง
 เห็นอริยสัจได้**

องค์ที่ ๖ ผัสสะ

ฉยิเม อากุโส ผสฺสกาเย: จกฺขุสมฺมผลุโส โสตสมฺมผลุโส ฆานสมฺมผลุโส
 ชิวฺหาสมฺมผลุโส กายสมฺมผลุโส มโนสมฺมผลุโส
 สพฺยาตฺนสมฺมุทฺยา ผสฺสสมฺมุทฺโย
 สพฺยาตฺนนโรธา ผสฺสन्नโรธา
 อยเมว อริโย อภฺจุงฺคโก มคฺโค ผสฺสन्नโรธคามินี ปฏิปทา
 เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิกฺกุฉิ ... สมฺมาสมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ผัสสะ ๖ ประการเหล่านี้ คือ จักขุสัมผัส โสต
 สัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส
 เพราะความเกิดแห่งอายตนะ ๖ ความเกิดแห่งผัสสะจึงมี
 เพราะความดับแห่งอายตนะ ๖ ความดับแห่งผัสสะจึงมี
 อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิกฺกุฉิ .. สัมมา
 สมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งผัสสะ

ผัสสะเกิดขึ้น เพราะมีอายตนะ ๖ เกิดขึ้น เพราะความเกิดขึ้นของ
 อายตนะ ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ มันใช้การได้ จึงมีผัสสะเกิดขึ้น
 จะห้ามไม่ให้เกิดก็ไม่ได้ ได้มาแล้ว **เกิดขึ้นมาแล้ว มันก็ทำหน้าที่** เป็น
 เหตุให้เกิดผัสสะ สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากกรรมเก่า

องค์ที่ ๕ สฬายตนะ

ฉยิมานิ อวูโส อายตนาणि: จกฺขายตณํ โสตายตณํ ฆานายตณํ
 ชิวฺหายตณํ กายายตณํ มนายตณํ

นามรูปสมุทฺทยา สฬายตณสมุทโย

นามรูปนิโรธา สฬายตณนิโรโธ

อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจคิโก มคฺโค สฬายตณนิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อายตนะ ๖ ประการเหล่านี้ คือ จักขายตนะ
 โสตายตนะ ฆานายตนะ ชิวหายตนะ กายายตนะ มนายตนะ

เพราะความเกิดแห่งนามรูป ความเกิดแห่งอายตนะ ๖ จึงมี

เพราะความดับแห่งนามรูป ความดับแห่งอายตนะ ๖ จึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
 สมาธิ นี่แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอายตนะ ๖

นี่เป็นอายตนะภายในทั้ง ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ พิจารณา
 ในแง่ที่ว่า เป็นของไร้ตัวตน มันเป็นทุกข์ **มันไม่ได้มีอยู่ก่อน** มีเมื่อมีเหตุ
 บังคับคือนามรูป ถ้านามรูปดับสนิทไป ความดับของอายตนะก็มีได้ หนทาง
 ก็อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

องค์ที่ ๔ นามรูป

เวทนา สัญญา เจตนา ผัสโส มนสิกาโร; อิหํ วุจฺจตา วุโส นามํ.
จตตาริ จ มหาภูตานิ จตฺตุนฺณจ มหาภูตานิ อุปาทายรูป; อิหํ วุจฺจตา วุโส
รูป. อิติ อิทญจ นามํ อิทญจ รูป; อิหํ วุจฺจตา วุโส นามรูป

วิญญานสมุทฺทยา นามรูปสมุทโย

วิญญานนิโรธา นามรูปนิโรโธ

อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจโก มคโค นามรูปนิโรธคามินี ปฏฺิพทา

เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมฺมาธิ

เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการ นี้เรียกว่า นาม มหาภูตรูป ๔
และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ นี้เรียกว่า รูป นามและรูปดังกล่าวนี้ เรียกว่า
นามรูป

เพราะความเกิดแห่งวิญญาน ความเกิดแห่งนามรูปจึงมี

เพราะความดับแห่งวิญญาน ความดับแห่งนามรูปจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
สมฺมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งนามรูป

เวทนา สัญญา เจตนา ผัสสะ มนสิการ เป็นสภาวะที่เกิดประกอบ
กับจิต เกิดพร้อมจิต ดับพร้อมจิต รู้อารมณ์เดียวกันและเกิดที่เดียวกันกับจิต
นี้เรียกว่านามในปัจจุสมุปบาท มหาภูตรูป ๔ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ
ธาตุลม และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ เรียกว่ารูป รวมกันทั้ง ๒ อย่างเรียกว่า
**นามรูป นามก็เป็นเพียงนาม รูปก็เป็นเพียงรูป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา เป็นสิ่ง
ไร้แก่นสาร เป็นตัวทุกข์ มองในแง่มุนี นามรูปเป็นทุกข์ ถ้ามองอีกชั้นหนึ่ง
นามรูปเป็นสมุทัย เป็นเหตุให้เกิดอายตนะ ๖**

เพราะความเกิดขึ้นของวิญญาณ ความเกิดขึ้นของนามรูปจึงมี
 วิญญาณเป็นสิ่งเกิดดับสืบทอดอยู่ในร่างนี้ วิญญาณเก่าดับไป วิญญาณ
 ใหม่ก็เกิดขึ้น ถ้าดับไปเลยไม่เกิดในร่างนี้แล้ว นามรูปก็ดับไป ชาตินี้เรา
 ทั้งหลายเกิดมา ก็มีวิญญาณแรก สืบทอดจากชาติที่แล้ว ไม่ใช่ว่าวิญญาณ
 เก่ากระโดดมาจากชาติที่แล้ว มันเกิดดับสืบทอดกันมาเป็นกระแส กรรม
 เป็นเหตุวิญญาณนี้เกิด วิญญาณเก่าเรียกว่า**จตุตจิต** จตุตจิตเกิดขึ้นและดับ
 ไป เพราะยังไม่รู้แจ้งอริยสัจ สังขารก็ทำงานได้ มีเหตุปัจจัยให้ผลเกิด
 ทำให้เกิดวิญญาณขึ้นในภพภูมิต่างๆ ตามกรรม วิญญาณดวงแรกที่เกิด
 ขึ้นเรียกว่า**ปฏิสนธิจิต** เมื่อวิญญาณนี้เกิดขึ้นและดับไป ต่อมาก็เรียกเป็น
ภวังคจิต เกิดสืบทอดกันไป เป็นวิญญาณที่สืบทอด เรียกว่ากระแสจิต เป็น
 คำเรียกเพื่อให้เข้าใจง่าย ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและสืบทอด โดยสภาวะ
 ของจิตนั้น มันเกิดและดับชั่วขณะๆ ไปเรื่อยๆ มีความถี่แน่นอนตายตัว
 อยู่อย่างนั้น

ที่นี้ กระแสวิญญาณยังสืบทอดอยู่ในร่างนี้ นามรูปก็เติบโตขึ้นเรื่อยๆ
 นามรูปส่วนต่างๆ ก็ใช้การได้มากขึ้น แต่เดิมตายังใช้การไม่ได้ ความคิด
 ความนึกยังใช้การไม่ได้ เมื่อโตขึ้น ตาก็ใช้การได้ หูก็ใช้การได้ ยิ่งโต
 มากขึ้น ความคิดความนึกก็ใช้การได้ สิ่งเหล่านี้ก็อิงอาศัยอาศัยวิญญาณ
 วิญญาณยังเกิดดับอยู่ในร่างนี้ ถ้าวิญญาณเกิดแล้วดับไป เป็นวิญญาณ
 ดวงสุดท้ายที่อาศัยร่างนี้เกิด เรียกว่าจตุตจิต ก็ไปเกิดที่ใหม่แล้ว ตายแล้วเกิด
 เพราะตายมันไม่เที่ยง จึงมีเกิด เพราะเกิดไม่เที่ยงจึงมีตาย ก็ตายเกิดไป
 เรื่อยๆ ไม่ตายจริง ตายสมมติ เกิดสมมติ เมื่อไหร่จะตายจริงก็ไม่รู้ ตาย
 จริงก็**อนุบาทาปรินิพพาน** ส่วนใหญ่นี้ตายเล่นๆ เกิดเล่นๆ ในโรงละคร
 คือโลก สังขารคือกรรมเก่าเป็นคนสร้าง

วิญญาณอื่นๆ ที่เกิดต่อๆ มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ ก็เป็นปัจจัยให้
 เกิดนามและรูปต่อๆ มาเช่นกัน มันอิงอาศัยกันอยู่อย่างนี้ หากยังมี

วิญญาณเกิดดับสลับต่อกัน ก็ยังต้องมีนามรูปต่อไป หากต้องการดับนามรูป ก็ต้องถึงความดับของวิญญาณ หนทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการนี้นั้นแหละ ถ้าเข้าใจอย่างนี้แล้ว ไม่ว่าจะพุดแหวนไหนก็ตาม ข้อปฏิบัติจะมาลงอันเดียวกัน

องค์ที่ ๓ วิญญาณ

ฉยเม อวฺโส วิญฺญาณกฺขา: จกฺขุวิญฺญาณํ โสตฺวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ

สงฺขารสมฺมุทฺยา วิญฺญาณสมฺมุทโย

สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ

อยเมว อริโย อภฺยจฺจคิโก มคฺโค วิญฺญาณนิโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิํ, สมฺมาทิกฺขุจฺจิ ... สมฺมาสมฺมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ วิญญาณ ๖ ประการเหล่านี้ คือ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ มโนวิญญาณ เพราะความเกิดแห่งสังขาร ความเกิดแห่งวิญญาณจึงมี เพราะความดับแห่งสังขาร ความดับแห่งวิญญาณจึงมี อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมมติ นี่แหละเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งวิญญาณ

วิญญาณมี ๖ อย่าง ได้แก่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ มโนวิญญาณ **ตั้งชื่อตามวัตถุหรือที่เกิดของมัน** ความรับรู้ที่อาศัยตาเกิด เรียกว่าจักขุวิญญาณ ความรับรู้ที่อาศัยหูเกิด เรียกว่าโสตวิญญาณ ความรับรู้ที่อาศัยใจเกิด เรียกว่ามโนวิญญาณ วิญญาณจึงเป็นสิ่งที่ไร้ตัวตน เกิดเป็นครั้งๆ เท่านั้น ที่วิญญาณยังเกิดดับสลับต่อกัน ก็เพราะยังมีสังขารหล่อเลี้ยงไว้ ทั้งสังขารในอดีตที่สลับต่อมาและสังขารในปัจจุบัน เมื่อสังขารดับไป วิญญาณก็ดับไป

องค์ที่ ๒ สังขาร

ตโยเม อวูโส สงขารา: กายสงขารो วจีสงขารो จิตตสงขารो

อวิชชาสมุทฺยา สงขารสมุทโย

อวิชชานโรธา สงขารนโรโธ

อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจโคโก มคฺโค สงขารนโรธคามินิ ปฏฺฐิปา

เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิจิ ... สมฺมาสมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ สังขาร ๓ ประการเหล่านี้ คือ กายสังขาร วจีสังขาร จิตตสังขาร

เพราะความเกิดแห่งอวิชชา ความเกิดแห่งสังขารจึงมี

เพราะความดับแห่งอวิชชา ความดับแห่งสังขารจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งสังขาร

สังขารเป็นความปรุงแต่งทำให้วิญญาณดำรงอยู่ได้ มีทั้งส่วนที่เป็นอดีตและส่วนปัจจุบัน ถ้าเป็นอดีต ท่านอธิบายว่า คือ กรรมเก่าต่างๆ ที่ทำเอาไว้ ทั้งดีและไม่ดี อันนี้มีผลทำให้เกิดวิญญาณที่เป็นวิบาก เป็นผลของกรรม จักขุวิญญาณ โสตวิญาณ ฆานวิญาณ ชิวหาวิญาณ กายวิญาณ เหล่านี้เป็นวิบากจิตล้วน เป็นจิตที่เป็นผลของกรรมเก่าทั้งนั้น ส่วนมโนวิญญาณ มีทั้งเป็นผลมาจากกรรมเก่าและจิตอื่นๆ โดยเฉพาะกรรมเก่า ทำให้เกิดภวังคจิตเกิดดับสืบต่อความเป็นบุคคลนั้นไปหนึ่งชาติ

ถ้าพูดสังขารแบบปัจจุบัน เป็นความปรุงแต่งเพื่อให้เกิดวิญญาณเกิดในปัจจุบันได้ กายสังขารคือลมหายใจเข้าและลมหายใจ วจีสังขารคือวิตกกัมภีการ จิตตสังขารคือเวหนากับสัญญา ทำให้วิญญาณเกิดดับสืบต่ออยู่ในร่างนี้ได้ ถ้าขาดสังขาร เช่น ขาดลมหายใจ ร่างกายก็แตก วิญญาณก็เกิดไม่ได้

ที่สังขารเก่าๆ ยังประมวลผลมาให้ได้ เพราะอวิชชายังเกิดขึ้นอยู่ อวิชชา
ยังไม่หมดไป ยังไม่มีอวิชชาเกิดขึ้น **อวิชชาที่ไม่มีตัวตน เป็นสิ่งที่เกิดเพราะ
ปัจจัย นานๆ เกิดขึ้นทีหนึ่ง** อวิชชาเกิดขึ้น ทำให้สังขารทำงานได้ ถ้ามี
วิชาเต็มที อวิชชาถูกทำให้ดับสนิทไปไม่เหลือแล้ว มีแต่วิชชา สว่างไสว
ดูจดวงอาทิตย์ขึ้น สังขารก็ปรุงแต่งประมวลผลไม่ได้ จบเรื่องกันไป ของ
ใหม่ไม่มี ส่วนของเก่าก็รับต่อไปอีกนิดหน่อย รอเวลาเลิกงาน หนทางที่
ทำให้ถึงความดับสนิทไปของสังขาร คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ

องค์ที่ ๑ อวิชชา

ยํ ไช อากุโส ทุกฺเข อฆาณํ, ทุกฺขสมุทฺথে อฆาณํ, ทุกฺขนิโรธ
อฆาณํ, ทุกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทา ย อฆาณํ. อยํ วุจฺจตา วุโส อวิชฺชา
อาสาสมุทฺทยา อวิชฺชาสมุทฺโทยา
อาสาวิโรธา อวิชฺชานิโรธา
อยมเว อริโย อภฺจุงฺคิโก มคฺโค อวิชฺชานิโรธคามินิ ปฏิปทา
เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมาทิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ ความไม่รู้ในทุกข์ เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความดับ
แห่งทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ นี้เรียกว่า อวิชชา
เพราะความเกิดแห่งอาสวะ ความเกิดแห่งอวิชชาจึงมี
เพราะความดับแห่งอาสวะ ความดับแห่งอวิชชาจึงมี
อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมา
สมาทิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอวิชชา

อวิชชานี้เป็นความไม่รู้ในอริยสัจ ๔ ความไม่รู้ในทุกข์ ความไม่รู้ใน
เหตุเกิดแห่งทุกข์ ความไม่รู้ในความดับแห่งทุกข์ และความไม่รู้ในข้อ
ปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์ **ความไม่รู้ใน ๔ เรื่องเท่านั้นเป็นอวิชชา** ส่วน
ความไม่รู้เรื่องอื่นๆ เช่น ลาดพร้าวไปทางไหน คนนั้นชื่ออะไร อันนี้ไม่ได้

เรียกอวิชา

1. **อวิชาไม่รู้ในทุกข์** เมื่อโหรที่ยึดถือขึ้นมาในกองทุกข์ว่าเป็นตัวตน เป็นเรา เป็นของเรา ไม่รู้ว่าเป็นทุกข์ เป็นของไร้แก่นสาร นั่นแหละอวิชาเกิดแล้ว ความไม่รู้เกิดขึ้น

2. **อวิชาไม่รู้ในเหตุให้เกิดทุกข์** คนดำ แหม.. คนนี้ดำทำให้เราเป็นทุกข์ นี่ไม่รู้เหตุให้เกิดทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์คือตัณหา ไม่ใช่เขาที่ดำ อย่างนี้อวิชาเกิด

3. **อวิชาไม่รู้ในความดับสนิทของทุกข์** นึกว่า ได้ นั่นได้ นี้ตามใจอยากแล้วจะเป็นสุข ได้มาแล้วจะสบาย อย่างนี้อวิชาเกิด

4. **อวิชาไม่รู้หนทางไม่รู้ ว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นข้อปฏิบัติ** นึกว่ามีทางอื่นอยู่เรื่อย ผมจึงได้เห็น ย่ำบ่อๆ อย่างน้อยก็ให้รู้จากการฟังก็ยิ่งดี เราดูจากขั้นการฟังอย่างนี้ ความโง่ก็เกิดได้น้อยลงบ้าง ถ้าเราไม่ฟังเอาไว้เลย เห็นเป็นตัวเรา เป็นของเรา อยู่เรื่อย เกิดบ่อย ไม่รู้ในทุกข์อีกแล้ว พอคนนั้นทำไม่ดี แหม.. คนนั้นทำให้เราเป็นทุกข์ คนนั้นเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เอาอีกแล้ว **โง่อีกแล้ว** ไม่รู้เรื่องแท้ที่จริง ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ วิธีพ้นทุกข์ยังไปหาทางนั้นทางนี้กันใหญ่ มีวิธีนั้นวิธีนี้มากมาย ที่จริงมีวิธีเดียว คืออริยมรรคมีองค์ ๘

อาสวสมุทยา อวิชาสมุทโย

อาสวนิโรธา อวิชานิโรโธ

เพราะความเกิดแห่งอาสวะ ความเกิดแห่งอวิชาจึงมี

เพราะความดับแห่งอาสวะ ความดับแห่งอวิชาจึงมี

อวิชาไม่มีตัวตนนะ เป็นสิ่งที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยเหมือนกัน เพราะอาสวะเกิด อวิชามันจึงเกิดได้ ไม่ใช่ว่าอวิชาจะเกิดได้ลอยๆ เป็นผู้ยิ่งใหญ่อะไรที่ไหน บางคนบอกว่าในปฏิจจสมุปปาทนี้ อวิชาเป็นต้นตอเป็นต้นเค้า เป็นจุดเริ่มต้น อะไรอย่างนี้ ที่จริงแล้ว **อวิชาที่ไม่มีตัวตนเหมือนกัน เป็นตัวทุกข์ เป็นสังขารที่เกิดเพราะมีปัจจัยปรุงแต่ง ไม่ได้**

มีอยู่ก่อน มีเมื่อมันเกิด เกิดเพราะมีเหตุ และดับไปเมื่อหมดเหตุ เหมือนกับสภาวะอื่นๆ นั่นเอง ถ้าพูดในแง่ว่า กระบวนการเกิดขึ้นของกองทุกข์นี้ หมุนวนไปอย่างไร อะไรเป็นตัวการสำคัญ อันนี้ต้องว่าอริชชา ไม่ได้มองว่าอริชชาเป็นตัวตน มันเป็นธรรมะนั่นแหละ แต่เป็นธรรมะที่เป็นตัวสำคัญในกระบวนการเกิดขึ้นของกองทุกข์

องค์ที่ ๐ อาสวะ

อริชชานี้เป็นองค์ที่ ๑ ของกระบวนการปฏิจจนุปบาท แต่ปฏิจจนุปบาทหมุนเป็นวงกลม ไม่ได้เป็นเส้นตรง ดังนั้น อริชชากับสภาวะอื่นๆ ก็เชื่อมโยงกันอยู่โดยไม่ขาดสาย อริชชาเกิด ก็เพราะอาสวะเกิด ที่นี้ เพื่อแสดงว่าแม้อาสวะที่เป็นเหตุให้เกิดอริชชา ก็ไม่มีตัวตนด้วยอีกเหมือนกัน เลยต้องพูดองค์ที่ ๐ คืออาสวะ **อาสวะก็ไม่มีตัวตน** เป็นสภาวะที่ไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อเกิดขึ้น เกิดเพราะมีปัจจัย หมดปัจจัยก็ดับไป อาสวะทำให้เกิดอริชชา และในทางกลับกันอริชชาก็ทำให้เกิดอาสวะ

ตโยเม อากุโส อาสวา: กามาสโว ภวาสโว อริชชาสโว

อริชชาสมฺมุทยา อาสวสมฺมุทโย

อริชชานโรธา อาสวนโรโธ

อยมเว อริโย อฏฺฐจฺจคิโก มคฺโค อาสวนโรธคามินี ปฏิปทา

เสยฺยถิทํ, สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมฺมาธิ

ดูก่อนท่านผู้มีอายุ อาสวะ ๓ ประการเหล่านี้ คือ กามาสวะ ภวาสวะ อริชชาสวะ

เพราะความเกิดแห่งอริชชา ความเกิดแห่งอาสวะจึงมี

เพราะความดับแห่งอริชชา ความดับแห่งอาสวะจึงมี

อริยมรรคอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ .. สัมมาสมฺมาธิ นี้แลเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งอาสวะ

ในบางพระสูตร พระพุทธองค์ตรัสถึงความสิ้นกิเลส ด้วยความรู้จักอาสวะตามแนวอริยสัจ คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า นี้อาสวะ นี้อาสวะสมุทัย นี้อาสวนิโรธ นี้อาสวนิโรธคามินีปฏิปทา บางพระสูตรก็แสดงความรู้จักอิชชาในแนวอริยสัจ

ผมก็ได้แสดงปฏิจจสมุปบาทในแนวอริยสัจ ๔ โดยยกมาจากที่ท่านพระสารีบุตรรวบรวมไว้ในสัมมาทิฏฐิสูตร ในพระสูตรอื่นๆ อาจจะไม่ครบทั้งกระบวนการ แสดงเฉพาะบางส่วนตามความเหมาะสมแก่ผู้ฟัง ที่จริงก็เรื่องเดียวกันนี่แหละ แสดงให้รู้อริยสัจตามความเป็นจริง กองทุกข์ที่เกิดเพราะปัจจัยปรุงแต่ง เป็นตัวทุกข์ ไม่มีตัวไม่มีตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา เป็นสิ่งที่ประชุมกันเกิดขึ้นชั่วคราวเท่านั้น เหตุที่ทำให้ทุกข์ คือทุกข์สมุทัย เมื่อเหตุดับไป ทุกข์ก็ดับไป เพราะความดับไปของเหตุ ความดับไปสิ่งที่เกิดจากเหตุจึงมี **วิธีการที่จะทำให้ถึงความดับสนิทไปโดยสิ้นเชิง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘**

สภาวะที่เป็นส่วนประกอบในปฏิจจสมุปบาททุกสภาวะล้วนไม่มีตัวตน เป็นตัวทุกข์ ไม่ว่าจะเป็น ชรา มรณะ ซาติ ภพ อุปาทาน ตัณหา เวทนา ผัสสะ สฬายตนะ นามรูป วิญญาณ สังขาร อิชชา อาสวะ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีอยู่ก่อน มีเมื่อเกิดขึ้น **เกิดเมื่อมีเหตุ ดับไปก็เพราะหมดเหตุ** หากเหตุดับสนิทแล้ว ตัวมันก็ไม่เกิดอีก ไม่มีอีก ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับคืออริยมรรคมีองค์ ๘ จบเท่านั้น เรียนมาตั้งมาก ก็ขอให้ได้ข้อปฏิบัติเท่านั้นก็พอแล้ว อย่าเอาอะไรไปเยอะ หมดเวลาแล้วนะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

ประวัติ

อาจารย์สุภีร์ ทุมทอง

วันเดือนปีเกิด

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๕

บ้านหนองฮะ ต.หนองฮะ อ.ลำโรงทาบ จ.สุรินทร์

การศึกษา

ปริญญาธรรม ๔ ประโยค

ประกาศนียบัตรบาลีใหญ่ วัดท่ามะโอ จ.ลำปาง

ปริญญาตรี วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕)

วิปัสสนาจารย์ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ

อาจารย์สอนพิเศษวิชาพระอภิธรรมปิฎก และวิชาปรมัตถธรรม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
จ.นครปฐม

บรรยายธรรมะตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
เผยแพร่ธรรมะทางเว็บไซต์ www.ajsupee.com

รายนามผู้ร่วมศรัทธาพิมพ์หนังสือ
“อริยสัจ ๔” ของ อ.สุภีร์ ทุมทอง

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑	ผู้พึงธรรม ปตท.สพ.(หอจดหมายเหตุฯ)	๒๙,๐๕๐
๒	คณะปฏิบัติธรรมจากโรงแรมจันทร์รา จ.ปราจีนบุรี	๑๘,๐๑๐
๓	คุณประไพ จันทร์มณีโชติ	๑๒,๐๐๐
๔	คุณพิมพ์วิมล กิตติบุญทอง	๑๐,๐๐๐
๕	คุณคม พงศ์ทวีทรัพย์	๗,๐๐๐
๖	ผู้พึงธรรมจากเดอะมอลล์ โคราช	๖,๕๐๐
๗	บริษัท ยูอาร์ เคมีคอล จำกัด	๕,๐๑๐
๘	คุณเกียรติสกันธ์	๕,๐๐๐
๙	คุณปรัชญา มานิตกุล	๕,๐๐๐
๑๐	นพ.ชินวัฒน์ จันทร์เนื้อไม้	๔,๕๐๐
๑๑	คุณเป็ยพร ตันตักะรส	๔,๐๐๐
๑๒	คุณชัชวาล สีใสพร	๓,๒๕๕
๑๓	คุณมณฑิต ปิ่นมงคลกุล	๓,๐๘๐
๑๔	คุณวิทยา หวังกิตติกาล	๓,๐๐๐
๑๕	ร้านแพพ แอนด์ พาย ปากน้ำ	๒,๕๑๓
๑๖	คุณชอ-คุณอารีย์ มงคลสวัสดิ์	๒,๕๐๐
๑๗	คุณแสวงภา ศรีศิลป์กิจ	๒,๕๐๐
๑๘	คุณชฎาพร ดีสุขพร	๒,๐๐๐
๑๙	คุณพงษ์ภัสสร ตีระบุตร	๒,๐๐๐
๒๐	คุณวรัญญา รัตนพิทักษ์	๒,๐๐๐
๒๑	คุณวิชญะ-คุณณัฏญลักษณ์ วงศาโรจน์	๒,๐๐๐
๒๒	คุณสมศรี กิจโรจน์สกุล	๒,๐๐๐
๒๓	คุณสุรดา เชื้อจักร	๒,๐๐๐
๒๔	คุณเสนาะ พันธุมเสน	๒,๐๐๐
๒๕	พล.อ.ต.หญิง เกจจี พิณจอักษร	๒,๐๐๐
๒๖	ครอบครัวคุณแจษฎา ตั้งเพียรพันธ์	๑,๕๐๐
๒๗	พระชวีร จิตธมโม	๑,๕๐๐
๒๘	คุณชอุณหกาญจน์ สุวรรณภริกรมย์	๑,๒๖๐
๒๙	คุณวินนต เลิศวีระศิริกุล	๑,๒๐๐
๓๐	ครอบครัวคุณอุทกกิจ ทองเจือ	๑,๐๐๐
๓๑	คุณกนิษฐา พรหมสาขา ณ สกลนคร	๑,๐๐๐
๓๒	คุณกมล โยยานะ	๑,๐๐๐
๓๓	คุณธนศ ผาติธรรมธร	๑,๐๐๐
๓๔	คุณนพพร, คุณสุภัตรา, คุณสุพริศร์ สุวรรณิก	๑,๐๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๓๕	คุณนพรัตน์ มิตรเจริญถาวร	๑,๐๐๐
๓๖	คุณผ่องศรี ชัยรักษา	๑,๐๐๐
๓๗	คุณรชต ชอบธรรมสกุล, คุณณเอนริณณ์ นันทพูลทรัพย์	๑,๐๐๐
๓๘	คุณวราวัธน์ สุทธิพงษ์ฉวีกุล	๑,๐๐๐
๓๙	คุณวิชัย โปอินทีไท	๑,๐๐๐
๔๐	คุณวิภา จรรยาภรณ์พงษ์	๑,๐๐๐
๔๑	คุณศิริจิต วิริยะยุทธกร	๑,๐๐๐
๔๒	คุณสมเกียรติ ปิยะเวทยานนท์	๑,๐๐๐
๔๓	คุณอุดมพร หล่อกิตยกุล	๑,๐๐๐
๔๔	จำเอกสันติชัย ศรีทองกลาง	๑,๐๐๐
๔๕	พ.ต.อ. สิงขร	๙๒๐
๔๖	พระเมืองพัฒนา สติสมปนโน	๙๐๐
๔๗	คุณพจนนา นพรัตน์ภรณ์	๗๒๐
๔๘	คุณณัฐนิชา ศรีวัง	๖๙๐
๔๙	คุณพรทิพย์ อุดมสมุทรหิรัญ	๖๒๐
๕๐	ครอบครัวคุณเชวินวัฒน์ บุลสุข	๕๐๐
๕๑	ครอบครัวคุณเอโนดม อุตตราพันธ์	๕๐๐
๕๒	ครอบครัวคุณนิตย์ ชลพานนท์	๕๐๐
๕๓	ครอบครัวคุณวรรณภา ชวะโนทัย	๕๐๐
๕๔	คุณกัญญิมล เลิศจิระประเสริฐ	๕๐๐
๕๕	คุณจาวรวรรณ วงษ์อนุสาสน์	๕๐๐
๕๖	คุณฐาปนีย์ จำตระกุล	๕๐๐
๕๗	คุณดิเลกพัฒนา, สุดาพันธ์, ฤทธิ, สงวนวงษ์ พิไลพทธิเมธ	๕๐๐
๕๘	คุณเดือนเพ็ญ กษกรจา	๕๐๐
๕๙	คุณนลินรัตน์ มากวงค์	๕๐๐
๖๐	คุณพรรณี เขียวไร่ไพ	๕๐๐
๖๑	คุณพันธ์เทพ แซ่เฮง	๕๐๐
๖๒	คุณเพลินพิศ นวาวสุจิตร	๕๐๐
๖๓	คุณแอลคักดี มนสกุลโลหน์	๕๐๐
๖๔	คุณศรีวิษ อนุาวิล	๕๐๐
๖๕	คุณสาวตรี ชาติอุทิศ	๕๐๐
๖๖	คุณอนุพงษ์ อุดมสินประเสริฐ	๕๐๐
๖๗	คุณเอรณพ ไกรทอง	๕๐๐
๖๘	คุณอิชฐาพร สุขลิ้ม และครอบครัว คุณศุภผล แซ่เป้ และครอบครัว	๕๐๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๖๙	คุณแม่ทรวง พุ่มสลิบล	๓๘๐
๗๐	คุณผลทองชัย คงบันเทิง	๓๗๐
๗๑	คุณเป็ยนาถ ทักษะสุด	๓๓๐
๗๒	คุณทรรคนีย์ แซ่ตั้ง	๓๒๐
๗๓	คุณจิรามาศ หอรุ่งเรืองกิจ	๓๐๐
๗๔	คุณจุไรลักษณ์ อรุณลักษณ์พันธ์	๓๐๐
๗๕	คุณสุภาณีญา เจริญสุข	๓๐๐
๗๖	คุณณภัทร อังคะสุวพลา	๓๐๐
๗๗	คุณนันทกร ลักกะพลางกูร	๓๐๐
๗๘	คุณปวีณกร ลักกะพลางกูร	๓๐๐
๗๙	คุณพัชณี วงศ์จารุเดช	๓๐๐
๘๐	คุณเพลินพิศ พัฒนาพลเมือง และครอบครัว	๓๐๐
๘๑	คุณวาสนี ลักกะพลางกูร	๓๐๐
๘๒	คุณอำนาจ สมบูรณ์ทรัพย์	๓๐๐
๘๓	คุณวันทนา ตรีสกุลลามพันธ์	๒๕๐
๘๔	นพ.พิพัฒน์ พงศานานุรักษ์	๒๔๐
๘๕	คุณแก้วลี ตันติกรพรรณ	๒๐๐
๘๖	คุณคิม แซ่ไ้ว	๒๐๐
๘๗	คุณเจริญา เหลืองรังสรรค์	๒๐๐
๘๘	คุณชัชวิตร ละอองปักษิน	๒๐๐
๘๙	คุณชัยธร งามวิฑูรย์วงศ์	๒๐๐
๙๐	คุณนฤมล หล่อวิวัฒน์พงศ์	๒๐๐
๙๑	คุณเวทก สุขแสนไกรสร	๒๐๐
๙๒	คุณศิวาภรณ์ สกุลเที่ยงตรง	๒๐๐
๙๓	คุณสายรุ้ง พินิตกาญจนพันธ์ุ์	๒๐๐
๙๔	คุณเส็นันทา พรหมแซงษ์	๒๐๐
๙๕	คุณสุปกานต์ วิมุตตานนท์	๒๐๐
๙๖	คุณอภิญาญา เอี่ยมทอง	๒๐๐
๙๗	คุณอรอนงค์ แพทยานนท์ และครอบครัว	๒๐๐
๙๘	คุณนฤมล เอี่ยมสะอาด	๑๖๐
๙๙	คุณอภิพร มนัสถาวร	๑๖๐
๑๐๐	คุณกัญญาณัฐ สุขสมบุญรณ์	๑๕๐
๑๐๑	คุณแกสร ลั้งษ์น้อย	๑๕๐
๑๐๒	คุณอัญชษา ฐานิตย์	๑๒๐
๑๐๓	คุณจรรยา นิยมาคม	๑๑๐

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑๐๔	คุณเกกริน พนารังสรรค์	๑๐๐
๑๐๕	คุณจิตรา วิสุทธิพิศาล	๑๐๐
๑๐๖	คุณหุ่ยไล้ แซ่ลิ้ม	๑๐๐
๑๐๗	คุณทองใบ เกษศิริ	๑๐๐
๑๐๘	คุณเทียนชัย ทองเคียน	๑๐๐
๑๐๙	คุณธีระ, คุณสุภาณี ผดุงวัฒนโรจน์ และครอบครัว	๑๐๐
๑๑๐	คุณนัชชา, คุณมาร และชานกร ดิษยาตติย	๑๐๐
๑๑๑	คุณพรศรี ตีลภรณ์ตระกูล	๑๐๐
๑๑๒	คุณพ่อสวัสดิ์ วิสุทธิพิศาล	๑๐๐
๑๑๓	คุณไพลิน ศรีอรุณทัย	๑๐๐
๑๑๔	คุณแม่อนัสี แซ่ฮิม	๑๐๐
๑๑๕	คุณรักชนก นุสรานุภานนท์	๑๐๐
๑๑๖	คุณเลทองษ์ และคุณอัญชลี นวาระสุจิตร	๑๐๐
๑๑๗	คุณวชิระพร กลิ่งวิจิตร	๑๐๐
๑๑๘	คุณวัลย์ลดา พินิจพิญา และครอบครัว	๑๐๐
๑๑๙	คุณวิไลสุ สุขแสนไกรสร	๑๐๐
๑๒๐	คุณสรายุทธ พนารังสรรค์ และครอบครัว	๑๐๐
๑๒๑	คุณสะอาด-คุณอมรรัตน์ พนารังสรรค์	๑๐๐
๑๒๒	คุณสันติ เจวณิช	๑๐๐
๑๒๓	คุณसानิตย์ พุ่มพวง	๑๐๐
๑๒๔	คุณสุริย์พร กุลเจริญ	๑๐๐
๑๒๕	คุณอำพล ทายอังกณา	๑๐๐
๑๒๖	คุณปยุตนา ลักษณะรัตน์	๗๐
๑๒๗	คุณจิรัชชนี แสงสว่าง	๖๐
๑๒๘	คุณชานีชา ธรรมสังวาลย์	๖๐
๑๒๙	คุณมยุรี ทองใบ	๕๐
๑๓๐	คุณอภิวัฒน์ ไ้วสกุล	๕๐
๑๓๑	คุณอาทิตย์ ธนาจิวัฒน์	๕๐
๑๓๒	คุณนฤมล สิทธิราษฎร์	๔๐
๑๓๓	พระมหาธีรานนท์ จิระภูจิโก	๔๐
๑๓๔	คุณธนาภา เชื้ออินทร์	๒๐
๑๓๕	คุณสมใจ เต็มเปี่ยม	๒๐
๑๓๖	คุณต้อย จันทรภระจ่าง	๑๐
๑๓๗	คุณบุญส่ง นิลศรี	๑๐

ขออนุโมทนาทุกท่าน รวมศรัทธาทั้งสิ้น ๑๘๓,๗๒๘

ผู้ที่เห็นในสิ่งที่ไม่เคยเห็น
ท่านเรียกว่า พระโสดาบัน
ผู้ที่เห็นในสิ่งที่เคยเห็นแล้ว
คือ พระสกทาคามี พระอนาคามี
ส่วนผู้ที่เห็นจนแทงตลอด รู้จบสมบูรณ์
ไม่สงสัยในอริยสัจข้อใด ๆ เลย
คือ พระอรหันต์

www.kanlayanatam.com

www.ajsupee.com